

Index van personen¹
(met aanduiding van *deel*- en paginanummers)

A

- * Aäron: *I*, 594
- * Abraham: *I*, 456, 575, 581, 704, 705; *II*, 27, 29, 49, 422.
- * Ada, gravin van Holland (±1185-1223): *I*, 375.
- * Adam: *I*, 290, 302; *II*, 23, 24.
- , F. (1781-1853): *I*, 53.
- * Aerssen, F. van (1572-1641): *II*, 240, 242.
- Affaytadi de Ghistelles, M. E. d' (1771-1846): *I*, 203.
- * Aguesseau, H. F. d' (1668-1751): *I*, 74, 328, 483; *II*, 268.
- Aïmata: zie Pomare IV-Wahine.
- Aimon van Fleury (1008): *I*, 471.
- * Aischylos (525-456): *I*, 580.
- * Aitzema, L. van (1600-1669): *I*, 375, 383.
- Akerlaken, D. van (1815-1892): *II*, 255.
- * Alarik I, koning der Visigothen (±370-410): *II*, 53.
- Alberda van Bloemersma, G. H. (1775-1831): *I*, 182, 183, 191.
- Albert de Rioms, F. H. graaf d' (1728-1802): *I*, 541.
- Albinus, Romeins woekeraar: *I*, 29.
- Aldegonde: zie Marnix.
- * Alexander III, paus 1159-1181: *II*, 59.
- * Alexander III de Grote, koning van Macedonië 336-323: *I*, 86, 87; *II*, 38, 41.
- * Alexander I, keizer van Rusland 1801-1825: *I*, 48, 64; *II*, 215, 407, 496.
- * Alexander II, keizer van Rusland 1855-1881: *II*, 329.
- Alhama Teva, J. (1826-1892): *II*, 336.
- * Ali Pasja (1741-1822): *I*, 64.
- Alison, A. (1792-1867): *II*, 319.
- Alphen, A. van (1748-1831): *I*, 204.
- , D. F. van (1774-1840): *I*, 160, 162, 164, 166, 168, 175, 179, 182, 184, 190, 194, 296, 314.
- * -, H. van (1746-1803): *I*, 56; *II*, 194, 218, 502.
- * Alva, F. A. de Toledo, hertog van (1507-1582): *I*, 342, 345, 346; *II*, 6, 10, 12, 13, 15, 68.
- Ameshoff, L. Hamerster (1781-1842): *I*, 33.
- Amorie van der Hoeven (sr.), A. des (1798-1855): *I*, 597, 613, 614, 622, 626, 629, 633, 640-642, 645, 650, 651, 656, 657; *II*, 516.
- Amorie van der Hoeven, M. des (1824-1868): *II*, 211, 356.
- Anastasio: zie Barger, G.
- * Ancillon, J. P. F. (1767-1837): *I*, 116, 118, 209, 213, 297, 299, 388, 391-395, 398, 404-409, 411, 412, 480, 482, 494, 495, 529, 588; *II*, 365, 529.
- André, E. A. (1819-1896): *II*, 332.
- , mevr. J. A.: zie Walther, H. N. J. F.
- * Andrieux, F. G. J. S. (1759-1833): *I*, 16.
- Andringa de Kempenaer: zie Kempenaer.
- Anemaet, S. H. (1786-1863): *II*, 97.
- Anéthan, P. F. J. baron d' (1787-1839): *I*, 193.
- Angillis, A. B. X. (1776-1844): *I*, 160-162, 164, 171, 172, 178, 179, 185, 187, 190-192.
- * Anjou, F. H. de Valois, hertog van (1556-1584): *I*, 58, 711; *II*, 5, 17-19, 21.
- * Anna van Hannover, prinses van Oranje (1709-1759): *I*, 373, 374, 382; *II*, 218.
- Anquetil, L. P. (1723-1808): *I*, 485, 486, 489.
- Anschütz, A. (1826-1874): *II*, 491.
- * Anselmus van Canterbury (1033-1109): *II*, 59.
- Anslijn, P. D.: *II*, 114, 115.
- * Antiochos IV Epifanes, koning van Syrië 175-163: *II*, 38.
- * Antoninus Pius, keizer van Rome 138-161: *II*, 52.
- * Antonius, Marcus (82-30): *II*, 43.
- Appeltere, A. W. van (1798-1841): *II*, 514.
- Appia, L. P. A. (1818-1898): *II*, 335.

-, P. (1789-1842): *II*, 335.
 -, . . . : *II*, 335.
 * Aratos van Sikyon (271-213): *I*, 37, 595.
 * Arcadius, Flavius, keizer van het Oostromeinse rijk 395-408: *II*, 53.
 * Archimedes (287-212): *II*, 141.
 Arenberg, P. L. hertog van (1785-1861): *I*, 197.
 * Aristofanes (±445-385): *I*, 605.
 * Aristoteles (384-322): *I*, 398, 399, 403-405, 449, 451, 453, 496; *II*, 207.
 * Arius (±280-336): *II*, 53.
 * Arminius (17 v. Chr. - 19 n. Chr.): *I*, 13.
 * Arndt, E. M. (1769-1860): *II*, 36, 401, 478.
 Arthur, W. (1819-1901): *II*, 335.
 Asbeck, A. C. E. W. barones van (1792-1851): *I*, 17.
 -, H. C. J. W. barones van (1801-1885): *I*, 17, 23-25.
 Asch van Wijck, jhr. H. M. A. J. van (1774-1843): *I*, 160, 161, 163, 168, 171, 175, 181, 187, 190, 192, 195.
 Assen, C. J. van (1788-1859): *I*, 273, 275, 279, 510; *II*, 134, 539, 550.
 * Asser, C. (1780-1836): *I*, 279.
 * Athanasius (295-373): *I*, 560, 666; *II*, 53, 182.
 * Attila, koning der Hunnen 434-453: *II*, 53.
 Auerswald, R. von (1795-1866): *II*, 399.
 Augustini, A. L. (1850 -), Hervormd pred. te 's-Hertogenbosch 1816-1843: *I*, 204.
 * Augustinus, Aurelius (354-430): *I*, 409, 461, 606, 617; *II*, 8, 207.
 * -, apostel van Engeland (±604 -): *II*, 55.
 * Augustus, keizer van Rome 27 v. Chr. - 14 n. Chr.: *I*, 406; *II*, 43, 48, 51.
 * Avaux, J. A. de Mesmes graaf d' (1640-1709): *I*, 381.
 Aymon, J. (1661-1734): *I*, 700.
 Aytta van Zwichem, Viglius van: zie Viglius.

B

* Babeuf, F. N. (1760-1797): *I*, 547, 554, 566; *II*, 225.
 Backer, jhr. H. (1792-1846): *I*, 165, 182, 195.

Backer, J. de (1787-1850): *II*, 97.
 * Bacon, F. (1561-1626): *I*, 453, 483.
 Bacourt, A. F. de (1800-1865): *I*, 332.
 Baggesen, K. A. R. (1793-1873): *II*, 329, 343.
 Baillet, A. (1649-1706): *I*, 375, 382.
 * Bailly, J. S. (1736-1793): *I*, 537, 539, 545.
 * Bake, J. (1787-1864): *I*, 30, 213, 643; *II*, 502.
 -, W. A. (1783-1843): *I*, 201, 202.
 Bakker, A., jurist: *II*, 79, 97. (1793-1865);
 Ball, E. F., (1799-1855) of Ball, H. (1804-1860): *II*, 296.
 Baluze, E. (1631-1718): *I*, 483.
 Barante, A. G. P. B. baron de (1782-1866): *I*, 490; *II*, 268.
 Barde, J. C. (1803-1878): *II*, 329, 344.
 Barger, G. (1817-1877): *II*, 302, 425.
 Barnave, A. P. J. M. (1761-1793): *I*, 539, 542, 544; *II*, 155.
 Barneveld (Barnevelt): zie Oldenbarnevelt.
 Barrett, J. A. (1770-1835): *I*, 201.
 * Barrot, C. H. Odillon (1791-1873): *I*, 296, 323.
 Barthélemy, A. J. (1764-1832): *I*, 160, 163, 167-170, 177, 179, 181, 182, 185, 187, 190, 192, 193, 265- 270; *II*, 495.
 Bassecour Caan, J. de la: zie Caan.
 Bastie, C. (1811-?): *II*, 323, 332, 339.
 * Baud, J. C. (1789-1859): *II*, 257, 526.
 Baudin, P. C. L. (1748-1799): *I*, 554.
 Bautain, L. E. M. (1796-1867): *I*, 348.
 Bauty, A. (1798-1880): *II*, 329, 347.
 Bax, C. (1792-1871): *I*, 703.
 * Bayle, P. (1647-1706): *I*, 357, 506; *II*, 122.
 Bazire, C. (1764-1794): *I*, 544.
 Beck, J. T. (1804-1878): *II*, 457, 458.
 Beeck Calkoen, A. J. van (1805-1874): *I*, 596; *II*, 253.
 Beeckman de Libersart, M. H. G. baron de (1781-1834): *I*, 202, 203.
 -, mevr. M. H. G. de: zie Hamayde, A. H. M. de la.
 Beelaerts van Blokland, G. (1772-1844): *I*, 160, 162-164, 168-171, 177, 179, 181-185, 188, 191, 193-195, 221.

* Beets, N. (1814-1903): *II*, 290, 305, 306, 311-313, 433, 456, 463, 467.
 Begram, W. C. M. (1823-1890): *II*, 423.
 * Beka, J. de (14^e E.): *I*, 338.
 * Bembo, P. (1470-1547): *I*, 450.
 * Bemmelen, P. van (1828-1892): *II*, 533.
 * Benedictus XII, paus 1334-1342: *I*, 678.
 Beninga: zie Benninghe.
 * Benninghe, S. (15^e E.): *I*, 338.
 * Bentham, J. (1748-1832): *I*, 566.

Bentinck (van Buckhorst), B. H. baron van (1753-1830): *I*, 79, 84.
 * Bentinck, W., heer van Rhooen en Pendrecht (1704-1774): *II*, 218.
 Berg, G. van den (1786-1848): *I*, 26.
 Bergen, markies van: zie Glimes, J. van.
 Bergman, J. T. (1795-1878): *I*, 30.
 Berkhout: zie Teding van Berkhout.
 Berlaymont, J. H. F. A. F. graaf de (1791-1855): *I*, 199.
 Bernadotte, J. B.: zie Karel XIV, koning van Zweden.
 * Bernardus van Clairvaux (± 1090-1153): *I*, 461; *II*, 8, 59.
 Bersier, E. (1831-1889): *II*, 273, 340.
 Bethmann-Hollweg, M. A. von (1795-1877): *II*, 296, 334, 385, 395, 398, 399, 420, 478.
 Béthune d' Hesdigneul, M. A. B. A. J. E. M. graaf de (1777-1835): *I*, 197, 198.
 Bettignies, H. de: *I*, 197.
 * Beuningen, K. van (1622-1693): *II*, 218.
 Beuve, C. A. Sainte: zie Sainte-Beuve.
 Bevervoorde, F. van: *II*, 465.
 Beverwijck, G. van (1780-1867): *I*, 203.
 Beyerman, H. (1791-1870), inzender van prijsverhandeling: *II*, 239, 505.
 * Beijma thoe Kingma, C. L. van (1753-1820): *II*, 212.
 Beijma thoe Kingma, jhr. F. H. van (1818-1899): *II*, 422.
 * Beza, T. (1519-1605): *I*, 351, 385, 386, 696; *II*, 11.
 Bickell, J. W. (1799-1848): *I*, 663.
 Bickersteth, E. (1786-1850): *II*, 331.
 Bie, de: zie Bye.

Bieberstein Rogalla Zawadsky, C. A. baron de (1796-1880): *II*, 423.
 Bignon, J. (1589-1656): *I*, 483.
 * Bilderdijk, W. (1756-1831): *I*, 6, 11, 26, 29, 31, 118, 339, 365, 366, 375, 383, 384, 392, 401, 402, 645, 663, 664, 666, 697; *II*, 5, 10, 236, 364, 502, 506, 528, 530, 532, 533, 535, 536.
 Billaud-Varenne(s), J. N. (1756-1819): *I*, 552.
 Bindewald, J. (1873 -): *II*, 480, 481.
 Bingerden, Pabst tot: zie Pabst tot Bingerden.
 Biolley, C. de: *I*, 202.
 -, R. J. F. burggraaf de (1789-1846): *I*, 201.
 Birks, T. R. (1810-1883): *II*, 331, 335.
 * Bismarck, O. E. L. vorst von (1815-1898): *II*, 477-481, 491, 542.
 Bismarck, mevr. O. E. L.: zie Puttkamer, J. von.
 Blaubeen, M. P. Slabber (1798-1879): *I*, 11, 20, 22, 25-29.
 * Blackstone, W. (1723-1780): *I*, 500, 501.
 * Blanc, J. J. C. L. (1811-1882): *II*, 202, 219, 226.
 * Blois van Treslong, W. van (±1529-1594): *I*, 346.
 Blomfield, C. J. (1786-1857), bisschop van Londen 1828-1856: *I*, 597, 614; *II*, 164, 165, 169.
 * Blücher, G. L. von (1742-1819): *II*, 401, 403.
 Boddaert, jhr. P. J. (1780-1843): *I*, 176, 187, 194.
 * Bodin, J. (1530-1596): *I*, 399, 404, 405, 412, 467, 483, 486.
 Boehmer, J. H. (1674-1749): *I*, 484?
 Boelens, A. A. van (1766-1834): *I*, 160, 161, 175, 180, 184, 186, 190, 193, 195.
 Boeles, P. (1795-1875): *I*, 665.
 * Boerhaave, H. (1668-1738): *I*, 13, 14, 124, 143, 237.
 Bösken, J. Pzn, J. H. (1804-1873): *II*, 468.
 Boëyé, J. J. B. (1766-1835): *I*, 160, 162, 189.
 Bolhuis, J. H. van (1805-1844): *I*, 336-340.
 * Bolingbroke, H. Saint John burggraaf (1678-1751): *I*, 413, 464, 506.

* Bommel, C. R. A. van (1790-1852): *I*, 235, 600, 604, 608, 616, 617, 628, 630, 635, 637, 645; *II*, 189-191.
 -, G. A. M. van (1769-1832): *I*, 22.
 -, mevr. G. A. M. van: zie Kun, C. M. P. van der.
 -, familie van: *I*, 27.
 * Bonald, L. G. A. burggraaf de (1754-1840): *I*, 327, 349, 454, 520, 521, 563, 564, 622; *II*, 234, 361, 381.
 Bonaparte: zie Napoleon I en III.
 -, Jérôme: zie Jérôme.
 -, Jozef: zie Jozef.
 * Bonifatius (±672-754): *II*, 55.
 * Bonifatius VII, paus 974, 984-985: *I*, 467.
 * Bonifatius VIII, paus 1294-1303: *I*, 433, 434, 467, 473, 571.
 Bonnet, L. (1805-1892): *II*, 332, 335.
 Boon Mesch, A. H. van der (1804-1874): *I*, 15, 22?, 31?
 -, H. C. van der (1795-1831): *I*, 15, 22?
 * Bor, P. C. (1559-1635): *I*, 341, 346, 375, 379, 383, 385, 386; *II*, 12, 13, 15-19.
 Borchgrave d' Altena, G. G. F. graaf de (1774-1845): *I*, 161.
 Bordeaux, H. K. F. M. D. van Artois-Bourbon, hertog van (1820-1883 = graaf van Chambord = Hendrik V van Frankrijk): *I*, 312.
 Bordes, T. C. de (1772-1845): *I*, 195.
 Boreel, jkvr. J. M. M. (1794-1858): *II*, 335.
 Boreel van Hogelanden, jhr. W. (1800-1883): *I*, 20.
 * Borger, E. A. (1784-1820): *I*, 9, 365; *II*, 333, 502, 529.
 Borret, E. J. H. (1816-1867): *II*, 550.
 * Borssum Waalkes, P. van (1795-1881): *II*, 288.
 * Bosboom, J. (1817-1891): *II*, 243.
 Bosboom-Toussaint: zie Toussaint.
 Bosch, J. W. H.: *I*, 20.
 * -, J. graaf van den (1780-1844): *I*, 33, 79; *II*, 97.
 * Bosch Kemper, jhr. J. de (1808-1876): *I*, 710-714; *II*, 106, 110, 232, 237, 253, 255, 260, 272, 516.

Bosscha, J. (1797-1874): *I*, 375, 384; *II*, 451, 452, 516.
 * Bossu, M. de Hennin, graaf van (1542-1578): *I*, 346; *II*, 10.
 * Bossuet, J. B. (1627-1704): *I*, 327, 397, 455, 460, 465, 467, 494, 504, 577, 642, 679, 695; *II*, 127, 325.
 Bosveld, P. (1731-1809): *II*, 220.
 * Botzaris, M. (±1788-1823): *I*, 62.
 Bouillé, F. C. A. markies van (1739-1800): *I*, 526, 534.
 Boulainvilliers, H. graaf van Saint-Saire (1658-1722): *I*, 316, 321, 489, 493, 494, 565.
 Bouman, H. (1789-1864): *II*, 517, 518.
 Bouquet, M. (1685-1754): *I*, 483.
 Bourbon: zie Condé.
 Bousies, R. P. de (1789-1875): *I*, 310.
 Boutmy, G. J. (1783-1858): *I*, 21.
 -, T. J. (1785-1849): *I*, 21.
 Bovet, F. (1824-1903): *II*, 333.
 -, . . . : *II*, 333, 335, 339.
 -, mevr. . . . : *II*, 333, 335.
 -, . . . , dochter van voorgaanden: *II*, 335.
 Box, H. (1797-1872), redacteur van *Journal de la Haye*: *I*, 265, 276, 316.
 Boxman, A. (1796-1856): *I*, 19.
 Braam, E. C. van: *I*, 18.
 Bracton, H. de (1268): *I*, 500.
 * Brakel, W. à (1635-1711): *II*, 517.
 Brakell tot den Brakell, D. L. baron van (1768-1852): *I*, 168.
 Brandès, J.: *I*, 201.
 * Brandt, G. (1626-1685): *I*, 374, 381, 713; *II*, 22.
 Brauw, jhr. W. M. de (1810-1874): *II*, 254, 423, 437, 441, 442.
 * Bray, G. de (1522-1567): *II*, 90.
 * Brederode, H. van (1531-1568): *II*, 516, 539.
 * Brennus (4e E. v. Chr.): *II*, 410, 492.
 Bréguigny, L. G. O. F. de (1714-1794): *I*, 483, 492.
 Brès, G. de: zie Bray.
 Brienne: zie Loménie de Brienne.
 * Brissot, J. P. (1754-1793): *I*, 543, 544.
 Broecke, A. J. (de) Smit van den: zie Smit.

Broek, C. L. van den (1783-1849): *I*, 18.
 Broeke, J. C. van den (1799-1870): *I*, 25, 30.
 Broes, W. (1766-1858): *I*, 662, 666, 675, 676, 679, 689; *II*, 7, 8, 20, 21.
 * Broglie, C. J. V. A. hertog van (1821-1901): *II*, 267-269, 490, 492.
 * -, M. J. M. prins de (1766-1821): *I*, 691, 692.
 Bronsveld, A. W. (1839-1924): *II*, 485.
 Broucke de Terbecq, F. I. H. baron van den (1790-1870): *I*, 186, 192.
 * Brouckère, jhr. C. M. J. G. (1796-1860): *I*, 158-161, 164, 167-169, 171, 172, 179-182, 184, 185, 187, 190, 191, 193, 214, 220, 221, 306, 324.
 * Brougham, H. P. baron van (1778-1868): *I*, 614; *II*, 169.
 Brouwer, B.: *I*, 9, 10, 12, 15, 25, 28, 29, 32.
 -, P. A. S. van Limburg: zie Limburg Brouwer.
 -, P. W. (1760-1834): *I*, 663.
 -, S. (1793-1856): *II*, 97.
 -, T. (1811-1873): *I*, 609.
 -, W. W. (1802-?): *I*, 9, 14.
 Bruggen, J. D. van der (1774-1851): *II*, 517.
 * -, J. J. L. van der (1804-1863): *I*, 597, 599, 665, 671; *II*, 77, 252-258, 260, 261, 290, 304, 314, 441, 444, 446, 449, 456, 463, 464, 517, 548-555.
 Brugg(h)en Hugenholtz, I. T. ter (1801-1871): *II*, 441, 442, 445.
 Brugmans, A. (1732-1789): *I*, 5?
 -, A. (1799-1877): *I*, 5, 15, 16, 19, 20, 22, 26, 29, 31, 118?; *II*, 79, 97, 533.
 -, P. A. (1769-1851): *I*, 183, 184, 186, 308; *II*, 496.
 -, mevr. P. A.: zie Rijsendaal, A.
 -, S. J. (1763-1819): *I*, 5?; *II*, 529.
 Brummelkamp (sr.), A. (1811-1888): *II*, 290.
 Brunet, J. L. (1688-1747): *I*, 484.
 * Brutus, Marcus Junius (85-42): *I*, 452; *II*, 43.
 * Brutus Major, Lucius Junius (±500 v. Chr.): *I*, 452.
 Brutus, Stephanus Junius: *I*, 452, 486, 487.
 Bruyère, J. de la: zie La Bruyère.

Bry, J. de: zie Debry.

Buat-Nancay (Nançay), L. G. du (1732-1787): *I*, 484, 489.
 Bucaille, J. C. (1789-1865): *I*, 26.
 -, N. (1757-1836): *I*, 26.
 * Buchanan, G. (1506-1582): *I*, 499; *II*, 208, 341.
 Bülow, H. von (1792-1846): *I*, 331.
 * Buffon, G. L. L. (1707-1788): *I*, 561.
 * Bullinger, J. H. (1504-1575): *II*, 9.
 Bungener, L. L. F. (1814-1874): *II*, 327.
 Bunsen, C. K. J. (1791-1860): *I*, 689; *II*, 298, 324, 328, 346, 359, 371, 456, 464.
 Burch, M. van den (1756-1824): *I*, 22.
 Buren, H. J. van (1799-1888): *I*, 26, 27.
 Burgerhoudt, A. G.: *I*, 10, 12?, 15?, 23?, 25?, 28?, 29.
 -, J. J. (1800-1866): zie voorgaande.
 Burgess, R. (1796-1881): *II*, 331.
 * Burke, E. (1729-1797): *I*, 288, 320, 392, 407, 413, 481, 482; *II*, 141, 153, 157-159, 161, 168, 195, 198, 206, 207, 235, 236, 238, 270, 320, 325, 361, 362, 366, 369, 506, 528, 530, 532, 551.
 Burnier, L. (1795-1873): *II*, 335, 336.
 * Busken Huet, C. (1826-1886): *II*, 486.
 Butler, A. (1711-1773): *I*, 521.
 * Buys, J. T. (1828-1893): *II*, 533.
 * -, P. (1531-1594): *II*, 262.
 Buytendijk, S. H. (1820-1910): *II*, 486, 487.
 Buzanval, P. C. de (1607 -): *II*, 240.
 Buzot, F. N. L. (1760-1793): *I*, 542.
 Bye, jhr. P. J. de (1766-1836): *I*, 30, 256.
 -, P. J. van der Does de (1798-1885): *I*, 30.
 Bylandt, C. J. E. van (1840-1902): *II*, 273.
 -, C.M.E.G. graaf van II, 481.
 -, E. J. A. van (1807-1876): *II*, 550.
 -, O. A. graaf van (1766-1857): *I*, 20.
 -, W. K. F. P. (= F. W. C. P.) graaf van (1841-1924): *II*, 481.
 Bijleveld, C. G. (1765-1849): *I*, 162, 163, 173, 178, 181, 183, 190, 192, 195.
 * Byron, G. N. G. lord (1788-1824): *I*, 134; *II*, 420.

C

Caan, A. H. (1772-1832): *I*, 16-18, 30.
 -, H. (1719-1794): *I*, 14.
 -, H. A. (1755-1816): *I*, 14.
 -, mevr. H. A.: zie Neck, S. J. van.
 -, H. J. (1781-1864): *I*, 14, 16, 27.
 -, mevr. H. J.: zie Hoogstraten, M. G. van.
 -, jhr. J. de la Bassecour (1786-1842): *I*, 16.
 -, mevr. J. de la Bassecour: zie Heim, M. C. J. van der.
 -, familie: *I*, 17.
 * Caesar, Gaius Julius (100-44): *I*, 488; *II*, 43.
 * Cajetan, T. (1469-1534): *I*, 350.
 * Caligula (12-41), keizer van Rome 37-41: *I*, 404; *II*, 51.
 Calkoen, A. J. van Beeck: zie Beeck Calkoen.
 Callenbach, C. C. (1803-1873): *II*, 290, 517.
 * Calonne, C. A. de (1734-1802): *I*, 489, 531.
 * Calvijn, J. (1509-1564): *I*, 94, 349, 351, 565, 686, 708; *II*, 21, 67, 283, 327, 329, 335, 346, 414, 415.
 Cambier, J. J. (1756-1831): *I*, 23.
 -, mevr. J. J.: zie Gerlings, C. J.
 Cange: zie Du Cange.
 * Canning, G. (1770-1827): *II*, 320, 504, 523, 530.
 Capacci ni, F. (1784-1845): *I*, 683, 693.
 * Capadose, A. (1795-1874): *I*, 597, 662, 663, 665; *II*, 290, 294, 513, 528. Zie ook Zeven Haagse Heren.
 -, I. (1834-1920): *II*, 428.
 Capefigue, J. B. H. R. (1802-1872): *I*, 386, 565.
 Capellen, G. A. G. P. baron van der (1778-1848): *I*, 614, 629, 645, 650, 657; *II*, 515, 516.
 Capet, Hugo: zie Hugo Capet.
 * Carlos, (Don) Maria José Isidoro (1788-1855): *II*, 500.
 Carné, L. de (1804-1876): *II*, 268.
 * Carnot, L. N. M. (1753-1823): *I*, 551.

Carrasco Palomo, A. (1842-1873), Spaans protestant in 1861 in de gevangenis te Malaga: *II*, 336.
 Carrell, N. A. (1800-1836): *I*, 559.
 Casalis, E. A. (1812-1891): *II*, 332.
 Casimir, Johan: zie Johan Casimir.
 Casimir-Périer: zie Périer.
 * Cassius Longinus, Gajus (42 -): *II*, 43.
 * Castlereagh, R. S., tweede markies van Londonderry, burggraaf (1769-1822): *II*, 320.
 * Catharina II de Grote (1729-1796), keizerin van Rusland 1762-1796: *I*, 61, 529.
 * Catharina de' Medici (1519-1589), koningin van Frankrijk sinds 1547: *II*, 12.
 * Catilina, Lucius Sergius (±108-62): *II*, 43.
 Cato Censorius, Marcus Porcius (234-149): *I*, 411.
 Cats, J. (1577-1660): *I*, 138.
 Cats Ezn, J. (1793-1853): *I*, 195.
 * Cavaignac, L. E. (1802-1857): *II*, 195, 201, 206, 225, 382.
 Cavan, F. J. W. L., 8e graaf van (1815-1887): *II*, 342.
 Cazalès, J. A. M. de (1752-1805): *I*, 527, 528.
 Cellérier, J. I. S. (1753-1844): *II*, 288.
 * Celles, A. P. F. G. de Vis(s)cher graaf de (1779-1841): *I*, 185, 187, 190, 191, 193, 673, 683, 691, 694.
 Cérésier, A. M. (1749-1828): *I*, 375, 382, 697.
 Chabot, F. (1759-1794): *I*, 544.
 * Chalmers, T. (1780-1847): *II*, 129, 175, 182, 225, 226, 228, 250.
 * Cham: *II*, 26.
 Chambord, graaf van: zie Bordeaux, H. K. F. M. D. hertog van.
 Chamfort, S. R. N. (1741-1794): *II*, 126.
 Changarnier, N. A. T. (1793-1877): *II*, 382.
 * Chantepie de la Saussaye, D. (1818-1874): *II*, 257, 264, 290, 298, 303-306, 308-311, 313, 314, 316, 317, 323, 428, 465, 472, 514, 522.
 Chapelier, I. R. G. le (1754-1794): *I*, 539.
 Charbonnier, L. de (1754-1833): *I*, 199.
 * Chateaubriand, F. R. burggraaf van (1768-1848): *I*, 310, 317, 322, 349, 438, 467, 483, 484, 488-493, 565; *II*, 42, 124, 214.

Châtelain, N. (1769-1856): *I*, 697-700.
 Chaumette, P. G. (1763-1794): *I*, 522.
 Chenevière, J. J. C. (1783-1871): *II*, 344.
 Cherbury: zie Herbert van Cherbury.
 * Childerik III, koning der Franken 743-751: *I*, 423, 511, 677.
 Chimay, J. F. P. de Riquet, graaf van Caraman, prins van (1771-1843): *I*, 199.
 * Christiaan II (1481-1559), koning van Denemarken 1513-1523: *I*, 48.
 * Christiaan III (1503-1559), koning van Denemarken 1534-1559: *II*, 68.
 * Chrysostomos, Johannes (±354-407): *II*, 8, 55.
 * Chijs, P. O. van der (1802-1867): *I*, 30.
 * Cicero, Marcus Tullius (106-43): *I*, 7, 22, 29, 115, 290, 297, 388-390, 392, 393, 396, 402-404, 409, 411, 412, 449, 450, 497, 499, 558, 579; *II*, 43.
 * Cincinnatus, Lucius Quinctius (5e E. v. Chr.): *I*, 406.
 Claes, P. F. (1805-1832): *I*, 221.
 Claessens (Moris), J. B. J. (1767-1829): *I*, 168, 177.
 Claparède, T. (1828-1888): *II*, 334, 335.
 -, mevr. T.: zie Appia, . . .
 Clarisse, J. (1770-1846): *I*, 25.
 Claude, I. (1653-1695): *II*, 122.
 * -, J. (1619-1687): *II*, 122.
 * Claudius, M. (1740-1815): *II*, 133.
 Clavière, E. (1735-1793): *I*, 534.
 Cleef, Gebr. van: *II*, 476.
 Clément, J. (1567-1589): *I*, 436.
 Clercq, G. de (1821-1857): *II*, 516.
 * -, W. de (1795-1844): *I*, 375, 596, 663; *II*, 330, 512, 513, 517, 528.
 -, O. le (1760-1842): *I*, 160, 161, 170, 176, 180, 181.
 Clermont-Tonnerre, S. M. A. graaf de (1757-1792): *I*, 317, 319, 489, 536, 540, 567.
 Clifford, G. (1769-1847): *I*, 189.
 -, G. G. (1779-1847): *I*, 159, 165, 168, 175, 182-186, 189, 192-194.
 Clinge, J. P. P. (1780-1851): *I*, 83.
 Clotterbooke, C. (±1720-1817): *I*, 17.
 -, mevr. C.: zie Patijn, J. M. H.

* Clovis (Chlodovech) I (466-511), koning der Franken 481-511: *I*, 316, 319, 321, 421, 466, 468, 469, 472, 494, 573; *II*, 55.
 Cnoop Koopmans, W.: zie Koopmans.
 Cock, H. (1794-1866): *II*, 319.
 * -, H. de (1801-1842): *I*, 368, 663, 664.
 -, C. A. J. le (1775-1846): *I*, 197, 198.
 * Cockerill, J. (1790-1840): *I*, 200-202.
 Coelius Antipater, Lucius (2^e E. v. Chr.): *II*, 503.
 Cogels, H. F. X. (1774-1846): *I*, 191.
 Cohen Stuart, M.: zie Stuart.
 Cointe, C. le (1611-1681): *I*, 483.
 Colardeau, C. P. (1732-1766): *I*, 142.
 Cole, W. (1714-1782): *I*, 521.
 * Colenbrander, H. T. (1871-1945): *I*, 232, 238, 249, 273; *II*, 493.
 * Coligny, G. de (1519-1572): *I*, 436; *II*, 10, 11, 68.
 Collins, A. (1676-1729): *I*, 464, 506.
 Collot d'Escury: zie Escury.
 Collot d'Herbois, J. M. (1750-1796): *I*, 548.
 * Columbus, C. (1451-1506): *I*, 3; *II*, 64.
 * Condé, L. de Bourbon, prins van (1530-1569): *I*, 436; *II*, 10-12, 68.
 * -, Hendrik I de Bourbon, prins van (1552-1588): *I*, 565.
 * -, Hendrik II de Bourbon, prins van (1588-1646): *I*, 475.
 * -, L. H. J. de Bourbon, prins van (1756-1830): *I*, 531.
 * Condillac, E. B. de (1715-1780): *I*, 453, 488.
 * Condorcet, M. J. A. N. de Caritat, markies de (1743-1794): *I*, 455, 544.
 * Confucius (551-479): *I*, 410.
 * Constant (de Rebecque), H. B. (1767-1830): *II*, 224, 227-229.
 * Constantijn I de Grote (±285-337), keizer van Rome 306-337: *I*, 37; *II*, 52.
 Cook, J. P.: *II*, 345.
 * Coolhaes, C. J. (1534-1615): *II*, 22.
 Cooper, A. A.: zie Shaftesbury.
 * Coornhert, D. V. (1522-1590): *II*, 22.
 * Copernicus, N. (1473-1543): *I*, 2.

Copes van Hasselt: zie Hasselt.
 Coppieters, jhr. C. B. G. (1774-1864): *I*, 191.
 Coquerel, A. L. C. (1795-1868): *I*, 29, 333; *II*, 501.
 * Corbulo, Gnaeus Domitius (67 n. Chr.): *I*, 11.
 Cores: zie Cyrus.
 * Corneille, P. (1606-1684): *I*, 404.
 Corver Hooft, J. (1779-1855): *I*, 165, 166, 174, 178, 183, 185, 194, 195, 220, 222, 308; *II*, 497.
 Cost Jordens, W. H.: zie Jordens.
 * Costa, I. da (1798-1860): *I*, 366, 384, 596, 663, 675; *II*, 232, 284-287, 290, 294, 297, 308, 314, 331, 342, 420, 432, 456, 463, 502, 513, 518-521, 525, 528, 532, 539, 544, 551.
 Coste, E. C. G. G. de la (1788-1870): *I*, 189, 204, 273, 311, 312.
 Coulin, F. (1828-1907): *II*, 344.
 * Cousin, V. (1792-1867): *I*, 453, 463, 489, 601, 604, 606-608, 616, 619, 620, 625, 626, 649, 659; *II*, 119, 120, 175-179, 184-186, 190, 268, 270, 449.
 * Cras, H. C. (1739-1820): *I*, 73, 375, 383.
 * Crassus, Marcus Licinius (115-53): *II*, 43.
 Cremer, H.: *II*, 428.
 Crena, A.: *I*, 17, 21, 24.
 -, H.: *I*, 21, 24.
 -, S. (1740-1807): *I*, 17.
 * Crombrugghe, J. J. van (1770-1842): *I*, 160, 163, 167, 169-171, 178, 180, 181, 185, 189, 193.
 Crommelin, J. P. (1800-1873): *I*, 20.
 -, J. I. H. van Wickevoort: zie Wickevoort.
 -, J. P. A. van Wickevoort: zie Wickevoort.
 * Cromwell, O. (1599-1658): *I*, 442, 490, 551, 559; *II*, 69.
 * Cujacius (Cujas), J. (1522-1590): *II*, 268.
 Cunaeus, W. A. J. (1800-1872): *I*, 15.
 Custine, A. P. graaf de (1740-1793): *I*, 539.
 Cuvelier, F. A. F. J. G. baron de (1773-1833): *I*, 200.
 * Cuvier, G. L. C. F. D. baron de (1769-1832): *I*, 359, 601, 645, 659; *II*, 119, 184.
 * Cyprianus (±200-258): *I*, 686.

* Cyrus II de Grote (±576-529), koning der Perzen 559-529: *II*, 33, 34.

D

* Dahlmann, F. C. (1785-1860): *II*, 218, 381, 382.
 * Dam van Isselt, E. W. van (1796-1860): *I*, 183, 184, 186, 190, 192, 194, 195, 296, 324; *II*, 226, 255.
 * Danaos: *II*, 34.
 * Daniël: *II*, 32, 38.
 -, G. (1649-1728): *I*, 483, 485, 494.
 * Danton, G. J. (1759-1794): *I*, 534, 538, 543, 546-548; *II*, 189.
 * Darius I, koning der Perzen 522-486: *II*, 34-36.
 * David, koning van Juda en Israël 1012-972: *I*, 466, 487; *II*, 27, 29, 44, 45, 49, 106, 125.
 Debry, J. A. J. baron (1760-1834): *I*, 546.
 Dedel, G. (1802-1831): *I*, 24, 26.
 -, J.: *I*, 24, 26, 27.
 -, S. baron (1775-1846): *I*, 331, 332.
 Deflinne, B. L. (1791-?): *I*, 197.
 * Deioces, koning der Meden f710-657: *I*, 393.
 Delay, L. R.: *I*, 697.
 Delolme, J. L.: zie Lolme.
 Delprat, D. (1758-1841): *I*, 14, 368.
 -, G. (1801-1900): *I*, 29; *II*, 79, 97.
 -, G. H. M. (1791-1871): *I*, 597; *II*, 80.
 * Demokritos (±470 - f370): *I*, 13.
 Demole, G. E. (1805-1877): *II*, 344.
 * Demosthenes (384-322): *I*, 37; *II*, 36, 38.
 Depping, G. B. (1784-1853): *I*, 338.
 * Derby, E. G. S. Stanley, 14^e graaf van (1799-1869): *I*, 604.
 Dermout, I. J. (1777-1867): *I*, 33, 366, 597, 665, 706; *II*, 82, 501, 502, 533, 534.
 Derquins: zie Dirckinck-Holmfeld.
 * Descartes, R. (1596-1650): *I*, 3, 357, 453, 463; *II*, 207.
 Desmanet, P. J. E. (1767-1829): *I*, 160, 176.
 Desmarais (= Desmarets), C.: *I*, 549.
 * Desmoulins, C. (1760-1794): *I*, 543, 548, 550.

Desprez, A. F. A. (1759-1841): *I*, 161, 165.
 Destriveaux, P. J. (1780-1853): *I*, 200.
 * Diaz, B. (±1450-1500): *II*, 64.
 * Diderot, D. (1713-1784): *I*, 506, 521, 561.
 Zie ook encyclopedisten.
 Diepen, firma van: *I*, 204.
 Diert van Kerkwerf, T. J. F. G. baron (1799-1862): *I*, 204.
 * Diesterweg, F. A. W. (1790-1866): *I*, 704.
 * Diodoros Sikoulos (1^e E. v. Chr.): *I*, 581.
 * Diogenes van Sinope (4^e E. v. Chr.): *II*, 353.
 Dirckinck-Holmfeld, C. P. H. M. W. baron (1799-1880): *I*, 9, 20.
 Dittmar, H. (1792-1866): *I*, 603.
 * Doedes, J. I. (1817-1897): *II*, 302, 304, 305, 313.
 Does de Bye, P. J. van der: zie Bye.
 Doeveren, C. E. van (1768-1844): *I*, 14, 26.
 -, mevr. C. E. van: zie Hartman, E. J.
 Dolez, H. J. (1808-1880): *I*, 200.
 * Domat, J. (1625-1696): *I*, 483; *II*, 268.
 Dominicus, N. la Grappe (1800-1860): *I*, 18-20.
 -, M. P.: *I*, 18.
 * Domitianus, Titus Flavius (51-96), keizer van Rome 81- 96: *II*, 51.
 Dompierre de Chaufepié, J. H. (1806-1864): *II*, 79, 80, 93, 148.
 Donker Curtius, B. (1803-1856): *II*, 79, 97, 550.
 * -, D. (1792-1864): *I*, 296; *II*, 154, 195, 235, 255, 463, 537, 550.
 -, H. H. (1778-1839): *I*, 367, 663.
 Donker Curtius van Tienhoven, W. B. (1778-1858): *I*, 33, 160, 163, 164, 166, 171, 174, 180-183, 186, 189-195, 278.
 Doorn van Westkapelle, H. J. baron van (1786-1853): *I*, 193, 278.
 Doornik, J.: *I*, 383.
 Dorner, I. A. (1809-1884): *II*, 334, 337.
 * Dotreng, T. (1761-1836): *I*, 643.
 * Dou, G. (1613-1675): *I*, 13.
 Doucet de Pontécoulant: zie Pontécoulant.
 Doyer, A. (1787-1853): *I*, 118.
 * Drusus, Nero Claudius (38-9): *I*, 11.
 Druyvestein, F. C. W. (1782-1859): *II*, 97.

Dryver, C. R. den: *I*, 169.
 Dubbelden, H. den (1769-1851): *I*, 655.
 * Dubos, J. B. (1670-1742): *I*, 317, 488, 489.
 * Du Cange, C. du Fresne sieur (1610-1688): *I*, 319, 483.
 * Ducpétiaux, A. E. (1804-1868): *I*, 221, 637, 643, 659.
 * Duifhuis, H. (1531-1581): *II*, 22.
 Dullert, W. H. (1817-1881): *II*, 437.
 Dumas, M. (1753-1837): *I*, 544.
 Dumont, G. F. J. (1787-1855): *I*, 159, 177.
 Dumont baron de Carlsroon, J. F. (1660-1726): *I*, 380; *II*, 6.
 -, P. E. L. (1759-1829): *II*, 325.
 * Dumouriez, C. F. (1739-1823): *I*, 447, 482, 545, 546.
 Dupaty, C. M. J. B. M. (1744-1788): *I*, 28.
 Dupin, A. M. J. J. (1783-1865): *II*, 268, 362.
 Duplessis-Mornay, P.: zie Mornay.
 Duport, A. J. F. (1759-1798): *I*, 539, 542.
 Dutillet, J.: zie Tillet.
 * Duyn van Maasdam, A. F. J. A. graaf van der (1771-1848): *II*, 507.
 * Dijck, A. van (1599-1641): *I*, 13.
 Dijkmeester, H. A. (1800-1855): *I*, 12, 23, 25, 28, 29.
 -, H. J. (1771-1850): *I*, 164, 169-171, 181, 194.

E

Eardley, sir Culling (Smith) (1805-1863): *II*, 331, 335, 336.
 * Eduard I (1239-1307), koning van Engeland 1272-1307: *I*, 440.
 * Eduard III (1312-1377), koning van Engeland 1327-1377: *I*, 440.
 Eekelen, N. J. van: *I*, 12.
 Eerens, D. J. de (1781-1840): *I*, 198.
 Egeling, L. (1764-1835): *I*, 21, 707; *II*, 333.
 * Egmond, Lamoraal graaf van (1522-1568): *I*, 342.
 * Eichhorn, J. G. (1752-1827): *I*, 80.
 * -, K. F. (1781-1854): *II*, 367.
 Eik, J. van (1803-1878): *II*, 331.

* Elia: *II*, 29.
 * Elisabeth I Tudor (1533-1603), koningin van Engeland 1558-1603: *I*, 440, 500, 501, 565, 711; *II*, 11, 21, 68.
 Ellis, H. (1777-1869): *I*, 140, 520, 521.
 Elout, A. J. (1801-1822): *I*, 17.
 * -, C. T. (1767-1841): *I*, 15, 17, 23, 73.
 -, H. V. C. (1803-1869): *I*, 23, 24.
 -, J. N. J. (1800-1834): *I*, 15, 18-20, 23, 25, 26, 28-30.
 -, J. P. (1798-1856): *I*, 24.
 * Elout van Soeterwoude, jhr. P. J. (1805-1893): *I*, 23, 599; *II*, 98, 100, 103, 121, 290, 342, 463, 493, 549, 551. Zie ook Zeven Haagse Heren.
 Elout, S. C. A. (1805-1850): *I*, 24.
 -, S. S. (1797-1870): *I*, 24.
 -, familie: *I*, 16, 17, 25.
 Ende, A. van den (1768-1846): *I*, 359, 613, 616, 652; *II*, 77, 109.
 Engelen, J. van (1810 -): *I*, 602.
 Engelman, . . . : *I*, 14, 26.
 Engels, R. (1769-1855): *I*, 368, 664; *II*, 112, 517.
 * Enghien, L. A. H. de Bourbon, hertog van (1772-1804): *I*, 98.
 * Epameinondas (± 420-362): *II*, 37.
 * Erasmus, D. (1469-1536): *I*, 366, 699; *II*, 283.
 Ernesti, J. A. (1707-1781): *II*, 134.
 * Ertborn, F. J. ridder van (1784-1840): *I*, 619.
 Escury, C. E. E. baron Collot d' (1779-1828): *I*, 17.
 Escury van Heinenoord, H. baron Collot d' (1773-1845): *I*, 17, 164, 175, 186, 195, 314.
 Esolepan, . . . : *II*, 342.
 -, . . . dochter van voorgaande: *II*, 342.
 * Espen, Z. B. van (1646-1728): *I*, 672.
 Essen, J. L. van (1913-): *I*, 411; *II*, 512, 541.
 Esser, I. (1818-1885): *II*, 344, 463.
 * Estrades, G. L. graaf d' (1607-1686): *I*, 381.
 Etienne, C. G. (1778-1845): *I*, 10.
 * Eugenius, Frans, prins van SavoyeCarignan (1663-1736): *II*, 70.
 * Eukleides (3^e E. v. Chr.): *I*, 124.

* Euripides (±480-406): *I*, 580; *II*, 36.
 * Eva: *I*, 290; *II*, 23, 24.
 Ewijck, D. J. van (1786-1858): *I*, 177, 597.
 Eijk, . . . van der: *I*, 25.
 -, S. Speyert van der: *I*, 25.
 (1771- 1837).

F

Faber, J. W. J. (1767-1846): *I*, 165, 188.
 * Fabre d'Eglantine, P. F. N. (1755-1794): *I*, 538.
 Fabri, F. G. K. E. (1824-1891): *II*, 210, 478, 479.
 Fabri (-Longrée), A. H. J. (1777-1851): *I*, 159, 161, 162, 164, 165, 167, 168, 172, 178-180, 182, 184-186, 190, 192, 193.
 Fagel, F. (1659-1746): *II*, 162, 218.
 * -, G. (1634-1688): *II*, 218.
 -, mevr. J.: zie Boreel, J. M. M.
 Faider, C. J. B. F. (1811-1893): *II*, 348, 350, 353.
 Faille d'Huysse, M. F. G. baron della (1771-1835): *I*, 185, 191, 310.
 * Falck, A. R. (1777-1843): *I*, 289, 294, 648; *II*, 172, 173.
 Fallon, T. A. G. (1791-1872): *I*, 159, 166, 168, 174, 181, 185, 187, 190, 193.
 * Farel, G. (1489-1565): *I*, 351.
 * Fauchet, C. (1530-1602): *I*, 483.
 Faure, A.: *I*, 29.
 -, A. C. Mom: *I*, 29.
 Fayette, markies de la: zie Lafayette.
 * Feith, R. (1753-1824): *I*, 662.
 -, R. (1806-1876): *I*, 643.
 * Fénelon, F. de Salignac de la Mothe (1651-1715): *I*, 504, 677, 695.
 Fenema, R. (1797-1835): *I*, 84.
 * Ferdinand II de Katholieke (1452-1516), koning van Aragon 1479-1516: *I*, 80.
 * Ferdinand II (1578-1637), keizer van Duitsland 1619-1637: *II*, 69.
 * Ferdinand I (1751-1825), koning van Napels 1759-1825: *I*, 330.
 * Ferdinand VII (1784-1833), koning van Spanje 1808, 1814-1833: *I*, 98, 105.

Fernaux, L. G.: *I*, 202.

Ferrand, J. H. (1792-1866): *I*, 199.

* Fichte, J. G. (1762-1814): *II*, 208, 269, 373, 381.

Fiévée, J. (1767-1839): *I*, 689; *II*, 166, 167, 197, 198, 212-217, 224, 227-230.

* Filippos II (382-336), koning van Macedonië 359-336: *I*, 37; *II*, 38.

* Filips van Bourgondië (1464-1524), bisschop van Utrecht 1517-1524: *I*, 352.

* Filips I de Goede (1396-1467), hertog van Bourgondië 1419-1467: *I*, 322, 373, 379; *II*, 4, 5, 63.

* Filips II August (1165-1223), koning van Frankrijk 1179-1223: *I*, 427, 430-432, 479; *II*, 59, 60.

* Filips IV de Schone (1268-1314), koning van Frankrijk 1285-1314: *I*, 321, 430, 431, 433, 434, 467, 473, 493, 495.

* Filips VI van Valois (1293-1350), koning van Frankrijk 1328-1350: *I*, 427, 568.

* Filips van Orléans, L. P. J. hertog van Chartres en Orléans (1747-1793): *I*, 318, 531, 538.

Filips III (c. q. II) van Orléans: zie Orléans.

* Filips I de Schone (1478-1506), koning van Spanje 1504-1506, hertog van Bourgondië 1482-1506: *I*, 443.

* Filips II (1527-1598), koning van Spanje 1556-1598: *I*, 47, 48, 54, 58, 305, 341-347, 374, 377, 379, 380, 385, 387, 443, 444, 502, 686, 702; *II*, 5-19, 22, 68, 500.

* Filips Willem, prins van Oranje (1554-1618): *II*, 14.

Filmer, R. (1588-1653): *I*, 504.

* Filo van Alexandrië (±30 v. Chr. - 41 n. Chr.): *I*, 456.

* Filopoimen (253-182): *I*, 37.

Firmian, L. A. graaf von (1679-1744), aartsbisschop van Salzburg 1727-1744: *I*, 695.

Fisch, G. (1814-1881): *II*, 345.

Flashar, E. A. F. (1813-1868): *II*, 444.

* Fliedner, T. (1800-1864): *I*, 665; *II*, 333.

* Florian, J. P. C. de (1755-1794): *I*, 13, 28.

Florimont, C. F. B. (de) (1802-1846): *I*, 21.

* Floris V (1254-1296), graaf van Holland 1256-1296: *I*, 323, 373, 375, 379.

Fockema, D. (1771-1855): *I*, 160, 161, 163, 165, 167, 169-171, 176, 179, 181, 184, 185, 187-189, 195, 223.

Foncemagne, E. L. de (1694-1779): *I*, 483.

Fontaine, J. de la: zie La Fontaine.

Fontan, L. M. (1801-1839): *I*, 185, 308.

Fontein-Verschuier, jhr. G. (1764-1838): *I*, 159, 161, 164, 168, 172, 178.

Forcade, E. (1820-1869): *II*, 490.

Foreest, jhr. C. van (1817-1875): *II*, 423, 551.

-, jhr. D. van (1792-1833): *I*, 190, 193-195.

Fosse, A. F. G. burggraaf van der (1769-1840): *I*, 203, 204.

-, mevr. A. F. G. van der: zie Affaytadi de Ghistelles, M. E. d'.

* Fox, C. J. (1749-1806): *I*, 288; *II*, 320.

* Francke, A. H. (1663-1727): *I*, 463; *II*, 75.

Francus: *I*, 319, 471.

* Frans I (1494-1547), koning van Frankrijk 1515-1547: *I*, 436, 446, 464, 568, 570; *II*, 67.

* Frans II (1544-1560), koning van Frankrijk 1559-1560: *I*, 436, 568.

* Frans II (1836-1894), koning van Napels 1859-1861: *II*, 335.

* Frans I (1768-1835), keizer van Oostenrijk 1806-1835: *I*, 330.

* Frans Jozef I (1830-1916), keizer van Oostenrijk 1848-1916: *II*, 478.

* Frans van de Putte, I. D. (1822-1902): *II*, 435-437.

* Fredegarius: *I*, 471.

* Frederik Willem (I) de Grote (1620-1688), keurvorst van Brandenburg 1640-1688: *I*, 704; *II*, 386.

Frederik III, keurvorst van Brandenburg 1688-1701: zie Frederik I, koning van Pruisen.

* Frederik I Barbarossa (±1125-1190), koning c.q. keizer van Duitsland 1152-1190: *II*, 60.

* Frederik III (1831-1888), keizer van Duitsland 1888: *II*, 334.

* Frederik (= Willem Frederik Karel), prins der Nederlanden (1797-1881): *I*, 80.

* Frederik Hendrik, prins van Oranje

(1584-1647): *I*, 373, 375, 711.

* Frederik I (1657-1713), koning van Pruisen 1701-1713: *II*, 70.

* Frederik II de Grote (1712-1786), koning van Pruisen 1740-1786: *I*, 529; *II*, 70, 133, 229, 403, 404, 478.

* Frederik Willem II (1744-1797), koning van Pruisen 1786-1797: *I*, 288.

* Frederik Willem III (1770-1840), koning van Pruisen 1797-1840: *I*, 330, 620, 694; *II*, 359, 370-372, 378, 416, 480.

* Frederik Willem IV (1795-1861), koning van Pruisen 1840-1861: *I*, 704; *II*, 216, 235, 331, 332, 355, 359, 360, 370-372, 377, 378, 383, 384, 386-389, 391, 393, 395-397, 400-403, 477, 480, 481.

Fremery, C. de (1775-1853): *I*, 9, 10.

-, mevr. C. de: zie Sprecher de Bernegg, U. H.

-, J. de (1748-1826): *I*, 10.

-, J. A. de (1801-1865): *I*, 9.

-, J. P. de (1800-1874): *I*, 9-12, 14, 15, 19, 24, 26, 28-31.

-, P. I. (1776-1862): *I*, 9.

-, familie de: *I*, 24.

Frets, F. (1779-1845): *I*, 182, 190, 192-194; *II*, 514.

Freyss, J. P. (1806-1866): *I*, 596.

* Fruin, R. J. (1823-1899): *II*, 463, 535, 536.

G

Gadiot, A: *I*, 200.

* Gager, W. H. A. baron von (1799-1880): *II*, 402.

Gallaix, F. M. de (1785-1858): *I*, 197.

Gans, E. (1798-1839): *II*, 355.

Garden, G. graaf de (1796-1872): *II*, 320.

* Garibaldi, G. (1807-1882): *II*, 328, 335, 410, 413.

Garnier, J. J. (1729-1805): *I*, 494.

Garnier-Pagès, E. J. L. (1801-1841): *I*, 320.

-, L. A. (1805-1878): *I*, 320.

Gasparin, A. E. graaf de (1810-1871): *II*, 166, 174, 175, 178, 181, 188, 189, 191, 220, 225, 288.

Gaussen, F. S. R. L. (1790-1863): *II*, 134, 330, 528.

-, . . . , zuster van voorgaande: *II*, 330.

Geelhand (della Faille), K. J. (1772-1842): *I*, 160-162, 164, 168, 175, 178, 181, 185, 187, 190, 192.

Geen, J. J. van (1773-1846): *I*, 199.

Geer van Jutfaas, B. J. L. baron de (1816-1903): *II*, 354.

Gefken, J. W. (1807-1887): *II*, 105, 182, 183, 255, 554.

Gehne, C. F. (1792-1843): *I*, 705.

* Gellert, C. F. (1715-1769): *II*, 133.

Geloës d'Eysden, C. C. F. M. G. graaf de (1786-1861): *I*, 201.

Gendre, L. le: zie Legendre.

Genechten, W. F. van (1768-1855): *I*, 160, 165, 168, 183, 189, 193.

Genoude, A. E. de (1794-1849): *II*, 507.

* Gentili, A. (1552-1608): *I*, 483.

* Gentz, F. von (1764-1832): *II*, 198, 206, 207, 528, 529.

* George I (1660-1727), koning van Engeland 1714-1727: *I*, 491.

* George III (1738-1820), koning van Engeland 1760-1820: *I*, 53.

* Gerards, B. (±1557-1584): *II*, 19.

Gerbert van Aurillac: zie Silvester II.

Gericke, J. F. C. (1798-1857): *II*, 417.

Gericke van Herwijnen, J. L. H. A. baron (1814-1899): *II*, 319.

* Gerlach, E. L. von (1795-1877): *I*, 400; *II*, 198, 306, 371, 477-481, 490, 492.

-, K. F. L. von (1757-1813): *II*, 480.

-, K. F. O. von (1801-1849): *II*, 296, 480.

* -, L. F. L. von (1790-1861): *II*, 362, 477.

* Gerlache, E. C. baron de (1785-1871): *I*, 159-161, 166, 168, 175, 179, 181, 185, 187, 190, 191, 201, 202, 683, 690.

Gerlings, C. J. (1762-1832): *I*, 23.

Germond (sr.), L. (1796-1868): *II*, 329.

* Gerretson, F. C. (1884-1958): *I*, 33, 79, 141, 158, 197, 201, 203, 210, 219, 235, 238, 243, 256, 265, 269, 271, 273, 276, 279, 282, 325; *II*, 148, 493, 495, 499, 500, 502.

* Gervinus, G. G. (1805-1871): *II*, 225, 319, 320, 453.
 Gevaerts, jhr. L. R. (1774-1864): *II*, 145.
 Gevers, jhr. A. L. van Heteren (1794-1866): *I*, 26.
 Gevers (van Endegeest), D. C. (1763-1839): *I*, 21, 26.
 Gevers, mevr. D. C.: zie Leeuw, M. C. de.
 -, M. B. H. W. (1789-1873): zie Zeven Haagse Heren.
 * Gideon: *II*, 27, 28.
 Gieseler, J. C. L. (1792-1854): *I*, 662-666.
 Giezen, A. M. van der: *II*, 548.
 Gildemeester, D. (1825-1869): *II*, 290.
 Girardin, F. A. Saint-Marc: zie SaintMarc-Girardin.
 -, L. S. C. X. markies de (1762-1827): *I*, 544.
 * Gladstone, W. E. (1809-1898): *II*, 459.

Glimes, Jan (IV) van, markies van Bergen (1528-1567): *II*, 16.
 Gobart, jhr. J. L. M. (1786-1874): *II*, 493.
 * Gobbelschroy, P. L. J. S. van (1784-1850): *I*, 166, 167, 172, 173, 176, 182, 236, 257, 272, 311, 674.
 * Goblet d'Alviella, A. J. graaf (1790-1873): *I*, 331, 332.
 Gockinga, J. (1778-1851): *I*, 181, 190, 191, 195.
 Godefroi, M. H. (1813-1882): *II*, 102, 108, 252.
 Godet, F. L. (1812-1900): *II*, 331.
 * Godfried IV van Bouillon (±1061-1100): *II*, 60.
 * Godfried de Noorman (885 -): *I*, 336.
 Goelens, W. (1768-1855): *I*, 160, 161, 166, 177, 192.
 Görlitz, P. K. (1785-1861): *II*, 108.
 Göschel, K. F. (1781-1861): *II*, 296.
 * Goethe, J. W. von (1749-1832): *I*, 134; *II*, 133, 269, 370, 420.
 Goltstein, J. K. baron van (1794-1872): *II*, 437, 439, 537.
 Gonzáles Mejías, J., Spaans protestant in 1861 in de gevangenis te Malaga: *II*, 336.

Gordon, A. (1810-1884): *I*, 341-347; *II*, 14-16.
 Gosliga, K.: *I*, 15, 25, 28, 29.
 Goubau d'Ho(og)vorst, M. J. F. G. (1757-1836): *I*, 692.
 Goudoever, A. van (1785-1857): *I*, 643.
 Goupil de Prefelne, G. F. C. (1730-1801): *I*, 522.
 Graaff, A. van de: *I*, 15.
 -, W. A. van de: *I*, 15.
 * Gracchus, Gaius Sempronius (153-121): *II*, 42.
 * -, Tiberius Sempronius (162-133): *II*, 42.
 Grandpierre, J. H. (1799-1870): *II*, 312, 332.
 * Granville, A. P. de (1517-1586): *I*, 385; *II*, 6, 7, 9.
 Grappe Dominicus, N. la: zie Dominicus.
 * Gregorius VII, paus 1073-1085: *I*, 432, 458, 570, 571; *II*, 58, 59.
 * Gregorius XVI, paus 1831-1846: *I*, 676, 679, 681-691, 693, 694; *II*, 143.
 * Gregorius van Tours (538-594): *I*, 316, 319, 466, 471, 494.
 Gregory Pierson: zie Pierson.
 * Grétry, A. E. M. (1741-1813): *I*, 202.
 * Grey, C. (1764-1845): *I*, 288, 333; *II*, 157, 160, 499.
 Groen van Prinsterer, C. A. (1799-1858): *I*, 14, 16-18, 27, 30.
 -, C. J. (1772-1838): *I*, 19.
 -, M. C. (1806-1868): *I*, 17, 27, 31.
 -, mevr. G.: zie Hoop, E. M. M. van der.
 -, P. (1705-1782): *I*, 27.
 -, mevr. P.: zie Sleyden, J. van der.
 -, P. J. (1764-1837): *I*, 14-17, 30, 31; *II*, 503.
 -, mevr. P. J.: zie Caan, A. H.
 Groeninx van Zoelen, R. F. baron (1800-1859): *I*, 15, 20, 28, 29.
 Gronden, W. S. van der (1814-1887): *II*, 267.
 * Groot, H. de (1583-1645): *I*, 1, 374, 381, 386, 398, 399, 464, 483, 499, 505, 566, 628; *II*, 207.
 -, P. Hofstede de: zie Hofstede de Groot.
 -, W. de (1597-1662): *I*, 1.
 Guadet, M. E. (1768-1794): *I*, 544.
 Gueri(c)ke, H. E. F. (1803-1878): *I*, 350.

Guillaume, L. M. (1750-1794): *I*, 541.
 * Guise, H. de Lorraine, hertog van (1550-1588): *I*, 565; *II*, 16, 17.
 * Guizot, F. P. G. (1787-1874): *I*, 324, 347, 389, 425, 436, 472, 486, 488, 490, 496, 556, 559, 565, 567, 604, 630, 649; *II*, 174, 181, 199, 226, 269, 270, 320, 326, 340, 341, 361-364, 449, 454, 462, 491, 516, 530, 531, 535.
 Gunning (sr.), J. H. (1802-1889): *I*, 29.
 * Gunning (jr.), J. H. (1829-1905): *I*, 29; *II*, 305, 426, 453, 455-469.
 * Gustaaf I Wasa (1496-1560), koning van Zweden 1523-1560: *I*, 48; *II*, 68.
 * Gustaaf II Adolf (1594-1632), koning van Zweden 1611-1632: *I*, 95, 105; *II*, 69.
 Guyot de Merville, M.: zie Merville.

H

Haan, H. de (1763-1825): *I*, 602.
 -, O. de: *I*, 13.
 -, . . . de, zuster van voorgaande: *I*, 13.
 * Hadrianus, Publius Aelius (76-138), keizer van Rome 117-138: *II*, 52.
 Haes, J. de (1685-1723): *I*, 381.
 Hageman, E. (1749-1827): *I*, 26.
 * Hall, F. A. baron van (1791-1866): *II*, 204, 259, 463, 520, 549, 553, 554.
 * Hallam, H. (1777-1859): *I*, 494, 500-503, 559.
 * Haller, K. L. von (1768-1854): *I*, 80, 349, 383, 388, 401, 467, 497, 498, 564, 677-679, 686, 690, 695; *II*, 130, 211, 361, 365, 366, 368, 373, 376, 381, 386, 505, 506, 513, 527, 528, 530, 532.
 * Hamaker, H. A. (1789-1835): *I*, 365.
 Hamayde, A. H. M. de la (1786-1839): *I*, 202.
 Hamerster Ameshoff, L.: zie Ameshoff.
 * Hamilcar Barcas (229/8): *II*, 40.
 * Hannibal (246-183): *I*, 309; *II*, 40, 41.
 Hardy, F. C. (±1826-1904): *II*, 330.
 Hartman, C. A. (1747-1821): *I*, 15.
 -, mevr. C. A.: zie Kempenaer, C. M. de.
 -, E. J. (1772-1845): *I*, 14, 26.

-, J. M. (1796-1851): *I*, 25.
 Hartog, P. (1735-1805): *II*, 231.
 * Hasdrubal (221): *II*, 40.
 * Hasdrubal (207): *II*, 40.
 * Hasebroek, J. P. (1812-1896): *II*, 264, 290, 302.
 Hasselt, W. J. C. van (1795-1864): *I*, 23.
 -, W. J. Copes van: *I*, 23.
 Haussonville, J. O. B. de Cléron graaf d' (1809-1884): *II*, 319, 529.
 Heeckeren van Enghuizen, J. D. B. A. baron van (1792-1884), gezant te St. Petersburg 1826-1837: *I*, 289.
 Heemskerk Bzn, J. (1811-1880): *II*, 134, 459, 516.
 Heerdt tot Eversberg, T. C. graaf van (1761-1844): *I*, 197, 200.
 Heerdt, W. H. graaf van (1783-1864): *I*, 197.
 * Heeren, A. H. L. (1760-1842): *I*, 80, 390, 393, 401, 410, 480, 481, 484, 529; *II*, 132, 198, 234, 319, 320.
 Heerspink, J. H. (1784-1832): *I*, 83.
 * Hegel, G. W. F. (1770-1831): *II*, 208, 269, 354, 373, 381.
 Heiden tot Reinestein, S. J. graaf van (1771-1830): *I*, 165.
 Heim van Duivendijke, J. A. baron van der (1791-1870): *II*, 108, 109, 172, 427.
 Heim, J. H. van der (1802-1823): *I*, 10, 19, 22, 26, 29.
 -, M. C. J. van der (1796-1866): *I*, 16.
 * Heine, H. (1797-1856): *II*, 208.
 Heldewier, C. C. S. W. (1825-1894): *II*, 115.
 -, jhr. A. W. L. M. (1791-1870): *II*, 115.
 * Heldring, O. G. (1804-1876): *I*, 596; *II*, 248, 253, 260, 290, 294, 302, 315, 462, 534.
 * Helvetius, C. A. (1715-1771): *I*, 453, 506; *II*, 208.
 Hemert, W. J. Junius van (1790-1858): *I*, 193, 195.
 Henderson, J. (1780-1867): *II*, 331.
 Hendrik van Bourbon c. q. Navarre: zie Hendrik IV, koning van Frankrijk.
 Hendrik I van Bourbon: zie Condé, Hendrik I de Bourbon.

Hendrik II van Bourbon: zie Condé, Hendrik II de Bourbon.

* Hendrik IV (1050-1106), keizer van Duitsland 1056-1105: *II*, 58.

* Hendrik II Plantagenet (1133-1189), koning van Engeland 1154-1189: *II*, 59.

* Hendrik III Plantagenet (1207-1272), koning van Engeland 1216-1272: *I*, 440.

* Hendrik V (1387-1422), koning van Engeland 1413-1422: *I*, 440.

* Hendrik VII Tudor (1457-1509), koning van Engeland 1485-1509: *I*, 440.

* Hendrik VIII Tudor (1491-1547), koning van Engeland 1509-1547: *I*, 440.

* Hendrik II (1519-1559), koning van Frankrijk 1547-1559: *I*, 436, 470, 568; *II*, 9, 68.

* Hendrik III (1551-1589), koning van Frankrijk 1574-1589: *I*, 42, 58, 386, 436, 474, 560, 568, 711.

* Hendrik IV (1553-1610), koning van Frankrijk 1589-1610: *I*, 42, 113, 427, 428, 436, 464, 475, 478, 505, 518, 565; *II*, 10, 12, 68, 240.

Hendrik V, 'koning' van Frankrijk: zie Bordeaux, H. K. F. M. D. hertog van.

Hengel, W. A. van (1779-1871): *I*, 365, 707.

* Hengstenberg, E. W. (1802-1869): *II*, 296, 369, 383, 384, 480.

Hennequin, J. F. (1772-1846): *I*, 202, 203.

* Henoch: *II*, 25.

* Herakles: *II*, 35.

Hérault de Séchelles, M. J. (1760-1794): *I*, 522, 548, 550.

* Herbert van Cherbury, E. (1583-1648): *I*, 464, 506.

* Herder, J. G. (1744-1803): *I*, 37, 455; *II*, 133.

Herdinck, L.: *I*, 25, 26.

-, V. (±1788-1835): *I*, 25.

Heringa, J. (1765-1840): *I*, 367, 664, 707, 709.

* Herodotos (±485-425): *I*, 580; *II*, 36.

Hertzberg, E. F. von (1725-1795): *I*, 288.

Herzeele, T. baron van (1781-1866): *I*, 203.

Herzog, J. J. (1805-1882): *II*, 327.

Heteren Gevers, A. L. van: zie Gevers.

Heukelom, C. van (1822-1880): *II*, 436, 438, 447.

-, F. van: *I*, 30.

-, J. P. van: *I*, 30.

* Heusde, P. W. van (1778-1839): *I*, 212, 213, 393, 404, 409, 665; *II*, 530.

* Heyne, C. G. (1729-1812): *II*, 134.

Heze, Willem van Hoorn, heer van (1533-1580): *II*, 16.

* Hieronymus (±347-419): *I*, 606.

Hildebrand: zie Gregorius VII.

* Hinkmar (±809-882): *I*, 433, 472.

Hinlopen, J. G. (1793-1856): *I*, 174, 184, 185.

* Hippokrates (±460 - f377): *I*, 124, 143.

* Hobbes, T. (1588-1679): *I*, 323, 452, 453, 464, 503, 506, 561, 566; *II*, 163, 208, 373.

Hodenberg, K. I. B. baron von (1826-1907): *II*, 478.

* Hoedemaker, P. J. (1839-1910): *II*, 483, 484.

* Hölty, L. C. H. (1748-1776): *II*, 133.

Höveker, H. (1807-1889): *II*, 540, 541.

-, mevr. H.: zie Ommen Boddendijk, E. J. C. van.

Hoëvell, W. R. baron van (1812-1879): *II*, 526.

Hoeven, J. van der (1801-1868): *I*, 20-22, 24, 32.

-, Amorie van der: zie Amorie van der Hoeven.

Hoeyers, W. (1827-1884): *II*, 485.

Hoffmann, A. E. (1753-1828): *I*, 17.

-, A. H. J. (1784-1805): *I*, 23.

-, H. M. (1798-1867): *I*, 17, 24-27.

-, J. F. (1717-1777): *I*, 17.

-, L. F. W. (1806-1873): *II*, 332.

-, M. A. F. H. (1795-1874): *I*, 14, 16-18, 23, 27; *II*, 551.

Hofman Peerlkamp, P.: zie Peerlkamp.

Hofmann, E. W. (1779-1850): *I*, 168, 200; *II*, 493.

* Hofstede de Groot, P. (1802-1886): *I*, 365, 367, 610, 618, 619, 636, 662-665, 706-709; *II*, 105-110, 112, 118-120, 183, 253, 311, 424, 517, 518.

Hogendorp, D. van (1797-1845): *I*, 30, 702; *II*, 98, 103, 121, 463, 516. Zie ook Zeven Haagse Heren.

* -, G. K. graaf van (1762-1834): *I*, 33, 80, 177, 294, 296, 691; *II*, 84, 191, 218, 229, 233, 351, 352, 494.

-, M. C. van (1805-1878): *I*, 18, 27.

-, jhr. W. van, broer van G. K.: *I*, 18.

Hohenzollern-Sigmaringen, K. A. vorst van (1811-1885): *II*, 399.

* Homeros: *I*, 53, 87, 118, 130, 133, 135; *II*, 36.

Hon, C. A. J. le (1792-1868): *I*, 160, 161, 163-165, 167, 168, 170, 173-175, 178-186, 188, 190, 191, 193, 197, 198, 220.

* Honorius, Flavius (384-423), keizer van het Westromeinse rijk 395-423: *II*, 53.

Hooff, J. Op den: zie Op den Hooff.

* Hooft, P. C. (1581-1647): *I*, 132, 374, 378, 381; *II*, 13.

-, J. Corver: zie Corver Hooft.

Hoog, J.: *I*, 27.

Hoogh, H. de (1822-1895): *II*, 428.

Hoogstraten, M. G. van (1786-1837): *I*, 16, 17, 27.

-, S. van (1756-1830): *I*, 17.

-, mevr. S. van: zie Hoffmann, A. E.

-, graaf van: zie Lalaing.

Hoop, E. M. M. van der (1807-1879): *I*, 200, 238, 249, 251, 256, 265, 267, 271, 273, 278, 282, 334, 336; *II*, 79, 263, 322, 328, 417, 481, 547.

-, A. A. M. Thomassen à Thuessink van der (1776-1859): *I*, 704.

Hoorn, H. J. van (1799-1882): *I*, 19.

-, J. van: *I*, 19.

-, P. G. van (1777-1851): *II*, 80.

* Hoorne, Filips van Montmorency-Nivelle, graaf van (1518-1568): *I*, 342.

Hôpital, M. de l' (1505-1573): *I*, 386.

* Hopper(s), J. (1523-1576): *I*, 374; *II*, 12.

Hora Siccama, J. (1802-1853), mederedacteur van de *Ned. Ged.*: *I*, 276; *II*, 511, 533.

-, J. H. heer van de beide Harksteden (1787-1880): *I*, 204.

* Horatius Flaccus, Quintus (65-8): *I*, 2, 11, 13, 29, 79; *II*, 123, 210, 296, 307, 503.

Horsley, S. (1733-1806): *II*, 250.

* Hortensius, L. (±1500-1574): *I*, 352-355.

* Hotman, F. (1524-1590): *I*, 386, 487; *II*, 9.

Houve, . . . van der: *I*, 20.

Houven, J. van der: *I*, 20.

Hove, H. J. A. van den (1778-1842): *I*, 166, 184, 187, 193.

Hoynck van Papendrecht, A. (1763-1837): *I*, 160, 164, 178, 181, 188, 193.

-, C. P. (1686-1754): *I*, 374; *II*, 12.

Hubach, . . . : *I*, 18.

Hubrecht, F. A. L. (1802-?): *I*, 18.

-, P. F. (1778-1846): *I*, 18.

Hucht, A. T. C. van der: *I*, 158.

Huet, C. Busken: zie Busken Huet.

Hugenholtz: zie Brugg(h)en Hugenholtz.

Hugenpoth tot Aerdt, A. W. J. J. baron van (1780-1859): *I*, 598, 608, 614, 621, 628, 629, 639, 641, 644, 650, 651, 656.

Hugenpoth tot den Be(e)rencla(a)uw, J. B. J. H. O. A. baron van (1776-1850): *I*, 203.

* Hugo Capet (± 938-996), koning van Frankrijk 987-996: *I*, 320, 321, 419, 427, 428, 470, 479, 493, 495; *II*, 58.

* Hugo, G. (1764-1844): *II*, 367.

* Hugonet, G. (1477 -): *II*, 5.

Huguenin, U. (1755-1833): *I*, 202.

Huidekoper, A. W. (1796-1841): *I*, 664.

Huissen: zie Huyssen, J. F.

Hull, W. van den (1778-1858): *I*, 596.

Hulthem, K. J. E. van (1764-1832): *I*, 161, 189.

* Humbercourt, G. de Brimeu, heer van (1477 -): *II*, 5.

Humbert de Superville, D. P. G. (1770-1849): *I*, 12, 16, 20, 21, 25, 28.

* Humboldt, F. W. C. C. F. von (1767-1835): *II*, 401.

* Hume, D. (1711-1776): *I*, 354, 486, 500-503, 559.

* Hus(s), J. (± 1370-1415): *II*, 62.

Huydecoper, T. C. R. (1805-1866): *I*, 664, 703.

* Huygens (sr.), C. (1596-1687): *I*, 138; *II*, 531.
 Huysman (d'Annecroix), jhr. P. J. M. G. (1777-1848): *I*, 163.
 Huyssen, J. F. (1782-1871): *I*, 704.
 Huyssen van Kattendijke, J. W. baron (1782-1854): *II*, 493.
 Huyttens (Kerremans), J. J. (1779-1836): *I*, 185, 189.

I

* Ibrahim Pasja (1789-1848): *I*, 64.
 Idsinga, H. van (1789-1859): *I*, 198.
 Imbercourt: zie Humbercourt.
 Ingenhousz, A. J. (1766-1859): *I*, 191, 193, 194, 310.
 * Innocentius II, paus 1130-1143: *I*, 432.
 * Innocentius III, paus 1198-1216: *I*, 432; *II*, 59.
 * Irving, E. (1792-1834): *II*, 480.
 * Isaäk: *I*, 575, 705; *II*, 422.
 * Isabella II (1830-1904), koningin van Spanje 1833-1868: *II*, 500.
 * Ismaël: *II*, 56.
 Isnard, M. (1755-1825): *I*, 544, 547, 552.
 * Isokrates (436-338): *I*, 412.

J

J., K. de: *I*, 204.
 * Jacobi, F. H. (1743-1819): *II*, 133.
 * Jacobus (42), apostel, broer van Johannes: *II*, 537.
 * Jacobus (±62), auteur van bijbelboek, broer van Jezus: *I*, 602.
 * Jacobus I (1566-1625), koning van Engeland 1603-1625: *I*, 441, 490, 501-503; *II*, 125.
 * Jacobus II (1633-1701), koning van Engeland 1685-1688: *I*, 440-442, 502, 503.
 Jacobus, prior van St. Andrews: zie Murray, J. Stuart.
 * Jafet(h): *II*, 26.
 Jager, A. de (1806-1877): *I*, 596, 646.

* Jakob: *I*, 456, 575, 701, 705; *II*, 29, 76.
 James, L. G. (1795-1867): *I*, 665.
 * Jan zonder Land (1167-1216), koning van Engeland 1199-1216: *I*, 431, 440, 501.
 * Jan I (1316), koning van Frankrijk 1316: *I*, 473.
 * Jan II de Goede (1319-1364), koning van Frankrijk 1350-1364: *I*, 473.
 * Jan VI de Oude, graaf van Nassau (1535-1606): *I*, 380, 385, 386, 696; *II*, 5.
 * Jan van Oostenrijk (1547-1578), landvoogd der Nederlanden 1576-1578: *I*, 711; *II*, 16, 17.
 Janssen, J. D. (1775-1848): *I*, 33; *II*, 501.
 Jarcke, K. E. (1801-1862): *I*, 324; *II*, 237, 373.
 Jarges, J. (1760-1845): *I*, 193, 194.
 Jas, P. (1808-1866): *II*, 145.
 Jellinghaus, firma: *I*, 204.
 * Jeremia: *II*, 543.
 * Jérôme Bonaparte (1784-1860), koning van Westfalen 1808-1813: *II*, 73.
 * Jesaja: *II*, 34.
 Jocelyn, R.: zie Roden.
 Jochems, H.: *I*, 12, 13, 16.
 Johan van Nassau: zie Jan VI de Oude.
 Johan Casimir, paltsgraaf (1543-1592): *II*, 18.
 * Johanna (1322-1406), hertogin van Brabant 1355-1406: *II*, 6.
 * Johannes VIII, paus 872-882: *I*, 432.
 * Johannes XXII, paus 1316-1334: *II*, 126.
 * Johannes de Doper: *II*, 60.
 * Johannes de Evangelist, apostel: *I*, 461, 606; *II*, 51.
 Joly de Fleury, J. F. (1718-1802): *I*, 531.
 * Jona: *II*, 31.
 * Jonathan: *II*, 28.
 Jong van Rodenburgh, C. de (1762-1838): *I*, 18.
 -, mevr. C. de: zie Sueur de la Croix, M. M. le.
 -, C. C. J. (1802-?): *I*, 18.
 -, familie de: *I*, 27.
 Jonge, J. C. de (1793-1853), inzender van prijsverhandeling: *I*, 384, 596, 702; *II*, 16, 17, 239, 505.

Jonge van Campens Nieuwland, jhr. M. W. de (1786-1858): *I*, 184, 186, 187, 190-195, 702; *II*, 291, 515.

Jongh, Z. de, (1774-1850): *I*, 204.

Jordens, A. A. (1773-1843): *I*, 21.

-, W. H. Cost (1799-1875): *I*, 10-12, 15, 23, 28-30, 84.

* Jottrand, L. L. (1804-1877): *I*, 221.

* Jozef, man van Maria: *II*, 428.

* Jozef I (1678-1711), keizer van het Duitse rijk 1705-1711, aartshertog c.q. keizer van Oostenrijk: *I*, 286.

* Jozef II (1741-1790), keizer van het Duitse rijk 1765-1790: *I*, 198, 287, 288, 529, 562, 617, 688, 692, 694; *II*, 496.

* Jozef Bonaparte (1768-1844), koning van Napels 1806-1808, van Spanje 1808-1813: *II*, 73.

* Jozua: *II*, 27.

Juan, Don: zie Jan van Oostenrijk.

* Juliana van Stolberg-Wernigerode (1506-1580): *II*, 513.

Jung-Stilling, J. H. (1740-1817): *II*, 134.

* Junius, F. de Oudere (1545-1602): *I*, 385, 386.

* Justinianus I de Grote (482-565), keizer van Byzantium 527-565: *I*, 75, 125, 299, 616; *II*, 503.

Juynboll, T. W. J. (1802-1861): *I*, 365.

K

Kaa, A. van der (1767-1806): *I*, 18.

-, mevr. A. van der: zie Willemszen, G.

* Kadmos: *II*, 34.

* Kaïn: *II*, 25.

Kalkar, C. A. H. (1802-1886): *II*, 334.

Kallikles (5^e E. v. Chr.): *I*, 506.

Kampen, N. G. van (1776-1839): *I*, 33, 375, 384.

* Kanaris, K. (±1790-1877): *I*, 62.

* Kant, I. (1724-1804): *I*, 110, 453; *II*, 133, 208, 232, 269, 381.

Kanter, H. P. de (1800-1868): *I*, 25, 26, 29, 32.

Kapff, S. K. (von) (1805-1879): *II*, 337.

Kappeyne van de Coppello, J. (1790-1833): *I*, 33, 85; *II*, 502.

* Karel de Stoute (1433-1477), hertog van Bourgondië 1467-1477: *II*, 5, 63.

* Karel IV (1316-1378), keizer van het Duitse rijk 1346-1378: *I*, 298.

* Karel V (1500-1558), keizer van het Duitse rijk 1519-1556: *I*, 51, 377, 380, 443, 472; *II*, 1, 5, 7, 9, 67, 68, 500.

* Karel VI (1685-1740), keizer van het Duitse rijk 1711-1740: *I*, 288.

* Karel I de Grote (742-814), koning der Franken 768-814: *I*, 319, 328, 336, 338, 419, 423, 424, 427, 429, 431, 432, 434, 443, 466, 469, 471, 472, 476, 478, 488, 494, 511, 558, 566, 570, 617, 628; *II*, 1, 56.

* Karel II de Kale (823-877), koning der Franken: *I*, 425, 432, 469, 472; *II*, 1.

* Karel III de Dikke (839-888), koning der Franken: *I*, 425.

* Karel III de Eenvoudige (879-929), koning der Franken 893-923: *I*, 425.

* Karel VI (1368-1422), koning van Frankrijk 1380-1422: *I*, 428, 475.

* Karel VIII (1470-1498), koning van Frankrijk 1483-1498: *I*, 435, 568.

* Karel IX (1550-1574), koning van Frankrijk 1560-1574: *I*, 436, 568, 711; *II*, 10-12, 68.

* Karel X (1757-1836), koning van Frankrijk 1824-1830: *I*, 307, 312, 324, 681, 685; *II*, 74, 200, 236, 394, 497.

* Karel I Stuart (1600-1649), koning van Groot-Britannië 1625-1649: *I*, 105, 442, 501, 503, 525; *II*, 69.

* Karel II Stuart (1630-1685), koning van Groot-Britannië 1660-1685: *I*, 442, 491, 503, 569; *II*, 69.

* Karel Albert van Savoie (1798-1849), koning van Sardinië 1831-1849: *II*, 92.

* Karel II (1661-1700), koning van Spanje 1665-1700: *II*, 70.

* Karel III (1716-1788), koning van Spanje 1759-1788: *I*, 80.

* Karel IV (1748-1819), koning van Spanje 1788-1808: *I*, 98.

* Karel XIV Johan (1763-1844), koning van Zweden 1818-1844: *I*, 330.

Karel Martel (±689-741), hofmeier der Franken 719-741: *II*, 56.

Karpesteijn, . . . : *I*, 25.

Kasteele, J. C. van de (1780-1835): *I*, 33, 159, 163, 165-167, 173, 178, 182, 186, 190, 192, 193.

-, P. L. van de (1748-1810): *II*, 220.

Kay-Shuttleworth, J. P. (1804-1877): *I*, 638.

Kemink, H. H. (1817-1861): *II*, 257, 541.

Kemp, C. M. van der (1799-1862): *I*, 15, 18, 25-27, 29, 367, 665; *II*, 240, 290, 417, 463, 514, 525. Zie ook Zeven Haagse Heren.

Kempenaer, A. A. de (1802-1878): *I*, 16.

-, C. M. de (1763-1844): *I*, 15.

* -, J. M. de (1793-1870): *I*, 16; *II*, 524.

-, C. C. A. de (1798-1882): *I*, 16.

-, E. M. F. de (1791-1871): *I*, 16.

-, H. J. de (1796-1859): *I*, 16.

-, H. J. van Andringa de (1775-1820): *I*, 24.

-, Q. J. van Andringa de (1801-1873): *I*, 16, 24, 25.

* Kemper, J. M. (1776-1824): *I*, 13, 15, 19, 31, 73, 74, 294, 648, 649; *II*, 172, 173, 218, 230, 233, 502-504, 530.

-, mevr. J. M.: zie Vries, C. de.

-, J. de Bosch: zie Bosch Kemper.

* Keverberg van Kessel, K. L. W. J. baron van (1768-1841): *I*, 232, 236, 256.

* Kimon (±512-449): *II*, 36.

Kindler, J. (1810-1872): *II*, 479, 482.

* Kinker, J. (1764-1845): *I*, 200.

Kinnaird, A. F. baron (1814-1887): *II*, 335.

Kist, E. (1762-1822): *I*, 707.

-, N. C. (1793-1859): *I*, 614, 617, 621, 626, 628, 629, 633, 634, 638, 644, 648, 650-652, 657, 708; *II*, 516.

Klaczko, J. (1828-1906): *II*, 490.

* Klopstock, F. G. (1724-1803): *I*, 136; *II*, 133.

* Kluit, A. (1735-1807): *I*, 21, 288, 317, 341, 343-346, 375, 379, 380, 383, 483-485, 491, 500, 509; *II*, 1, 3, 5, 6, 13-16, 18-22, 321.

-, W. P. (1769-1837); *I*, 21.

-, mevr. W. P.: zie Jordens, A. A.

Kniphorst, G. (1790-1850): *II*, 97.

* Knox, J. (1505-1572): *II*, 414, 415.

Kock, F. L. W. de (1819-1881): *II*, 548-550, 552, 554, 555.

* -, H. M. baron de (1779-1845), minister van Binnenlandse Zaken 1836-1841: *I*, 598, 599, 601, 604, 605, 610, 612, 620, 646, 651, 659, 660.

Koebrugge, A. (1803-1859): *I*, 597.

Kögel, R. T. J. (1829-1896): *II*, 333, 457, 478.

Koenen, H. J. (1809-1874): *I*, 327, 356, 596, 662, 665, 670; *II*, 80, 90, 91, 122.

-, J. F. E. von (1796-1883): *II*, 481.

* Körner, K. T. (1791-1813): *II*, 401.

Koets, . . . : *I*, 27.

* Koetsveld, C. E. van (1807-1893): *II*, 253, 427, 440.

Koopmans, W. Cnoop (1800-1849): *I*, 32.

Koorders, D. (1830-1869): *II*, 451, 527.

Kooten, G. van (1764-1841): *I*, 666.

Kraay, J.: *I*, 25.

Kruizinga, . . . : *I*, 79.

Krummacher, F. W. (1796-1868): *II*, 296, 324, 330, 334, 336, 337.

-, mevr. F. W.: zie Pilgeram, C.

* Kuenen, A. (1828-1891): *II*, 545.

Kun, C. M. P. van der (1784-1832): *I*, 22.

* Kuyper, A. (1837-1920): *I*, 617; *II*, 483, 484, 486, 487, 544.

L

Labouchère, H. M. (1807-1869): *II*, 465.

* Laboulaye, E. R. L. de (1811-1883): *II*, 355, 372, 373, 390, 453.

* La Bruyère, J. de (1645-1696): *I*, 373, 464, 505.

* Lacordaire, H. D. (1802-1861): *I*, 695.

* Lafayette, M. J. P. R. Y. G. de Motier, markies de (1757-1834): *I*, 318, 527, 534, 539, 541, 545; *II*, 367.

* Laffitte, J. (1767-1844): *II*, 201.

* La Fontaine, J. de (1621-1695): *I*, 131.

Lagemans, E. G. (1803-1882): *II*, 321.
 Lalaing, A. de, graaf van Hoogstraten (1480-1540): *II*, 7.
 La Lau, J. G.: zie Lau.
 Lally-Tollendal, T. G. markies de (1751-1830): *I*, 523, 535-538.
 * Lamartine, A. M. L. Prat de (1790-1869): *II*, 195, 201-203, 206, 219, 225, 226, 232, 233, 237, 531.
 * Lamennais, H. F. R. de (1782-1854): *I*, 178, 296, 349, 564; *II*, 124, 128, 196, 200, 202, 205, 214, 221, 224, 269, 361, 506.
 Lameth, A. T. V. baron de (1760-1829): *I*, 532, 539, 540, 544.
 -, C. M. F. graaf de (1757-1832): *I*, 539, 541, 544.
 * La Mettrie, J. O. de (1709-1751): *I*, 506, 519.
 Lamping, J. A. (1831-1905): *II*, 272.
 Lange, J. P. (1802-1884): *II*, 270.
 Langhe, F. X. J. de (1785-1853): *I*, 159, 164, 168, 173, 188, 190-192.
 Languet, H. (1518-1581): *I*, 380, 386, 452, 486, 487, 499; *II*, 18, 208.
 Lanjuinais (Lanjeunais), J. D. graaf (1753-1827): *I*, 538.
 Laregnère, P. (1799-1850): *I*, 18.
 Lareveillère-Lepeaux: zie Réveillère-Lepeaux.
 La Rochefoucauld: zie Rochefoucauld.
 Lau, J. G. la (1799-1857): *I*, 23.
 * Lavater, J. K. (1741-1801): *II*, 133, 420.
 * Lebrun, C. F. (1739-1824): *I*, 534.

 Leclercq, O.: zie Clercq, O. le.
 Le Cointe, C.: zie Cointe, C. le.
 Ledeboer, B. (1764-1848): *I*, 33.
 Leeuw, M. C. de (1773-1823): *I*, 21.
 Lefebure (= Lefebvre?), J.: *I*, 202.
 Lefebvre, L. H. J. (1769-1844): *I*, 197, 198.
 Legendre, L. (1756-1797): *I*, 548.
 * Leibni(t)z, G. W. (1646-1716): *I*, 110, 124, 453, 506, 557; *II*, 381.
 * Leicester, R. Dudley, graaf van (1533-1588): *I*, 373, 375, 711, 712; *II*, 19-22, 217, 240-243.

Lelarge de Lourdoueix, J. H.: zie Lourdoueix.
 Lelyveld (jr.), P. van (1787-1839): *I*, 23(?).
 -, . . . van: *I*, 23.
 Le Maistre: zie Maistre.
 Lemker, F. (1775-1858): *I*, 160, 177, 185, 187, 192, 193.
 Lemzele, A. J. van (1775-1863): *I*, 27.
 * Lennep, D. J. van (1774-1853): *I*, 23.
 -, H. A. van: *I*, 20.
 * -, J. van (1802-1868): *I*, 20, 23; *II*, 195, 533.
 -, P. van (1780-1850): *I*, 23.
 -, mevr. P. van: zie Hoffmann, A. H. J.
 Lens, A. (1776-1848): *I*, 10.
 Lentz, L. C. (1807-1895): *II*, 290.
 * Leo III, paus 795-816: *I*, 476; *II*, 56.
 * Leo X, paus 1513-1521: *I*, 350, 458.
 * Leo XII, paus 1823-1829: *I*, 674, 684, 689, 692.
 * Leo, H. (1799-1878): *I*, 484, 497, 498, 678; *II*, 479, 530.
 * Leonidas, koning van Sparta 488-480: *I*, 36, 47.
 * Leoninus, E. (±1519-1598): *I*, 385.
 * Leopold I (1790-1865), koning van België 1831-1865: *I*, 289, 315, 329, 676, 687.
 * Leopold I (1640-1705), keizer van het Duitse rijk 1658-1705: *I*, 286.
 * Leopold II (1747-1792), groothertog van Toscane 1765-1790, keizer van het Duitse rijk 1790-1792: *I*, 288, 529.
 Le Petit, J. F.: zie Petit.
 * Lepidus, Marcus Aemilius (±87-13): *II*, 43.
 Lermier, J. L. E. (1803-1857): *I*, 483, 488, 557.
 * Lessing, G. E. (1729-1781): *I*, 132; *II*, 133.
 Leyden (van Westbarendrecht), S. D. barones van (1778-1835): *I*, 13.
 Libri, G. (1780-1836): *II*, 497.
 Liedekerke de Beaufort, F. C. A. graaf van (1792-1855): *I*, 686, 693.
 Liedel de Well, P. W. baron de (1774-1852): *I*, 160, 161, 163, 178, 183, 185, 188, 191.
 Liefde, J. de (1814-1869): *II*, 256, 290, 315, 456, 457, 534, 551.
 Ligne, familie de: *I*, 198.

* Limburg Brouwer, P. A. S. van (1829-1873): *II*, 442, 444, 445.

Linden, G. M. van der (1812-1888): *II*, 436, 437, 445.

-, J. van der, abt van St. Truyen (1585 -): *II*, 21.

Linden van Spranckhuysen, J. van der (1766-1855): *I*, 664.

* Linos: *II*, 35.

* Livius, Titus (59 v. Chr. - 17 n. Chr.): *I*, 12, 116, 309, 451, 486, 498; *II*, 410.

* Locke, J. (1632-1704): *I*, 452, 453, 488, 503, 561; *II*, 208.

* Lodewijk I de Vrome (778-840), keizer van het Frankische rijk 814-840: *I*, 424, 425, 477; *II*, 56.

* Lodewijk IV van Beieren (±1287-1347), keizer van Duitsland 1314-1347: *I*, 467, 678; *II*, 126.

* Lodewijk II de Stamelaar (846-879), koning van Frankrijk 877-879: *I*, 425.

* Lodewijk VI de Dikke (1081-1137), koning van Frankrijk 1108-1137: *I*, 429, 477, 479, 492.

* Lodewijk VII (de Jonge) (1120-1180), koning van Frankrijk 1137-1180: *I*, 323, 429, 474, 484.

* Lodewijk IX de Heilige (1214-1270), koning van Frankrijk 1226-1270: *I*, 427, 430, 431, 494.

* Lodewijk XI (1423-1483), koning van Frankrijk 1461-1483: *I*, 435, 494, 568.

* Lodewijk XII (1462-1515), koning van Frankrijk 1498-1515: *I*, 435, 568.

* Lodewijk XIII (1601-1643), koning van Frankrijk 1610-1643: *I*, 323, 437, 464, 474, 475, 478, 505; *II*, 69.

* Lodewijk XIV (de Grote) (1638-1715), koning van Frankrijk 1643-1715: *I*, 41, 99, 101, 105, 109, 287, 323, 381, 427-505 passim, 511, 515, 516, 519, 559, 562, 568, 695; *II*, 69, 70, 110, 122, 162, 211, 228, 236, 267, 408, 479.

* Lodewijk XV (1710-1774), koning van Frankrijk 1715-1774: *I*, 447, 465, 481, 482, 505, 519, 529, 562, 566, 569.

* Lodewijk XVI (1754-1793), koning van Frankrijk 1774-1792: *I*, 42, 105, 483, 492, 493, 512, 513, 524-547 passim, 562, 566; *II*, 72, 232, 408.

* Lodewijk XVIII (1755-1824), graaf van Provence, koning van Frankrijk 1814/51824: *I*, 55, 64, 404, 531, 545; *II*, 74, 215, 232, 235, 349, 350.

* Lodewijk-Filips (= Louis-Philippe) (1773-1850), koning van Frankrijk 1830-1848: *I*, 312, 313, 315, 318, 490, 563, 565, 675; *II*, 74, 162, 199-201, 206, 232, 235, 236, 270, 350, 362, 367, 394, 408, 490, 512.

* Lodewijk Napoleon (1778-1846), koning van Holland 1806-1810: *I*, 300, 304, 357; *II*, 73, 86, 233, 496(?).

* Lodewijk, graaf van Nassau (1538-1574): *I*, 379, 380; *II*, 12, 513.

Lodge, E. (1756-1839): *I*, 139.

Lolme, J. L. de (1740-1806): *I*, 559; *II*, 168.

* Loménie graaf de Brienne, E. C. de (1727-1794): *I*, 531, 532.

Londonderry: zie Castlereagh.

Loop, T. A. (1762-1844): *I*, 161.

* Lotharius I (795-855), keizer der Franken 840-855: *II*, 56.

* Lotharius II (825-869), koning der Franken 855-869: *I*, 432.

Lotsy, J. S. (1808-1863): *II*, 550.

Lourdoueix, J. H. Lelarge de (1787-1860): *I*, 325, 490, 496; *II*, 202, 215, 229, 234, 236, 507.

Louvet de Couvray, J. B. (1764-1797): *I*, 552, 553.

Loyseau, C. (1566-1627): *I*, 483.

* Lucanus, Marcus Annaeus (39-65): *I*, 352.

Lufneu, H. C. (1776-1837): *I*, 31.

* Lumey, W. van der Mark, heer van (1542-1578): *I*, 346.

Luthardt, C. E. (1803-1902): *II*, 274.

* Luther, M. (1483-1546): *I*, 94, 349, 350, 457, 459, 565, 569, 699, 704, 708; *II*, 64, 67, 198, 199, 283, 414, 415, 480.

Lutteroth, H. (1802-1889): *I*, 597; *II*, 143.

Luyben, A. F. X. (1818-1902): *II*, 423.

-, J. L. A. (1786-1859): *I*, 182, 185, 190, 192-195, 310.
 * Luzac, J. (1746-1807): *I*, 412.
 -, L. C. (1786-1861): *I*, 160-195 passim, 296, 314; *II*, 84, 89, 96, 97, 154.
 Lyclama à Nijeholt, T. M. (1766-1844): *I*, 162, 163, 185.
 * Lykourgos (9e E. v. Chr.): *I*, 410; *II*, 37.
 Lynden (van Lunenburg), jkvr. C. S. van (1798-1825): *I*, 18.
 Lynden (van Hemmen), F. G. baron van (1761-1845): *I*, 18.
 Lynden (van Hoevelaken), jhr. J. E. N. van (1766-1841): *I*, 18, 168, 188, 190, 194, 195.
 Lynden (van Lunenburg), jhr. J. H. van (1765-1854): *I*, 18.
 Lynden (van Hoevelaken), jkvr. M. C. van (1805-1895): *I*, 18.
 Lynden (van Hemmen), M. J. W. barones van (1794-1840): *I*, 18.
 Lynden (van Lunenburg), jkvr. S. M. A. van: *I*, 18.
 Lynden, W. baron van (1806-1866): *I*, 596; *II*, 254, 255, 423, 522, 525, 550, 551.

M

* Maanen, C. F. van (1769-1846): *I*, 159-194 passim, 249-251, 265, 269, 270, 272, 273, 294, 665; *II*, 82, 498, 511, 515.
 * Mabillon, J. (1632-1707): *I*, 483.
 * Mably, G. B. de (1709-1785): *I*, 317, 488, 565, 567.
 Macar, M. C. F. B. baron de (1785-1866): *I*, 198, 199.
 -, mevr. M. C. F. B. de: zie Meeus, H. F.
 * Macaulay, T. B. (1800-1859): *II*, 250, 321, 327.
 Macaulay-Graham, C. (1733-1791): *I*, 486.
 * Machiavelli, N. (1469-1527): *I*, 378, 403, 404, 451, 488, 498.
 Mackay van Ophemert en Zennewijnen, A. baron (1806-1876): *I*, 598; *II*, 294, 515, 522, 525, 550, 551.
 Mackintosh, J. (1765-1832): *I*, 483.
 * Macpherson, J. (1736-1796): *I*, 118, 130.

Madiai, F. (±1802-?): *II*, 342, 346.
 -, R. (± 1802-?): *II*, 342, 346.
 Maesen de Sombreff, jhr. P. T. van der (1827-1902): *II*, 424, 436.
 * Mahmoed I (1696-1754), sultan van Turkije 1730-1754: *I*, 43 (= Mohammed V).
 * Mahmoed II (1785-1839), sultan van Turkije 1808-1839: *I*, 47-49, 59-61, 63-65.
 Mahomet: zie Mohammed.
 * Maistre, J. M. graaf de (1754-1821): *I*, 596, 622, 679, 695; *II*, 361, 364, 368, 381.
 Maitland, T. (± 1759-1824): *I*, 53.
 * Majofski, T. J. (1770-1836): *I*, 203.
 * Malan, H. A. C. (1787-1864): *II*, 330, 339.
 * Malebranche, N. (1638-1715): *I*, 453, 489.
 * Malesherbes, C. G. de Lamoignon de (1721-1794): *I*, 530.
 Malherbe de Goffontaine, . . . : *I*, 202.
 Mallet du Pan, J. (1749-1800): *II*, 268, 325.
 Malouet, P. V. baron (1740-1814): *I*, 527, 535, 536, 542.
 Manteuffel, O. T. von (1805-1882): *II*, 332, 395, 397.
 * Marat, J. P. (1743-1793): *I*, 543, 545-547.
 Marco-Bozzaris: zie Botzaris, M.
 Marculte (7e E. n. Chr.): *I*, 471.
 Marcus, P. J., (1803-1894) Waals predikant te Delft 1833-1847: *II*, 80.
 * Marcus Aurelius (121-180), keizer van Rome 161-180: *I*, 524; *II*, 52.
 Maréchal, J. F. (1767-1839): *I*, 165, 192.
 Margadant, P. C. L. J. (1799-1872): *II*, 101.
 * Margaretha van Parma (1522-1586), landvoogdes der Nederlanden 1559-1566 en 1580-1583: *II*, 11, 17.
 * Maria, moeder van Jezus: *I*, 19, 610; *II*, 45, 64, 113, 115, 143, 428.
 * Maria van Bethanië: *II*, 489.
 * Maria van Bourgondië (1457-1482), hertogin van Bourgondië 1477-1482: *I*, 323, 383; *II*, 5.
 Maria de Guise (= van Lotharingen) (1515-1560), regentes c.q. koningin van Schotland 1542-1560: *II*, 9.
 * Maria I Tudor (1516-1558), koningin van Engeland 1553-1558: *I*, 440.

* Maria II Stuart (1662-1694), koningin van Engeland 1689-1694: *II*, 222.

* Maria van Hongarije (1505-1558), koningin van Hongarije en Bohemen, landvoogdes der Nederlanden 1531-1555: *II*, 7.

* Maria Antoinette (1755-1793), koningin van Frankrijk 1774-1792: *I*, 524; *II*, 72.

* Maria Magdalena: *I*, 19.

* Mariana, Juan de (1535-1624): *I*, 499.

Marianne, Wilhelmina Frederica Louise Charlotte -, prinses van Oranje-Nassau (1810-1883): *I*, 17.

Marillac, L. de (1572-1632): *I*, 478.

Marín Sánchez, A., Spaans protestant in 1861 in de gevangenis te Malaga: *II*, 336.

* Marius, Gaius (156-86): *II*, 42.

* Marlborough, J. Churchill, hertog van (1650-1722): *II*, 70.

* Marnix van Sint-Aldegonde, Philips van (1540-1598): *I*, 346, 386, 696; *II*, 10, 13, 262, 454.

* Martensen, H. L. (1808-1884): *II*, 417.

* Martha: *II*, 489.

* Martignac, J. B. S. G. burggraaf de (1778-1832): *I*, 176, 306.

Martin, A. G. (1774-1862): *I*, 199.

Massé, P. C.: *I*, 21.

* Massillon, J. B. (1663-1742): *I*, 504.

Matamoros García, M. M. (1834-1866): *II*, 336.

* Matthias (1557-1619), landvoogd der Nederlanden 1577-1581, keizer van Duitsland 1612-1619: *II*, 5, 17.

Matthiessen, C. Sandenbergh (= Sandenburgh) (1801-1854): *I*, 21.

Maurepas, J. F. P. graaf de (1701-1781): *I*, 530.

* Maurits, prins van Oranje (1567-1625): *I*, 347, 373, 375, 698, 699, 712, 713; *II*, 68, 236, 240-243, 262, 516.

Maury, J. S. (1746-1817): *I*, 527, 528, 535, 536, 538.

* Maximiliaan I (1459-1519), 1482-1493 en 1506-1515 regent der Nederlanden, keizer van Duitsland 1493-1519: *I*, 380, 443; *II*, 5.

* Maximiliaan II (1527-1576), keizer van Duitsland 1564-1576: *I*, 380, 565.

* Mazarin, J. (1602-1661): *I*, 42, 427.

Mazzarella, B. (1818-1882): *II*, 336.

Méan, F. A. M. C. de (1756-1831): *I*, 679.

Mees Azn, G. (1802-1883): *I*, 352-355.

Meester, G. A. de (1817-1864): *II*, 435, 441.

Meeus, H. F. (1800-1866): *I*, 198.

Meeuwen, jhr. P. A. van (1772-1848): *I*, 191, 194.

Mehemet-Ali-Pacha: zie Mohammed Ali.

Meille, G. (c.q. J.) P.: *II*, 335.

* Melancht(h)on, P. (1497-1560): *II*, 67.

Mellet, V.: *I*, 699.

Melotte (d'Envoz), D. M. ridder de (1780-1856): *I*, 160, 161, 178, 185, 202.

Membrede, jhr. A. C. (1758-1831): *I*, 235.

Mennais, H. F. R. de la: zie Lamennais.

Menou, J. F. baron de (1750-1810): *I*, 522.

Mensinga, J. A. M. (1809-1898): *II*, 296.

Merens, L. (1795-1863): *I*, 597.

Merkus, C. G. (c.q. W.) (1788-1865): *II*, 80, 93.

Merle d'Aubigné, E. (1845-1884): *II*, 330.

* Merle d'Aubigné (sr.), J. H. (1794-1872): *I*, 348-351, 580, 699; *II*, 316, 326-328, 330, 331, 333-339, 342, 528, 532, 534.

Merle d'Aubigné, mevr. J. H.: zie Hardy, F. C.

Merle d'Aubigné (jr.), J. H. (1859-): *II*, 330.

Merle d'Aubigné, W. O. (1836-1875): *II*, 330.

Merlin de Thionville, A. C. (1762-1833): *I*, 544.

Merville, M. Guyot de (1696-1755): *I*, 10.

Mesmay baron de Montaigu, J. A. M. de (1751-): *I*, 517.

Mesch: zie Boon Mesch.

Messchert, W. (1790-1844): *I*, 366, 596.

Meszner, H. (1824-1886): *II*, 542.

Metelerkamp, J. J. (1777-1839): *I*, 27.

-, R. (1772-1836): *I*, 691; *II*, 82.

* Meteren, E. van (1535-1612): *I*, 375, 383; *II*, 10, 13.

* Metternich-Winneburg, K. W. N. L. prins von (1773-1859): *I*, 324; *II*, 522, 529.

Mettrie, J. O. de la: zie La Mettrie.

Mey van Streefkerk, J. G. de (1782-1841): *I*, 232, 233, 235, 258-263, 265, 269, 278, 280, 282, 289; *II*, 495.
Meyboom, L. S. P. (1817-1874): *II*, 305, 313.
* Meyer, J. D. (1780-1834): *I*, 296, 495, 496; *II*, 7, 498.
Meylink, A. A. J. (1797-1863): *I*, 605.
Mézeray, F. E. de (1610-1683): *I*, 474, 485, 486, 489, 494.
* Micha: *II*, 383.
Michaud, J. (1767-1839): *I*, 697; *II*, 119, 215, 224.
-, L. G. (1773-1858): *I*, 697; *II*, 119.
* Michelangelo Buonarroti (1475-1564): *I*, 28.
* Mignet, F. A. M. (1796-1884): *II*, 155, 167, 208, 215, 320.
Milliès, H. C. (1810-1868): *II*, 521.
Millingen, J. M. (1800-1878): *II*, 143.
* Milton, J. (1608-1674): *I*, 452; *II*, 208.
* Mirabeau, H. G. V. de Riquetti, graaf de (1749-1791): *I*, 486, 489, 528, 534, 535, 539, 540, 565, 697.
* Mithridates VI de Grote (±132-63), koning van Pontus 120-63: *II*, 43.
Moen, C. G. de (1811-1879): *II*, 517.
* Moerad I (±1325-1389), sultan van Turkije f 1375-1389: *I*, 59.
* Moerad III (1546-1595), sultan van Turkije 1574-1595: *I*, 58, 60?
* Mohammed (580-632): *I*, 38, 39, 42, 44, 46, 50, 54, 60, 63, 67, 90, 457, 575, 708; *II*, 55, 56, 63, 314.
* Mohammed Ali (1769-1849), pasja van Egypte 1805-1849: *I*, 63, 64.
* Mohammed IV (1641-1692), sultan van Turkije 1648-1691: *I*, 43.
* Mohammed V: zie Mahmoed I.
* Mohl, R. von (1799-1875): *II*, 365.
Molenaar, D. (1786-1865): *I*, 366, 662, 663; *II*, 519, 528.
* Molière (1622-1673): *I*, 132.
Moll Jbz., J. (1798-1891): *I*, 702; *II*, 468.
Mollendorf, . . . : *I*, 639.
Mollerus, J. H. baron (1750-1834): *I*, 16, 662.
Mom Faure, A. C.: zie Faure.

* Monge, G. (1746-1818): *I*, 534.
Monnier, F. (1834-): *II*, 333.
* Monod, A. L. F. T. (1802-1856): *II*, 288, 295, 306, 308, 309.
-, F. J. J. G. (1794-1863): *I*, 697.
-, G. (1800-1892): *II*, 335, 345.
Montalembert, C. R. Forbes de Tryon, graaf de (1810-1870): *II*, 222.
Montalivet, M. C. B. graaf de (1801-1880): *II*, 177.
* Montesquieu, C. L. de Secondat, baron de la Brède et de (1689-1755): *I*, 292, 300, 354, 398, 399, 401, 406, 413, 480, 483, 488, 521, 526, 536, 559, 564, 565, 567, 592; *II*, 71, 153, 157, 168, 211, 372.
* Montfaucon, B. de (1655-1741): *I*, 483.
Montlosier, F. D. R. graaf de (1755-1838): *I*, 494, 622; *II*, 503.
Montmorency, Hendrik II hertog van (1595-1632): *I*, 482.
Montmorin Saint-Herem, A. M. graaf de (1750-1792): *I*, 543.
Moor, A. P. J. de (1764-1839): *I*, 184, 185, 188, 189, 192, 193.
Moorrees, B. (1780-1860): *II*, 279, 517.
Moreau, J. N. (1717-1803): *I*, 316-318, 323, 397, 426, 427, 466, 468-472, 474-477, 479, 483, 484, 486, 488, 489, 492.
Moreau de Bioul, J. M. R. G. ridder de (1765-1835): *I*, 200.
Moritz, L. (1773-1850): *I*, 19.
* Mornay, P. de, sieur du Plessis (1549-1623): *I*, 380.
Morrison, J. H. (1806-1881): *II*, 331.
Mortara, E. (1851-1940): *II*, 143, 336.
-, . . . , vader van voorgaande: *II*, 336.
* Motley, J. Lothrop (1814-1877): *II*, 321, 327, 530.
Mounier, J. J. (1758-1806): *I*, 489, 523, 526, 527, 533, 535-538.
-, P. J. J. (1801-1889): *I*, 12, 15, 22, 26, 32.
Mourik, M. C. van (1804-1863): *I*, 204.
* Mozes: *I*, 456, 594; *II*, 27, 28, 33, 44, 45, 55, 105.
* Muelenaere, F. A. graaf de (1794-1862): *I*, 158, 160-162, 164-171, 176, 182.

* Müller, A. H. (1779-1829): *II*, 381.
 -, J. (1801-1878): *II*, 371.
 Münch, E. H. J. (1798-1841): *I*, 169, 678.
 Muir, W. (1787-1869): *II*, 182.
 Mulder, . . . : *I*, 651.
 * -, G. J. (1802-1880): *II*, 549.
 Muntinghe, H. (1752-1824): *I*, 707.
 * Murat, J. (1767-1815), koning van Napels 1808-1815: *I*, 330.
 * Muret, M. A. de (1526-1585): *I*, 5, 28.
 * Murray, J. Stuart graaf van (±1531-1570): *II*, 10.
 Mustapha-Bairakdar (1755-1808), grootvizier van Turkije 29 juli - 15 nov. 1808: *I*, 65.
 Muurling, W. (1805-1882): *II*, 517.
 * Mijer, P. (1812-1881): *II*, 423, 435, 436.

N

Nagell van Ampsen, A. W. C. baron van (1756-1851): *I*, 294.
 -, J. A. C. baron van (1784-1883): *I*, 168, 191, 195; *II*, 97.
 * Napoleon I (1769-1821), keizer van Frankrijk 1804-1815: *I*, 42, 48, 55, 57, 58, 81, 98, 99, 101, 104, 199, 215, 370, 376, 490, 491, 528, 549-567 passim, 628, 685, 688; *II*, 73, 74, 87, 117, 119, 125, 132, 153, 162, 184-232 passim, 359, 402-409 passim, 506, 528, 531?
 * Napoleon III (1808-1873), keizer van Frankrijk 1852-1870: *II*, 235, 359, 405-407, 410, 415, 479, 490-492, 526, 531?
 Narbonne-Lara, L. M. J. A. graaf de (1755-1813): *I*, 525.
 Nasse, E. (1829-1890): *II*, 491.
 Nauta, B. A. (1800-1835): *I*, 30, *II*, 530.
 Naville, J. A. (1816-1880): *II*, 334, 335.
 -, mevr. J. A.: zie Pourtalès.
 -, J. E. (1816-1909): *II*, 323, 329, 335, 339, 344.
 * Neander, J. A. W. (1789-1850): *I*, 706; *II*, 371, 453, 531.
 * Nebukadnezar II, koning van Babylonië 605-562: *II*, 32, 33.

Neck, S. J. van (1760-1846): *I*, 14, 16, 27.
 Necker, G.: zie Staël.
 * -, J. (1732-1804): *I*, 527, 531, 533, 535, 536, 538, 540.
 Nederburgh, C. B. (1790-1865): *II*, 97.
 Nedermeyer ridder van Rosenthal, J. T. H. (1792-1857): *II*, 229, 444, 524.
 Neigebaur, J. D. F. (1783-1866): *I*, 607, 610, 620; *II*, 175-178.
 * Nero (37-68), keizer van Rome 54-68: *I*, 48; *II*, 51.
 Nes (van Meerkerk), J. G. van (1776-1859): *I*, 194, 195, 296, 314, 333; *II*, 97, 500.
 Neu(±)ville: zie Baillet, A.
 -, J. de (1817-1884): *II*, 264, 432, 465.
 * Newton, Isaac (1643-1727): *I*, 2, 124.
 * Nicolaas I, paus 858-867: *I*, 432, 433.
 * Nicolaas I (1796-1855), keizer van Rusland 1825-1855: *I*, 51, 64, 330; *II*, 407.
 * Nicolai, F. (1733-1811): *II*, 133.
 -, P. T. (1763-1836): *I*, 74.
 * Niebuhr, B. G. (1776-1831): *I*, 12, 491, 689; *II*, 194, 325, 361, 367-369, 401, 531.
 Nienhuis, H. (1790-1862): *II*, 255.
 Nieuhof, B. (1747-1831): *II*, 231.
 Nieuport, L. A. M. A. de Preudhomme d'Hailly, burggraaf van (1786-1833): *I*, 197.
 Nieuwenhuis, J. (1777-1857): *I*, 31.
 * Nimrod: *I*, 403; *II*, 31.
 * Ninus: *II*, 31.
 Nispen tot Pannerden, jhr. C. E. J. F. van (1807-1870): *II*, 254, 255, 259.
 * Nispen tot Sevenaer, jhr. J. A. C. A. van (1803-1875): *II*, 255, 423, 436, 441, 550.
 * Nitzsch, K. I. (1787-1868): *II*, 296.
 * Noach: *I*, 31, 456; *II*, 25, 26.
 Noël, B. W. (1798-1873): *I*, 597; *II*, 219.
 -, F. J. M. (1755-1841): *I*, 359, 601; *II*, 119, 184.
 Noue, F. de la (1531-1591): *II*, 10, 11.
 Numan, C. Star: zie Star Numan.
 Nijhoff, I. A. (1795-1863): *II*, 1.

O

Obert de Thieusies, E. E. J. G. burggraaf (1790-1871): *I*, 198.

Octavius: zie Augustus.

Odillon-Barrot: zie Barrot.

Oelsner, K. E. (1764-1828): *I*, 38.

Oldenbarneveld(t) genaamd Witte Tullingh, M. L. W. van (1785-1858): *I*, 15, 30.

* Oldenbarnevelt, J. van (1547-1619): *I*, 373, 384, 445, 559, 698, 711-713; *II*, 218, 239-244.

Oliveira, A.: *I*, 12.

Olivier, N. (1808-1869): *II*, 424.

Omalius d'Halloy, J. B. J. (1783-1875): *I*, 199.

Omalius Thierry, J. B. F. J. d' (1799-1866): *I*, 186, 199.

O'Malley, T. (1796-1877): *II*, 119, 184.

Ommen Boddendijk, E. J. C. van (1804-1856): *II*, 540.

Omphal, A. F. J. F. J. van (1788-1863): *I*, 197, 200.

Ondernard, N. A. (1756-1831): *I*, 200.

Onderwater, A. E. (1761-1817): *I*, 22.

-, mevr. A. E.: zie Poeliën, G. van.

* Oosterzee, J. J. van (1817-1882): *II*, 270, 291, 302, 308, 312, 313.

Op den Hooff, J. (1795-1855): *I*, 18, 193-195.

* Opzoomer, C. W. (1821-1892): *II*, 195, 237, 268, 291, 312, 425, 453, 459, 471, 522.

* Orfeus: *II*, 35.

* Orléans, Filips III (c.q. II), hertog van (1674-1723), regent van Frankrijk 1715-1723: *I*, 41, 465, 505, 519, 529.

Orloff, A. F. graaf (1786-1861): *I*, 333; *II*, 500.

* Ossia(a)n: zie Macpherson, J.

Osti, N. (1814-1891): *II*, 302.

Otterloo, M. D. van (1810-1880): *II*, 452.

Oudermeulen, F. van der (1797-1864): *II*, 254.

Oultremont de Wégimont de Warfusée, E. C. D. A. J. graaf d' (1787-1851): *I*, 694.

* Oultremont de Wégimont, H. A. L. F. gravin d' (1792-1864): *I*, 668, 694.

Owen, J. (1616-1683): *II*, 540.

P

Paap, J.: *I*, 25.

-, mevr. J.: zie Kraay, J.

-, S. J. (1789-1828): *I*, 25.

Pabst tot Bingerden, jhr. R. W. J. van (1775-1841): *I*, 181.

Pache, J. N. (1746-1823): *I*, 546.

Pallandt van Keppel, F. W. F. T. baron van (1772-1853), minister van Hervormde Eredienst 1818-1841: *I*, 665.

* Palm, J. H. van der (1763-1840): *I*, 10, 13-15, 19, 20, 22, 23, 29, 30, 301, 359, 626, 634; *II*, 210, 211, 216, 333, 334, 502.

Palmer, C. D. F. (1811-1875): *I*, 603.

* Palmerston, H. J. Temple burggraaf (1784-1865): *I*, 331, 332.

Panat, ridder de (1762-1834): *II*, 241.

Panhuys, S. M. van (1800-1871): *I*, 203.

Papendrecht, Hoyneck van: zie Hoyneck van Papendrecht.

Paquet, J. (±1794-): *I*, 473.

Pareau, L. G. (1800-1866): *I*, 31; *II*, 517.

* Pascal, B. (1623-1662): *I*, 575; *II*, 107, 462.

Patijn, J. J. (1781-1865): *I*, 16, 27.

-, mevr. J. J.: zie Zubli, C. G.

-, J. J. H. (1802-1883): *I*, 16, 27.

-, J. M. H. (1763-1844): *I*, 17.

-, familie: *I*, 17.

Pauline, . . .?: *I*, 21.

* Paulus, apostel (±67): *I*, 461, 576, 602, 606, 701; *II*, 115, 184, 196, 202, 545.

* Paulus, P. (1754-1796): *I*, 375; *II*, 14, 236.

-, . . .: *II*, 337.

Pauw, N. L. B. de (1800-1859): *I*, 189.

Pédézet, J. (1814-1905): *II*, 308.

* Peel, R. (1788-1850): *I*, 604; *II*, 157.

* Peerlkamp, P. Hofman (1786-1865): *I*, 31.

Pélicy (de Lichtervelde), F. J. M. T. baron de (1772-1844), directeur-generaal c.q. minister van R.K. Eredienst 1830-1844: *I*, 640, 646, 658, 660.

* Pelops: *II*, 34.

Pepijn: zie Pippijn.

Peres, M. (16e E.): *II*, 12.

* Perikles (±494-429): *II*, 36.

Périer, C. P. (1777-1832): *I*, 315, 324; *II*, 201.
 -, M. (1646-1733): *II*, 462.
 Perlaux, firma: *I*, 191.
 Perponcher Sedlnitzky, H. G. graaf de (1771-1856), gezant te Berlijn 1814-1842: *I*, 289.
 Perret-Gentil, H. A. (1797-1865): *II*, 342.
 * Perthes, F. C. (1772-1843): *I*, 689; *II*, 529.
 -, C. T. (1809-1867): *II*, 529.
 * Pertz, G. H. (1795-1876): *I*, 337; *II*, 267, 268, 481.
 Pescatore, C. J. A. (1787-1859): *I*, 162, 165, 178, 182, 185, 188, 190, 192, 193.
 Pestel, F. W. (1724-1805): *I*, 375, 383.
 Pétavel, A. F. (1791-1870): *II*, 332.
 -, W.: *II*, 332.
 * Peter van Amiens (genaamd de Kluizenaar) (±1050-1115): *II*, 60.
 Pét(h)ion de Villeneuve, J. (1753-1794): *I*, 542.
 Petit, J. F. le (1545-1613): *II*, 6, 12.
 * Petrus, apostel: *I*, 461, 576, 677, 701; *II*, 329-344 passim.
 Pfeffel, C. F. (1726-1807): *I*, 484.
 * Phaedrus (1e E. n. Chr.): *I*, 131.
 Philippeaux, P. (1759-1794): *I*, 550.
 Philipse, A. W. (1766-1845): *I*, 27.
 -, mevr. A. W.: zie Lemzeele, A. J. van.
 -, J. A. (1800-1884): *I*, 27; *II*, 550.
 -, familie: *I*, 27.
 Piepers, P. E.: *I*, 31.
 -, W. J. (1794-1861): *I*, 651.
 * Pierson, A. (1831-1896): *II*, 272, 273, 451, 459, 460, 465, 486, 533.
 * -, H. (1834-1923): *II*, 488, 489.
 -, J. L. Gregory (1806-1873): *II*, 432.
 Pilatus: zie Pontius Pilatus.
 Pilgeram, C. (1799-1867): *II*, 334.
 Pillera, W. A. (de) (1783-1859): *I*, 203.
 * Pindaros (±520-446): *I*, 580.
 * Pippijn II de Middelste (van Herstal) (714): *I*, 466.
 * Pippijn III de Jongste (de Korte) (714-768), koning der Franken 751-768: *I*, 422, 423, 427, 431, 432, 466, 472, 476, 488, 493, 511, 570, 677.

* Pitt, W. de Oude (1708-1778): *II*, 320.
 * -, W. de Jonge (1759-1806): *II*, 157, 159-161, 168, 169, 198, 202, 235, 320, 361, 454, 506, 528.
 * Pius IV, paus 1559-1565: *II*, 21.
 * Pius V, paus 1566-1572: *II*, 21.
 * Pius VII, paus 1800-1823: *I*, 682, 688, 692; *II*, 416.
 * Pius IX, paus 1846-1878: *II*, 341, 415, 416.
 * Plato (427-347): *I*, 5, 7, 9, 29, 53, 130, 135, 213, 391, 403, 405, 408, 412, 449, 453, 456, 497, 701; *II*, 37, 207, 503.
 * Plautus, Titus Macc(i)us (±254-184): *I*, 132.
 * Ploutarchos (±46-f120): *II*, 141.
 Poeliën, A. van (1803): *I*, 21.
 -, mevr. A. van: zie Crena, H.
 -, C. van: *I*, 18.
 Poeliën van Nuland, D. van (1769-1830): *I*, 17, 21, 24.
 -, mevr. D.: zie Crena, A.
 Poeliën, G. van (1813): *I*, 17.
 -, G. van (1770-1846): *I*, 21, 24.
 -, familie van: *I*, 24.
 * Polignac, J. A. A. M. prins van (1780-1847): *I*, 241, 307; *II*, 394, 550-552.
 -, M. de (1661-1741): *II*, 343.
 Poll, F. van de (1780-1853): *I*, 161, 163, 166, 171, 175, 178, 182.
 * Polybios (±201-f120): *I*, 354, 405, 412.
 Pomare II (1780-1821), koning van Tahiti 1780-1821: *II*, 143.
 Pomare IV-Wahine (1813-1877), koningin van Tahiti 1827-1877: *II*, 143.
 * Pompejus Magnus, Gnaeus (106-48): *II*, 43.
 Poncelet, R.: *I*, 200.
 Pontécoulant, L. G. Doulcet graaf de (1764-1853): *I*, 552.
 * Pontius Pilatus, landvoogd van Palestina 26-36: *II*, 45.
 * Pope, A. (1688-1744): *I*, 2.
 * Pothier, R. J. (1699-1772): *I*, 12; *II*, 268.
 Pothoff, C. (1766-1844): *I*, 607.
 * Potter, L. J. A. de (1786-1859): *I*, 169, 221, 311; *II*, 495-497.
 Pourtalès, . . . de: *II*, 335.

Pradt, D. G. F. de Riom de Prolhiac de Fourt de (1759-1837): *I*, 672.

* Prescott, W. H. (1796-1859): *II*, 321, 530.

Pressensé, E. de (1824-1891): *II*, 275, 322, 325, 326, 332, 335, 337-339, 344, 346, 451, 453.

* Priamos: *I*, 120, 319, 471.

Prinsen, P. J. (1777-1854): *I*, 655.

Prion, . . . : *I*, 200.

* Proudhon, P. J. (1809-1865): *II*, 194, 202, 203, 235.

Prouninck, jhr. G. (1610 -): *I*, 712.

Provence, graaf van: zie Lodewijk XVIII.

Ptolemaios V Epifanes, koning van Egypte 210-180: *II*, 41.

Puaux, F. (1806-1895): *II*, 332.

* Puf(f)endorf, S. von (1632-1694): *I*, 499, 504.

Puissant, J. A. F. M. (1785-1833): *I*, 199.

Puttkamer, J. von (1824-1894): *II*, 477.

Pycke, L. (1781-1842): *I*, 160, 161, 164, 170, 178, 182, 183, 185.

* Pyrrhos (319-272), koning van Epirus 307-272: *II*, 39.

* Pythagoras (±580-504): *II*, 37.

Q

Quack, J. A.: *I*, 189.

Queysen, W. (1754-1817): *II*, 212.

R

R.: *I*, 597.

R. (te Utrecht): *II*, 456.

Raadt, P. de (1796-1862): *I*, 597, 616, 635-638.

* Raalte, A. C. van (1811-1876): *II*, 290, 517.

Rabaut de Saint Etienne, J. P. (1743-1793): *II*, 214.

* Racine, J. (1639-1699): *I*, 132, 382; *II*, 199, 324.

* Radowitz, J. M. E. C. W. von (1797-1853): *I*, 622; *II*, 197, 206, 210, 213, 217, 221, 222, 229, 234, 237, 238, 270, 371, 400, 477.

* Raepsaet, J. J. (1750-1832): *II*, 350, 351.

* Raffaël(lo), S. (1483-1520): *I*, 136.

* Raleigh, W. (±1552-1618): *I*, 500.

* Ramond de Carbonnières, L. F. E. baron (1753-1827): *I*, 544.

Ramsay, A. M. (1686-1743): *I*, 11.

Randwijck, O. baron van (1763-1833): *I*, 171.

* Ranke, L. von (1795-1886): *I*, 680, 682, 685, 705; *II*, 320, 332, 478, 500.

Raoux, A. P. (1758-1839): *I*, 181.

Raphael: zie Raffaël(lo).

Rappard, A. G. A. ridder van (1799-1869): *I*, 141, 252, 253, 257, 276, 550, 552.

Rau (van Gameren), J. (1799-1876): *II*, 530.

-, S. J. E. (1801-1887): *I*, 10, 11, 14, 19, 22-24, 26, 29, 276; *II*, 530.

Raumer, F. L. G. von (1781-1873): *I*, 377, 475, 478, 482; *II*, 7, 9, 21, 22.

-, K. O. von (1805-1859): *II*, 334.

* Raynouard, F. J. M. (1761-1836): *I*, 473.

Reael, A. A. (1783-1856): *I*, 660.

Rechteren (van Appeltern), J. H. graaf van (1787-1845): *II*, 97.

Reede, W. F. graaf van (1770-1838): *I*, 13.

Reede van Oudtshoorn, G. F. van: *I*, 21.

-, J. F. baron van (1806-1860): *II*, 522, 551.

Reenen, G. J. C. van (1818-1893): *II*, 248, 249, 258, 435, 448.

-, J. H. van (1783-1845): *I*, 160, 163, 166, 169-171, 178, 181, 182, 185, 188, 190, 193-195.

Rees, O. van (1825-1868): *II*, 318-321.

Reesema, W. S. van (1813-1886): *II*, 382.

* Regulus, Marcus Atilius (±255 v. Chr.): *II*, 40.

* Rehabeam, koning van Juda f933-917: *II*, 201.

Reingoud, J. (16e E.): *I*, 712.

Rémusat, C. F. M. graaf de (1797-1875): *I*, 348; *II*, 269.

* Renan, J. E. (1823-1892): *II*, 269, 453, 465, 473.

Rengers, E.: *I*, 14.

-, H. R. S. G. baron Juckema van Burmania (1796-1873): *I*, 24.
 -, J. S. G. baron Juckema van Burmania (1773-1832): *I*, 24.
 -, S. van Welderen baron (1799-1870): *I*, 195.
 -, W. C. G. van Welderen (1802-1836): *I*, 24.
 -, W. F. L. baron (1789-1859): *I*, 24, 190.
 Repelaer, H. F. M. Q. C. (1765-1830): *I*, 26.
 -, jhr. J. (1760-1835): *I*, 182.
 -, jhr. O. (1796-1869): *I*, 184, 185, 190, 195; *II*, 97.
 Reuchlin, H. (1810-1873): *II*, 320.
 Revel, G. P. (1871): *II*, 335, 336.
 -, J. D. (1803-1857): *II*, 148.
 Révellièr-Lepeaux, L. M. de la (1753-1824): *I*, 522, 552.
 Réville, A. (1826-1906): *II*, 465, 533, 534.
 * Reynd, E. van (± 1550-1602): *I*, 377, 381.
 Reyphins, L. A. (1767-1838): *I*, 158, 161, 163, 165, 168, 174-176, 178, 181-183, 185, 188, 191, 192, 643.
 Rhemen van Rhemenshuizen, A. baron van (1783-1822): *I*, 13.
 -, mevr. A.: zie Leyden, S. D. van.
 Rhijn, L. J. van (1812-1887): *II*, 253, 265, 290, 301, 303, 324, 417, 418, 525.
 * Richard I Leeuwenhart (1157-1199), koning van Engeland 1189-1199: *II*, 60.
 * Richelieu, A. J. du Plessis, kardinaal de (1585-1642): *I*, 42, 427, 437, 470, 472, 478, 482, 494, 511, 559; *II*, 69, 242.
 * Robert II de Vrome (970-1031), koning van Frankrijk 996-1031: *I*, 477, 479.
 * Robertson, W. (1721-1793): *I*, 317, 354, 468, 486, 488, 559.
 * Robespierre, M. M. I. de (1758-1794): *I*, 318, 349, 529, 538, 539, 541-551, 565; *II*, 200, 202, 219, 220, 224, 226, 232.
 Robiano de Borsbeek, L. F. (de PauleMarie Joseph) graaf de (1781-1855): *I*, 311.
 Robidé van der Aa, C. P. E. (1791-1851): *I*, 658.
 Rochat, A. L. P. (1789-1847): *II*, 528.
 Rochefoucauld Liancourt, F. A. F. hertog de la (1747-1827): *I*, 522, 539.

Roden, R. Jocelyn graaf van (1788-1870): *II*, 330, 331, 342.
 Roëll, W. F. baron (1767-1835): *II*, 498.
 * Rogier, C. (1800-1885): *I*, 632.
 Roisin, B. G. A. H. baron de (1787-1846): *I*, 160, 168, 177, 178, 185, 187, 193.
 -, W. F. B. de (1776-1849): *I*, 199.
 Roland de la Platière, J. M. (1734-1793): *I*, 534, 545.
 * Romulus: *I*, 403.
 * Ronge, J. (1813-1887): *II*, 222.
 Ronsin, C. P. (1752-1794): *I*, 550.
 Rosenthal: zie Nedermeyer van Rosenthal.
 Rosseeuw de Saint-Hilaire, E. F. A. (1802-1889): *II*, 323, 329, 332.
 Rotteck, K. W. R. von (1775-1840): *I*, 354.
 Rouck, F. L. de (1764-1847): *I*, 162, 177, 179, 181, 185, 189.
 Rougemont, F. C. de (1808-1876): *I*, 617; *II*, 220, 331, 332, 490.
 * Rousseau, J. J. (1712-1778): *I*, 4, 292, 318, 327, 351, 357, 382, 389, 390, 394, 398, 409, 413, 451, 509, 521, 530, 557, 564, 567, 588-590; *II*, 71, 163, 202, 204, 208, 225, 232, 367, 372, 373, 391, 453, 502, 530.
 Rouville, A. M. de (1812-1881): *I*, 104.
 Roy, J. J. le (1772-1850): *I*, 596, 664; *II*, 517.
 Royaards, H. J. (1794-1854), inzender van prijsverhandeling: *I*, 673, 675, 677, 679; *II*, 505.
 * Royer-Collard, P. P. (1763-1845): *I*, 616, 617; *II*, 190, 362.
 * Rubens, P. P. (1577-1640): *I*, 13, 136.
 * Rudolf II (1552-1612), keizer van Duitsland 1576-1612: *I*, 565; *II*, 14.
 Ruitenschild, G. (1801-1877): *II*, 145.
 * Russell, J. (1792-1878): *II*, 169.
 Rutgers van der Loeff, A. (1808-1885): *II*, 289, 517.
 Rijckevorsel, A. van (1790-1864): *I*, 18; *II*, 255.
 -, J. J. baron van (1785-1862): *I*, 18.
 Rijsendaal, A.: *I*, 19.

S

S., K. de: *I*, 204.

* Sage ten Broek, J. G. le (1775-1847): *I*, 674.

Sagra, R. de la (1798-1877): *I*, 601, 659; *II*, 119, 184.

* Sainte-Beuve, C. A. (1804-1869): *II*, 270.

Sainte-Croix, G. E. J. G. de Clermont-Lodève de (1746-1806): *I*, 595.

Saint-Germain, C. L. graaf (1707-1778): *I*, 530.

* Saint-Just, A. L. L. de (1767-1794): *I*, 545, 546, 548, 550.

Saint-Marc-Girardin, F. A. (1801-1873): *II*, 268.

* Saint-Pierre, C. I. C. abbé de (1658-1743): *I*, 16.

* Saint-Simon, C. H. de Rouvroy, graaf de (1760-1825): *I*, 464, 547, 566.

Salles, J. B. (1760-1794): *I*, 542, 547.

Salome: *I*, 17.

* Salomo(n), koning van Israël 970-931: *II*, 27.

Sandberg, A. (1768-1843): *I*, 14, 18, 172, 185.

-, R. H. O. (1801-1864): *I*, 203.

-, mevr. R. H. O.: zie Panhuys, S. M. van.

Sandberg (van Essenburg), jhr. S. J. (1778-1854): *I*, 18, 84, 200, 202.

Sandberg, . . .: *I*, 14, 18.

Sandelin, P. A. (1777-1857): *I*, 185, 186, 191, 192.

Sandenbergh (= Sandenburgh) Matthiessen: zie Matthiessen.

Sanders, T. (1785-1869): *I*, 204.

Sandra, A. (1755-1819): *I*, 17.

-, A. J.: *I*, 17.

-, J. (1720-1782): *I*, 17.

-, . . .: *I*, 17.

Sapin, B. (1562): *II*, 12.

* Sardanapalos (= Assurbanipal), koning van Assyrië 669-626: *I*, 32.

Sartorius, E. W. C. (1797-1859): *II*, 296.

Sasse van Ysselt, jhr. L. F. J. J. van (1778-1844): *I*, 159, 161, 163, 166, 168, 175, 188, 190, 193, 629; *II*, 97.

Sassen, J. H. (1785-1830): *I*, 204.

* Saul, koning van Israël 1030 v. Chr.: *I*, 466; *II*, 27.

Saurin, E. (1639-1703): *II*, 122.

-, J. (1677-1730): *II*, 122.

Saussaye: zie Chantepie de la Saussaye.

Sauvage, E. N. J. graaf de (1789-1867): *I*, 201.

* Savigny, F. K. von (1779-1861): *I*, 14, 484, 488-490; *II*, 361, 367-369, 371-373, 505.

* Savornin Lohman, jhr. A. F. de (1837-1924): *II*, 545.

Schaberg, J. P. (1810-1903): *II*, 428.

* Scharnhorst, G. J. D. (von) (1755-1813): *II*, 401.

Scheffer, Arnold: *I*, 697.

* Schelling, F. W. J. von (1775-1854): *II*, 209, 269, 354, 355, 381.

Scheltema, J. (1767-1835), inzender van prijsverhandeling: *II*, 505.

Schenkel, D. (1813-1885): *II*, 308.

Schenkendorf, M. (c.q. F.) von (1783-1817): *II*, 401.

Scherer, E. H. A. (1815-1889): *II*, 418.

Scheurleer, W. (1774-1858): *I*, 33.

* Schiller, J. C. F. (von) (1759-1805): *II*, 133, 269.

* Schimmelpenninck, G. graaf (1794-1863): *I*, 13; *II*, 151-173, 231, 521, 531.

* -, R. J. (1761-1825): *I*, 300, 304, 357, 611, 625, 627; *II*, 86, 88, 170, 172, 173, 211, 231, 233, 496.

Schimmelpenninck (van Nijenhuis), R. J. graaf (1821-1893): *II*, 423.

Schimmelpenninck van der Oye (van de Poll), W. A. baron (1800-1872): *I*, 13, 702; *II*, 98, 112, 121, 318.

* Schlegel, K. W. F. von (1772-1829): *II*, 381.

* Schleiermacher, F. E. D. (1768-1834): *II*, 211, 267, 381.

* Schlosser, F. C. (1776-1861): *II*, 514.

Schmettau, H. von: *II*, 334, 335.

Schmid, J. N. C. F. von (1768-1854): *I*, 623.

Schmidt, J. A. F.: *I*, 623.

Schoell, M. S. F. (1766-1833): *I*, 286.

* Scholte, H. P. (1805-1868): *I*, 368, 662, 663; *II*, 290.
 * Scholten, J. H. (1811-1885): *I*, 365, 665; *II*, 112, 291, 312.
 Schooneveld, P. C. (1788-1853): *I*, 159, 161, 163, 169, 170, 176, 181; *II*, 97.
 Schotsman, N. (1754-1822): *I*, 363, 365, 663; *II*, 528.
 Schouwenberg, G. (1791-1850): *I*, 596.
 Schouw Santvoort, P. D. (1818-1881): *II*, 308.
 Schrant, J. M. (1783-1866): *I*, 623.
 Schrick, A. T. C. van der: *I*, 158.
 Schröter, J. J. E. F. (1799-1851): *I*, 271, 272; *II*, 495.
 Schütz, C. H. von: *I*, 447, 481, 482, 510-544 passim.
 Schuurman, J.: *I*, 696.

Schwartz, C. A. F. (1817-1870): *II*, 290, 465, 471.
 Schwartzberg: zie Schwarzenberg (zo ook veelvuldig in de *Briefw.* van Groen).
 * Schwarzenberg, F. prins von (c.q. zu) (1800-1852): *II*, 392, 405, 500.
 Schwebs, F. von: *II*, 329.
 Schijvliet, H. C. G. (1826-1901): *II*, 290.
 * Scipio Aemilianus Africanus Numantinus Minor, Publius Cornelius (±185-129): *I*, 390.
 * Scipio Africanus Major, Publius Cornelius (236-184): *I*, 406; *II*, 41.
 * Scott, W. (1771-1832): *I*, 134, 486.
 Secousse, D. F. (1691-1754): *I*, 492.
 Secrétan, J. C. I. (1797-1875): *I*, 348, 701; *II*, 148, 150, 290, 294, 302, 528, 534.
 Sécus, F. M. J. H. baron de (1760-1836): *I*, 159, 166, 170, 174, 178, 179, 182, 184, 185, 187, 190-192, 310.
 Selim II (±1524-1574), sultan van Turkije 1566-1574: *I*, 58.
 * Sem: *II*, 25, 26.
 Semler, J. S. (1725-1791): *II*, 133, 134.
 * Seneca, Lucius Annaeus (4-65): *I*, 2.
 Serrurier Dzn, D. (±1804-1854): *II*, 80.
 Serruys, J. B. H. (1753-1833): *I*, 160, 162, 164, 168, 181, 184, 185, 193.
 Servan, J. (1741-1808): *I*, 534.

* Sesostri III, koning van Egypte 1887-1850: *II*, 33.
 * Seth: *II*, 25.
 * Shaftesbury, A. A. Cooper, derde graaf van (1671-1713): *I*, 464, 506.
 * Shakespeare, W. (1564-1616): *I*, 130; *II*, 453?
 * Siberg, J. (1740-1817): *I*, 26.
 -, J. H. (1779-) *I*, 26.
 -, P. G. (1785-1851): *I*, 26.
 Siccama, Hora: zie Hora Siccama.
 Sidney, A. (1622-1683): *I*, 452, 490, 503, 566; *II*, 208.
 Siegenbeek, D. T. (1806-1866): *I*, 25.
 Sieverts, J. W. (W.J.?) (1755-1827): *I*, 22.
 * Sieyès, E. J. graaf (1748-1836): *I*, 318, 535, 539-541, 545, 552, 564, 567.
 Sifflé, A. F. (1801-1872): *II*, 422, 423.
 * Silvester II, paus 999-1003: *I*, 433.
 Simon, E. (1824-1897): *II*, 395.
 -, J.: zie Suisse, F. J.
 Simonde de Sismondi, J. C. L. (1773-1842): *I*, 489, 490, 496.
 * Simons, G. (1802-1868): *II*, 550, 552.
 * Simson: *II*, 27, 28.
 Singendonck (van Dieden), jhr. J. A. (1809-1893): *II*, 290, 314, 456, 548, 549, 552, 554. Zie ook Zeven Haagse Heren.
 -, jhr. W. C. (1801-1874): *II*, 517.
 Sirtema van Grovestins, C. F. baron (1791-1874): *II*, 507.
 * Sixtus V, paus 1585-1590: *I*, 565.
 Sleyden, J. van der (1704-1738): *I*, 27.
 -, familie van der: *I*, 27.
 Slicher (van Domburg), J. J. (1802-1880): *I*, 20.
 Slicher, L. C.: *I*, 20.
 Slingeland, L.: *I*, 20.
 -, . . . : *I*, 26.
 Slingelandt, J. D. B. baron van (1764-1827): *I*, 26.
 -, mevr. J. D. B.: zie Repelaer, H. F. M. Q. C.
 -, P. A. van (1800-1841): *I*, 20.
 * -, S. van (1664-1736): *I*, 343, 375, 383; *II*, 162, 218.
 Smissaert, H. B. (1775-1858): *I*, 23.

Smit van den Broecke, A. J. (de) (1801-1875): *II*, 550.

* Smits, J. A. (1813-1872): *II*, 259, 260.

* Socinus, F. (1539-1604): *II*, 283.

* Sofokles (±496-406): *I*, 53, 580; *II*, 36.

* Sokrates (469-399): *I*, 7; *II*, 37, 120, 275, 311.

* Soliman I de Luisterrijke (1494-1566), sultan van Turkije 1520-1566: *I*, 43, 51, 58.

* Solon (±640-560): *I*, 410; *II*, 37.

* Son, J. B. van (1804-1875): *II*, 271.

Spaen van Voorstonden, G. C. baron van (1756-1841), gezant te Wenen 1815-1841: *I*, 289.

* Spener, P. J. (1635-1705): *I*, 463; *II*, 75.

* Spiegel, L. P. van de (1736-1800): *I*, 375, 380, 383, 386; *II*, 5, 10, 14, 16, 18, 19, 21, 218.

* Spinoza, B. (de) (1632-1677): *I*, 357.

Sprecher de Bernegg, U. H. (1772-1842): *I*, 10, 24-26.

Spijker, H. J. (1802-1870): *II*, 254, 425, 428.

* Staël, Madame de (= G. Necker barones van Staël-Holstein) (1766-1817): *I*, 109, 118, 365, 369, 438, 480, 493, 494, 512, 521-553 passim, 565, 567; *II*, 204, 214, 216, 228, 230, 310, 496, 502, 509, 536, 539.

* Stahl, F. J. (1802-1861): *II*, 162, 163, 196-237 passim, 250, 267, 270, 296, 324, 328, 332, 334, 338, 339, 354-416, 419, 420, 453, 464, 477-479, 481, 482, 516, 522, 527, 531, 533, 534.

-, mevr. F. J.: zie Kindler, J.

Stanley, E. G. S.: zie Derby.

Star Numan, C. (1807-1857): *I*, 273, 403; *II*, 357, 358, 522.

* Stassart, G. J. A. baron de (1780-1854): *I*, 159-193 passim, 215, 221, 228, 271, 310; *II*, 496, 511.

Steenwijk, M. A. van (1786-1853): *I*, 640.

Stefanus III (c.q. II), paus 752-757: *I*, 423.

Stein, E. S. (1813-1895): *I*, 646, 657.

* -, H. F. K. baron vom und zum (1757-1831): *II*, 267, 378, 401, 407, 480, 481.

* Sterckx, E. (1792-1867): *I*, 676.

* Sterne, L. (1713-1768): *II*, 132.

Stewart, R.: zie Castlereagh.

Stiehl, A. W. F. (1812-1878): *II*, 481.

Stockem, F. J. baron de (1770-1845): *I*, 168, 200.

Strada, F. (1572-1649): *I*, 374; *II*, 14, 16.

Straeten, E. van der: *II*, 496.

Stralen, H. van (1751-1822), commissaris-generaal van Binnenlandse Zaken 1813-1814: *I*, 602, 613, 624-626, 634; *II*, 87.

Stratenus, A. A. (1779-1836): *I*, 15, 30.

-, mevr. A. A.: zie Oldenbarneveld(t), genaamd Witte Tullingh.

-, P. (1799-1850): *I*, 15, 30.

-, mevr. P.: zie Cunaeus, W. A. J.

* Strauss, D. F. (1808-1874): *II*, 284, 473.

Stricht, A. T. C. van der: *I*, 158.

Stroganov, G. A. (1770-1857): *I*, 62.

Stuart, M. Cohen (1824-1878): *II*, 468.

Suchtelen van de Haere, jhr. A. J. B. (1770-1849): *I*, 17, 185.

* Suetonius Tranquillus, Gaius (±75-fl150): *I*, 404.

Sueur de la Croix, M. M. le (1836 -): *I*, 18.

Suisse, F. J. (1814-1896): *II*, 273.

* Sulla, Lucius Cornelius (138-78): *II*, 42.

* Surlet de Chokier, E. L. baron (de) (1769-1839): *I*, 159, 160, 163, 168, 169, 173, 178, 179, 181, 188, 190-193, 221.

Surmont (de Volsberghe), jhr. F. P. G. A. (1772-1830): *I*, 160, 162, 164, 166, 172, 180, 183, 184, 186.

Susan jr., C. H.: *I*, 26.

Swart, A. B.: *I*, 21.

-, J. C.: *I*, 21.

-, N. (1779-1846): *I*, 358.

-, firma H. P. de - en Zoon: *II*, 537.

Swinderen, T. van (1784-1851): *I*, 596.

* Sybel, H. von (1817-1895): *I*, 389; *II*, 320, 490, 491, 531.

Sypkens, T. (1780-1842): *I*, 158, 160, 170, 171, 176, 180, 181, 184-186, 190, 191, 194.

Sytzama, M. P. D. baron van (1789-1848): *I*, 160, 161, 163, 173, 178, 184, 185, 187, 190, 191, 194, 195.

T

* Tacitus, Publius Cornelius (±50-f118): *I*, 339, 364, 402, 404, 409, 413, 467, 468, 488, 493, 558, 570, 572, 573; *II*, 198.
Taintenier, C. P. B. (1770-1839): *I*, 190.
* Talleyrand-Périgord, C. M. de (1754-1838), 1788-1791 bisschop van Autun: *I*, 331, 539, 541, 544; *II*, 208, 215.
Talsma, S. E. (1802-1865): *II*, 421, 433.
* Tarquinius Superbus, koning van Rome 534-510: *II*, 39.
* Tasso, T. (1544-1595): *I*, 136.
Teding van Berkhout, P. (1801-1877): *I*, 18, 20.
Teissèdre l'Ange, J. (1771-1853): *II*, 79.
* Tell, W.: *I*, 113; *II*, 62.
* Tellegen, B. D. H. (1823-1885): *II*, 372, 419.
Telting, A. (1803-1863): *I*, 358.
Tengbergen, C. C. (1798-1822): *I*, 28.
-, P. A. (1801-1828): *I*, 28.
* Tera(c)h, vader van Abraham: *II*, 27.
* Terentius Afer, Publius (±190-159): *I*, 132; *II*, 294.
Terranova, Carolus hertog van: *II*, 14.
Tertullus: *II*, 184.
Tets van Goudriaan, A. W. N. van (1771-1837), minister van Financiën 1828-1837: *I*, 161, 162, 166-168, 184, 185, 188, 189, 191, 192, 194, 195, 662; *II*, 494, 495, 498.
* Tetzl, J. (±1465-1519): *I*, 350, 457.
Tex, C. A. den (1795-1854): *II*, 505.
* Themistokles (±525-f460): *I*, 36, 47; *II*, 35.
* Theodosius I de Grote (347-395), keizer van Rome 379- 395; *II*, 53.
* Theseus: *II*, 35.
Thibaudeau, A. C. graaf (1765-1854): *I*, 551, 552.
Thiennes de Lombise, C. I. P. graaf de (1758-1839): *I*, 198, 294.
* Thierry, J. N. A. (1795-1856): *I*, 323, 338, 347, 404, 474, 479, 480, 485, 486, 489-492, 494, 565.

* Thiers, M. J. L. A. (1797-1877): *I*, 324, 326, 494, 512, 522-555 passim, *II*, 180, 181, 183, 194, 199, 200, 202, 203, 209, 268, 270, 319, 320, 394.
Thiersch, F. W. (1784-1860): *I*, 601, 603, 612; *II*, 119, 120.
Thietberga (9e E.): *I*, 432.

Thoden van Velzen, S. K. (1809-1900): *I*, 665, 706.
Tholuck, F. A. G. (1799-1877): *I*, 290, 464, 686; *II*, 133, 134, 333, 334, 371.
* Thomas, apostel: *II*, 345.
Thomassen à Thuessink van der Hoop, A. A. M.: zie Hoop.
* Thorbecke, J. R. (1798-1872): *I*, 104, 341, 649; *II*, 179, 180, 191, 195, 214, 215, 217, 230, 231, 237, 252, 254, 257-259, 348, 352, 373, 421, 429-444 passim, 450, 453, 460, 487, 513-515, 521-553 passim.
* Thoukydides (±460-f400): *I*, 354, 398; *II*, 36.
Thuau-Grandville, . . . : *I*, 317.
Thye-Hannes, W. H. van (1774-1849): *I*, 204.
* Tiberius (42 v. Chr.-37 n. Chr.), keizer van Rome 14-37: *I*, 406; *II*, 51.

Tiddy, W. P. (1810-1890): *II*, 540.
* Tielemans, J. F. (1799-1888): *II*, 495, 496.
Tillet, J. du (1570): *I*, 483.
* Tilly, J. T. graaf van (1559-1632): *II*, 69.
* Timoer Lenk (1336-1405), Tataars vorst 1369-1405: *II*, 63.
* Timotheüs: *I*, 606.
* Tindal, M. (1653-1733): *I*, 464, 506.
* Titus (40/1-81), keizer van Rome 79-81: *II*, 49, 51.
* Tocqueville, A. C. H. M. C. graaf de (1805-1859): *II*, 269, 320, 325, 362, 399, 406, 420, 453, 531.
* Toland, J. (1670-1722): *I*, 464, 506.
* Tollens Czn, H. F. (1780-1856): *I*, 28.
Tondreau, C. A. (1781-1855): *I*, 198.
Toorenenbergen, J. J. van (1822-1903): *II*, 294, 302, 305, 474.

Toulon, L. van (1767-1840): *I*, 178, 183, 184, 186, 192.

* Toussaint, A. L. G. (1812-1886): *II*, 243.

* Trajanus (53-117), keizer van Rome 98-117: *II*, 52.

Trentesaux, P. J. (1773-1849): *I*, 159, 166, 169, 171, 177, 183, 192.

Treslong: zie Blois van Treslong.

Treuherz, J. P. M.: *II*, 400.

Trigland, J. (1583-1654): *I*, 375, 697; *II*, 129, 207.

Trigo Bustamente, M. (1825-1894): *II*, 336.

Tromp, J. W. (1813-1866): *II*, 550.

Tronchin, A. H. L. (1794-1865): *II*, 341.

-, mevr. A. H. L.: *II*, 342.

-, . . . , dochter van voorgaanden: *II*, 342.

Trottet, J. P. P. (1818-1862): *II*, 276, 277.

Troys, J. de (1562 -): *II*, 12.

* Turgot, A. R. J. (1727-1781): *I*, 530, 531.

Tuyll van Serooskerken van Coelhorst, W. R. baron van (1781-1852): *I*, 160, 183, 188, 195.

Tuyll van Serooskerken van Heeze, J. D. baron van (1773-1843): *I*, 183, 191, 203.

-, mevr. J. D.: zie Westreenen, J. C. van.

Tuyll van Serooskerken, jkvr. A. E. C. A. (1800-1891): *I*, 203.

-, jkvr. U. A. A. (1805-1901): *I*, 203.

Twent (van Cortenbosch c.q. van Roosenburg), A. J. (1799-1868): *I*, 12.

Twesten, A. D. R. (1789-1876): *II*, 296, 371.

Tydeman, H. W. (1778-1863): *I*, 13, 19, 25, 33; *II*, 216, 217.

-, J. W. (1815-1879): *I*, 13.

-, P. H. (1798-1868) *I*, 12, 30, 596.

U

* Urbanus II, paus 1088-1099: *I*, 432; *II*, 59 (op laatstgenoemde blz. is echter Innocentius III bedoeld).

Urwick, W. (1791-1868): *II*, 345.

Utenhove, J. M. C. baron van (1773-1836): *I*, 161, 182.

Uijlenbroek, P. J. (1797-1844): *I*, 30, 31.

* Uyt(t)enbogaert, J. (1557-1644): *I*, 374, 697, 712, 713.

Uytwerf Sterling, J. J. (1790-1853): *II*, 97.

V

Valckenier, P. (1638-1712): *I*, 375.

Valeton (sr.), J. P. P. (1814-1906): *II*, 290, 314.

Vallette, L. (te Genève): *II*, 332, 335?

-, L. (te Parijs): *II*, 332, 335?

Valois, A. de (= Valesius) (1607-1692): *I*, 483.

Vanderstraeten: Zie Straeten, E. van der.

Vaublanc, V. M. Viennot graaf de (1756-1845): *I*, 544.

Velly, P. F. (1709-1759): *I*, 317, 485, 486, 489, 494.

Velsen, jhr. G. J. M. van (1783-1836): *I*, 185, 189.

Velzen, S. van (1809-1896): *II*, 531.

Ven, J. van der (1810-1872): *II*, 540.

Veranneman, P. J. I. (1787-1844): *I*, 177, 183.

* Vergilius Maro, Publius (70-19): *I*, 6, 116; *II*, 323, 439, 481.

* Vergniaud, P. V. (1753-1793): *I*, 534, 544 (op laatstgenoemde blz. staat abusievelijk Virgmiand).

Verheijen, A. G. (1770-1857): *I*, 189, 191.

-, jhr. J. B. A. J. M. (1818-1898): *II*, 550.

Vernède, J. S. (1799-1865), jurist: *II*, 79, 97.

Verny, E. (1803-1854): *I*, 597.

* Verres, Gaius (±120-43): *I*, 570.

Versluys, C. J. (1797-1849): *I*, 26.

-, M. C. E.: *I*, 26.

Verstolk van Soelen, J. G. baron (1776-1845): *I*, 166, 279, 282, 287, 289, 329, 331, 332; *II*, 500, 515.

Verwey, B. (1772-1835): *I*, 363, 662.

* Vespasianus (9-79), keizer van Rome 69-79: *II*, 51.

* Victor Emanuel II (1820-1878), koning van Italië 1861-1878: *II*, 336, 412.

* Victoria (1819-1901), koningin van Engeland 1837-1901: *II*, 169, 334.

Victoria Adelheid Marie Luise (1840-1901), keizerin van Duitsland 1888: *II*, 334.

Vielleuze, P. J. de le (1773-1837): *I*, 310.
 Vifquain, J. B. (1789-1865): *I*, 198.
 * Viglius (van Aytta) van Zwichem (1507-1577): *I*, 374; *II*, 12.
 Vilain XIV, P. L. M. G. graaf (1778-1856): *I*, 160, 161, 173.
 Villaret, C. (1715-1766): *I*, 494.
 * Villèle, J. B. S. J. graaf de (1773-1854): *I*, 306; *II*, 214, 216, 228, 230, 503, 507, 508.
 * Villemain, A. F. (1790-1870): *I*, 559; *II*, 270.
 Villeneuve, T. F. V. de (1801-1858): *I*, 203; *II*, 468.
 Vincent, F. N. (1767-1794): *I*, 550.
 * Vinet, A. R. (1797-1847): *II*, 127-129, 267, 275, 276, 278, 287, 299, 300, 306, 307, 310, 324-326, 331, 420, 433, 442, 451, 453, 528, 531.
 Viret, P. (1511-1571): *I*, 351.
 Virgmiand: zie Vergniaud.
 Vis(s)cher de Celles: zie Celles.
 Visser, H. W. C. A. (1773-1826): *I*, 607.
 -, W.: *I*, 82.
 * Vollgraff, K. F. (1792-1863): *II*, 373.
 * Voltaire (1694-1778): *I*, 4, 61, 320, 322, 349, 354, 357, 382, 489, 506, 521, 551, 561, 564-566, 569, 578; *II*, 71, 391, 478.
 * Vondel, J. van den (1587-1679): *I*, 132.
 Voorhoeve, H. C. (1818-1903): *II*, 468.
 Voorst, J. van (1757-1833): *I*, 709.
 Vos, J.: *I*, 29.
 -, J. R.: *I*, 29.
 -, G. de (1801-1831): *I*, 12, 28, 29.
 Vos van Steenwijk, familie de: *I*, 82.
 Vosmaer, I., (1796-1846): *I*, 30.
 Vossius, D. (1612-1642): *I*, 377, 381.
 -, M. (1610-1646): *I*, 374, 381.
 Vree, F. J. van (1807-1861): *I*, 598, 629, 657.
 Vreede, G. W. (1809-1880): *II*, 240, 260, 262, 524.
 * -, P. (1750-1837): *II*, 231, 236.
 Vries, C. de (1772-1856): *I*, 13.

W

Wachsmuth, E. W. G. (1784-1866): *I*, 522, 545, 549, 554.
 Wa(e)penaert, jhr. K. A. L. de (1760-1834): *I*, 185, 189.
 Wagenaar, J. (1709-1773): *I*, 375, 382; *II*, 15, 536.
 Waldrada (9^e E.): *I*, 432.
 * Walewski, A. F. J. C. graaf (1810-1868): *II*, 411.
 Walle, . . . van de(r?): *I*, 10.
 * Wallenstein, A. W. E. von (1583-1634): *II*, 69.
 * Walsingham, F. (±1530-1590): *I*, 379; *II*, 11, 21.
 Walther, H. N. J. F. (1807-1886): *II*, 332, 346.
 Wapenaert: zie Waepenaert.
 Warin, jhr. A. (1772-1852): *I*, 160, 161, 163-165, 168, 170, 179, 181, 188, 193, 195.
 Warnsinck Bzn, W. H. (1782-1857): *I*, 596; *II*, 284, 518.
 Water, J. W. te (1740-1822): *II*, 10.
 Watteville, B. F. de (1801-1881): *II*, 333.
 Weber, A. D. (1753-1817): *I*, 22, 28, 29.
 -, G. (1808-1888): *II*, 319.
 Weerts, J. (1769-1842): *I*, 160, 162, 178, 192-194.
 Weishaupt, A. (1748-1822): *I*, 521.
 Welderen Rengers: zie Rengers.
 * Wellington, A. Wellesley hertog van (1769-1852): *II*, 157.
 * Wenzel van Luxemburg (1337-1383), hertog van Brabant 1355-1383; *II*, 6.
 Werther, H. A. A. W. von (1772-1859): *II*, 529.
 * Wesley, J. (1703-1791): *I*, 561; *II*, 76.
 Westendorp, N. (1773-1836): *I*, 139.
 Westreenen, J. C. van (1776-1862): *I*, 203.
 * Weyer, J. S. van de (1802-1874): *I*, 331, 332.
 Weyers, H. E. (1805-1844): *I*, 365.
 * Whitefield, G. (1714-1770): *I*, 561; *II*, 76.
 * Wichern, J. H. (1808-1881): *II*, 296.
 Wickevoort Crommelin, J. I. H. van (1775-1841): *I*, 190.
 -, J. P. A. van (1798-1874): *I*, 20.
 * Wic(k)lif(±), J. (±1324-1384): *II*, 62.

* Wieland, C. M. (1733-1813): *I*, 132; *II*, 133.

* Wilhelm (c.q. Willem) I (1797-1888), koning van Pruisen 1861-1888, keizer van Duitsland 1871-1888: *II*, 332, 334, 390, 399, 477, 480, 482, 491.

* Willem I de Veroveraar (±1027-1087), koning van Engeland 1066-1087: *I*, 439; *II*, 58.

* Willem Lodewijk (1560-1620), graaf van Nassau, stadhouder van Friesland 1584-1620: *II*, 262.

Willem IV de Wijze (1532-1592), landgraaf van Hessen 1567-1592: *II*, 12.

* Willem II (1227-1256), graaf van Holland 1234-1256: *I*, 375.

* Willem III de Goede (1285-1337), graaf van Holland 1304-1337: *I*, 373, 379.

* Willem I de Zwijger (1533-1584), stadhouder van Holland etc. 1559-1567, 1572-1584: *I*, 42, 50, 113, 138, 151, 305, 341-347, 373, 375, 379-381, 385, 386, 565, 686, 711, 712; *II*, 6-21 passim, 68, 236, 243, 262, 454, 479, 513, 516, 520, 531.

* Willem II (1626-1650), stadhouder van Noordnederland 1647-1650: *I*, 373-375, 384, 445; *II*, 516.

* Willem III Hendrik (1650-1702), stadhouder van Holland en Zeeland 1672-1702, koning van Engeland 1689-1702: *I*, 95, 105, 286, 305, 373, 375, 382, 442, 445, 491, 503, 565; *II*, 70, 122, 162, 169, 195, 198, 218, 222, 236, 331, 454, 479.

* Willem IV (1711-1751), stadhouder van Friesland 1711-1715, van Noordnederland 1747-1751: *I*, 305, 373, 375, 382, 491; *II*, 218, 236, 496.

* Willem V Batavus (1748-1806), stadhouder van Noordnederland 1751-1795: *I*, 292, 301, 373; *II*, 236.

* Willem I (1772-1843), koning der Nederlanden 1814/5-1840: *I*, 73, 77, 150, 158-335 passim, 360, 362, 366, 368, 371, 615-694 passim; *II*, 87-89, 136, 204, 216, 218, 229-233, 235, 236, 437, 460, 493-532 passim.

* Willem II (1792-1849), koning van Nederland 1840-1849: *I*, 277, 278, 313, 314, 598, 599, 605-613 passim, 622, 627, 629, 641-702 passim; *II*, 77, 79, 85, 95, 112, 121, 136, 154, 190-204 passim, 233, 235, 236, 291, 494, 498, 499, 507, 515, 520, 521, 531.

* Willem III (1817-1890), koning van Nederland 1849-1890: *II*, 235, 236, 255, 257-259, 267, 312, 318, 322, 420, 424, 431, 432, 437, 443, 445, 446, 449, 463, 524, 526, 527, 548-555 passim.

Willemszen, G. (1770-1846): *I*, 18.

* Willibrord (658-739): *II*, 55.

Willigen, P. van der (1778-1847): *I*, 647, 663, 665, 703.

* Winckelmann, J. J. (1717-1768): *I*, 28, 134, 144.

Windham, T. (17^e E.): *I*, 404, 418, 491.

-, . . ., zoon van voorgaande: *I*, 404, 418, 491.

Wintgens, W. (1818-1895): *II*, 348, 350, 352, 353, 423, 441.

* Witt, C. de (1623-1672): *I*, 491.

* -, J. de (1625-1672): *I*, 373, 375, 384, 408, 445, 491, 559, 711; *II*, 20, 218.

Wittert van Bloemendaal, A. (1742-1805): *II*, 21.

Woelderen, C. L. van (1797-1860): *II*, 430.

* Wolff, C. baron von (1679-1754): *I*, 110, 453, *II*, 133.

Wood, R. (1716-1771): *I*, 135.

Wormser (sr.), J. A. (1807-1862): *II*, 249, 259, 297, 298, 312, 314, 316, 430-432, 451, 456, 463-466, 469, 525, 539-541, 544.

Wormser, mevr. J. A.: zie Ven, J. van der.

Wijckerslooth van Schalkwijk, C. L. baron van (1786-1851), sinds 1833 bisschop van Curium: *I*, 598, 605, 608, 621, 629, 634, 635, 638, 640, 641, 645, 652, 656, 657; *II*, 515.

Wijnaendts, C. J. (1801-1876): *I*, 19, 84.

-, W. (1757-1839): *I*, 19.

-, mevr. W.: zie Groen van Prinsterer, C. J.

Wijnbeek, H. (1772-1866): *I*, 28, 638.

Wijnpersse, D. van de (1799-1870): *I*, 15, 30, 31, 79, 84.

Wijs, H. de (1775-1854): *I*, 203.

* Wytttenbach, D. A. (1746-1820): *II*, 134, 529.

X

* Xenofon (±430-f355): *I*, 593; *II*, 36.

* Xerxes (±519-465), koning van Perzië 486-465: *II*, 35.

Xhenemont, D. E. H. (1787-1845): *I*, 197, 200.

IJ/Y

Ypey, A. (1760-1837): *I*, 339, 366, 665; *II*, 82.

* Ypsilanti, A. (1792-1828): *I*, 47-50, 64, 66.

IJssel de Schepper, H. A. (1775-1836): *I*, 163, 193.

Yvoy van Mijndrecht, M. L. van Hangest baron d' (1774-1840): *II*, 21.

Z

Zaalberg Pzn, J. C. (1828-1885): *II*, 313, 458, 465, 468, 471-473, 483-487.

* Zacharias, paus 741-752: *I*, 423, 466, 677.

Zahn, F. L. (1798-1890): *I*, 704, 705; *II*, 530, 531.

Zeelt, J. J. (1780-1864): *II*, 291.

* Zinzendorf, N. L. graaf von (1700-1760): *II*, 76.

* Zoroaster (7^e of 6^e E. v. Chr.): *I*, 410; *II*, 34, 106.

Zubli, C. G. (1779-1853): *I*, 16, 27.

Zuylen van Nijeveldt, H. baron van (1781-1853): *I*, 68, 331, 332, 706-709; *II*, 79-97 passim, 291, 425, 518, 520.

* -, J. P. J. A. graaf van (1819-1894): *II*, 318.

-, J. P. P. baron van (1816-1890): *II*, 257, 445.

-, P. J. baron van (1785-1864): *II*, 518.

* Zwingli, U. (1484-1531): *II*, 67.

¹ De van een asterisk voorziene namen komen voor in de zesde druk van Oosthoek's Encyclopedie (Utrecht, Oosthoek, 1968-1973, 15 dl.). Zowel bij de spelling van de namen (Filippos i.p.v. Philippus, Kadmos i.p.v. Cadmus etc.) als bij de alfabetische ordening heeft dit werk in beginsel tot leidraad gediend. In afwijking van genoemde encyclopedie wordt in deze index de Umlaut wel in rekening gebracht bij de alfabetisering. Wanneer een persoon in de titel van een stuk voorkomt, zijn alle bladzijden ervan meegeteld. Het begrip 'alleen met hun functie aangeduide personen' (§ 69 van de *Richtlijnen*) is ruim opgevat. Op Willem I is b.v. niet alleen geïndiceerd als er van 'Oranje in 1813' sprake was, maar ook wanneer 'de koning' even goed algemeen als individueel opgevat kon worden. In deze index zijn ook de namen opgenomen van alle personen wier historiciteit betwijfeld kan worden (Priamos etc.), maar die door Groen als historisch persoon ten tonele gevoerd worden.

Register van zaken

(met aanduiding van paginanummers)

Dit register van zaken is tevens een woordregister. Hier volgen enkele opmerkingen over omvang, aard en compositie van deze verzameling.

1. Tekst en noten zijn als één geheel beschouwd en verwerkt.
2. Bij de selectie van de trefwoorden is op (vrijwel) ieder woord gelet. In incidentele gevallen is ook rekening gehouden met in de tekst voorkomende boektitels.
3. De spelling is zoveel mogelijk gebaseerd op de in noot 1 van de Index van personen genoemde encyclopedie (Canaän → Kanaän).
4. Het register pretendeert volledigheid voor zover het geografische en ethnografische begrippen betreft.
5. Het register is selectief m.b.t. de overige trefwoorden. Hun keuze berust op het persoonlijk inzicht van de bewerker.
6. De vorm van de trefwoorden stemt gewoonlijk overeen met Groens woordgebruik. Zie-verwijzingen (→) zijn alleen gemaakt bij grote vormverschillen tussen tekst (inclusief noten) en register (b.v. Iber/Ebro) of tussen in de tekst voorkomende synoniemen (b.v. patriarch/aartsvader).
7. Nederlandse trefwoorden hadden uiteraard de voorkeur. Alleen bij onvertaaltbare of beter in anderstalige vorm bekende begrippen (b.v. mouvement/résistance) is van dit beginsel afgeweken.
8. De ordening is hoofdzakelijk alfabetisch. Voor een aantal thema's uit de Engelse, Franse en Nederlandse geschiedenis is een uitzondering gemaakt. Deze onderwerpen zijn te vinden onder de geschiedenis van Frankrijk, Groot-Britannië en Nederland.
9. Talrijk zijn de '*Zie ook*-verwijzingen'. Langs die weg is gepoogd binnen het alfabetisch kader toch ruime aandacht te geven aan de innerlijke samenhang. Met name het systematisch verband tussen reeksen van substantieven en van afgeleide of verwante adjectieven verdient opmerkzaamheid. Deze reeksen vormen als het ware de gedachtengangen of sporen, die men in verschillende richtingen naar believen volgen kan.
10. Om het aantal trefwoorden te beperken, heb ik etymologisch verwante begrippen en synoniemen zoveel mogelijk gecombineerd (Afrikaans sub Afrika, Aziaten sub Azië, demagoog sub demagogie, feitelijk sub feitelijkheid, geloofsbegrip sub dogma).
11. In de presentatie treedt daardoor een zekere vergroving op. De tussen haakjes toegevoegde 'synoniemen' hebben vaak niet exact dezelfde betekenis als het gekozen trefwoord (b.v. regering/gouvernement/bewind of academisch/geleerd/theoretisch/wetenschappelijk).
12. Het register is bedoeld als hulpmiddel bij het zoeken naar in de tekst voorkomende onderwerpen en termen, niet als handboek voor logica. Het is op inductieve, niet op deductieve wijze tot stand gekomen. Dit betekent, dat de achter de substantieven geplaatste differentiërende adjectieven elkaar vaker aanvullen of overlappen dan uitsluiten (b.v. keizerlijk, Byzantijns, Romeins en Russisch despotisme). Het impliceert ook, dat hetzelfde woord tegelijkertijd in verschillende contexten kan fungeren en op meer dan één plaats in het register geboekt kan worden.
13. Bij de registratie der bewijspplaatsen is naar volledigheid gestreefd. Ik heb niet de illusie haar ook bereikt te hebben. De voornaamste oorzaak van mogelijke omissies is gelegen in de geleidelijke samenstelling van de lijst van lemmata. Van het overgrote deel onderkende ik de importantie bij de

eerste lezing. Het belang van een beperkt aantal werd me pas later duidelijk. Voor hernieuwde integrale lezing ter controle ontbrak de tijd.

14. Bij ieder lemma is het in RGP-kringen gebruikelijke maximum van vijfendertig loci aangehouden. Waar het materiaal dit aantal ver te boven ging, zijn meestal alleen de grenzen binnen tien- of honderdtallen aangegeven. In enkele extreme gevallen (b.v. Frankrijk, godsdienst) verloor ook dit procédé zijn zin en moest met begrenzing per deel volstaan worden. Slechts bij deze laatste categorie is het aanvankelijk op veel ruimer schaal gebruikte woord 'passim' gehandhaafd.

15. Korthedshalve zijn aanduidingen van ambten en titels (b.v. koning, graaf) niet geregistreerd, als ze herkenbare personen opleverden. De bijbehorende persoonsnamen zijn immers reeds in de Index van personen opgenomen. Onder graaf vindt men dus alleen die loci welke in algemene zin over het overheidsambt van (de) graaf handelen.

16. Wanneer een trefwoord in de titel van een document voorkomt, zijn alle bladzijden van dat nummer als bewijsplaats (mee)geteld.

A

aanmatiging (aanspraak): *Zie* gezag; macht; recht; regering; souvereiniteit; usurpatie.

Aardenburg: *I*, 25.

aartsvader (patriarch): *I*, 391, 392, 424, 454, 455, 504, 574, 591, 705; *II*, 27, 56, 105, 396.

Zie ook macht, aartsvaderlijke: gezag, patriarchaal; regering, patriarchale.

absolutisme: *I*, 309, 377, 391, 402, 403, 428, 432, 474, 475, 531, 698; *II*, 20, 159, 202, 214, 232, 339, 366, 374, 386, 387, 391, 403, 531.

-, politiek: *II*, 361.

Zie ook gezag; koningschap; macht; monarch; monarchie; recht; regering; regeringsvorm; soeverein; souvereiniteit; staatsabsolutisme.

academie → universiteit. *Zie ook* misbruik; onderwijs; opleiding; vrijheid.

Académie des Inscriptions et Belles Lettres: *I*, 483.

Academie van Wetenschappen (K.N.A.W.): *II*, 526.

Actium: *II*, 43.

adel → aristocratie.

administratie (in negatieve zin): *I*, 362, 370; *II*, 86-88, 185, 507.

administreren: *I*, 327, 370, 376, 418, 507, 692; *II*, 14, 204, 227, 229, 259, 493, 510.

adres (volgens jaartal):

1604: van de House of Commons: *I*, 501;

1828: uit Amersfoort: *I*, 163;

1829: a. van de Tweede (+ Eerste) Kamer: *I*, 172-179, 185, 220; b. van de Prov. Staten van Zuid-Brabant: *I*, 221; c. van Barthélemy: *I*, 265; d. uit Ostiches etc.: *I*, 273;

1830: a. van de Tweede Kamer: *I*, 193; b. van de Tweede Kamer: *I*, 314;

1833: van de Tweede Kamer: *II*, 500;

1834: van aanhangers van H. de Cock: *I*, 664;

1835: a. van R. Engels: *I*, 664; b. van J. J. le Roy: *I*, 664;

1838: van de Lay Union: *I*, 614; *II*, 169, 174;

1840: a. van de rooms-katholieke kerkvoogden: *I*, 602, 641, 644; b. van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant: *I*, 641, 660; c. van diverse zijden over het onderwijs: *I*, 605; d. uit Limburg: *I*, 629; e. van H. den Dubbelden: *I*, 655;

1841: a. van Groningse onderwijzers: *I*, 643; b. van Waalse kerkeraden en anderen: *I*, 667, 671, 691;

1842: a. van C. C. Callenbach: *II*, 517; b. van W. de Clercq: *II*, 150, 517; c. van R. Engels: *II*, 517; d. van Groen c.s. → geschriften van Groen sub 5; e. van A. C. van Raalte en C. G. de Moen: *II*, 517; f. van J. J. le Roy: *II*, 517; g. van diverse zijden aan de synode van de N.H.K.: *II*, 517;
 1843: a. van Groen c.s. (over een school): *II*, 98; b. van Groen c.s. (= Aan de Herv. gemeente) → geschriften van Groen, sub 1;
 1843/4: van Waalse zijde: *II*, 79, 80, 95, 149;
 1844: van Groen: *II*, 520;
 1846/7: van L. R. Gevaerts c.s.: *II*, 145/6;
 1848: a. Amsterdamse Verklaring van beginselen: *II*, 297, 302; b. van Wormser en J. L. Gregory Pierson: *II*, 432; c. in V.C.S.: *II*, 521;
 1854: a. van Wormser → Amsterdamse Eindprotest; b. van Ernst en vrede: *II*, 302, 314, 316; c. van Wormser over de theol. fac.: *II*, 312, 313, 431, 456;
 1856: van Heldring c.s. (acht predikanten): *II*, 253, 260, 552;
 1856/7: van A. J. van Beeck Calkoen (uit Utrecht): *II*, 253;
 1857: a. van L. J. van Rhijn c.s. (acht predikanten): *II*, 253; b. van Wormser over het onderwijs: *II*, 259, 432;
 1861: a. van de Evangelische Alliantie aan Victor Emanuel: *II*, 336; b. van de Evangelische Alliantie aan de regering van Hanover en Württemberg: *II*, 337;
 1862: in *De Wekker* aangekondigd: *II*, 424;
 1864: van I. Esser: *II*, 463;
 1868: van orthodoxe zijde aan de Haagse herv. kerkeraad: *II*, 483.
 adres van antwoord: 1. Groot-Britannië (1794): *II*, 159; 2. Nederland: a. algemeen: *II*, 523; b. 1828: *I*, 220/1; c. 1829: *I*, 183, 308; d. 1849: *II*, 524; e. 1850: *II*, 525; f. 1851: *II*, 526; g. 1852: *II*, 526; h. 1856: *II*, 252, 554; i. 1862: *II*, 423; 3. Pruisen: a. 1849: *II*, 400; b. 1867: *II*, 481.
 Adrianopol: *I*, 59.
 Adriatische Zee: *II*, 410.
 advies: *I*, 174, 182, 192, 193, 232-256, 265-282, 329, 334, 352, 355, 612, 614, 622, 679; *II*, 22, 253, 254, 259, 319, 348, 353, 360, 386, 390, 392, 393, 402, 430, 483, 495, 499, 500, 513, 537, 548, 554. *Zie ook* raadgeving; Rechtsgeleerd advies.
 Aerschot: *I*, 197.
 Afgescheidenen (1834-) (dissidenten, separatisten): *I*, 356-371, 605, 610, 611, 635, 636, 643, 663-666, 680, 702, 708; *II*, 173, 223, 282, 284, 290, 291, 293, 322, 460, 474, 488, 513-515, 519, 531. *Zie ook* dissenters.
 -, protestantse: *I*, 628; *II*, 371.
 -, rooms-katholieke: *I*, 628.
 afgevaardigde → gedeputeerde.
 afgoderij: *I*, 53, 88, 303, 318, 360, 400, 456-458, 491, 506, 560, 583, 695, 696; *II*, 26, 30, 32, 37, 44, 50, 52-55, 64, 106, 143, 164, 323, 324, 340, 364, 414.
 aflat: *I*, 350, 459, 560, 583; *II*, 60, 64, 65.
 Afrika: *I*, 29, 50, 380, 594; *II*, 32, 40, 41, 43, 49, 53, 231. *Zie ook* Noord-Afrika.
 Afscheiding (1834-): *I*, 356-371, 663; *II*, 277, 282, 300, 464, 514, 516. *Zie ook* separatisme.
 afval, godsdienstige: *I*, 302, 304, 459, 518, 660, 662; *II*, 23, 29, 47, 48, 51, 59, 66, 68, 76, 92, 112, 208, 249, 275, 357, 359, 391, 412, 463, 480, 528.
 -, politieke: *I*, 277, 283, 378, 422, 425, 469; *II*, 38, 380.
 Agendenstrijd: *I*, 620.
 agitatie: *I*, 544, 547, 671; *II*, 224, 250, 442, 444, 447.
 aides et subsides: *I*, 322-324, 328, 434, 440, 443, 473, 474, 501, 568; *II*, 3, 373.
 Aken: *I*, 287.

Albigenzen: *I*, 695; *II*, 60.

Alexandrië: *I*, 456; *II*, 50.

algemeen (publiek) belang: *I*, 175, 207, 210, 292, 301, 400, 445, 526, 533, 549, 676; *II*, 110, 173, 200, 202, 212, 217, 220, 221, 262, 297, 349, 351, 356, 374, 375, 382, 388, 396, 397, 438, 439, 484, 545.

algemeen kiesrecht → kiesrecht.

algemeen welzijn (salut public de l'état): *I*, 39, 253, 298, 301, 400, 512, 515, 529-531, 548, 562, 595, 626, 627; *II*, 19, 111, 203, 212, 219, 237, 270, 349, 374. *Zie ook* salus publica.

Algemene Rekenkamer: *I*, 191; *II*, 494.

algemene wil: *I*, 291-293, 303, 512, 520; *II*, 110, 163, 194, 201, 210, 233.

Alkemade (+ (Oude) Wetering en Roelofarendsveen): *I*, 9.

alleenheerser → monarch.

alleenheersing → monarchie.

alliantie → verbond.

Almelo: *II*, 445.

Alne: *I*, 199.

Alpen: *I*, 93; *II*, 34, 40.

Alphen aan den Rijn: *I*, 20, 22, 24; - Brittenrust (*I*, 24), Nieuw Brittenrust (*I*, 21, 24), Postrust (*I*, 24) en Rijnnoord (*I*, 17, 21, 24).

alvermogen (almacht, omnipotentie): *I*, 57, 388, 397, 502, 512, 585; *II*, 20, 210, 408.

-, aristocratisch: *I*, 373, 425, 713; *II*, 173.

-, centraliserend: *II*, 155, 374.

-, gouvernementeel: *I*, 418; *II*, 84, 406.

-, koninklijk → koning, alvermogende.

-, pauselijk → paus, alvermogende.

-, revolutionair: *I*, 323, 438, 568, 617; *II*, 158, 163, 201, 218, 237, 295. *Zie ook* staatsabsolutisme (staatsalvermogen).

alvermogen (almachtig): *I*, 544; *II*, 43, 59.

- invloed: *I*, 75; *II*, 36, 41.

Zie ook despotisme; gezag; graaf; koning; monarchie; partij; paus; soevereiniteit; staat, totalitaire; volkssouvereiniteit; volksvertegenwoordiging.

amendement: *II*, 257, 414, 423, 424, 514, 524, 526, 537.

Amerika: *I*, 3, 11, 38, 45, 51, 75, 93, 96, 103, 104, 107, 108, 110, 153, 292, 468, 488; *II*, 64, 70, 150, 291, 329, 331, 343.

Zie ook staat, Amerikaanse; Verenigde Staten van Amerika.

Amersfoort: *I*, 163, 630, 642; *II*, 439.

amortisatiesyndicaat: *I*, 158, 179, 182, 186-189, 192, 194, 221, 311, 331.

Amsterdam: *I*, 11, 18, 30, 33, 165, 175, 179, 189, 203, 252, 267, 283, 296, 362, 373, 375, 378, 384, 444, 626-681; *II*, 20, 84, 94, 111, 175, 263-265, 289, 294, 297, 302, 312-344, 430-465, 498, 501-527, 550; - Rijksmuseum: *I*, 165.

Amsterdamse Eendprotest: *II*, 249, 313-315, 432, 463, 464.

anachronisme: *I*, 450, 497, 711; *II*, 2, 374.

analogie: *I*, 52, 319, 382, 397, 451, 574, 669; *II*, 9, 202, 204, 211, 214, 277, 351.

anarchie (regeringloosheid): *I*, 70, 71, 100, 292, 368, 436, 468, 535, 563, 574, 590; *II*, 111, 129, 226, 307, 510.

-, democratische: *I*, 252, 403, 405, 480, 498, 595.

-, feodale: *I*, 44, 322, 426, 427, 433, 470, 472, 474, 477, 479, 480, 511.

-, republikeinse: *I*, 252, 463, 505.

-, revolutionaire: *I*, 96, 205, 230, 241, 248, 292, 300, 303, 304, 312, 327, 435, 453, 508, 531, 539, 548, 551, 563; *II*, 74, 195, 201, 212, 228, 325, 326, 361, 364, 392, 405, 406, 528.

-, systematische: *I*, 585.

-, wettelijke: *I*, 327.

Zie ook constitutie, anarchieke; wanorde; wetteloosheid.

anarchisme: *II*, 200, 206. *Zie ook* beginsel, anarchiek.

Andenne(s): *I*, 200.

andragogie: *I*, 614.

Angelen: *I*, 339; *II*, 55.

anglicanen (episcopalen): *I*, 441, 442, 503, 561, 614. *Zie ook* kerk, anglicaanse.

anglomanen: *I*, 528, 535-540.

anglomanie: *II*, 155.

Anjou: *I*, 431. *Zie ook* de Index van personen s.v.

Annes → Alne.

anomalie: *I*, 326, 531, 532, 647; *II*, 167, 201, 205, 232, 314.

antecedenten: *I*, 191, 609; *II*, 85, 86, 88-91, 264, 527, 528.

antichrist: *I*, 686, *II*, 292, 331, 414, 420.

antichristelijk: *I*, 296, 603, 610, 652; *II*, 170, 220, 256, 269, 397, 416, 449, 472. *Zie ook* beginsel, onchristelijk; eenzijdigheid; gezag; goddienst; onchristelijke; leer; onderwijs; partij; school; systeem; wijsbegeerte; onchristelijke.

antichristendom: *I*, 606, 686.

anticlericaal: *I*, 529, 618, 633.

anticonstitutioneel: *II*, 232.

anti-evangelisch: *I*, 442.

antigereformeerd: *I*, 373; *II*, 242.

antikatholiek: *I*, 618, 658; *II*, 144, 221, 431, 552.

antikerkelijk: *II*, 413, 464.

antikritiek: *II*, 443, 444.

antiliberaal: *I*, 123.

antiliberalistisch: *I*, 663.

antimonarchaal: *II*, 396, 397.

antinationaal: *I*, 615, 691; *II*, 117, 137, 188, 400, 544.

anti-Nederlands: *II*, 510.

antinomie: *I*, 615; *II*, 100.

antipapistisch → antikatholiek.

antireligieus: *I*, 522.

antirevolutionair: *I*, 313, 335; *II*, 259, 270, 356, 361, 363, 367, 368, 372, 376, 384, 397, 456, 460, 507, 523, 532, 544, 554. *Zie ook* beginsel; demagogie; geest; leer; partij; politiek; staatkunde; staatsrecht; staatsregeling; systeem; vaderland; vorst.

antirevolutionaire richting: *II*, 317, 355, 385, 386, 431, 437, 476.

antirooms → antikatholiek.

antischriftuurlijk: *II*, 226.

antisociaal → onmaatschappelijk.

antisocialistisch: *II*, 195.

antistadhouderlijk: *I*, 375.

antithese: *I*, 89, 293, 298, 414, 455, 498, 519, 561; *II*, 5, 142, 163, 164, 168, 191, 202, 210, 219, 220, 257, 273, 340, 359, 364, 368, 379, 391, 411, 414, 445, 458, 460, 463, 473, 528, 532. *Zie ook* christendom, verloochening van het.

Antoing: *I*, 164, 198.

Antwerpen (stad): *I*, 247, 267, 313, 320, 711; *II*, 4, 17, 21, 498, 513; - (provincie): *I*, 164, 204, 619; *II*, 119.

Apeldoorn: *I*, 596; - Het Loo: *II*, 498, 548.

apostel: *I*, 67, 358, 461, 560, 576, 699, 701, 708; *II*, 8, 46, 47, 75, 107, 184, 198, 202, 283, 284, 345, 460.

apostolisch: *I*, 463, 655; *II*, 51, 53, 114, 129, 175, 276, 292, 293, 311. *Zie ook* geloof; godsdienst; kerk; leer.

Apostolische Stoel → Pauselijke Stoel.

Aquitanië: *I*, 495.

Arabië: *I*, 19, 38, 87, 109, 393; *II*, 33, 49, 55.

Arabieren: *I*, 31, 92; *II*, 56, 61.

Aragon: *I*, 380; *II*, 62.

arbeider: *I*, 200, 201, 226, 395; *II*, 203, 213, 237, 382.

Arbela: *II*, 38.

Archief-Van der Hoop: *I*, 23, 28, 118, 140, 209, 232, 238, 256, 265, 271, 273, 278, 282, 334; *II*, 495, 498-500.

Archief-(Hugo) van Zuylen van Nijvelt: *I*, 706.

Archief-Van Maanen: *I*, 249.

Zie ook Koninklijk Huis-Archief.

Arenberg: *I*, 197.

arianisme: *II*, 53.

aristocraat (aanzienlijke): *I*, 52, 88, 114, 152, 205, 374, 375, 404-411, 425, 485, 523-548, 562, 699; *II*, 5, 31, 35, 39, 42, 51, 168, 218, 237, 272, 496.

-, republikeinse: *I*, 374.

aristocratie (adel): *I*, 59, 68, 291, 299, 392, 401, 403-405, 413, 451, 563, 568, 587, 590, 595; *II*, 188, 397.

-, Belgische: *I*, 202, 241; *II*, 496, 508, 529.

-, burgerlijke: *I*, 444, 547, *II*, 5.

-, Deense: *I*, 293.

-, Duitse (Pruisische): *II*, 371, 382, 395-397.

-, Engelse: *I*, 92, 223, 440, 535, 559; *II*, 4, 156, 161, 166, 366.

-, erfelijke: *I*, 405, 408, 480, 558; *II*, 20, 156, 167.

-, Europese: *I*, 55, 91, 206, 373, 407, 408, 413, 418, 451, 453, 498, 557, 558, 564-566, 568; *II*, 2, 61-63, 202.

-, Franse (Frankische): *I*, 92, 109, 318, 321, 323, 423-438, 446, 447, 466, 470-495, 510-570; *II*, 57, 61, 166, 167, 172, 214, 216, 268, 397.

-, gemeentelijke: *I*, 323, 383, 443, 445, 567, 698; *II*, 20.

-, getemperde: *I*, 408-410.

-, Griekse: *I*, 405, 409, 410, 412.

-, kerkelijke: *I*, 432.

-, koninklijke: *I*, 494.

-, krachteloze: *I*, 518.

-, monarchale: *I*, 440.

-, Nederlandse (Hollandse): *I*, 305, 337, 342, 373-375, 379, 381, 385, 386, 408, 443, 444, 562, 567; *II*, 4-20, 237, 241, 296, 507.

-, onderdrukkende (tyrannieke): *I*, 517; *II*, 20.

-, Oostenrijkse: *II*, 408.

-, Romeinse: *I*, 409, 410, 570, 573; *II*, 39, 42, 43.

-, stedelijke: I, 373, 374, 405; II, 217, 226.
 -, Venetiaanse: I, 451, 483.
 -, zuivere (volstrekke): I, 405, 406, 410, 412.
 -, Zwitserse: II, 333.
 aristocratisch: I, 375, 381, 409, 418, 421, 422, 445, 447, 469, 482, 532, 544, 551, 559, 567; II, 5, 163, 295, 329, 343, 375, 396, 397. *Zie ook* alvermogen; beginsel; constitutie; despotisme; geest; geweld; gezag; macht; monarchie; overmacht; overmoed; partij; recht; regering; regeringsvorm; republiek; soevereiniteit; tyrannie; usurpatie; verzet; wetgever.
 aristocratisch element: I, 406, 409, 412, 413, 442, 480, 503, 510, 517; II, 237.
 armbedeling (armverzorging): I, 666; II, 77, 145-147, 246, 422, 531.
 armbestuur: I, 609, 624, 629, 633; II, 246, 352, 523, 526.
 Armeniërs: I, 45.
 arminianisme: I, 441, 698, 700, 710.
 armoede: I, 66, 67, 80-83, 87, 435, 446, 456, 481, 516, 517, 522, 530, 539, 540, 563, 616, 629, 631, 642, 660; II, 45, 75, 98, 146, 162, 169, 177, 202, 203, 211, 235, 237, 245, 246, 270, 293, 295, 383, 488. *Zie ook*
 arm(en)school (sub school).
 armwezen: II, 146, 162, 422, 526.
 Arnauten: I, 64.
 Arnhem: I, 84, 658; II, 111.
 Arpinum: I, 116.
 Arrest van het hof van appel van Brussel: II, 348-353.
 Artois: I, 431, 446, 478.
 associatie: I, 274, 309, 310; II, 130, 213, 453. *Zie ook* (recht van) vereniging.
 Assyriërs: I, 455; II, 28, 30, 31.
 Ath (Aat): I, 182, 197.
 atheïsme (ongodisterij): I, 124, 160, 296, 303, 396, 416, 458, 465, 505-508, 519, 522, 551, 561, 562, 566, 577, 579, 583, 590, 608, 647; II, 107, 122, 128, 135, 149, 208, 210, 212, 220, 288, 325, 357, 453, 506, 528.
 -, politiek: I, 513.
 -, praktisch: I, 448, 573; II, 203.
Zie ook godverloochening; ongodsdienstigheid.
 Athene(rs): I, 36, 37, 52-54, 100, 115, 116, 120, 135, 144, 377, 398, 404, 449, 594; II, 35-38, 131, 503.
 Atlantische Oceaan: II, 41.
 atomisme: I, 291, 507, 528, 535, 561; II, 224, 237.
 Attika: I, 54, 132, 412.
 Aufklärung → Verlichting.
 Augsburg: I, 460, 577; II, 7, 68, 278, 308.
 Au(l)ne → Alne.
 Austerlitz: II, 411.
 autobiografie: II, 502-531, 533.
 autocratie: I, 630; II, 526.
 -, monarchale (vorstelijke): I, 339, 391, 406, 630; II, 188, 232, 233, 507, 512, 529.
 -, pauselijke: I, 432.
 -, revolutionaire: II, 87, 155, 201, 204, 233, 515.
 autonomie (zelfbestuur, zelfregering): I, 530, 540-542; II, 173, 227, 228, 237, 294, 295, 349, 351, 352, 375, 386, 404, 526.

autorisatie: *I*, 615, 635, 639, 641, 642, 644, 648, 651; *II*, 77, 99-103, 106, 112, 118, 120, 149, 170, 172, 178-181, 191, 291, 444, 448, 495. *Zie ook* recht van schoolstichting.
 autoriteit: *I*, 178, 273, 343, 381, 650; *II*, 14. *Zie ook* gezag.
 autoriteiten: *I*, 2, 198, 245, 261, 326, 484, 498?, 619, 660.
 -, plaatselijke: *II*, 121, 228, 258.
 -, provinciale: *I*, 230, 258.
 -, rechterlijke: *I*, 245.
 -, stedelijke: *I*, 538; *II*, 230.
 -, wettige: *I*, 578.
Zie ook kerkelijke autoriteit(en); schoolautoriteiten; volksautoriteiten.
 Auxerre: *II*, 492.
 Avignon: *II*, 62.
 Avondmaal → Heilig Avondmaal.
 axioma: *I*, 4, 348, 369, 509; *II*, 117, 159, 393, 448.
 -, politiek: *I*, 285, 298; *II*, 202.
 Azië: *I*, 38, 40, 50, 51, 54, 55, 63, 85-88, 380, 390, 410, 557, 558, 592-594; *II*, 30-32, 34-36, 43, 49, 53, 60, 63, 64, 332, 342, 407. *Zie ook* despotisme; godsdienst; monarchie; staat; theocratie; vorst.
 Azincourt: *I*, 435; *II*, 62.

B

baatzucht → eigenbaat.
 Babylon (Babel): *I*, 86, 592, 682; *II*, 31, 33, 34, 38, 44, 52, 64, 106, 293, 299, 316, 331.
 Babylonië(rs): *II*, 27, 30, 31, 64.
 Bagdad: *I*, 44; *II*, 60.
 baptisme: *II*, 328, 337. *Zie ook* doopsgezindheid; wederdopers.
 Bar: *I*, 623.
 barbaar: *I*, 47, 55, 86-89, 91, 92, 97, 120, 290, 349, 389, 409, 419, 421, 457, 466, 468, 559, 569, 570, 572, 573, 581, 704; *II*, 52-56, 132, 143.
 barbaarsheid: *I*, 34, 36, 38, 41, 49, 57, 59, 67, 101, 102, 322, 390, 420, 446, 449, 454, 456, 481, 488, 514, 534, 564, 570, 577, 583, 589; *II*, 54, 116, 194, 325, 356, 378, 407.
 Barcelona: *II*, 336.
 barrièrestelsel: *I*, 51, 285-289; *II*, 499.
 Bary: *I*, 197.
 Bataafs: *II*, 171. *Zie ook* republiek.
 Batavieren: *I*, 375.
 Béarn: *I*, 446.
 Beauvais: *I*, 495.
 bede: a. gebed: *I*, 133; *II*, 463; b. verzoek, meestal om financiële hulp: *I*, 342, 514; *II*, 3, 483, 494.
 bededag: *I*, 313, 361.
 Bedoeïnen: *I*, 393.
 beginsel: *I*, 141-157; *II*, 23, 547.
 -, algemeen: *I*, 69, 98, 125, 246, 297, 344, 357, 407, 410, 417, 502, 509, 510, 514, 530, 541, 557, 566, 626, 627; *II*, 99, 124, 125, 127, 130, 212, 245, 357.
 -, anarchiek: *II*, 510.

- , antirevolutionair (christelijk-historisch): *I*, 301, 314; *II*, 131, 193, 198, 202, 211, 218, 270, 339, 356, 451, 532.
- , aristocratisch: *I*, 374, 405, 406, 594.
- , behoudend: *I*, 419, 482, 562.
- , christelijk: *I*, 113, 314, 358, 361, 366, 504, 506, 556-573, 580-583, 603, 608, 610, 611, 636, 680, 714; *II*, 139, 169, 170, 176, 220, 221, 245, 246, 252, 275, 276, 281, 300, 312, 378, 379, 420-431, 446-460, 514.
- , christelijk-nationaal: *II*, 420.
- , confessioneel: *II*, 305, 309, 316, 339, 347, 472.
- , constitutioneel (grondwettig): *I*, 95, 109, 172, 229, 242-244, 252, 253, 296, 297, 309, 324, 422, 566, 568, 628, 669; *II*, 20, 84, 89, 151, 153-157, 159, 166, 168, 212, 219, 352, 379.
- , democratisch: *I*, 241, 405, 406, 594; *II*, 8, 156, 232.
- , ethisch-irenisch: *II*, 314, 457, 466, 468.
- , evangelisch: *I*, 339, 583, 671; *II*, 71, 323, 332, 340.
- , evangelisch-confessioneel: *II*, 474.
- , Frans: *I*, 218, 222.
- , gereformeerd (calvinistisch): *I*, 662, 713; *II*, 20, 21, 326.
- , Germaans: *I*, 570, 572. *Zie ook* Germaans element.
- , gewapend: *II*, 202, 227, 528.
- , godsdienstig: *I*, 95, 211, 225, 448, 499, 502, 520, 559, 565, 599, 611, 613, 636; *II*, 252.
- , historisch: *I*, 301, 312, 314; *II*, 369, 503, 535.
- , hoger: *I*, 299; *II*, 51, 142, 156, 203-205, 220, 226, 250, 445, 506.
- , hoogste: *II*, 124, 220, 356, 527.
- , juridisch-confessioneel: *II*, 314, 474.
- , kerk(elijk): *II*, 146, 223, 278, 287, 295, 300, 310.
- , kerkrechtelijk: *II*, 466, 472, 487.
- , liberaal (mild): *I*, 162, 195, 234, 240, 241, 252, 263, 295, 376, 500, 680; *II*, 341, 382, 496, 508, 522.
- , monarchaal: *I*, 407, 418, 427, 438, 496, 504, 510, 511, 558, 559, 564, 568, 594; *II*, 375, 395, 396.
- , nationaal (Nederlands): *I*, 308, 312; *II*, 153, 217.
- , natuurlijk: *I*, 301.
- , onchristelijk (antichristelijk): *I*, 360, 615; *II*, 340, 357, 421, 431.
- , ongodsdienstig: *I*, 448, 451, 507, 565; *II*, 325.
- , ongrondwettig: *I*, 186, 187, 275; *II*, 95.
- , onveranderlijk (eeuwig): *I*, 81, 125, 149, 157, 225, 243, 252, 254, 302, 305, 320; *II*, 218, 245, 389, 448, 528.
- , politiek (staatsrechtelijk): *I*, 207, 211, 212, 217, 225, 239, 280, 283, 285, 288, 289, 385, 496, 499, 500, 502, 560; *II*, 152, 160, 167, 180, 208, 222, 242, 356, 359, 365, 374, 394, 413, 429, 463, 523, 551.
- , protestants (van de Hervorming): *I*, 347, 349, 350, 374, 378, 436, 457, 460-463, 501, 502, 560, 576, 578; *II*, 8, 9, 67, 139, 176, 278, 304, 315.
- , radicaal: *II*, 189.
- , republikeins: *I*, 374, 449, 489, 507, 508; *II*, 367.
- , revolutionair: *I*, 106, 222, 229, 237, 241, 300-320, 335, 374, 375, 441, 442, 453, 461, 498, 503-567; *II*, 7, 73, 74, 117, 158-169, 189-237, 320, 323, 386, 389, 402, 404, 413, 458, 481, 504-512, 522, 528.
- , rooms-katholiek (ultramontaans): *I*, 222, 234, 576, 680; *II*, 115, 222, 249.
- , volkenrechtelijk: *I*, 95, 98, 105, 560; *II*, 412.
- , wijsgerig: *I*, 298, 299, 520, 524, 526, 530-535, 541.
- , zedelijk: *I*, 391, 611, 636; *II*, 216, 323, 356.

Zie ook geloofsbeginsel; gezagsbeginsel; nationaliteitsbeginsel; praktijk en beginsel; rechtsbeginsel; regeringsbeginsel; revolutiebeginsel; vrijheidsbeginsel; wetenschap, beginsel van (de).

beginselloosheid: *I*, 209, 224-227, 252, 302-306, 513, 553; *II*, 209, 293, 380, 382, 473, 477, 509, 535.

beginselvastheid: *I*, 93, 206, 211, 216, 224, 229, 242, 249, 252, 301, 313, 573; *II*, 157, 210, 223, 230, 335, 362, 368/9, 513.

begrip: *I*, 103, 117, 119, 148, 209-228, 274, 304, 307, 396, 398, 450, 484-535, 557, 611, 628, 655-679, 713; *II*, 75, 88, 104, 108, 132, 161, 169, 171, 195-218, 245, 246, 307, 320, 355-385, 463, 483, 508, 535.

-, algemeen: *II*, 209.

-, evangelisch (= protestants): *II*, 415.

-, liberaal (vrijzinnig): *I*, 304, 305, 674, 688; *II*, 154, 158, 161, 191, 510.

-, republikeins: *I*, 374.

-, revolutionair → revolutiebegrip.

-, staatkundig: *I*, 126; *II*, 110, 142, 160, 162, 202, 242, 375, 379, 505.

-, wijsgerig: *II*, 37, 52.

Zie ook dwaalbegrip; geloofsbegrip; Godsbegrip; godsdienstbegrip; kerkbegrip; rechtsbegrip; revolutiebegrip; staatsbegrip; vrijheidsbegrip.

begroting: *I*, 165, 171, 182, 186-188, 194, 220-223, 245, 250, 252, 271, 308, 309, 329, 661, 675, 684; *II*, 83, 96, 375, 424, 428, 431, 435, 438, 500, 523-525. *Zie ook* budget; tienjarige begroting.

behoud: *I*, 96-101, 118, 141, 206, 220, 239, 245, 255, 292, 313, 314, 393, 407, 442, 450, 456, 537, 575, 615, 694; *II*, 8, 59, 73, 88, 141, 162, 164, 188, 200-219, 237, 379, 385, 395, 406-411, 449, 547.

-, maatschappelijk: *I*, 400.

-, revolutionair (c.q. van de revolutie): *I*, 553, 554; *II*, 195, 203, 204.

-, wezenlijk: *II*, 157.

Zie ook beginsel, behoudend; conservatief; conservatisme; systeem, conservatief.

Beieren: *I*, 139, 375, 439, 467, 568, 601, 678; *II*, 4, 355, 408, 482.

bekering: *I*, 44, 45, 57, 350, 364, 459, 464, 576, 578, 617, 695; *II*, 31, 49, 50, 54, 58, 62, 65, 293, 303, 414, 417, 418, 422, 467.

belasting: *I*, 165, 179, 182, 188, 189, 192, 206, 296, 305, 321-328, 344, 398, 434, 446, 447, 473, 478, 481, 494, 501-531; *II*, 3, 13, 34, 227, 246, 348, 366, 375, 376, 378, 386, 387, 393, 394, 497, 498; a. grondbelasting: *I*, 161, 162, 184, 185, 187, 321, 447, 530; b. rentebelasting: *II*, 526; c. schatting: *I*, 44, 47, 59, 61, 398; *II*, 40, 41, 53, 55.

-, willekeurige: *I*, 442, 477, 499.

belastingstelsel: *I*, 162, 392.

Belgen: *I*, 161, 185, 195, 225, 246, 311, 332, 334, 362, 665, 694; *II*, 137, 149, 494, 497, 499, 509-511, 529, 540.

België (het zuiden): *I*, 152-694 passim; *II*, 16-533 passim. *Zie ook* aristocratie; geestelijkheid; handel; liberaal; nationaliteit; Nederlanden; onderwijs in België; regering; revolutie; revolutionair; rooms-katholiek; rooms-katholiek land; staat; staatsrecht; troon; Zuid-Nederland.

Belgische grondwet: *I*, 600.

Belgische kwestie: *I*, 329-333; a. Acht artikelen van Londen: *I*, 289, 294; *II*, 512; b. Achttien artikelen: *I*, 315; c. Innige vereniging (van Holland en België): *I*, 289, 295, 305, 620, 667, 673-676, 684, 685, 693; *II*, 117, 212, 512, 529; d. Vierentwintig artikelen: *I*, 285, 315, 329, 331.

Belgische opstand → revolutie, Belgische.

bellum omnium in omnes: *I*, 390, 453, 520, 589; *II*, 490.

belijden: *I*, 44-46, 243, 361, 395, 415, 416, 461, 612, 613, 625, 636, 694, 714; *II*, 9, 67, 87, 135, 166, 177, 187, 196, 197, 204, 220, 272-322, 345, 363, 370, 380, 384, 391, 430, 461, 463, 471, 485-553.

belijdenis → geloofsbelijdenis.

belijder: *I*, 35, 44, 45, 89, 295, 396, 530, 533, 631, 693; *II*, 123, 154, 174, 221, 369, 463, 469. *Zie ook* evangeliebelijder.

benedictijnen: *I*, 82, 483; *II*, 57.

Bennebroek (+ Duinzigt): *I*, 23.

Bergen (Mons): *I*, 198; *II*, 494, 509; - Place Verte: *I*, 198; - Willemskazerne: *I*, 199.

bergpartij → partij, jacobijnse.

Berlijn: *I*, 289, 330, 584, 664; *II*, 73, 222, 308, 324, 328, 332, 334, 338, 355, 370, 372, 384, 392, 412, 480-482.

Bern: *II*, 333.

beschaafd: *I*, 36-69, 85-137, 150, 155, 509, 556, 573, 581, 627, 630, 689; *II*, 30, 36, 39, 44, 64, 116, 320, 370, 383, 407, 490, 491. *Zie ook* christen; Europa; opvoeding; publiek.

beschaving (civilisatie): *I*, 31-151, 318, 322, 336, 390, 393, 406, 415, 433, 463, 581, 585; *II*, 32, 54, 69, 72, 136, 370, 391, 410, 489.

-, antieke: *I*, 88, 303, 456, 492, 583; *II*, 32, 54.

-, christelijke: *I*, 100, 119, 372, 504, 575, 578, 611; *II*, 66, 131, 379, 550.

-, Duitse: *II*, 389.

-, Europese: *I*, 54, 55, 65, 94-96, 112, 132, 339, 436; *II*, 132, 406, 407, 570.

-, Franse: *I*, 132, 222, 488; *II*, 123.

-, Griekse: *I*, 36-38, 53, 66, 67, 87, 131, 583; *II*, 34.

-, humanistische: *II*, 273.

-, middeleeuwse: *II*, 61.

-, moderne: *I*, 34, 35, 132, 451, 567, 569, 572; *II*, 194, 325, 332, 367.

-, Nederlandse: *I*, 148, 150, 600, 611; *II*, 92, 122, 136.

-, protestantse: *II*, 113, 359.

-, Romeinse: *I*, 131, 420, 468, 569, 570, 573, 583; *II*, 42, 54, 194.

-, Turkse: *I*, 41, 43, 65, 66.

-, valse: *II*, 407.

-, ware: *I*, 37, 157, 230, 351.

-, Zuid-Amerikaanse: *I*, 112.

Zie ook christendom en beschaving; wetenschap en beschaving.

bestaand: *Zie* constitutie; gewoonte; gezag; gezindheid; godsdienst; kerk; orde; overheid; recht; rechtsorde; regering; regeringsvorm; schoolwezen; staatsregeling; wetboek; wetgeving.

bestaande, het: *I*, 292, 596, 614, 622, 623; *II*, 368.

Bethlehem: *II*, 45.

Betuwe: *II*, 342.

bewind → regering.

bezit (stoffelijk): *I*, 47, 288, 431, 434, 465, 481, 490-493, 548, 559, 564; *II*, 415.

-, (geestelijk): *I*, 131, 143, 157, 294, 388, 395, 401, 423, 424, 429, 435, 442, 461, 465, 470, 475, 477, 503, 510, 512, 564, 574; *II*, 115, 159, 260, 263, 373, 387.

-, grond-, land-: *I*, 205, 425, 523; *II*, 2, 40, 57, 63, 70, 212, 365, 396.

-, volkenrechtelijk: *II*, 410-414. *Zie ook* statenbezit.

-, wettig (langdurig): *I*, 59, 61, 93, 98, 105, 522; *II*, 362, 416.

bezitter → eigenaar.

bezitting: *I*, 43, 50, 54, 55, 67, 78, 89, 93, 94, 107, 207, 329, 337, 342, 395, 418, 421, 426, 431, 433, 438, 450, 493, 498, 512, 515, 529, 676; *II*, 10, 27, 35, 63, 64, 82, 126, 335, 341, 436. *Zie ook* eigendom.

Biarritz: *II*, 479.

biecht: *II*, 65.
 Biesbosch: *I*, 11.
 billijk: *I*, 35-713 passim; *II*, 81-512 passim.
 billijkheid: *I*, 71, 73, 75, 81, 82, 146, 151, 162, 243, 532, 553, 572, 672, 675, 694, 712; *II*, 101, 142, 229, 275, 435, 457. *Zie ook* recht en billijkheid.
 Binche: *I*, 199.
 Birmingham → Groot-Britannië, geschiedenis van.
 bisschop: *I*, 57, 79, 197, 199, 201, 204, 319, 321, 337, 421-425, 431-433, 441, 443, 466, 471-473, 476, 492-495, 502, 570, 587, 672-692; *II*, 4, 55-59, 62, 89, 164, 169, 312, 497. *Zie ook* gezag, bisschoppelijk; kerk, (aarts)bisschoppelijke en anglicaanse; kerkelijk bestuur sub f.; recht, bisschoppelijk; systeem, bisschoppelijk.
 Blaton-Harchies: *I*, 198.
 Blois: *I*, 386, 560.
 boeddhisme: *II*, 484.
 Boekarest → vrede van -.
 boekdrukkunst: *I*, 93-96, 106, 122; *II*, 63, 509.
 Bohemen: *I*, 95, 373, 439; *II*, 63.
 bollandisten: *I*, 483.
 Bologna → universiteit van -.
 Bommel → Zaltbommel.
 Bonaparte-dynastie: *II*, 406.
 bonapartisme: *I*, 562; *II*, 405.
 Bonn: *II*, 381, 406.
 Bordeaux: *I*, 312; *II*, 336.
 Bosch, Den → 's-Hertogenbosch.
 Bosporus: *II*, 53.
 Bouillon: *II*, 60.
 Bourbon: *I*, 55, 105, 300, 427, 437, 531, 553, 565, 568; *II*, 70, 74, 215, 327, 362, 502.
 bourgeoisie: *II*, 488, 489, 541. *Zie ook* burgerij.
 Bourgondië(rs): *I*, 322, 323, 342, 352, 375, 379, 427, 435, 443, 446, 478, 495, 497; *II*, 4, 7, 19, 56, 63.
 bovenmenselijk: *II*, 271, 380, 388, 391, 546.
 bovennatuurlijk: *II*, 313, 364, 423, 451, 484.
 Boxtel: *I*, 203.
 Brabant: *I*, 220, 380; *II*, 4, 6, 10, 17, 262, 497.
 Brandenburg: *II*, 68, 70, 386.
 Brasemer meer: *I*, 9.
 Breda: *I*, 385; *II*, 15, 16, 499.
 Bretagne: *I*, 446, 478, 482, 495.
 Brielle: *I*, 17, 164, 346.
 brieven van tijdgenoten: *II*, 539.
 Britten → Engelsen.
 Brits → Engels.
 broederschap (broederliefde etc.): *I*, 93, 119; *II*, 202, 269, 329, 460, 521.
 -, algemene: *I*, 420, 422. *II*, 420, 422.
 -, christelijke: *I*, 45/6, 358; *II*, 329.
 -, revolutionaire: *II*, 152, 171.
 -, wijsgerige: *II*, 358.

Brugge: *I*, 191, 702; *II*, 4.

Brussel: *I*, 139, 158, 169, 194, 197, 200, 203, 204, 265, 267, 276, 277, 313, 351, 436, 567, 618, 692; *II*, 4, 7, 15-17, 348-353, 497, 507, 512, 529. *Zie ook* unie; universiteit.

budget: *I*, 166, 186-189, 271, 322, 371, 690; *II*, 97, 234, 382, 393, 394, 494-497. *Zie ook* begroting.

budgetrecht (Steuer(ver)weigerung): *I*, 166, 167, 223, 246, 306, 308, 324; *II*, 375, 393, 394, 480, 497, 509-511.

bul(le), geplaciteerde: *I*, 682.

-, gouden: *I*, 298.

-, pauselijke: *I*, 325, 433. *Zie ook* concordatsbul.

bureaucratie (albeheer, alregeren): *I*, 242, 305, 309, 418, 513, 588; *II*, 87, 229, 392, 408. *Zie ook* regering, bureaucratische.

burger: *I*, 57, 68-75, 87, 100-121, 144-150, 217, 382, 394-397, 402-414, 443-451, 487, 491-498, 535-548, 594, 595, 624, 633, 634, 671, 687, 698; *II*, 3, 5, 20, 35, 110, 190, 212, 224, 228, 237, 269, 273, 325, 336, 392. *Zie ook* Romeins burger; staatsburger.

burger, mede-: *I*, 57, 94, 103, 115, 135, 152, 226, 321, 323, 373, 404, 449, 510, 522, 538; *II*, 20, 120, 141, 165, 201, 211, 219, 322.

burgerdeugd: *I*, 413; *II*, 504.

burgereed: *I*, 540.

burgerkoning: *I*, 313, 317; *II*, 201, 350.

burgerlijk: *I*, 60, 76, 90, 126, 295, 430, 450, 497, 515, 631, 640; *II*, 12, 35, 86, 207, 350, 353, 357, 376, 392, 422. *Zie ook* aristocratie; constitutie; gezag; huwelijk; maatschappij; macht; moraal; onderwijs; orde; overheid; privilege; vrijheden; vrijheid; wet.

burgerlijk bestuur: *II*, 146, 147, 245, 381.

- persoon: *II*, 227, 348, 352, 353.

- recht → recht.

Burgerlijk Wetboek: *I*, 74, 77, 181, 295, 631.

burgeroorlog: *I*, 102, 119, 304, 499, 563, 566, 578; *II*, 3, 53, 61, 68, 194.

-, Amerikaanse (1861-1865): *II*, 329, 343.

-, (Duitsland): *I*, 462; *II*, 9, 403, 491.

-, (Frankrijk): *I*, 422, 425, 428, 434, 436-438, 462, 470, 475, 526, 534, 554, 568; *II*, 9, 68, 194, 197, 200, 215, 226, 233.

-, (Griekenland/Byzantium): *I*, 497; *II*, 36, 38, 39, 55.

-, (Groot-Britannië): *I*, 404, 462, 502.

-, (Nederland): *I*, 70, 210, 247, 378, 462, 681, 687, 698, 699; *II*, 9, 12, 20, 62, 68, 72, 240, 243, 350.

-, (Rome): *I*, 421, 497; *II*, 42, 43, 53.

burgerplicht: *II*, 197, 392, 397.

burgerrecht: *I*, 88, 94, 497, 594, 698; *II*, 36, 43, 230. *Zie ook* Romeins burger(recht).

burgerstand: *I*, 447, 524, 526; *II*, 75, 237, 382.

burgerwacht: *I*, 541.

burgerij: *I*, 293, 305, 397, 401-404, 407, 430, 492, 558, 676; *II*, 4, 15, 19, 31, 35, 63, 161, 200, 218, 227, 230, 237, 243, 343.

-, souvereine: *I*, 418, 452.

-, rechten van de: *II*, 218, 230, 236, 241. *Zie ook* recht, politiek.

burgerzin: *I*, 223, 248, 530; *II*, 152, 156, 237, 508, 512, 529.

bijbel: *I*, 124, 291, 333, 359-708 passim; *II*, 49-531 passim; a. Oude Testament: *I*, 456; *II*, 44, 50, 342, 414; b. Nieuwe Testament: *I*, 630; c. Apocriefen: *II*, 413; d. Vulgata: *I*, 597, 639, 647, 687; *II*, 127.

bijbelgenootschap: *I*, 666, 687, 695; *II*, 76, 143, 345.

bijbelhistorie → geschiedenis, bijbelse.

bijbelkritiek → kritiek sub d.

bijbelleer → leer.

bijbels (schriftuurlijk): *I*, 56, 713; *II*, 184, 256, 277-299, 336, 427, 428, 433, 502, 514. *Zie ook* christen; christendom; geloof, gereformeerd; leer; onderwijs; opleiding; waarheid.

bijbelteksten:

Genesis 1,1: *II*, 23/1,2: *I*, 303, 457/1,3; 14; 27; 28: *II*, 23/2,7: *II*, 23/2,17: *II*, 24/2,20: *II*, 23/3,4;5: *II*, 24, 341, 364, 461/3,15; 17; 18: *II*, 24/3,19: *II*, 75/4,26: *II*, 25/6,4-6: *II*, 25/6,11: *II*, 26/7,11; 12; 17-23: *II*, 26/8,21: *II*, 26/9,1; 13-15: *II*, 26/10,8; 9: *II*, 31/11, (1-)9: *II*, 26, 293/12,1-3: *II*, 27/15,5: *II*, 23/15,6: *II*, 27/16,12: *II*, 56/18,14: *II*, 64/18,23 e.v.: *I*, 704/22,14: *II*, 462/28,12: *I*, 701/47,19: *I*, 394/48,4: *II*, 27.

Exodus 3,6: *I*, 575/3,8: *II*, 27/13,21: *II*, 27/14,14; 27: *II*, 28/14,28: *II*, 27/16,4: *II*, 27/17,6: *II*, 27/20,11: *II*, 23/20,12: *II*, 127/20,15: *I*, 322, 434, 473.

Leviticus 19,2: *II*, 50/19,18: *I*, 45; *II*, 422.

Numeri 14,27: *II*, 28/32,13: *II*, 29.

Deuteronomium 34,10: *II*, 105.

Jozua 5,1: *II*, 27/6,20: *II*, 28.

Richteren 7,7: *II*, 28/14,18: *II*, 541/15,15: *II*, 28.

1 Samuel 5,3: *I*, 457/14,13: *II*, 28/ 24,7: *II*, 384.

2 Samuel 12,13: *II*, 106.

1 Koningen 12,6-14: *II*, 201/18,17; 18: *II*, 283, 520/18,21 e.v.: *II*, 364/19,18: *II*, 29, 134/19,19-21: *I*, 23 (i.p.v. *1 Joh.* 19,19-21).

2 Koningen 7,7: *II*, 28/18,21: *I*, 583/19,13: *II*, 32/19,35: *II*, 28/25,9; 10: *II*, 32.

Job 10,21: *II*, 44/18,14: *II*, 24/34,22: *II*, 44/38,11: *II*, 56.

Psalmen 1,4; 5: *II*, 457/2,2: *II*, 142/2,10; 11: *II*, 127/19,2: *II*, 23/32: *II*, 106/33,6: *II*, 23/44,7; 8: *II*, 28/ 48,3: *II*, 27/51: *II*, 106/63,3: *II*, 330/68,1: *II*, 462/76,2: *II*, 27/78,8: *II*, 28/81,12: *I*, 357/82 (= *Vulgata* 81), 6; 7: *I*, 465; *II*, 127/90,10: *II*, 26/96,4; 5: *II*, 50/103,21: *II*, 23/104,8; 12; 25: *II*, 23/105,7: *II*, 383/116,10: *II*, 52/ 119,9: *II*, 113/119,47; 48; 50: *II*, 29/144,4: *II*, 547; 147,4: *II*, 23.

Spreuken 1,7: *II*, 71, 176/20,23: *II*, 490.

Prediker 7,14: *I*, 14/7,16: *II*, 197/10,1: *II*, 533.

Jesaja 9,1: *II*, 44/9,5; 6: *II*, 45, 47/13,4-13: *II*, 54/13,19: *II*, 33/21,9: *I*, 682/22,2: *II*, 33/26,4: *II*, 311, 29,13: *II*, 44, 47/37,19: *II*, 28/40,3: *I*, 663; *II*, 299/41,14: *II*, 29/43,13: *II*, 30/44,3: *I*, 27/44,15: *II*, 28/44,28: *II*, 34/45,1; 2: *II*, 34/45,22: *II*, 54/ 47,7: *II*, 33/53,7: *II*, 45, 68/53,10: *II*, 45, 76/55,11: *II*, 65, 138/59,1: *II*, 138.

Jeremia 6,14: *II*, 472/8,9: *II*, 543/13,14: *II*, 29/26,18: *II*, 29/50,2; 3; 23: *II*, 34/51,43: *II*, 64.

Ezechiël 6,12: *II*, 29/7,15: *II*, 29/20,32: *II*, 28/22,7: *II*, 28/26,4: *II*, 32/27,3: *II*, 32/29,19: *II*, 33/35,3: *II*, 30/37,1-9: *I*, 505.

Daniël 2,21-37: *I*, 423/2,37; 38: *II*, 32/2,40: *II*, 42/2,44: *II*, 48/4,3: *II*, 48/4,17: *II*, 29/5,27: *II*, 416/8: *II*, 38.

Hosea 3,4; 5: *II*, 49.

Joël 2,13: *II*, 24, 27.

Jona 4,2: *II*, 24, 27.

Micha 3,12: *II*, 29/6,3: *II*, 383.

Nahum 3,1; 15: *II*, 31.

Zacharia 4,6: *II*, 53/4,10: *II*, 282.

Maleachi 4,2: *II*, 44, 64.

Mattheüs 1,21-23: *II*, 45/3,3: *I*, 663; *II*, 299/3,10: *I*, 66/3,17: *II*, 45/4,10: *II*, 516/4,13: *II*, 291/4,17: *II*, 45/5,3: *I*, 607, 642/5,13: *I*, 361; *II*, 116, 174, 277, 454/5,44: *I*, 45/6,13b: *I*, 645/6,33: *I*, 356: *II*, 66, 543/7,3-5: *II*,

134/7,17-20: I, 510/7,21: II, 47/7,26: I, 415/7,29: II, 45/8,20; 27: II, 45/9,2; 22: II, 45/9,36: I, 368/10,32: I, 694; II, 392/10,34: II, 47/10,37: I, 627, 687/11,5: I, 642; II, 45/12,30: I, 686/12,33 → Lukas 6,44/13,25: II, 47/13,31; 32: II, 48, 432/13,33: II, 291, 457/15,3-6: II, 44/15,8: II, 44, 47/16,3: I, 580; II, 44, 76, 196, 268, 414/16,16 (e.v.): I, 701; II, 48, 471/16,18: I, 454; II, 25, 47/16,23: I, 356/19,19: I, 45; II, 422/20,28: II, 24, 45/21,35: II, 29/22,16: II, 384/22,21: II, 250/22,32: I, 575/22,37: I, 579/22,39: I, 627/22,42: II, 451/23,24: II, 226/23,27: I, 457, 569/23,32: II, 49/23,37: II, 29, 49/24,2: II, 49/24,6-14: II, 76/24,15: II, 384/24,35: II, 326/24,44: II, 528/25,18-25: I, 462/25,32: I, 701/25,46: II, 25/28,18: II, 46, 126/28,19: I, 634; II, 46, 128/28,20: II, 46.

Markus 4,21: II, 67/6,34: I, 368/7,6: II, 44, 47/16,15: I, 56, 634; II, 46/16,20: II, 51.

Lukas 1,79: II, 106/2,8-14: II, 45/2,29; 30: I, 666/2,35: II, 384/3,9: I, 66/4,23: II, 487/6,20: I, 642/6,44: I, 365, 510; II, 74, 186, 268, 521/8,3: II, 45/9,35: II, 45/9,50: I, 602/10,40; 41: II, 489/10,42: I, 616; II, 275, 288, 453, 528/11,23: I, 602/12,3: II, 453/12,8: II, 392/12,33: II, 48/12,48: II, 134/12,54: II, 196/13,3-5: II, 50/14,23: I, 56/16,29: II, 28, 44/17,27-29: II, 26/21,2-4: II, 263/21,24: II, 61/21,25: I, 580/22,25: II, 103/22,58: II, 332, 513/23,34: II, 134/24,13-35: II, 345/24,18: II, 149/24,26: II, 46.

Johannes 1,14: I, 459; II, 48/1,29: II, 28, 45/1,38: I, 396/3,3-5: II, 48/3,8: I, 365/3,10: II, 149/3,14: II, 46/3,15: II, 24, 46/3,16: I, 603; II, 24/3,19: II, 50/4,23; 24: I, 459, 576, 686; II, 139, 188/4,29: I, 350/5,39: I, 606/6,69: II, 471/8,21-24: II, 50/10,11: II, 45/10,16: I, 704/10,18: II, 45/10,27: I, 701/10,30: II, 45/12,36: II, 196/12,43: II, 462/14,6: I, 302, 364, 462; II, 193, 310, 312, 345/14,9: II, 45/14,18: I, 18/15,4-6: I, 710; II, 213, 282/16,2: II, 51/16,13: I, 454, 459, 577; II, 281, 292, 416/16,33: II, 48/17,3: II, 50/18,36: I, 557; II, 48, 142/18,37: I, 356; II, 196, 322/19,28: II, 48/20,24-29: II, 345.

Handelingen 1,6; 7: II, 76/1,8-11: II, 46/2,9-11: II, 50/2,17: I, 357; II, 65/2,24: II, 46/3,12: I, 29/30/3,15: II, 46, 48/4,12: I, 575; II, 324/4,20: II, 486/4,26: II, 68/5,29: I, 587; II, 67/5,32: I, 461/5,38: II, 51/6,2; 5: II, 295/6,7: II, 65/7,22: II, 33/7,43: II, 32/7,51: II, 28/8,20: II, 113/8,32: II, 68/9,31: II, 65/10,34: II, 46/10,38: II, 45/12,24: II, 65/14,15-17: I, 357, 419, 456, 583; II, 29, 50, 75/15,22: I, 461; II, 295/15,25; 26: II, 55/16,30; 31: II, 370/17,23: II, 30, 37, 292/17,24: II, 34, 50/17,29: II, 50/17,30: II, 2,57/17,31: II, 48/18,9: II, 116/20,27: I, 364/20,30: II, 53/24,14: II, 184/28,22: II, 51, 461.

Romeinen 1,4: II, 46/1,17: I, 459; II, 65, 522/1,22: II, 37/1,23: II, 30/1,25: II, 26/1,28: II, 27/2,4: II, 67/2,11: I, 714; II, 97/3,8: I, 688/3,22-25: II, 546/5,1: II, 64/5,12: I, 603/6,1: I, 364, 701/6,23: II, 24, 546/8,19: II, 24/8,21: II, 521/8,28: I, 372/8,31: II, 408/9,1: II, 193/9,4: II, 28/9,5: II, 53/9,6: II, 29/9,33: II, 281, 389/10,12: II, 46/10,18: II, 51/11,4: II, 29, 134/11,5: II, 29,48/11,17-21: II, 49/11,25: II, 49, 61/11,26: II, 76/11,28; 29: II, 49/12,1: II, 432/12,2: II, 58/12,3: II, 432/12,21: II, 432/12,18: II, 462/12,21: II, 47/13: II, 413/4/13,1: I, 317, 378, 415, 436, 465; II, 50, 338, 445/13,1-5: II, 97/13,4: I, 290, 465, 557, 587; II, 59, 687; 127/13,12: II, 64/15,1: I, 363.

I Korinthe 1,23; 24: II, 65, 281, 433/1,26: II, 296/2,2: II, 50, 281/2,14: II, 52/3,9: II, 310/3,18: II, 50/5,6: I, 713/6,12: II, 309/10,12: II, 244, 463/10,23: II, 309/10,33: II, 114/14,8: II, 472/15,10: I, 395/16,9: II, 196/16,22: I, 701; II, 47.

2 Korinthe 3,6: I, 463; II, 303/3,17: I, 707. 4,4: II, 47/4,13: II, 9,52/4,17: II, 24/5,10: II, 48/5,11: II, 142/5,16: II, 115/5,19: II, 276, 546/5,21: II, 48, 66/9,3: II, 528/9,8: I, 459/10,4: I, 459; II, 47, 116, 141, 222, 322, 371/10,5: I, 687/11,10: II, 193.

Galaten 1,8: II, 47/1,10: II, 369/3,13: II, 28/5,6: II, 116/5,8: I, 713/5,22: II, 51/6,16: II, 48.

Efeze 1,7: II, 48, 276/1,10: II, 24/2,4: II, 67/2,5; 8-10: I, 461/2,12: I, 303; II, 107/2,14: II, 46/2,18: II, 276/2,20: I, 302; II, 46, 75, 281, 311, 443/2,21: II, 310, 311/3,6: II, 46/3,14-19: I, 10/4,2: I, 637/4,14: I, 117, 693; II, 288, 307/4,15; 16: II, 311/4,21: II, 193/5,8: II, 117, 196/5,11: II, 50, 64/6,5-9: I, 394/6,10: II, 48/6,11: II, 47/6,12: II, 47, 202/6,13: II, 47/6,17: I, 351, 460, 576, 682, 693; II, 47, 65, 116.

Filippenzen 1,18: I, 606; II, 545/2,7: II, 24/2,15: I, 360/2,17: II, 51/3,16: I, 606/4,7: II, 106/4,8: II, 356.

Kolossenzen 1,20: II, 55/2,7: II, 310/2,8: I, 461; II, 52/2,19: II, 311/2,22: I, 44, 359, 370, 498, 576.

1 Thessalonicenzen 5,3: *II*, 472/5,5: *II*, 196.

2 Thessalonicenzen 2,4: *II*, 303/3,10: *I*, 79.

1 Timotheüs 1,15: *I*, 372/2,5: *II*, 46/2,7: *II*, 193/3,16: *II*, 48, 76, 546/4,3: *II*, 59/6,3: *II*, 58/6,12: *II*, 149/6,15: *I*, 423; *II*, 66, 283/6,20: *I*, 357, 364, 462, 700; *II*, 152, 281.

2 Timotheüs 1,10: *II*, 46/2,3: *II*, 141/3,15: *I*, 606, 613/4,2: *II*, 68, 289/4,3: *II*, 22, 309.

Titus 1,9 (2,1) → *2 Tim.* 4,3/2,11; 12: *II*, 64, 433/2,14: *II*, 24, 66.

Hebreeën 1,1 (en passim): *II*, 46/2,14: *II*, 46/4,2: *II*, 29, 44/4,14: *II*, 28/4,16: *II*, 46/6,17; 18: *I*, 701/10,12: *II*, 48/10,23: *II*, 384/11,3: *II*, 23/11,13(-16): *II*, 29, 105/12,2: *II*, 141, 461/12,14: *II*, 330/12,28: *II*, 384/13,13: *I*, 356.

Jakobus 1,17: *I*, 395/2,5: *I*, 642/2,14: *II*, 66/3,17: *II*, 175/4,7: *II*, 48.

1 Petrus 1,2; 3: *II*, 47, 76/1,15: *II*, 50/1,17 → *Rom.* 2,11/2,2: *II*, 309/2,5: *II*, 47, 309, 311/2,6: *II*, 46/2,7: *II*, 281, 389, 433/2,13: *II*, 67, 97, 370/2,14: *II*, 383/2,16: *II*, 55, 369/2,24: *II*, 48/3,4: *II*, 460/3,15: *II*, 527/3,20: *II*, 25/5,1-4: *I*, 461/5,3: *II*, 59, 295/5,8: *II*, 47.

2 Petrus 1,4: *II*, 37/1,16: *II*, 464/1,19: *II*, 384/1,21: *II*, 44/3,8-13: *II*, 76/3,9: *II*, 25/3,13: *II*, 25, 76, 141/3,15: *II*, 25/3,16: *I*, 687; *II*, 417.

1 Johannes 2,17: *II*, 547/3,6; 14: *II*, 276/3,16: *I*, 603/4,1: *II*, 281/4,11: *I*, 603/4,19: *II*, 24/5,4; 5: *II*, 417/5,19: *II*, 25, 47/5,21: *II*, 50/19,19-21: *I*, 23. Deze 'tekst' bestaat niet. Zie *1 Kon.* 19,19-21.

Judas 3: *II*, 294/6: *II*, 23.

Openbaring 2,10: *II*, 52/ 3,10: *II*, 384/3,14 e.v.: *II*, 461/7,9: *II*, 47/14,8: *I*, 682/19,10: *II*, 28/19,16: *I*, 423/21,6: *II*, 135/22,1: *II*, 135/22,13: *I*, 454.

bijbelwaarheid → waarheid, bijbel(se).

bijgeloof (bijgelovigheid): *I*, 37-88, 119, 303-359, 446-458, 504-583, 637-696; *II*, 8-75, 115-186, 222, 223, 267, 284, 293, 369, 422, 484, 486, 508. Zie ook praktijk.

-, rooms-katholiek: *I*, 680; *II*, 91, 166.

Byzantium (Griekse keizerrijk): *I*, 37-39, 59, 92, 566; *II*, 53, 55, 60, 63. Zie ook despotisme; geestelijkheid; staat; tyrannie.

C

Cadiz (Cadix): *I*, 42.

caesaren: *I*, 421, 423, 468; *II*, 341.

caesaropapie: *I*, 617, 670; *II*, 87, 129, 425, 520.

calvinisme: *I*, 358, 662; *II*, 18, 20, 290, 327, 522.

Cannae: *II*, 40.

Canterbury: *II*, 59.

Capetingers: *I*, 466, 487, 559, 570.

Caraman: *I*, 199.

carbonarisme: *I*, 103; *II*, 411, 413.

Carthago: *I*, 594; *II*, 32, 40, 41.

Castilië: *I*, 380; *II*, 62.

catechisatie: *I*, 83, 359, 364, 366, 659; *II*, 114, 169, 174, 187, 188, 502, 550. Zie ook onderwijs, catechetisch.

catechiseermeester: *I*, 597, 613.

catechismus: *I*, 455, 606, 613, 642, 644; *II*, 176, 177, 182. Zie ook Heidelbergse Catechismus.

census → kiesrecht.

censuur: *I*, 444, 529, 554, 628; *II*, 21, 103, 225, 351, 376, 435, 464, 539.

centralisatie: *I*, 242, 296, 305, 333, 406, 484, 513, 550, 562, 566, 615, 693; *II*, 89, 111, 155, 164, 173, 195, 200, 226-229, 341, 349, 374, 379, 392, 405, 425, 513, 526.

-, politieke *II*, 352.

-, revolutionaire: *I*, 553; *II*, 184, 227.

Zie ook gezag; macht; regering; staat.

centrum (het politieke): *II*, 385.

Cévennes: *II*, 221.

Chaironeia: *II*, 38.

Chaldeeën: *II*, 31, 33.

Châlons-sur-Marne: *I*, 495.

chaos: *I*, 322, 559, 561, 569, 582, 644; *II*, 149, 226, 317, 341, 345, 363.

Charleroi: *I*, 199, 200.

charte(r): *I*, 52, 300, 304, 312, 324, 397, 429, 479, 491, 493, 514, 562; *II*, 15, 74, 153, 174, 201, 214, 216, 349, 395. *Zie ook* bul(le), gouden; grondwet; Magna Charta.

Chartres: *I*, 531.

Chaudfontaine (+ Hôtel des Bains): *I*, 202.

China: *I*, 16, 126, 420, 468, 570, 593; *II*, 30, 76, 125.

Chios: *I*, 34, 66.

christelijk: *I*, 10-708 passim; *II*, 49-550 passim. *Zie ook* beginsel; beschaving; broederschap; constitutie; dagblad; deugd; Europa; gebed; geest; geestelijkheid; geloof; geloofsbelijdenis; gemeente; geweten; gezag; gezang; gezindheid; godsdienst; individualisme; kerk; kerkgenootschap; leer; liefdadigheid; liefde; liturgie; maatschappij; mensenliefde; monarchie; moraal; Nederland; onderwijs; onderwijzer; openbaring; opleiding; opvoeding; opwekking; overheid; protestant; protestantisme; publiek; recht; regering; school; staat; systeem; theologie; traditie; tijdschrift; vader; verantwoordelijkheid; verdraagzaamheid; vereniging; verordening; volk; volksopvoeding; volmaaktheid; vrienden; vrijheid; waarheid; weekblad; wereld; wet; wetenschap; wijsbegeerte; wijsgeer; zede.

christelijk land (christenland): *I*, 94, 648; *II*, 176.

christelijke, het: *II*, 517.

christelijk-confessioneel: *II*, 355.

christelijk-Germaans: *II*, 125, 168.

christelijk-hervormd: *I*, 293, 374, 634, 685; *II*, 87, 100-121.

christelijk-historisch: *II*, 161-163, 169, 197, 198, 205, 218, 249, 354-357, 372, 377, 392, 430, 431, 437, 443, 447, 451, 458, 463, 476, 505, 515, 516, 523, 527, 529, 532. *Zie ook* antirevolutionair; waarheid.

christelijk-nationaal: *II*, 355, 419-434, 463. *Zie ook* onderwijs; school.

christelijk-protestants: *I*, 605, 618, 646; *II*, 528.

christelijkheid: *II*, 109, 393, 426, 431, 476.

christen: *I*, 4, 35-66, 89, 124, 325, 339, 364, 455, 460, 574-582, 601-696, 707; *II*, 8, 51-67, 104-141, 170-197, 220-224, 249, 255, 276-298, 306, 323-330, 339-346, 355-384, 418-426, 433, 442, 445, 450, 454, 460-463, 477, 486.

-, afgescheiden → Afgescheidenen.

-, andersdenkend: *I*, 39.

-, beschaafd: *I*, 45; *II*, 455.

-, bijbels: *II*, 293.

-, Duits: *II*, 328, 385, 413.

-, dwalend: *II*, 142.

-, eenvoudig: *II*, 281, 286, 343, 459.

- , Engels: *II*, 346, 413.
- , esthetisch: *II*, 477.
- , evangelisch: *II*, 336, 337, 385.
- , goed: *I*, 634; *II*, 259.
- , hervormd: *II*, 115.
- , ieder: *I*, 56, 373, 608, 611, 636; *II*, 148, 222, 282, 290, 341, 421, 423, 484.
- , Nederlands: *II*, 463.
- , oprecht (gemoedelijk): *II*, 331, 343, 427.
- , orthodox: *II*, 284.
- , overgeestelijk: *II*, 462.
- , protestants: *I*, 325, 578, 672; *II*, 65-67, 92, 265, 271, 327, 328, 427, 444.
- , slecht: *I*, 450.
- , tegenwoordig: *I*, 54, 588.
- , vermogend: *II*, 263.
- , vooraanstaand (begaafd, uitstekend): *II*, 332, 344, 346, 450, 452.
- , waar (echt, gelovig, vroom): *I*, 45, 46, 608, 701; *II*, 277, 347.
- , zogenaamd → naamchristen.
- , in combinatie met (meestal i.t.t.) Israëliet/jood: *I*, 43, 45, 57, 455, 574, 632; *II*, 51, 107, 118, 128, 174, 221, 251, 252, 254, 265, 344, 355, 422, 427, 433, 442, 449.
- , recht(en) van de: *II*, 140, 174, 220, 249, 279, 281, 290, 423, 454 (gelovigen, leken), 474 (Afgescheidenen).
- , mede-: *I*, 34, 37, 46, 51, 57, 63, 67, 100.
- christendom: *I*, 35-56, 89, 130, 131, 348-360, 372-376, 394-409, 421, 453-465, 506-508, 519-521, 558-590, 604, 617, 650, 686, 695-714; *II*, 51-54, 122, 128, 165-197, 206, 210, 252-298, 339, 356, 383, 393, 466, 512, 521, 523, 525, 527.
- , aartsvaderlijk: *I*, 454.
- , algemeen: *I*, 597, 603, 611, 621, 623, 634, 636, 658; *II*, 106, 107, 121, 165, 174, 182-186, 246, 248.
- , apostolisch: *I*, 576.
- , buitenkerkelijk: *II*, 298, 469.
- , bijbels (geopenbaard): *I*, 574; *II*, 172, 248, 250, 283, 324.
- , confessioneel: *II*, 391.
- , consequent: *II*, 276.
- , evangelisch: *II*, 341, 421.
- , historisch (positief, (leer)stellig, feitelijk): *I*, 124, 148, 359-364, 609, 635, 647, 653, 702; *II*, 102, 120, 175, 252, 272, 324, 393, 427, 433, 464, 528.
- , humanistisch (zonder Christus): *I*, 603; *II*, 251, 286, 293, 312, 421.
- , kerkelijk: *II*, 270.
- , levend: *I*, 364.
- , modern (nieuwerwets): *II*, 421, 486.
- , nationaal: *I*, 454; *II*, 194.
- , oecumenisch ('bovenkerkelijk', gemeenschappelijk): *II*, 433.
- , onhistorisch (ondogmatisch): *II*, 182, 312.
- , ontaard (bedorven, dood, schimmig, verbasterd etc.): *I*, 304, 354, 357, 373, 457, 508, 680; *II*, 132, 346.
- , onveranderlijk: *I*, 454.
- , onverdraagzaam (exclusief): *II*, 50, 307, 340, 433.
- , waar(achtig) (eigenlijk): *I*, 454, 562, 582; *II*, 133, 391, 433, 450.
- , wezenlijk: *II*, 391.

-, zogenaamd (naam-, vermeend): *I*, 44, 54, 454, 603; *II*, 293, 391, 393, 433, 450, 453.

-, zuiver: *I*, 46.

- boven geloofsverdeeldheid: *II*, 254, 257, 421, 422, 430, 440, 451, 452.

- en beschaving: *I*, 35-38, 51, 66, 67, 119, 123, 136, 504, 559, 565, 569; *II*, 2, 178.

- en geschiedenis: *I*, 297, 556, 582, 603; *II*, 177, 209, 530. *Zie ook* geschiedenis en openbaring.

-, verlooehening (verbanning) van het: *I*, 359, 506, 507, 519, 520, 581, 608; *II*, 142, 194, 220, 274, 276, 345, 359, 364, 379, 393, 414, 420, 449, 452, 453. *Zie ook* antithese.

Zie ook staat en christendom; vooruitgang van het christendom.

christenen, eerste: *I*, 457; *II*, 51, 196, 462.

christenheid: *I*, 50-55, 59, 63, 92, 302, 326, 357, 423, 431, 457, 458, 498, 504, 578, 583, 584, 593, 662, 678, 699; *II*, 8, 47-70, 130, 131, 248, 327, 338, 342, 410, 416.

-, protestantse: *II*, 176.

-, rooms-katholieke: *I*, 679.

christenmogendheid: *I*, 60-62, 357; *II*, 407.

christennatie → volk, christelijk.

christenrijk: *I*, 54, 57.

christenstaat: *I*, 390, 395, 396; *II*, 56, 512.

christenvolk → volk, christelijk.

christenvorst: *I*, 511, 687; *II*, 370.

christenwereld: *I*, 291.

christenwijsgeer: *II*, 461, 462.

Cilicië: *II*, 43.

circulaires (chronologisch): 1806 (Van Stralen): *I*, 601, 602, 613, 644; 1812 (Van den Ende): *I*, 651/2; 1814 (Van Tets van Goudriaan): *I*, 662; 1827 (Van Gobbelschroy): *I*, 674, 692; 1829 (Van Maanen): *II*, 511; 1834 (synode van de NHK): *I*, 664; 1835 (Guizot): *II*, 174, 181; 1842 (Schimmelpenninck): *II*, 98; 1842/3 (Waaalse commissie etc.): *II*, 79, 80, 148; 1843 (Groen c.s.): *II*, 175; 1843 (Haagse hervormde kerkeraad): *II*, 99; 1844 (Van der Heim): *II*, 108, 427; 1865 (Confessionele Vereniging): *II*, 470.

Clairvaux: *II*, 59.

classis: *I*, 362, 662, 699, 707.

clericalisme: *II*, 300, 311, 457. *Zie ook* onderwijs, geestelijk (clericaal); school, geestelijke (clericale); usurpatie, clericale; zede; verzet.

club → vereniging.

coalitie: *II*, 70, 388, 408. *Zie ook* oorlog, coalitie- ; verbond.

Code de procédure criminelle: *I*, 265.

Code d'instruction criminelle: *I*, 76, 265.

Code pénal: *I*, 75, 81, 160, 180, 368, 664; *II*, 277, 291.

codificatie: *I*, 73, 298, 299, 566, 586; *II*, 372.

Collegium philosophicum: *I*, 159, 173, 306, 307; *II*, 497.

commissie (comité):

A. Frankrijk: 1. Grondwetscommissie (1789-): *I*, 536, 537, 542, 543?; 2. Kamercommissie (1844), rapporterend over onderwijswet: *II*, 180; 3. Comité de salut public → Frankrijk, geschiedenis van, sub B4; 4. Andere revolutionaire comité's (1794/5): *I*, 551, 552 (comité de sûreté générale).

B. Groot-Brittannië: 1. Commissie van de Lay Union (1838): *II*, 169, 174; 2. Comité van de Council on Education (1839/40): *I*, 659; 3. Comité van de Evangelische Alliantie (1861): *II*, 413.

C. Nederland: 1. Grondwetcommissies: a. Voor het ontwerpen van een grondwet (1813): *II*, 230; b. Ter verkiezing van notabelen (1814): *I*, 302; c. Voor grondwetsherziening (1815): *I*, 294; *II*, 350; d. - (1831): *I*, 279, 280, 282; e. - (1848): *II*, 159, 167, 521;

2. Voor wetboeken (1798, 1814, 1822): *I*, 73, 74.

3. Onderwijscommissies: a. Voor het hoger onderwijs (1814): *I*, 630, 648; b. - (1828): *I*, 141; c. 'middelbaar' onderwijs (febr. 1829): *I*, 172, 174; d. openbaar onderwijs (juni 1829): *I*, 232-234, 236-238; *II*, 495; e. Staatscommissie voor het lager onderwijs (1840): *I*, 596, 598-657, 702; *II*, 515; f. Voor schoolboekenlijsten etc. (1840-): *I*, 610, 633, 639, 653-656; g. Voor het hoger onderwijs (1849): *II*, 525, 534.

4. Examencommissies: a. Voor onderwijzers: *I*, 235, 237, 259, 260, 621; b. Staatscommissie voor de universiteiten (1828): *I*, 152; c. Voor diplomaten (1861): *II*, 318-320.

5. Parlementaire commissies: a. Voor de petities: *I*, 158, 171, 172, 175, 178, 182-184, 189, 190, 220; *II*, 553; b. Voor onderzoek van geloofsbrieven: *I*, 183; c. Voor adres van antwoord (1828 en 1829): *I*, 220, resp. 183; d. Van rapporteurs (1848 en 1857): *II*, 151, 229, 254.

6. Overige overheidscommissies: a. Staatscommissie voor de financiën (1818): *I*, 166; b. Voor beoordeling van de prijsvraag (1826): *II*, 504; c. Voor onderzoek naar sterfte (1826): *I*, 79.

7. Kerkelijke en maatschappelijke commissies: a. (Algemene) synodale commissie: *I*, 662, 665, 666, 699; *II*, 165, 302, 313, 314, 484; b. Commissie tot ondersteuning van de Grieken (1825): *I*, 33, 70; c. Diakonale commissie (1847): *II*, 145; d. Van de Maatschappij van weldadigheid: *I*, 80; e. Voor oprichting van de Confessionele Vereniging (1863-1865): *II*, 470, 471, 474; f. Voor oprichting van een christelijke school (1843-): *II*, 101.

D. Pruisen: parlementaire commissie (1849): *II*, 393.

E. Internationale commissies van de Evangelische Alliantie: *II*, 326, 334-338, 342.

Zie ook schoolcommissie; staatscommissie; Waalse commissie.

commissieregering: *I*, 279.

communisme: *II*, 190, 202, 208, 211, 224-226, 235, 357, 371, 521.

concessies, politiek van: *I*, 158, 207-210, 214, 219-257, 270, 277, 292, 306-314, 323, 335, 422-437, 469, 474, 499, 524, 532-535, 553, 562, 647, 668, 681, 693; *II*, 162, 169, 180, 194, 195, 199, 334, 382, 384, 409, 493, 508.

concilie (kerkvergadering): *I*, 325, 350, 386, 415, 422, 431, 457, 460, 461, 466, 476, 576, 577, 708; *II*, 8, 53, 62, 182. *Zie ook* Trente, concilie van.

concordaat: *I*, 171, 172, 178, 179, 667-696; *II*, 113, 516.

-, wezen van het: *I*, 682.

concordaatsbul: *I*, 674, 676, 692.

concurrentie, in de handel: *I*, 107, 108; *II*, 70, 211.

-, in het onderwijs: *I*, 151, 153, 233, 235, 256, 257, 360, 597, 605-659; *II*, 98, 99, 118, 120, 165, 169, 171, 172, 179, 183, 226, 426, 441, 451, 545.

Confédération nationale: *I*, 310, 311.

Conferenties van Londen: a. 1815: *I*, 674; b. 1831/2: *I*, 285, 289, 314, 315; *II*, 512; c. 1867: *II*, 491.

confessie → geloofsbelijdenis.

confessionalisme: *II*, 422.

confessioneel (subst. en adj.): *II*, 279, 286, 305, 308, 316, 317, 324, 355, 385, 391, 393, 419, 457, 464, 466, 472-474. *Zie ook* beginsel; christendom; evangelisch-confessioneel; juridisch-confessioneel; partij, antirevolutionaire; school; systeem; ultraconfessioneel.

Confessionele Vereniging: *II*, 467, 469-475.

conflict: *I*, 245, 501, 503; *II*, 20, 273, 479, 480.

congregatie: *I*, 103, 637; *II*, 273.

consensus omnium (algemene overeenstemming): *I*, 2, 386, 397, 414, 584.

consequent: *I*, 502, 510, 525, 528, 533, 542, 552, 647; *II*, 190, 194, 195, 210, 220, 231, 426, 485. *Zie ook* christendom; constitutie; liberaal; partij; politiek.

consequenten, de → partij, consequente.

consequentie (conséquence, voor zover niet (beter) te vertalen met gevolg of gevolgtrekking): *I*, 306, 349, 357, 361, 452, 465, 549, 566, 576, 644, 668, 699; *II*, 172, 173, 198, 208, 215, 278, 545.

-, revolutionaire: *I*, 669.

conservatief (subst. en adj.): *I*, 279, 709; *II*, 111, 157, 167, 170, 204-206, 221, 270, 322, 381, 383, 386, 388, 390, 392, 400, 406, 409, 438, 450, 463, 478, 515, 520, 525, 544. *Zie ook* beginsel, behoudend; politiek; regering; systeem.

conservatisme: *II*, 162, 169, 250, 270, 362, 479, 515, 521. *Zie ook* behoud; vooruitgang, behoudende.

consistorie → kerkeraad.

constitueren (uitmaken): *I*, 183, 301, 418, 534, 594; *II*, 128, 154, 185, 368, 413, 455, 466, 488. *Zie ook* macht, constituerende.

constitutie: *I*, 108, 111, 114, 207, 222, 292, 293, 297, 299, 304, 316, 326, 400, 410, 411, 417, 439, 453, 481, 512, 557, 620, 685; *II*, 127, 234, 294, 373, 460, 496.

-, anarchieke: *I*, 326, 535.

-, aristocratische: *I*, 326, 489.

-, bestaande: *I*, 222.

-, burgerlijke (constitution civile): *I*, 540.

-, christelijke: *I*, 565.

-, consequente: *II*, 232.

-, despotische: *I*, 326, 401.

-, Duitse: *I*, 294, 445; *II*, 234, 237, 375, 376.

-, Engelse → staatsregeling, Engelse.

-, erfelijke: *I*, 326.

-, feodale: *I*, 326.

-, Franse (Frankische): *I*, 109, 294-326, 407, 422-447, 470, 480, 481, 484, 489, 490, 510-549, 568, 689; *II*, 73, 153, 155, 159, 213, 232, 233, 372, 377, 386.

-, geschreven: *I*, 53, 298, 299; *II*, 376.

-, godsdienstige: *I*, 502.

-, godsdienstloze: *I*, 296.

-, hiërarchische: *I*, 441.

-, historische → staatsregeling, historische.

-, jacobijnse: *I*, 326.

-, joodse: *I*, 594.

-, liberale: *I*, 304.

-, menselijke: *I*, 297, 400, 410, 566, 586.

-, moderne (nieuwe etc.): *I*, 296-299, 513, 525, 526; *II*, 158, 389.

-, monarchale: *I*, 246, 326, 377, 378, 418, 538, 540.

-, Napolitaanse: *I*, 104, 106, 111.

-, nationale: *I*, 297, 305, 324, 373.

-, natuurlijke: *I*, 297 (grondwet), 513, 557.

-, Nederlandse: *I*, 187, 212, 222, 278, 288, 293-296, 305, 308, 324, 445, 501, 568, 569, 686, 693, 694; *II*, 4, 12, 19, 20, 89, 159, 198, 216, 230, 458, 496, 508, 510, 529.

-, oorspronkelijke: *I*, 324, 508.

- , Piëmontese: *I*, 104, 106.
- , politieke: *I*, 415, 447, 502, 566; *II*, 4, 22.
- , Portugese: *I*, 104.
- , Pruisische: *II*, 372-375, 389, 392-397, 407.
- , representatieve: *I*, 299; *II*, 217, 219, 238.
- , republikeinse: *I*, 326.
- , revolutionaire: *I*, 402, 411; *II*, 74, 161, 213, 219, 372.
- , Romeinse: *I*, 497.
- , Russische: *II*, 496.
- , Spaanse: *I*, 104, 106; *II*, 386.
- , specifieke (particuliere): *I*, 495, 586; *II*, 178.
- , theocratische: *I*, 326.
- , theoretische: *I*, 297.
- , vrije: *I*, 538.
- , wettige: *I*, 418, 557.
- , willekeurige: *I*, 294; *II*, 502.
- , wijsgerige: *I*, 297.

Zie ook grondwet; regeringsvorm; staatsregeling; staatsvorm.

constitutionalisme: *II*, 154, 211, 238, 386, 387, 514.

constitutionaliteit → grondwettigheid.

constitutioneel (subst.): *I*, 317, 520, 528, 536-545, 548, 551, 562, 567; *II*, 206, 391. *Zie ook* partij, constitutionele.

- (adj.): *I*, 208, 312, 324, 326, 465, 490-492, 503, 535-562, 620, 689; *II*, 14, 87, 97, 110, 137, 167, 184, 203, 216, 237, 375, 386, 394, 397, 437, 438, 441, 490, 527, 551. *Zie ook* beginsel; eigendom; evenwicht; grondwettig; koningschap; misbruik; monarch; monarchie; oppositie; opvoeding; orde; partij; recht, grondwettig; regering; regeringsvorm; republiek; rijk; staat; staatsrecht; staatsregeling; staatsvorm; systeem; theorie; troon; tijdperk; verantwoordelijkheid; vooruitgang; vorst; vrijheden; vrijheid; waarborg; wanorde; wet; wijsgeer.

constitutionele vormen (inrichting, organisatie etc.): *I*, 96, 104, 110, 362; *II*, 110, 184, 205, 219, 234, 277, 349, 377, 395.

consul(aat): *I*, 300, 381, 413, 562, 567, 594, 618; *II*, 39, 42, 43.

Continent: *I*, 107-109, 288, 439, 440, 443, 500; *II*, 73, 157, 162, 271, 374.

Continental stelsel: *I*, 108.

continuïteit: *II*, 208, 210, 269, 278, 284, 294, 367, 381, 522.

contract: *I*, 293, 499, 667, 673, 692; *II*, 6, 10, 12, 14, 19, 207, 246, 289, 353.

- , leen- → overeenkomst, feodale.
- , wederzijds (bindend): *I*, 296, 477, 487, 678; *II*, 6.

Zie ook contrat social; overeenkomst; verbond; verdrag.

contractueel: *II*, 6, 127, 267, 367.

Contrareformatie: *I*, 680.

contrarevolutie: *I*, 550, 554, 559, 596, 622; *II*, 209, 213, 386.

contrarevolutionair (subst.): *I*, 550, 551, 553.

- (adj.): *I*, 553; *II*, 331, 459, 525.

contrat social (maatschappelijk verdrag, vereniging): *I*, 80/1, 229, 241, 291, 293, 296, 300-305, 349, 365, 393, 410, 413, 451, 489, 499-504, 507, 520, 561, 566, 588, 589; *II*, 6, 71, 74, 163, 207, 208, 365, 505.

conveniëntie: *II*, 212.

conventie: *I*, 519; *II*, 210, 212. *Zie ook* contract; overeenkomst; tractaat; verdrag.
 - van Londen (1833): *I*, 329-334.
 - van Rome (1827): *I*, 674.
 - van Zonhoven (1833): *I*, 331, 334.
 conventikel: *II*, 277, 337.
 conventioneel: *I*, 520, 570; *II*, 216, 365, 530. *Zie ook* gezag; macht; recht; staat; waarheid.
 Córdoba (Cordua): *I*, 44; *II*, 60, 336.
 corporatie: *I*, 234, 323, 362, 388, 393, 401, 402, 407, 433, 497, 514, 517, 537, 557, 571, 588-595, 617; *II*, 61, 125, 130, 135, 168, 179, 180, 227, 233, 295, 365, 374, 396, 424.
 corporaties, recht(en) van: *I*, 374, 439, 476, 478, 481, 514, 530, 595, 617, 627, 628; *II*, 7, 124, 130, 156, 236, 238.
 Corpus juris civilis: *I*, 391, 588.
 corpus morale (zedelijk lichaam): *I*, 514; *II*, 227, 246, 352.
 corruptie (omkoping): *I*, 37, 41, 43, 550; *II*, 19, 38, 42, 43, 52, 199, 200, 234, 397.
 coterie: *I*, 374, 381, 382; *II*, 195, 197, 200, 212, 306.
 -, revolutionaire: *II*, 218.
 -, ultraliberale: *II*, 522.
 Cothen: *I*, 596.
 coup d'état → staatsgreep.
 courant → dagblad.
 co(u)(s)tume → gewoonte.
 Crécy: *I*, 435; *II*, 62.
 crimineel → misdadig.
 Crimineel Wetboek voor het koninkrijk Holland: *I*, 76.
 criminele rechtspleging → rechtspleging.
 crisis: *I*, 320, 420, 424, 437, 438, 441, 443, 505, 523, 560; *II*, 15, 218, 327, 542.
 -, godsdienstige: *II*, 292, 420.
 -, kerkelijke: *II*, 282, 310.
 -, maatschappelijke: *I*, 325, 464.
 -, ministeriële, van 1856: *II*, 251, 548, 553;
 - van 1618/9: *II*, 22, 218;
 - van (1827-)1829: *I*, 242, 650; *II*, 510, 511, 528;
 - van 1848: *II*, 523.
 Croy: *I*, 197.
 Curium: *I*, 605, 635.
 Cyprus: *I*, 605.

D

(dag)blad (journaal, nieuwsblad etc.): *I*, 106, 149, 159, 169, 180, 223, 227-230, 249-255, 276, 306-326, 349, 356, 371, 489, 690; *II*, 75, 120, 152, 164, 180, 225, 227, 251, 260, 376, 461, 493-498, 506-511, 530, 532, 543, 544. *Zie ook* gouvernementsblad; oppositieblad.
 -, christelijk: *II*, 384, 430.
 -, liberaal: *I*, 309, 312, 320.
 -, Nederlands: *I*, 209-218, 238-248.
 -, politiek: *II*, 430, 503.

-, rooms-katholiek: *I*, 349, 680, 702; *II*, 94.
 dagboek: *I*, 9-32, 483; *II*, 210.
 Dalarna (Dalecarlië): *I*, 48.
 Damascus: *II*, 60.
 Danaoi: *II*, 323.
 darbysme: *II*, 299.
 Dauphiné: *I*, 531.
 decentralisatie: *II*, 228, 230, 232, 495, 523.
 decreet van 17 maart 1808: *I*, 155; *II*, 185; - van 20 april 1810: *I*, 75; - van 15 nov. 1811: *I*, 155.
 deïsme: *I*, 358, 359, 372, 457, 462, 464, 506, 519, 521, 551, 561, 581, 583; *II*, 107, 108, 170, 191, 220, 254, 358, 378, 434, 453, 515.
 -, wijsgerig: *I*, 575.
 deïst: *I*, 160, 490, 506; *II*, 92, 121, 128, 133, 184, 220.
 Delfi: *I*, 398.
 Delft: *I*, 12, 15, 27, 30; *II*, 454; - Prinsenhof: *I*, 138.
 Delftse Vliet: *I*, 11, 27.
 demagogie: *I*, 54, 208, 374, 405, 550; *II*, 42, 126.
 -, antirevolutionaire: *II*, 440-454.
 Demerara (Demerary): *I*, 21.
 democraat: *I*, 517, 520, 522, 527, 534-542; *II*, 373, 401, 495, 496.
 democratenpartij: *I*, 533, 537, 541; *II* 480.
 democratie (volksgezag, volksregering etc.): *I*, 36, 52, 54, 68, 219, 291, 321, 401-413, 448, 451, 482, 487, 492, 512, 518, 529, 587, 590, 595; *II*, 17, 155, 232, 250, 269, 325, 357, 363, 367, 394, 414, 480, 510.
 -, directe: *I*, 535.
 -, getemperde: *I*, 410.
 -, zuivere (volstrecte): *I*, 410, 412, 548; *II*, 5, 167, 208, 497.
 démocratie royale: *I*, 321, 538, 559, 562.
 democratisch: *I*, 273, 357, 378, 418, 544; *II*, 21, 224, 294, 325, 384, 395, 397, 400, 405. *Zie ook* anarchie; beginsel; geest; leer; regering; regeringsvorm; republiek; revolutie; staat; staatsregeling; tyrannie; usurpatie.
 - element: *I*, 406, 409, 412, 480, 498; *II*, 167, 168.
 - idee: *I*, 544, 567; *II*, 237.
 - invloed: *I*, 224, 319, 559.
 democratiseren: *I*, 518.
 Dendermonde: *I*, 25.
 Denemarken: *I*, 92, 293; *II*, 61, 68, 402, 404, 411, 478.
 Denen: *I*, 20, 336-340, 439; *II*, 57.
 despoot: *I*, 86, 97, 301, 321, 322, 327, 379, 390, 401, 409, 425, 426, 477, 510, 511, 514, 517, 562, 568, 593-595; *II*, 35, 51, 52, 55, 190, 229, 373.
 -, wettig: *I*, 592.
 despotisme: *I*, 81, 105, 115, 123, 219, 242, 304, 305, 322, 325, 401, 406, 494, 500, 520, 521, 528, 557, 563, 571, 574; *II*, 126, 191, 217, 230, 303, 497, 500.
 -, alvermogend: *II*, 189.
 -, aristocratisch → despotisme, individueel.
 -, Aziatisch (oosters): *I*, 37, 86, 301, 390, 401, 480, 512, 592, 593; *II*, 53, 173, 404.
 -, Byzantijns: *I*, 39; *II*, 63.
 -, centraal: *I*, 693; *II*, 218, 227, 228.

- , democratisch: *II*, 325.
- , Engels: *I*, 439, 440, 463, 500, 505.
- , godsdienstig: *I*, 508, 520, 521, 558; *II*, 222, 284.
- , individueel (aristocratisch): *I*, 425, 426, 433, 439, 443, 470, 547.
- , keizerlijk: *I*, 39, 75, 420, 450, 472, 497, 573; *II*, 190, 506.
- , koninklijk (vorstelijk): *I*, 102, 440, 480, 482, 508, 512-523, 568, 587; *II*, 53, 125, 126, 506.
- , militair: *I*, 96, 468.
- , ministerieel: *I*, 159, 472, 494, 530.
- , pauselijk: *I*, 583.
- , plaatselijk: *II*, 217.
- , politiek: *II*, 284.
- , reactionair: *I*, 528; *II*, 212, 224.
- , republikeins: *I*, 463, 505.
- , revolutionair: *I*, 480, 548, 550, 553, 562, 566, 568; *II*, 160, 169, 189, 202, 208, 213, 237, 528.
- , Romeins: *I*, 420, 450, 497, 498.
- , Russisch: *II*, 250.
- , Turks: *I*, 42, 46.
- Zie ook* constitutie; familiedespotisme; gezag; macht; regering; souvereiniteit; staat; staatsregeling.
- detail: *I*, 251, 260, 328, 351, 357, 364, 366, 368, 419, 423, 430, 449, 455, 458, 483, 513, 541, 560, 565, 568, 604, 608, 705; *II*, 2, 230, 262, 279, 285, 288, 331, 362, 524.
- deugd: *I*, 4-88, 108, 120-124, 137, 148, 156, 228, 354, 390, 408, 446, 458, 493, 506, 519, 521, 550, 551, 582, 607, 701; *II*, 36, 37, 44, 71, 106, 107, 183, 186, 187, 208, 236, 312, 422.
- , christelijke: *I*, 124, 600, 602, 655-658; *II*, 77, 102, 104, 107, 108, 138, 170, 252-257, 315.
- , maatschappelijke: *I*, 602, 655, 658; *II*, 252, 256, 257, 453.
- , vorstelijke: *I*, 206.
- van de geestelijkheid: *I*, 431, 476, 558, 570, 571.
- Zie ook* burgerdeugd; volksdeugd.
- Deventer: *I*, 15, 16, 84; *II*, 252, 453.
- Diadochen: *I*, 87; *II*, 38.
- diakonie: *I*, 79, 82, 624, 631, 644; *II*, 77, 98, 100, 145, 146, 245-247, 295, 329.
- , recht(en) van de: *II*, 146, 245, 247.
- Zie ook* diakonieschool (sub school).
- dialog (gesprek): *I*, 135, 213, 390; *II*, 286, 467, 477-482, 484, 503, 539, 548, 551, 555.
- dichtkunst (poëzie): *I*, 13, 29, 36, 43, 44, 90, 95, 118, 120, 129-139, 338, 352, 375, 377, 538, 635; *II*, 36, 44, 61, 133, 269, 420, 503, 528. *Zie ook* gezang sub c.
- , Arabische: *I*, 19.
- dictatuur: *I*, 314, 343, 402, 541, 546, 549, 551; *II*, 15, 201, 273, 338, 393, 454.
- , militaire: *I*, 550; *II*, 325.
- , monarchale: *II*, 201.
- Dieren: *I*, 84.
- Diest: *I*, 204.
- Digesta: *I*, 391, 588.
- diplomatie: *I*, 57-70, 98, 109, 128, 287-289, 330-334, 673, 683-693, 712; *II*, 14, 19, 115, 214, 262, 318-320, 409, 411, 436, 481, 490-492, 512, 529. *Zie ook* gezant.
- dissenters (dissidenten), deïstische: *II*, 378.
- , Duitse: *II*, 178, 337, 338, 371, 378.

-, Engelse (17^e en 19^e E.): *I*, 441, 502; *II*, 328.
 -, Nederlandse: *II*, 218, 315, 322.
 -, protestantse: *II*, 371.
Zie ook Afscheidenen.
 doctrinaires: *I*, 489, 496, 565, 567; *II*, 125, 201, 362, 369.
 Doesburg: *I*, 28.
 dogma(geloofsbegrip, -punt, -stuk, -verschil, leerbegrip, leerstuk): *I*, 592, 600, 658; *II*, 91, 158, 183, 188, 228, 243, 273, 294, 324, 341.
 -, christelijk (geopenbaard): *I*, 57, 124, 148, 357-365, 450-463, 505, 506, 567, 575, 576, 603-620, 644, 646, 656; *II*, 171, 175, 177, 278, 279, 284, 288, 292, 294, 299, 308, 313, 323, 345, 347, 363, 364, 433, 464, 522, 545.
 -, onchristelijk: *II*, 240.
 -, protestants (hervormd): *I*, 348, 358, 362, 364, 441, 457, 459, 461, 569, 576, 656; *II*, 91, 243, 315.
 -, revolutionair (atheïstisch): *I*, 218, 451, 453; *II*, 356, 361.
 -, rooms-katholiek: *I*, 623, 656, 658, 677.
 dogmatiek (geloofsleer, leerstelsel): *I*, 39, 364, 463, 603, 607, 658, 660, 708; *II*, 64, 66, 71, 98, 120, 134, 171, 183, 248, 252, 254, 269, 280, 287, 299, 306, 417, 479, 501, 545. *Zie ook* christendom, historisch (leerstellig); gezag, leerstellig; godverloochening, leerstellige; onderwijs, leerstellig; verdraagzaamheid, leerstellige; waarheid, leerstellige.
 dogmatisme: *I*, 580; *II*, 302, 488.
 Domburg: *I*, 20.
 domein: *I*, 421, 426, 428, 429, 434, 466, 473, 477, 511, 531, 557; *II*, 1, 6, 494.
 -, koninklijk: *I*, 322, 430, 434, 495, 496; *II*, 58, 394.
 dominicanen: *I*, 457; *II*, 62.
 donatisme: *II*, 299, 308.
 Donau: *II*, 49, 52.
 doodstraf: *I*, 68, 126, 517, 534, 546, 547; *II*, 221.
 doop: *I*, 624, 633; *II*, 9, 165, 177, 487.
 doopsgezindheid (mennisme): *I*, 233, 358, 602, 624, 632, 633, 660; *II*, 118, 290. *Zie ook* baptisme.
 doordrijving: *I*, 148, 172, 219-227, 300, 311, 514, 530, 545, 609, 713; *II*, 156, 159, 169, 190, 227, 243, 251, 377, 394, 444-450, 461, 523, 528.
 Doornik: *I*, 197, 247; - Abdij van St. Maarten: *I*, 198; - Caserne St.-Jean: *I*, 197; - Rue de l'Hôpital: *I*, 197.
 Dordrecht: *I*, 18, 21, 22, 27, 33, 84, 346; *II*, 13, 19. *Zie ook* synode van -.
 Doriërs: *II*, 36, 131.
 Dorische bouworde: *I*, 16.
 Drenthe: *I*, 79, 82, 164, 268.
 Drieëenheid: *I*, 359; *II*, 182, 308.
 Driel: *I*, 638.
 driemanschap: *I*, 546; *II*, 43, 270.
 droit divin: *I*, 326, 327, 391, 395, 403, 414, 441, 465, 466, 490, 502, 511, 557, 564-566, 586-588; *II*, 124-126, 207, 219, 304, 322, 338, 357, 379, 391, 416, 445, 506, 523, 528.
 droom(beeld) (dromerij): *I*, 53, 77, 100, 390, 405, 488, 519, 580, 582, 646; *II*, 125, 209, 262, 340, 370.
 drukpers: *I*, 65, 122, 172, 177-181, 192, 201, 208-226, 244, 254, 271, 272, 306-314, 482, 538, 540, 549, 690; *II*, 113, 121, 133, 224, 225, 315, 371-397, 437, 461, 503-510, 545. *Zie ook* vrijheid van drukpers; wet, drukpers-.
 Dublin: *II*, 479.

Düsseldorf: *I*, 704.

Duisburg: *I*, 704.

Duits: *I*, 13, 80, 118, 128, 135, 169, 412, 467, 481, 499, 602, 608, 623, 630, 662; *II*, 126, 135, 175, 271, 308, 324, 332, 334, 343, 368, 383, 389, 391, 398, 401-411, 417, 444, 457, 490, 501-506, 529. *Zie ook* beschaving; christen; constitutie; dissenters; geest; geestelijkheid; keizer; koningschap; leger; letteren; liberaal; monarchie; nationaliteit; parlement; politiek; predikant(en); protestant; regering; revolutie; revolutionair; rijk; staat; staatkunde; staatsman; staatsrecht; taal; theologie; vaderland; volk; vorst; wijsbegeerte; wijsgeer.

Duitse Bond(sstaat): *I*, 639; *II*, 237, 371, 372, 383, 400-403, 479, 491.

- Bondsakte: *II*, 237, 409, 528.

- Bondsdag (Bondsvergadering): *I*, 330; *II*, 400, 403.

- eenheid: *II*, 213, 372, 389, 400-403, 542.

- staten(landen): *II*, 234, 237, 371, 383, 400-404, 414, 491.

Duitsers: *I*, 90, 112, 118, 128, 132, 155, 156, 678; *II*, 17, 55, 62, 138, 333, 360, 372, 399, 406-408, 542.

Duitsland: *I*, 40-99, 105, 132, 133, 286, 304, 350, 365, 407-497, 504-568, 607-680, 704; *II*, 4-75, 117-185, 208-296, 328-399, 400-491, 528. *Zie ook* Germanië. Noordduitsland: *I*, 155, 690; *II*, 542; Westduitsland: *I*, 352; *II*, 413; Zuidoostduitsland: *I*, 294; *II*, 401, 403, 413, 481, 542.

dwaalbegrip (misbegrip, wanbegrip): *I*, 58, 123, 223, 294, 339, 343, 374, 375, 401, 514, 674, 681, 685; *II*, 47, 54, 59-71, 92, 110, 112, 116, 122, 129, 157, 162, 193, 199, 207, 359, 370, 385, 390, 414, 448, 508.

-, politiek: *II*, 208.

-, rooms-katholiek: *II*, 93, 186.

dwang: *I*, 39, 56, 86, 147, 413, 627, 647; *II*, 43, 44, 65, 71, 151, 272, 506.

-, arbeids-: *I*, 80.

-, indirecte (kunstige, zijdelingse): *I*, 411, 618; *II*, 450, 454.

-, kerkelijke: *I*, 91, 687; *II*, 75, 113, 361, 466, 468.

-, lijfs-: *I*, 171.

-, militaire (fysieke): *I*, 66, 312, 333; *II*, 499, 500.

-, ongeestelijke: *II*, 457.

-, parlementaire: *I*, 246, 249; *II*, 391.

-, reactionaire: *II*, 155, 523.

- en willekeur: *I*, 304, 650; *II*, 110, 127, 155.

Zie ook geloofsdwang; gewetensdwang; partijdwang; priesterdwang; staatsdwang.

dwangmiddelen: *I*, 84, 246; *II*, 104, 375, 450, 457.

dwangstelsel (beginnsel van dwang): *I*, 359, 442, 636, 637, 643, 649, 650; *II*, 119, 126, 212, 243.

dweepzucht → fanatisme.

dweper: *I*, 356, 546; *II*, 150, 174, 226, 271, 272, 370, 520.

dwingeland(ij): *I*, 36, 39, 41, 42, 48, 54, 75, 86, 90, 114, 182, 205, 212, 228-230, 241, 301, 312, 345, 406, 408; *II*, 10, 31, 35, 51, 58, 122, 159, 164, 215, 241, 382, 464. *Zie ook* tyrannie; vorstendwingelandij.

Dijl → Deyl.

dynastie (stamhuis etc.): *I*, 41-100, 105, 195, 230-294, 300-395, 403-495, 501-594, 668-693; *II*, 1-7, 9, 38, 44, 56-74, 103, 125, 138, 162, 196, 219, 235, 241, 243, 321, 327, 331, 350, 366, 401-406, 446, 507, 515, 521-524.

Zie ook Beieren; Bonaparte; Bourbon; Bourgondië; Capetingers; Guise; Habsburgers; Henegouwen; Herodes; Hohenstaufen; Hohenzollern; Holland; Karolingers; Makkabeeën; Merovingers; Nassau; Oostenrijk; Oranje; Orléans; Pepijn; Plantagenet; Ptolemeeën; Seleuciden; Stuart(s); Tudor; Valois; geschiedenis, dynastieke; recht, dynastiek.

-, nationale: *I*, 435.

-, protestantse: *I*, 241, 252.

E

Eaux Vives: *II*, 334.

Ebro (Iber): *II*, 40.

echt → huwelijk.

echtgenoot/echtgenote: *I*, 46, 82, 121, 171, 290, 388, 390-392, 432, 466, 524, 564, 585, 586, 591; *II*, 330, 334.

Zie ook gezag, maritaal; macht, maritale; recht, maritaal.

edict: *I*, 530, 610; *II*, 12, 16, 17, 198, 389. *Zie ook* koninklijk edict.

- van Nantes: *I*, 382, 437, 481; *II*, 68, 69, 221.

Edinburgh: *I*, 487; *II*, 169, 182, 540.

Edomieten: *II*, 44.

eed: *I*, 36, 234, 260, 262, 346, 422, 425, 472, 477, 478, 501, 538, 686, 687, 690, 692, 696, 700, 701, 707; *II*, 6, 16, 18, 242, 278, 329; a. eedgenootschap (eedverbond): *II*, 331, 401; b. recht (trouw) en eed: *I*, 41, 60; *II*, 59, 382, 401, 412; c. eed op de grondwet (constitutie): *I*, 182, 194, 294, 295, 542, 608; *II*, 121, 389, 390, 395, 402, 522.

Zie ook burgereed; meineed.

eenhoofdig → monarchaal.

eenhoofdigheid: *I*, 510. *Zie ook* monarchie.

eensgezindheid (eendracht): *I*, 52, 102-104, 115, 139, 182, 188, 214-228, 306-336, 397, 643, 649, 694; *II*, 38, 117, 146, 151, 190-216, 251, 264, 313, 359, 360, 371, 376, 390, 400-420, 437, 446, 461, 521, 522.

eenvormigheid: *I*, 38, 74, 111, 133-136, 151, 318, 326, 370, 416, 429, 439, 461, 479, 501, 577, 592, 673, 674; *II*, 188, 349, 391, 408. *Zie ook* gelijkvormigheid.

-, rooms-katholieke: *I*, 577.

eenzijdigheid: *I*, 47, 607, 627, 656; *II*, 98, 113, 193, 241, 248, 250, 368, 427, 539.

-, antichristelijke: *II*, 451.

-, hervormde (gereformeerde): *I*, 710, 713.

-, schijnbare: *II*, 527.

(eerst)geboorterecht: *I*, 53, 115, 293, 403, 418, 487.

eerzucht (ambitie, roemzucht etc.): *I*, 41-67, 100, 101, 150, 154, 172, 207, 292, 350, 384, 432-437, 446, 451, 458, 463, 472, 498, 504, 515-524, 551, 560; *II*, 4, 9, 17, 37, 39, 56-61, 70, 123, 228, 262, 329, 405, 462, 491.

Efese: *II*, 35.

Egeïsche Zee: *II*, 35, 36.

Egmond: *I*, 138.

egoïsme (zelfzucht): *I*, 210, 230, 303, 320, 365, 371, 384, 445, 456, 507, 522, 551, 559, 561, 562, 570, 571, 582; *II*, 204, 262, 267, 356.

Egypte(naren): *I*, 11, 50, 63-65, 86, 87, 97, 117, 126; *II*, 27-34, 38-43, 56, 73.

eigenaar (bezitter): *I*, 106, 322, 377, 389, 431-434, 439, 473, 480, 482, 492-494, 498, 500, 512-517, 522, 534, 558; *II*, 1-3, 7, 34, 159, 224, 235, 270, 365.

-, grond-, land-: *I*, 205, 389, 406, 407, 421, 425, 511, 512, 557, 570; *II*, 34, 57.

eigenbaat (baatzucht): *I*, 41, 46, 53, 71, 119, 245, 247, 315, 392, 510; *II*, 42, 60, 82, 96, 382, 395, 396, 405, 479.

eigenbelang, nationaal: *I*, 39, 205, 286, 304; *II*, 76, 138, 162, 188, 379, 500.

-, particulier (persoonlijk): *I*, 42, 45, 55, 63, 65, 113, 114, 207-218, 230, 234, 247, 298, 303, 304, 499-520, 561-578, 619, 672, 690; *II*, 71, 72, 96, 111, 127, 162, 183, 193, 194, 203-212, 230, 356, 374, 396, 467, 545.

-, provinciaal: *I*, 270.

- , vorstelijk: *I*, 205, 384, 513, 587.
eigendom (stoffelijk): *I*, 41, 106, 226, 292, 305, 321-328, 389-395, 402, 405, 513-515, 522, 534, 540, 589; *II*, 164, 202, 203, 209, 224, 227, 235, 378, 379, 405, 539.
- (geestelijk): *I*, 95, 115, 133, 143, 155, 291, 318, 388, 401, 402, 409, 428, 510; *II*, 57, 111, 116, 125, 366.
- , constitutioneel: *II*, 388.
- , grond-, land-: *I*, 401, 403, 447, 478.
- , onvervreemdbaar: *II*, 82.
- , persoonlijk: *I*, 480.
- , wettig: *I*, 43, 388, 409; *II*, 54, 125.
Zie ook bezit(ting); onteigening; staatseigendom, statenbezit.
eigendomsrecht: *I*, 299, 342, 405, 414, 473, 481, 499, 513, 515-517, 520, 522, 558, 656; *II*, 126, 196, 202, 203, 224, 245, 281, 348, 373, 379.
eigengerechtigheid: *I*, 583; *II*, 9, 37, 44, 370.
eigenliefde: *I*, 53, 56, 109, 225, 366, 462, 710; *II*, 96, 263, 338, 452, 455, 485.
Eindhoven: *I*, 203.
Ekbatana: *II*, 34.
Elba: *I*, 48; *II*, 74.
Elberfeld → Wuppertal.
electief → kiesrecht. *Zie ook* monarchie, electieve.
Elzas: *I*, 446; *II*, 490.
emancipatie (vrijmaking): a. van de NHK: *I*, 672; *II*, 299, 429; b. van rooms-katholieken; *I*, 108, 176, 686, 691; *II*, 162, 169, 378; c. van staten: *I*, 60; *II*, 377, 410; d. van volken en politieke lichamen: *I*, 292, 433, 446; *II*, 61, 228; e. door de Reformatie: *I*, 348, 366; *II*, 380; f. door de Revolutie: *II*, 227, 268, 274, 338, 391, 414.
Emden: *II*, 21, 127.
emigratie: *I*, 528, 545; *II*, 150, 170, 291.
eminent hoofd: *II*, 218, 233.
Emmaüs: *II*, 345.
empirisme → wijsbegeerte, empiristische.
encycliek: *II*, 143.
encyclopedisten: *I*, 110.
Engeland → Groot-Britannië.
Engels: *I*, 53, 105-110, 132, 197, 200, 287, 292, 304, 332, 356, 468, 481, 491, 500-506, 712; *II*, 20, 72, 84-91, 131, 133, 143, 153-169, 182, 306, 328, 342, 387, 413, 439, 447, 493, 499, 504, 506, 551. *Zie ook* christen; despotisme; dissenters; geestelijkheid; koningschap; letteren; monarch; monarchie; nationaliteit; parlement; politiek; predikant (en); protestant; regering; regeringsvorm; republiek; revolutie; revolutionair; rooms-katholiek; staat; staatkunde; staatsman; staatsrecht; staatsregeling; systeem; taal; troon; tyrannie; vaderland; volk; voorvader; vorst.
- instellingen: *I*, 223, 538; *II*, 158, 167, 169, 414.
- koninkrijk: *I*, 487, 500. *Zie ook* monarchie, Engelse.
Engelsen: *I*, 2, 52, 53, 64, 90, 93, 98, 112, 132, 156, 213, 324, 329, 435, 537, 548; *II*, 62, 138, 159, 170, 241, 330, 331, 342, 414.
Enghien: *I*, 98, 197.
Epeiros (Epirus): *II*, 39.
epicurisme: *I*, 456, 580; *II*, 37, 44.
eredienst (kerkdienst etc.): *I*, 416, 540; *II*, 86, 91, 174, 177, 223.
- , afgodische (voor de heiligen): *I*, 560, 583.

- , algemene (universele): *I*, 358.
- , anglicaanse: *I*, 441.
- , heidense: *II*, 50.
- , hervormde (inclusief departement van -): *I*, 624, 634, 662, 706; *II*, 82, 97, 149, 291, 424, 425, 428, 501, 526, 546.
- , huiselijke: *I*, 396, 415; *II*, 341.
- , joodse: *II*, 28, 44.
- , openbare: *I*, 358, 359.
- , rooms-katholieke (inclusief departement van -): *I*, 165-167, 624, 640, 646, 658, 692; *II*, 21, 271, 424, 428, 550.
- , uitwendige (uiterlijke): *I*, 371, 609; *II*, 44, 352.

Zie ook godsdienst; godsdienstoefening; godsverering.

erfelijkheid: *I*, 398, 425, 428, 431, 444, 446, 477, 540; *II*, 2, 110, 480. *Zie ook* aristocratie; constitutie; gezag; koningschap; macht; soevereiniteit; staat; tyrannie.

erfrecht (patrimonieel recht): *I*, 43, 293, 312, 389, 403, 502, 520, 522; *II*, 4, 62, 63, 67, 70, 209, 215, 265, 404.

Erfurt: *II*, 400-403, 477.

erfwet: *II*, 7.

erfzonde: *I*, 359; *II*, 312, 363.

Erlangen: *II*, 274, 354.

Ernst en vrede (het gezelschap): *II*, 264, 275, 301-317, 456, 464-467, 519.

ervaring: *I*, 125, 213, 218, 225, 321, 400, 418, 433, 449, 473, 581, 591, 637, 650; *II*, 30, 40, 168, 175, 193, 195, 215, 234, 281, 323, 350, 380, 455, 459, 467, 469, 509.

- , negatieve: *I*, 325; *II*, 268, 297, 302, 332, 358, 374, 388.
- , politieke: *I*, 497.
- en theorie (wetenschap): *I*, 143, 297, 496; *II*, 209, 356.

Zie ook geschiedenis en ervaring; ondervinding.

esprit de corps: *I*, 92, 266; *II*, 7.

esprits forts: *I*, 45, 464, 505. *Zie ook* vrijdenkerij.

Essenen: *I*, 456.

ethisch(-irenisch)e richting: *II*, 261, 302, 317, 345, 451, 455-457, 463-466, 469, 471, 488, 514, 533.

Etrurië (Toscane): *I*, 529; *II*, 39, 410.

Eufraat: *II*, 31, 33, 41, 49.

Europa: *I*, 35-700 passim; *II*, 2-529 passim; Noordeuropa: *I*, 31, 48, 92, 95, 99, 112, 242, 289, 303, 336; *II*, 34, 52, 61, 132; Oosteuropa: *II*, 332, 342; Westeuropa: *I*, 36, 39, 88, 90, 95, 289, 420; *II*, 56; Zuideuropa: *I*, 49, 88, 90, 95, 108, 336, 420; *II*, 30, 34, 132.

- , beschaafde: *I*, 36, 41, 45, 50, 51, 66, 67, 69, 96, 689; *II*, 491. *Zie ook* beschaving, Europese.
- , christelijk: *I*, 94, 303, 372, 462, 565; *II*, 56, 61, 327, 404, 490, 528.
- , moderne: *I*, 416-418, 504, 559, 572, 588; *II*, 345.
- , protestantse (evangelische, hervormde): *I*, 700; *II*, 343.
- , verlichte: *I*, 127.
- , geschiedenis van: *I*, 42, 205, 285, 299, 321, 407; *II*, 2.

Europeanen: *I*, 36, 38, 41, 45, 50, 55, 61, 64; *II*, 64.

Europees: *I*, 42-58, 109, 126, 149, 315, 316, 321, 357, 381, 439, 443, 499, 509, 567, 573, 584; *II*, 49, 73, 131, 184, 212, 324, 327, 366, 401-416, 459, 490, 492, 512.

- belang: *I*, 285, 314; *II*, 74, 410.
- beweging: *I*, 357, 443.

- instellingen: *I*, 572.

Zie ook koningschap; maatschappij; mogendheid; monarch; monarchie; nationaliteit; oudheid; politiek; regering; republiek; revolutie; staat; staatkunde; staatsrecht; staatsregeling; statenstelsel; Turkije; Verlichting; volkenrecht; voorvader; vorst; vrede; zede.

evangelie: *I*, 44-713 passim; *II*, 8-543 passim.

-, historisch: *II*, 293/4.

-, onveranderlijk: *II*, 369.

-, onverbasterd: *I*, 304.

evangeliebelijder: *II*, 47, 68, 272, 414.

evangelisatie: *II*, 290, 336, 472, 488, 526.

evangelisch (dikwijls met bijbetekenis protestants): *I*, 348, 560, 579, 699; *II*, 92, 143, 246, 272, 276-317, 326, 329, 330, 333, 336, 337, 344, 346, 355, 385, 415, 431, 444, 445, 456, 457, 460, 461, 464, 472, 532, 534. *Zie ook* beginsel; begrip; christen; christendom; Europa, protestantse; gebed; geest; geloof; godsdienst; kerk; leer; liefde; onderwijs; onverdraagzaamheid; opvoeding; partij; protestant; protestantisme; staat; systeem; traditie; verdraagzaamheid; vereniging; vrijheid; waarheid; wijsheid; zede.

evangelisch-confessioneel: *II*, 451, 471, 474.

Evangelische Alliantie: *II*, 273, 282, 290, 297, 324, 327-347, 413.

- gezangen: *I*, 368, 662, 663; *II*, 427.

- katholiciteit: *II*, 287, 296, 324, 342.

- Verein für kirchliche Zwecke: *II*, 359.

evangelischen: *II*, 415.

evangelist: *II*, 184.

evenwicht: *I*, 41, 95, 99-101, 147, 156, 209, 501, 534, 579; *II*, 70, 407.

-, constitutioneel: *I*, 205, 212, 291, 398, 405, 406, 412, 447, 482, 489, 501, 512, 518, 537, 590; *II*, 156, 167, 387, 393. *Zie ook* overwicht; tegen(ge)wicht; vrijheid, evenwichtige.

-, politiek: *I*, 560.

evenwichtsstelsel (système de bascule): *I*, 59, 93, 99, 408, 554; *II*, 216, 492.

evolutie: *I*, 561; *II*, 197, 202.

examen, academisch: *I*, 147, 150, 152, 157.

-, diplomatiek: *II*, 318, 319.

-, onderwijzers-: *I*, 237, 260, 261, 600-661, 702; *II*, 101, 119, 120, 165. *Zie ook* commissie sub C4a; staatsexamen.

exegese (interpretatie, uitlegging): *I*, 148, 178, 686, 687; *II*, 111, 112, 127, 282, 285, 286, 293, 366, 410, 417, 552. *Zie ook* wetsinterpretatie.

F

fabriek(wezen): *I*, 44, 107, 108, 113, 124, 142, 162, 168, 191, 197-204, 247, 596; *II*, 32, 34, 352, 494.

factie(geest): *I*, 36, 52, 57, 123, 185, 187, 209-250, 269, 277, 304-327, 410, 411, 435, 437, 474, 504, 539, 550-555, 562, 595; *II*, 36-74, 188, 194, 198, 213, 215, 219, 226, 494-497, 506, 509-512, 528, 529.

-, revolutionaire: *I*, 307; *II*, 213, 219.

facultatieve splitsing → schoolsplitsing.

fait accompli: *I*, 454, 675; *II*, 149, 196, 199, 213, 270, 293, 325, 411, 412, 438, 472, 477, 491, 512.

familie: *I*, 1, 80-115, 198, 203, 290, 382-431, 439-477, 504, 507, 557-595, 619, 632, 645, 651; *II*, 2, 13, 20, 80, 125, 130, 137, 148, 173-181, 215, 249, 291, 300-349, 396, 490, 539. *Zie ook* gezin; staat en familie; volksfamilie.

-, recht(en) van de: *I*, 595; *II*, 249.
 familiedespotisme: *I*, 390.
 familieraad: *I*, 181.
 familierecht: *I*, 390, 391, 520.
 familieregering: *I*, 391, 591.
 familieschool → school.
 Fanarioten: *I*, 52.
 fanatisme (dweepzucht): *I*, 44-218, 339, 359, 456, 464, 494, 505, 553, 560, 579, 635, 665, 699; *II*, 9, 50, 52, 65, 104, 151, 162, 187, 202-213, 241, 325, 326, 364, 405, 442, 460.
 -, godsdienstig: *I*, 51; *II*, 226, 325.
 -, oosters: *I*, 50.
 Farizeeën: *I*, 456, 583; *II*, 44, 461.
 fatalisme: *I*, 582; *II*, 211.
 federalisme: *I*, 546-548, 595; *II*, 226, 230, 231, 350.
 feit: *I*, 5, 299, 326, 370, 377, 383, 429, 442, 450, 466, 483, 503, 557, 616, 646, 655; *II*, 106, 124, 125, 128, 137, 171, 215, 252, 256, 269-272, 353, 386, 391, 404, 410, 412, 427, 482, 528, 554.
 -, historisch: *I*, 302, 354, 359, 372, 417, 454, 465, 485-492, 508, 556, 564, 566, 569, 577, 603, 607; *II*, 139, 149, 209, 220, 296, 433.
 -, ideëel: *I*, 417, 506, 556; *II*, 535.
 -, natuurlijk: *II*, 363.
 -, onbetwistbaar (bewezen): *I*, 381, 492, 556, 712; *II*, 88, 149, 304, 309.
 -, universeel: feit, voldongen; fait accompli. *I*, 589.
 feitelijk(heid): *I*, 291, 321, 423, 601, 635; *II*, 8, 163, 186, 286, 336, 365, 376, 379, 421, 425, 428, 429, 473, 486, 527, 551.
 - in combinatie met (i.t.t.) rechtmatig(heid): *I*, 176, 239, 243, 322, 393, 425, 444, 445, 679; *II*, 92, 114, 124, 180, 181, 295, 304, 367, 375, 377, 386, 387, 394, 419.
 Fenicië: *I*, 86, 117, 594; *II*, 30, 32-34, 38, 40.
 feodaliteit → leenstelsel.
 fetichisme: *I*, 575.
 feudaal stelsel → leenstelsel.
 fictie(f): *I*, 5, 308, 323, 382, 403, 413, 414, 538, 548, 562; *II*, 128, 200, 206, 237, 299. *Zie ook* volksvertegenwoordiging; volkswil.
 filantropie → mensenliefde.
 Filippi: *II*, 43.
 Filistijnen: *II*, 28.
 filosofie etc. → wijsbegeerte etc.
 financiële kwestie (1867 in Pruisen): *II*, 480.
 Fleurus: *I*, 199.
 Florence: *I*, 378, 451, 498; *II*, 62, 335, 336, 342.
 Fokaia (Phocaea): *II*, 35.
 Fonds voor (de) nationale nijverheid: *I*, 165, 167.
 Fontainebleau: *I*, 682.
 formalisme: *I*, 357; *II*, 488.
 formulier: *I*, 463, 663, 664, 709; 71, 166, 285, 287, 296, 304, 432, 473.
 -, doop-: *II*, 487.
 - van 1816 → proponentformule.

Formulieren van E(e)nigheid: *I*, 363, 367, 606, 662, 664; *II*, 279, 280, 285-287, 292, 296, 304, 309, 517-519, 529. *Zie ook* geloofsbelijdenis, (Nederlands-) Hervormde.

formuliergebed: *I*, 705.

formuliergezag: *I*, 663; *II*, 279, 303, 304, 310, 517.

formulierkwestie: *II*, 275, 297.

forum privilegiatum: *I*, 152.

Franche-Comté: *I*, 446, 478.

franciscanen: *II*, 62.

Franken: *I*, 64, 90, 316-319, 420, 421, 466, 468, 471, 484-488, 492, 493, 511, 559; *II*, 1, 54-56.

Frankfort (aan de Main): *I*, 678; *II*, 332, 335, 400, 403, 478.

Frankisch: *I*, 375, 419, 467, 484, 493. *Zie ook* Frans; leger; monarchie; republiek; rijk.

Frankrijk: *I*, 10-712 passim; *II*, 4-546 passim. *Zie ook* Gallië; handel sub d; onderwijs in Frankrijk;

Noordfrankrijk: *I*, 548; Zuidfrankrijk: *I*, 492.

-, revolutionaire: *I*, 314; *II*, 167, 197, 512.

-, geschiedenis van: *I*, 316-328, 349, 419-439, 464-496, 509-570, 587; *II*, 363.

A. Vóór de Franse revolutie:

1. Ancien régime: *I*, 486, 492, 526, 541, 550, 553, 554, 563; *II*, 216, 269, 339, 362, 363.

2. Bartholomeüsnacht: *I*, 45, 695; *II*, 68, 359.

3. capitation: *I*, 321, 446.

4. corvée: *I*, 447, 477.

5. Fronde: *I*, 437, 470, 475, 559, 568.

6. Koninklijke Boodschap (3 febr. 1641): *I*, 475.

7. lettres de cachet: *I*, 447, 482, 569.

8. Ligue: *I*, 386, 428, 436, 560.

9. lit de justice: *I*, 429, 475.

10. main-morte: *I*, 447, 477, 569.

11. taille: *I*, 426, 446, 447, 477, 481.

B. Revolutionaire tijdperk:

1. assignaten: *I*, 540.

2. 18 brumaire (9 nov.) 1799: *I*, 553, 554; *II*, 132;

3. cahiers: *I*, 317, 318, 512, 532, 535;

4. Comité de salut public: *I*, 400, 547-552, 554; *II*, 213;

5. commune (gemeente) van Parijs: *I*, 536, 546, 547;

6. Constituante: *I*, 512, 513, 522-528, 535-544; *II*, 269. *Zie ook* sub 28.

7. consulaat: *I*, 562, 567;

8. Cordeliers: *I*, 538, 543, 546;

9. decade: *I*, 647;

10. Déclaration des droits de l'homme: *I*, 292, 520, 537, 538, 637. *Zie ook* recht van de mens.

11. déclaration royale (20 juni 1789): *I*, 528;

12. -, (23 juni 1789): *I*, 533.

13. Directoire: *I*, 300, 357, 522, 549, 551, 553-555, 562, 567; *II*, 200.

14. disette: *I*, 524.

15. Eed in de kaatsbaan: *I*, 538.

16. feuillants (club van 1789): *I*, 525, 538-545.

17. 18 fructidor (4 sept.) 1797: *I*, 554.

18. 23 fructidor (9 sept.) 1796: *I*, 554.

19. 12/3 germinal (1/2 april) 1795: *I*, 552.
20. girondijnen: *I*, 523, 525, 534, 544-549, 552, 553, 562, 567; *II*, 206, 232, 380.
21. jacobijnen (bergpartij): *I*, 320, 527, 528, 533, 536, 538-554, 562, 567; *II*, 206, 211, 21. 380.
22. juli-ordonnanties: *I*, 309, 312, 563; *II*, 216, 507.
23. Législative → wetgevende vergadering.
24. liste civile: *I*, 322; *II*, 82.
25. loi martiale: *I*, 539, 552.
26. maximum: *I*, 547.
27. (Nationale) Conventie (1792-1795): *I*, 300, 301, 333, 522, 527, 534, 545-549, 552, 27. 554; *II*, 3, 189, 190, 233, 268.
28. Nationale Vergadering (meermalen = Constituante): *I*, 69, 517, 522, 525-527, 533, 28. 535, 538-543; *II*, 158, 238.
29. 1 prairial (20 mei) 1795: *I*, 552.
30. subvention territoriale: *I*, 530, 531.
31. Terreur (Schrikbewind): *I*, 312, 533, 547-554, 562; *II*, 72, 224, 340, 412, 506.
32. Terreur, Witte: *I*, 57.
33. 9 thermidor (27 juli) 1794: *I*, 547, 549, 551, 554.
34. thermidoristen: *I*, 551-553.
35. 13 vendémiaire (5 oct.) 1795: *I*, 553.
36. 15 vendémiaire (7 oct.) 1795: *I*, 554.
- Frans: *I*, 10-712 passim; *II*, 62-546 passim.
- Franse invloed: *I*, 149, 229, 271, 311, 357, 374, 375, 381, 382, 630; *II*, 62, 407.
- Zie ook* aristocratie; beginsel; beschaving; constitutie; geest; geestelijkheid; koningschap; leger; letteren; liberaal; maatschappij; monarch; monarchie; nationaliteit; opvoeding; overmoed; parlement; politiek; predikant(en); protestant; provincie; recht; regering; republiek; revolutie; revolutionair; rooms-katholiek; staat; staatsman; staatsrecht; systeem; taal; troon; vaderland; volk; vooruitgang; voorvader; vrijheid; wetboeken; wijsgeer; wijsheid; zede.
- Fransen: *I*, 109-139, 198, 277, 288-317, 407, 464, 468, 485, 494, 496, 519, 525, 527, 548, 622, 679; *II*, 62-87, 132, 138, 153, 168, 198, 216, 224, 235, 236, 387, 400, 406, 407, 478.
- Fransgezindheid: *I*, 240, 242, 295, 305, 307, 308, 311, 674; *II*, 123, 137, 509, 529.
- Frederiksoord → Vledder.
- Fries genootschap van geschied-, oudheid- en taalkunde: *I*, 139.
- Friesland: *I*, 139, 161-164, 192, 194, 598, 602, 607; *II*, 4, 18, 55, 111.
- fijn(heid): a. in religieuze zin (= bigoterie): *I*, 324, 519; *II*, 188, 221, 520; b. in culturele zin (= raffinement, verfijning): *I*, 38, 41, 51, 54, 90, 112, 125, 128, 132, 135, 150, 456, 581, 684; *II*, 36, 42, 54, 61, 69, 111, 123, 325, 360, 398.

G

- Galicië (in Polen): *II*, 529.
- Galilea: *II*, 46.
- gallicanisme: *I*, 467. *Zie ook* kerk, gallicaanse.
- Gallië(rs): *I*, 87, 419-421, 424, 429, 466, 468, 478, 488, 492, 493, 569, 570, 573; *II*, 39, 43, 53, 55.
- Gallo-Romeinen: *I*, 420.

gebed (bidden): *I*, 46, 67, 361, 601-680, 704, 705; *II*, 47, 51, 65, 68, 103, 177, 291, 312, 329, 335, 336, 342, 344, 345, 384, 477, 479.

-, christelijk: *I*, 600, 610; *II*, 77, 170, 255-257. *Zie ook* bede; formuliergebed; schoolgebed.

-, onchristelijk: *II*, 256.

geboorterecht → (eerst)geboorterecht.

gebruik: (usantie), *I*, 104, 114, 420, 426, 446, 471, 474, 477, 478, 499, 501, 523; *II*, 2, 4, 13, 125, 174, 449, 467.

-, Germaans: *I*, 468, 471, 488.

-, joods: *I*, 456; *II*, 44.

-, parlementair: *II*, 248.

-, politiek: *I*, 299.

-, rooms-katholiek: *I*, 583, 602, 690; *II*, 65.

- en zede → zede en gebruik.

Gedeputeerde Staten: *I*, 26, 198, 203, 204, 237, 240, 256, 259, 260, 615, 618, 619, 625, 639, 640, 643, 656, 658, 660; *II*, 13, 16, 77, 78, 100-104, 111, 119, 121, 519, 538.

gedeputeerden (afgevaardigden): *I*, 104, 227-229, 268, 299, 321, 346, 373, 428, 433, 475, 494, 523-553, 610; *II*, 2, 19, 80, 167, 228, 230, 352, 374, 438, 512.

geest (zin), algemene: *I*, 225.

-, antirevolutionaire: *II*, 304, 384.

-, aristocratische (adellijke): *II*, 396, 494.

-, christelijke: *I*, 37, 46, 113, 130, 230, 301, 351, 394, 562, 603, 606, 636, 647, 650; *II*, 102, 254, 256, 283, 304.

-, clericale: *II*, 300.

-, democratische: *I*, 252, 492; *II*, 43, 333.

-, Duitse: *II*, 155, 166, 378, 401.

-, evangelische: *I*, 56; *II*, 105, 123, 173, 306, 339, 460, 462. *Zie ook* geest, protestantse.

-, Franse: *I*, 109, 110, 222, 242, 286, 357; *II*, 155, 166, 191, 270, 439, 447.

-, godsdienstige: *I*, 477, 587, 606, 635; *II*, 102, 107, 177, 182, 449. *Zie ook* godsdienstzin.

-, Griekse: *I*, 37, 38, 40, 135; *II*, 34.

-, historische: *I*, 562; *II*, 160, 304, 368, 378.

-, liberale: *I*, 250, 305, 311, 314, 618; *II*, 178, 180, 304, 362, 399, 481.

-, liefderijke: *I*, 642.

-, moderne: *II*, 362.

-, nationale → volksgeest.

-, Nederlandse: *I*, 149; *II*, 155.

-, onchristelijke: *I*, 636.

-, politieke: *II*, 368.

-, protestantse: *I*, 707, 708; *II*, 143, 288, 380. *Zie ook* geest, evangelische.

-, provinciale: *I*, 270.

-, republikeinse: *I*, 252; *II*, 198, 366.

-, revolutionaire → revolutiegeest.

-, Romeinse: *I*, 116, 497.

-, vaderlandse: *I*, 711; *II*, 117, 136.

- der eeuw: *I*, 103, 138, 230, 303, 366, 508, 663; *II*, 337.

- des tijds (der tijden) → tijdgeest.

Zie ook handelsgeest; publieke geest; volksgeest.

geestelijk: *I*, 95, 96, 123, 224, 234, 356, 463, 506, 537, 557, 617, 627; *II*, 8, 11, 59, 273, 288, 293, 298-300, 304, 308, 309, 330, 343, 346, 415, 416, 426, 468. *Zie ook* gezag; macht; onderwijs; orde; recht; regering; school; soeverein; soeveriniteit; stand; vaderland; vereniging; vorst.

- in bijbelteksten: *II*, 47, 141, 202, 222, 311, 371.

- eenheid: *I*, 92, 560; *II*, 282, 381.

- goederen: *I*, 522, 537, 540; *II*, 81-87. *Zie ook* kerkelijke goederen.

- leven: *II*, 274, 300, 303, 309, 310, 458, 542.

- zaken (het geestelijke): *I*, 112, 558, 679, 686; *II*, 135.

geestelijke (subst.) → geestelijkheid.

geestelijkheid: *I*, 94, 119, 206, 393, 396, 407, 413, 415, 418, 439, 457-459, 504, 557-571, 587, 603, 607, 617-633, 660; *II*, 2, 3, 57-59, 61, 64, 126, 287.

-, Belgische: *I*, 202, 246, 247, 306, 307, 637, 643, 673, 676, 684, 691, 692; *II*, 171, 496, 497, 508, 512, 529.

-, Byzantijnse: *II*, 55.

-, christelijke: *I*, 558.

-, Deense: *I*, 293.

-, Duitse (Pruisische): *I*, 663; *II*, 120, 382.

-, Engelse: *I*, 440-442, 501, 502; *II*, 62, 69.

-, Franse (Frankische): *I*, 109, 305, 321, 323, 424, 429-433, 436, 438, 446, 466-481, 492, 494, 495, 510-542, 559, 568; *II*, 57, 273, 384, 454.

-, Nederlandse (= in de Nederlanden): a. algemeen: *I*, 352, 353, 361, 373, 385, 606, 616, 657; *II*, 5, 104, 108, 109, 237; b. hervormde (protestantse): *I*, 271, 364, 367, 379, 444. *II*, 20, 21, 281, 301, 344, 345, 514; c. rooms-katholieke: *I*, 177, 178, 239-241, 271, 630, 643, 644, 653, 674, 682, 687; *II*, 20, 113, 114, 165.

-, rooms-katholieke (buiten Nederland): *I*, 103, 108, 177, 178, 516; *II*, 65. *Zie ook* sub Belgische en Franse geestelijkheid.

-, Zwitserse: *I*, 665.

-, recht(en) van de: *I*, 396, 418, 440, 476, 514, 516, 558.

geestverwant(schap): *I*, 614; *II*, 115, 354, 359, 361, 368, 369, 376, 380, 383, 385, 397, 414, 419, 423, 432, 451, 455, 457, 471.

geïllumineerden → illuminaten.

Gelderland: *I*, 164, 618, 619; *II*, 4, 18, 111, 119.

geleerde: *I*, 61, 74, 120-128, 139, 144-154, 212, 213, 337, 338, 364, 375, 386, 419, 449-452, 482-485, 490, 497, 498, 504, 556, 561, 575, 603, 607, 698, 706; *II*, 133, 235, 345, 358.

geleerdheid: *I*, 35-37, 66, 93, 94, 120, 127-129, 138-157, 212, 213, 305, 319, 347, 352, 354, 367, 463, 470, 474, 483, 484, 664, 670, 706; *II*, 11, 51, 57-66, 140, 141, 196, 318, 360, 364, 373, 417. *Zie ook* stand, geleerde.

geloof: *I*, 360, 378, 396, 414-416, 423, 432, 454-465, 574, 584, 588, 590, 630, 634, 688, 690; *II*, 29, 38, 45, 128, 133, 142, 164, 198, 211, 249, 297, 392, 422, 446, 449, 459, 543.

-, algemeen (verbreed): *I*, 534, 559, 561.

-, apostolisch: *II*, 17.

-, christelijk: *I*, 10, 46, 65, 67, 303, 311, 314, 358, 361, 362, 367, 431, 448-463, 502-506, 519, 558-583, 602, 608, 615, 682, 700-714; *II*, 8, 47-71, 116, 121, 140, 150, 172-189, 203-250, 267, 277-393, 412-479, 517, 525, 546.

-, dood: *I*, 463.

-, evangelisch: *I*, 378, 498, 504; *II*, 60, 275, 322.

-, gemeenschappelijk: *I*, 303, 460, 462; *II*, 226, 277, 278, 284, 293, 514.

- , gereformeerd (hervormd, protestants, schriftuurlijk): *I*, 94, 325, 349-369, 436, 441, 458-463, 499, 502, 560-577, 607-613, 656, 668, 685, 693-714; *II*, 8, 9, 68, 69, 90-92, 112-187, 223, 226, 276-308, 326-346, 406, 413, 425, 459, 488, 489, 518, 522, 527.
 - , godsdienstig: *I*, 442, 508, 561; *II*, 197, 322.
 - , hedendaags: *II*, 285.
 - , heidens: *I*, 338, 457.
 - , historisch: *I*, 575; *II*, 280, 282, 285, 286, 294, 297.
 - , humanistisch: *I*, 506, 578; *II*, 71, 272.
 - , joods (Israëlitisch): *I*, 574, 575; *II*, 29, 44-47, 105, 187, 422, 460.
 - , levend: *I*, 454, 460; *II*, 8, 218, 279, 282, 337.
 - , luthers: *II*, 459.
 - , mohammedaans: *I*, 575.
 - , negatief: *I*, 578; *II*, 220.
 - , onkerkelijk: *II*, 431.
 - , onveranderlijk: *II*, 292.
 - , oorspronkelijk: *I*, 454, 461; *II*, 8.
 - , orthodox: *II*, 309, 313. *Zie ook* orthodoxie.
 - , persoonlijk: *II*, 275, 322, 370.
 - , politiek: *I*, 490, 508; *II*, 197.
 - , positief: *I*, 521; *II*, 307, 393.
 - , redelijk (rationalistisch): *II*, 422.
 - , remonstrants: *I*, 710.
 - , revolutionair: *I*, 241, 461, 524, 531, 534; *II*, 236.
 - , rooms-katholiek: *I*, 45, 94, 436, 462, 560, 576, 577, 602, 607, 610, 623, 656, 660, 690; *II*, 17, 115, 187, 188, 415, 459.
 - , subjectief: *II*, 297.
 - , traditioneel: *I*, 457; *II*, 278, 286.
 - , waar: *I*, 521.
 - , wijsgerig: *II*, 37.
 - , zaligmakend: *I*, 710; *II*, 66.
 - (c.q. godsdienst) en wetenschap: *I*, 505, 506, 558, 560, 561, 566, 571, 579, 580, 583; *II*, 71, 76, 282, 288, 290, 300, 307, 356, 460, 517.
 - , recht(en) van het: *II*, 172, 293.
- Zie ook* kerkgeloof; martelaarsgeloof; openbaringsgeloof; staatsgodsdienst; volksgeloof.
- geloofloos → ongelovig.
- geloofsartikelen: *I*, 363, 461, 577.
- geloofsbeginzel: *II*, 356, 460.
- geloofsbegrip (geloofspunt, geloofsstuk) → dogma.
- geloofsbehoefte, individuele: *II*, 225.
- geloofsbelijdenis (belijdenis, confessie, symbool): *I*, 57, 119, 206, 211, 618-626, 633, 645, 663, 664, 699; *II*, 21, 68, 120, 172-182, 196, 219-226, 278-316, 356, 392, 431, 466, 475, 514, 517.
- als geloofsdaad: *I*, 102, 576, 686, 712; *II*, 11, 64-69, 138, 152, 295, 392, 414, 475, 485, 487, 527.
 - , apostolische (Twaalf artikelen): *I*, 461, 645; *II*, 182.
 - , Athanasiaanse: *I*, 560; *II*, 182.
 - , Augsburgse → Augsburg.
 - , christelijke: *I*, 358, 363, 634, 682; *II*, 51, 67, 182, 391, 461, 474, 487, 518.

- , Engelse: *I*, 460, 577.
- , evangelische: *I*, 588, 688; *II*, 67, 71, 287, 462.
- , Franse: *I*, 460, 577, 700.
- , hervormde: *I*, 706.
- , historische: *II*, 172.
- , kerkelijke: *I*, 618; *II*, 433.
- , Nederlandse (Confessio Belgica, N.G.B.): *I*, 460, 577, 634 (art. 36); *II*, 24 (art. 18), 90, 278.
- , (Nederlands-) Hervormde (van de NHK): *I*, 363, 686, 699, 706, 713; *II*, 148, 149, 223, 277-317, 424-432, 464-474, 483, 486, 487, 514, 517, 519, 527, 533. *Zie ook* Formulieren van E(e)nigheid.
- van Nicea → Nicea.
- , protestantse (reformatorische): *I*, 364, 436, 460, 463, 498, 560, 568, 576, 633, 646, 688; *II*, 9, 66, 223, 308, 385, 416. *Zie ook* geloofsbelijdenis, evangelische.
- , rooms-katholieke: *II*, 66 (van Trente), 424.
- , Schotse: *I*, 460.
- , Zwitserse (Confessio Helvetica): *I*, 460, 577; *II*, 278, 287.
- geloofsdaad: *II*, 314, 487.
- geloofsdwang: *II*, 419, 451.
- geloofseenheid: *I*, 682; *II*, 90, 91, 129, 137, 166, 280, 287, 292, 297, 306, 308, 328, 341, 413, 451, 514, 518.
- geloofsgenoot: *I*, 44, 46, 50, 62, 65, 94, 366, 620, 663; *II*, 68, 91, 96, 122, 175, 176, 415, 432, 463.
- , rooms-katholieke: *I*, 673.
- geloofsgetuige(nis): *I*, 364; *II*, 47, 68, 293, 341, 432, 456, 464. *Zie ook* waarheid, getuige(nis) der.
- geloofsheld: *II*, 139, 506.
- geloofsleer → dogmatiek.
- geloofsleven: *II*, 76, 306, 457, 517, 518.
- geloofsmoed: *II*, 355.
- geloofsovertuiging: *II*, 242, 502.
- geloofsregel: *I*, 560; *II*, 66, 292, 306.
- geloofstaal: *II*, 53.
- geloofsuitdrukking: *II*, 356.
- geloofsverdeeldheid → christendom boven geloofsverdeeldheid.
- geloofsverscheidenheid (geloofsverschil): *I*, 57; *II*, 166, 171, 178, 183, 185, 190, 223.
- geloofsvertrouwen: *II*, 412.
- geloofsverval: *II*, 59.
- geloofsvervolging: *II*, 359, 431. *Zie ook* vervolging, godsdienstige.
- geloofsverzaking: *II*, 56, 69.
- geloofswaarheid: *I*, 611, 654; *II*, 66, 75, 171, 370, 515, 546.
- geloofszaken: *I*, 431, 476, 699; *II*, 211.
- gelovig (adj.): *I*, 114; *II*, 55, 126, 295, 417, 484, 525. *Zie ook* gemeente(kerkelijk); kerklid; protestant; rooms-katholiek; wetenschap, christelijke.
- (adv.): *II*, 44.
- gelovige (subst.): a. christelijke: *I*, 364, 372, 424, 432, 461, 462, 569, 576, 577, 700; *II*, 28, 47, 48, 51, 54, 62, 65, 67, 198, 279-310, 333, 344, 347, 431, 462, 465, 469, 488, 518, 519; b. joodse: *I*, 583; *II*, 28; c. mohammedaanse: *I*, 42; *II*, 55; d. rooms-katholieke: *I*, 677, 679. *Zie ook* rooms-katholiek, gelovige.
- gelijkheid: *I*, 46, 86, 88, 89, 129, 151, 155, 205, 298, 392, 404, 441, 480, 496, 526; *II*, 188, 293, 295, 461.
- , maatschappelijke: *I*, 492; *II*, 42.
- , politieke: *I*, 378; *II*, 357, 378.

- , 'revolutionaire' (algemene, natuurlijke, valse, meestal in combinatie met vrijheid): *I*, 4, 114, 208 (alg.), 230 (alg.), 291 (natuurlijke), 298, 413, 536, 544, 548, 561, 594; *II*, 72, 137, 159, 160, 173, 198, 202, 211, 212 (valse), 236, 269, 411, 413, 460, 506, 521.

- , volkomen (absolute): *I*, 102, 114, 128, 441, 546; *II*, 273.

- , ware (echte): *I*, 412; *II*, 173. 212.

- van belastingheffing: *I*, 481, 524, 531.

- van gezindheden (godsdiensten, kerken) (,grondwettige): *I*, 44, 241, 294, 305, 362, 599, 612, 668-693; *II*, 158, 165, 187, 188, 218, 221, 340, 357, 378.

- van rechten → rechtsgelijkheid.

- voor de wet: *II*, 268, 269, 273.

Zie ook godegelijkheid.

gelijkmaking → nivellering.

gelijkvormigheid: *I*, 91, 96, 97, 109, 110, 112, 127, 143, 175; *II*, 120, 155, 192. *Zie ook* eenvormigheid.

gemachtigde → lasthebber.

gematigd: *I*, 65, 87, 98, 187, 201, 219, 243, 246, 310, 539, 698, 711; *II*, 180, 181, 294, 311, 337, 511, 515. *Zie ook* getemperd; jacobinisme; liberalisme; partij; regering.

gematigden: *I*, 102, 527, 532, 536, 540, 550, 552, 562, 687.

gematigdheid (matigheid, matiging etc.): *I*, 44, 76, 81, 148, 166, 173, 229, 244, 250, 298, 301, 349, 383, 442, 539, 542, 547-549, 551, 554, 609, 628, 696, 699; *II*, 50, 51, 95, 159, 163, 285, 313, 385, 399, 432.

- , schijnbare: *I*, 381; *II*, 133.

Gembloers: *II*, 17.

gemeen (subst.): *I*, 42, 57, 549, 666; *II*, 488. *Zie ook* gepeupel; volk, gemene.

gemeenschap der heiligen: *II*, 297, 303.

gemeente (kerkelijk) (in minstens vier betekenissen: wereldkerk; nationale kerk; plaatselijke kerk; kerkvolk tegenover kerkbestuur): *I*, 34, 72, 290, 362, 372, 460, 576, 577, 617, 621, 623, 639, 663, 707-710; *II*, 25, 47, 51, 53, 65, 84-94, 111?, 128, 145-147, 169, 172-178, 223, 245-263, 280-313, 369, 380, 425-487, 514, 517, 527.

- , christelijke: *II*, 455.

- , gelovige: *II*, 471, 472.

- , Hervormde (Hollandse, Nederduitse) (alleen bij expliciete vermelding): *I*, 83; *II*, 79, 84, 89, 91, 93, 102, 112, 145, 149, 281-284, 292, 302, 312, 313, 470-475, 518, 519. *Zie ook* de overige rubrieken van gemeente (kerkelijk).

- , kerkelijke (= plaatselijke): *I*, 621, 639; *II*, 87.

- , protestantse: *I*, 198, 560, 654; *II*, 91, 340.

- , Waalse: *II*, 88-90, 93.

Zie ook Herrnhutter broedergemeente.

gemeente (staatkundig): a. vóór de Franse revolutie: *I*, 91, 321, 378, 381, 407, 416, 429-498, 511, 514, 516, 558, 559, 564, 570; *II*, 2, 4, 8, 132, 168, 228, 233, 366?; b. na de Franse revolutie: *I*, 177, 260, 296, 305, 331, 376, 540, 612, 613, 619, 620, 625, 637, 640, 654, 660; *II*, 88, 109, 111?, 168, 175, 179, 181, 191, 216, 226-233, 238, 257, 427, 449, 452, 480; c. als gemenebest (communauté, burgerij, gemeenschap): *I*, 381, 385, 386, 401, 404, 450, 451, 498, 557, 588, 590, 594; *II*, 19, 352, 366?, 381, 454. *Zie ook* Frankrijk, geschiedenis van, sub B5: commune van Parijs.

gemeentebestuur: *I*, 259, 261, 539, 541, 547, 616, 625, 639, 641, 654, 659, 669; *II*, 145, 160, 257.

gemeentelid: *I*, 620, 663, 707; *II*, 178, 246, 312, 313, 501. *Zie ook* kerklid; leek.

gemeentelijk (kerkelijk): *II*, 83.

- (staatkundig): *I*, 378, 445, 546, 612, 660; *II*, 181, 228. *Zie ook* aristocratie; gezag; privilege; raad; recht; revolutie; school; schoolcommissie; vertegenwoordiging; vrijheden; vrijheid.

- bestuur (bewind): *I*, 443, 498, 569; *II*, 228, 230.

- vergadering: *I*, 319, 422, 471, 473.

gemeenteraad: *I*, 637, 643; *II*, 181, 230, 247, 441, 452, 514, 515, 533, 538. *Zie ook* raad, gemeentelijke.

gemeentewet → wet, gemeente-.

gemenebest: *I*, 52, 143, 230, 391, 394, 399, 402, 403, 406, 409, 410; *II*, 130, 201, 219, 231, 270, 367, 375. -

tegenover monarchie: *I*, 342, 393, 401, 510; *II*, 30, 128, 505. De overige loci van gemenebest zijn gerubriceerd sub republiek. *Zie ook* gemeente (staatkundig) sub c.

gemenebestelijk → republikeins.

gemengde staatsvorm → staatsvorm, gemengde.

geneeskunde (geneesheer etc.): *I*, 11, 49, 124, 125, 129, 141-143, 148, 417, 457, 584, 682, 695; *II*, 143, 230, 246, 281, 335, 361, 384, 404, 457, 458, 521, 536. *Zie ook* medische weg.

Generaliteit(slanden): *I*, 445; *II*, 223.

Genève (en omgeving): *I*, 350, 351, 584, 662; *II*, 316, 322, 325, 327-347, 479; - Bessingues: *II*, 341; - Casino: *II*, 331; - Hôtel des Bergues: *II*, 333; - Malagny: *II*, 335; - Rampe de la Treille: *II*, 333. - St. Pierre → Petrus in de *Index van personen*.

genie: *I*, 13 (Kraftgenie), 31, 48, 53, 60, 61, 71, 122, 129, 132-136, 144-146, 339, 349, 365, 375, 377, 424, 486, 488, 490, 494, 574; *II*, 36, 70, 128, 326, 332, 361, 365, 536, 542.

-, militair: *II*, 404.

politiek: *I*, 418.

genootschap: *I*, 685, 690; *II*, 223, 288, 424, 468.

-, geheim: *I*, 102, 103, 523; *II*, 260.

-, godsdienstig: *I*, 666; *II*, 301, 392.

Zie ook bijbelgenootschap; Fries genootschap; Haags genootschap; kerkgenootschap; onderwijzersgenootschap; predikantenvereniging; Provinciaal Utrechts genootschap; zendelinggenootschap.

Gent: *I*, 19, 165, 323, 692; *II*, 4, 5.

-, Pacificatie van: *I*, 341; *II*, 14, 16, 18.

Genua: *I*, 378, 451, 498, 563; *II*, 62, 64.

gepeupel (gra(a)uw, heffe des volks, plebs etc.): *I*, 41, 43, 69, 226, 277, 313, 374, 517, 525, 534, 536, 538, 541, 542, 552, 554, 666; *II*, 17?, 44, 51, 161, 188, 218, 386, 443, 488. *Zie ook* gemeen.

gerechtelijk: *I*, 265, 666; *II*, 223, 291, 353. *Zie ook* rechtsvervolgning.

- moord: *I*, 98, 442, 534.

gerechtigd (autorisé, ayant-droit, rechthebbend): *I*, 69, 77, 106, 135, 188, 257, 346, 418, 452, 521, 588, 698; *II*, 8, 221, 542. *Zie ook* individualiteit, rechthebbende; waarheid, rechthebbende.

gerechtigheid (justitia, justice, rechtvaardigheid): *I*, 31, 44, 71, 82, 261, 310, 324, 378, 379, 400, 416, 431, 482, 551, 625; *II*, 10, 13, 27, 45, 50, 58, 59, 67, 76, 141, 158, 368, 401, 491, 543.

-, algemene (universele): *I*, 322, 415.

-, eeuwige: *II*, 44.

-, goddelijke (Gods c.q. van J.C.): *I*, 364, 513, 575; *II*, 24, 59, 65, 66, 312.

Zie ook eigengerechtigheid.

gerechtshof: *I*, 74, 170, 245, 265-270, 281, 310, 321, 500, 501, 540.

-, Hoog militair (Nederland): *I*, 194.

-, Hoog nationaal (Frankrijk): *I*, 547.

-, militair: *I*, 152.

gereformeerd: *I*, 57, 373, 632, 635, 666. *Zie ook* beginsel; geloof; gezindheid; godsdienst; hervormd; kerk.

gereformeerde: *I*, 57, 384, 437, 623, 633, 660, 698, 711, 712; *II*, 17, 21. *Zie ook* hervormde.

Germaans: *I*, 493; *II*, 168, 366. *Zie ook* beginsel; gebruik; gewoonte; staat; zede.

- element: *I*, 566, 570, 572, 573.
- instellingen: *I*, 324.
- (staats)recht: *II*, 168, 366, 367.
- stam (volk): *I*, 38, 92, 242, 419, 421, 490.
- Germanen: *I*, 90, 421, 468, 488, 569, 570, 572, 583.
- Germanië: *I*, 322, 419, 424, 467, 468, 471, 488, 572; *II*, 43, 52. *Zie ook* Duitsland.
- geschiedenis (historie): *I*, 37-714 passim; *II*, 10-553 passim.
- , algemene (wereldgeschiedenis): *I*, 62, 85-139, 302, 354, 365, 372, 390, 455, 500, 582-591, 613, 642, 648, 655; *II*, 23-76, 132, 169, 210, 212, 303, 319, 320, 358, 362, 367, 382, 387, 406-409, 428, 453, 503, 528.
- , bijbelse (gewijde): *I*, 359, 392, 581, 600-659, 702, 704; *II*, 105, 108, 114, 186, 253-256, 423, 428. *Zie ook* onderwijs in (van) verschillende vakken sub a.
- , bijzondere: *I*, 139.
- , constitutionele: *I*, 500-504; *II*, 81, 86.
- , contemporaine: *I*, 316, 411, 451; *II*, 193, 271, 296, 320, 339, 340, 353, 363, 391, 426, 445, 506, 516, 527, 532, 540, 553.
- , dynastieke (van vorsten): *I*, 377, 408; *II*, 126.
- , moderne (nieuwe(re), nieuwste): *I*, 101, 127, 153, 393, 397, 404, 407, 408, 436, 567; *II*, 25, 142, 268.
- , nationale: *I*, 112, 114, 121, 127, 408, 694; *II*, 137, 142. *Zie ook* geschiedenis, vaderlandse; volksgeschiedenis.
- , ongewijde: *I*, 582.
- , oude: *I*, 120, 126, 127, 144, 449, 492, 497, 580; *II*, 25-54, 142.
- , parlementaire: *I*, 158-196, 219-231, 306-311; *II*, 419-454, 493-501.
- , politieke (staatkundige): *II*, 271, 319, 526, 548-555.
- , vaderlandse: a. = Nederlandse: *I*, 120, 121, 138-140, 144, 153, 259, 365, 495, 613-654, 711, 714; *II*, 2, 102, 108, 114, 136-144, 261, 319, 320, 326, 449, 503, 504, 506. *Zie ook* geschiedenis, nationale; Nederland, geschiedenis van; volksgeschiedenis;
- b. m.b.t. andere landen: *I*, 119, 120, 449, 704.
- , wijsgerige: *I*, 118, 485.
- , bewijs, getuigenis, les etc. der: *I*, 37, 50, 51, 113, 297, 325, 362, 405, 413, 424, 442, 458, 468, 474, 481, 490, 509, 523, 556, 566, 578, 582, 585, 587, 685, 711; *II*, 132, 136-144, 224, 340, 516.
- en ervaring: *I*, 225, 400; *II*, 209, 459.
- en natuur: *I*, 390; *II*, 391.
- en openbaring (bijbel, dogmatiek, evangelie, geloof, godsdienst, vroomheid): *I*, 291, 300, 358, 372, 580-582, 606, 609, 620, 627, 688, 693; *II*, 124, 142, 171, 176, 196, 207, 208, 355, 368, 391, 433, 459, 513, 516, 527, 533. *Zie ook* christendom en geschiedenis.
- en recht: *II*, 124, 209, 233, 372, 411, 530.
- en staatsrecht: *II*, 503, 513, 516, 530.
- , wezen der: *I*, 556, 585; *II*, 368.
- van de instellingen: *I*, 556-559.
- van de Reformatie: *I*, 348-351, 565; *II*, 528.
- van de revolutie (het revolutionaire tijdperk): *I*, 508, 669; *II*, 159, 193, 320, 368, 505, 522.
- Zie ook* hofgeschiedenis; ideeëngeschiedenis; kerkgeschiedenis; volksgeschiedenis; wetenschapsgeschiedenis; wijsbegeerte der geschiedenis.
- geschiedeniswetenschap (beoefening, bestudering der geschiedenis): *I*, 61, 90, 120, 153, 317, 347, 349, 352, 374, 375, 382-389, 484-493, 565, 698, 714; *II*, 116, 133, 136, 239, 241, 243, 325, 332, 381, 420, 502-506, 516, 529, 531-533, 544.

geschiedschrijver (geschiedvorser): *I*, 120, 133, 138, 139, 317-321, 339, 341, 352-354, 374-384, 450, 468-471, 483-492, 502, 581, 697, 698, 710, 712; *II*, 36, 167, 270, 321, 326, 330, 335, 358, 361, 369, 461, 503-505, 535, 536.

geschiedschrijving: *I*, 64, 139, 320, 336-355, 372-376, 490, 556, 697-700, 710-714; *II*, 122, 123, 138, 239-244, 262, 445, 535, 536.

-, beschrijvende: *I*, 582; *II*, 219, 527.

-, kritische: *II*, 261. *Zie ook* historische kritiek.

-, pragmatische: *I*, 353, 354, 582.

geschiedvervalsing: *I*, 318, 349, 359, 377, 382, 383, 420, 469, 484-496, 512, 520, 582, 591, 682; *II*, 102, 114, 116, 139, 172, 445, 539.

geschriften van Groen (door hem in de tekst genoemd):

1. Aan de Hervormde gemeente: *II*, 281, 284, 285, 463, 517-519, 530.

2. Aan de kiezers I-VIII: *II*, 531, 553.

3. Aan ds. S. van Velzen: *II*, 531

4. Aan G. graaf Schimmelpenninck: *II*, 521, 531.

4a. 1813 in het licht der volkshistorie herdacht; *II*, 442, 445,

5. Adres aan de Algemeene synode: *II*, 279, 280, 284, 285, 463, 516-519, 530.

6. Adviezen 1840: *II*, 515, 530.

7. Adviezen 1849: *II*, 531.

8. Adviezen 1856/7: *II*, 252.

9. Antwoord aan J. de Bosch Kemper: *II*, 531.

10. Antwoord aan M.C. van Hall: *II*, 516, 530, 539.

11. Archives: *I*, 377, 380, 385, 695; *II*, 513, 516, 530, 533, 540.

12. Beschouwingen: *II*, 209, 513, 530, 533.

13. Brieven van J. A. Wormser: *II*, 540, 541, 544.

14. Brieven van Mr. Isaac da Costa: *II*, 532, 544.

15. Bijdrage tot herziening: *II*, 514, 515, 530.

16. Confessioneel of reglementair?: *II*, 473.

17. Constantijn Huygens (*De Vries* no. 17): *II*, 531.

18. Dupliek aan J. de Bosch Kemper: *II*, 531.

19. Evangelieprediking op Java (*De Vries* no. 60): *II*, 520, 531.

20. Grondwetherziening: *II*, 516, 518, 520-523, 531, 532.

21. Handboek: *I*, 372-376, 710-714; *II*, 136, 218, 268, 511, 512, 516, 530, 540, 541.

22. Iets over den tegenwoordigen oorlog in Portugal: *II*, 504, 530.

23. Is er geen oorzaak?: *II*, 517.

24. Kennisgeving: *II*, 522, 531. *Zie ook* no. 49.

25. Kort overzicht van de geschiedenis des vaderlands: *II*, 530.

26. Leervrijheid of kerkbewustzijn?: *II*, 473.

27. De maatregelen tegen de Afgescheidenen: *II*, 513, 519, 530.

28. Maurice et Barnevelt: *II*, 544.

29. Narede: *II*, 531.

30. Natuurlijk of ongerijmd?: *II*, 475, 467, 473.

31. De Nederlander: *I*, 689, 695, 699, 702, 710, 714; *II*, 160, 260, 267, 268, 270, 305,

31. 310, 314, 315, 430, 456, 460, 525, 531, 541.

32. Nederlandsche Gedachten (1^e serie): *I*, 209, 276, 290-315; *II*, 460, 498, 499, 509-513, 529,

32. 530, 532.

33. Nederlandsche Gedachten (2^e serie): *II*, 271, 532-535, 537, 542-545.
 34. Het Nederlandsche zendelinggenootschap: *II*, 468, 469, 517, 520, 521, 530.
 35. Nota, inzake het lager onderwijs (*De Vries* no. 46): *II*, 519, 530, 531.
 36. Ongeloof en revolutie: *II*, 218, 516, 520, 530, 532, 535.
 37. Open brief aan de kiezersvereniging te Leiden: *II*, 531.
 38. Parlementair fragment: *II*, 440, 444, 450, 451, 453, 454. *Zie ook* no. 47 en 54.
 39. Le parti antirévolutionnaire: *II*, 532.
 40. Het Parijsche zendelinggenootschap: *II*, 521, 530.
 41. Proeve over de zamenstelling: *II*, 504, 505, 530.
 42. Redevoering over de redenen: *II*, 504, 530, 531.
 43. Redevoering over Willem I: *II*, 531.
 44. Het regt der Hervormde gezindheid: *II*, 292, 310, 472, 519, 521, 531.
 45. Regtsgeleerd advies: *II*, 79-97, 530.
 46. Stukken betreffende de afwijzing: *II*, 530.
 - 46a. Ter nagedachtenis van Stahl: *II*, 419, 450.
 47. De Tweede Kamer en de volksopvoeding: *II*, 440. *Zie ook* no. 38.
 48. Vaderlandsche zangen: *II*, 530.
 49. Verklaring van 18 augustus 1848 (*De Vries* no. 78): *II*, 294, 297, 302, 311, 531. *Zie ook* no. 24.
 50. Verscheidenheden: *II*, 520, 523, 524, 531.
 51. Verspreide geschriften: *II*, 531, 532.
 52. Verzoekschrift aan de leden der Provinciale Staten: *II*, 520, 530, 531.
 53. Volksgeest en burgerzin (*De Vries* no. 19): *I*, 247, 248; *II*, 508, 512, 529.
 54. Vrijheid, gelijkheid, broederschap: *II*, 521, 530.
 55. Vrijheid van christelijk-nationaal onderwijs: *II*, 440, 444. *Zie ook* no. 38.
 56. Een woord aan ouders en onderwijzers (*De Vries* no. 50): *II*, 530, 531.
- getemperd: *Zie* aristocratie; gematigd; gezag, beperkt; macht, beperkte; monarchie; regeringsvorm; republiek; soevereiniteit; staatsvorm, gemengde.
- gevoelsgodsdienst: *I*, 579.
- geweld: *I*, 54, 56, 86, 223, 324, 378, 388, 404, 405, 414, 417, 418, 487, 526, 538, 539, 582, 696; *II*, 11, 30, 31, 35, 53, 151, 197, 203, 213, 407, 460.
- , aristocratisch: *I*, 91, 474, 511; *II*, 58.
- , gouvernementeel: *I*, 526, 538, 673; *II*, 117, 188, 199-202, 243, 382, 413.
- , keizerlijk: *I*, 37.
- , kerkelijk: a. van Hervormde kerkbesturen: *II*, 288, 432; b. van de Rooms-katholieke kerk: *I*, 680, 687?; *II*, 60, 69, 142, 143, 267.
- , monarchaal: *I*, 37, 380, 406, 431, 526, 578; *II*, 6, 16, 22, 38, 54, 55, 162, 215, 371, 391, 404.
- , reactionair (gewelddadige reactie): *I*, 442, 447, 492, 503, 523, 553, 563; *II*, 73, 74, 206, 224, 270, 361, 373, 386.
- , revolutionair: *I*, 298, 312, 518, 538, 544-550; *II*, 72, 73, 323, 386.
- , Romeins: *II*, 40.
- , uitwendig: *II*, 371.
- en onderdrukking: *II*, 9, 62, 267, 392.
- en onrecht: *I*, 304, 508, 593; *II*, 6, 26, 47, 72, 401, 413, 416, 432.
- en willekeur: *I*, 306; *II*, 201, 356, 361.
- als staten stichtende kracht: *I*, 2, 290, 291, 393, 412, 520, 589; *II*, 71, 124.

Zie ook staatsgeweld; systeem, gewelddadig; volksgeweld.

gewelddadig (geweldig): *I*, 230, 399, 450, 497, 502, 527, 534, 543, 545, 573, 595, 687; *II*, 31?, 43, 125, 201, 270, 344, 490. *Zie ook* verzet.

- middelen: *I*, 242; *II*, 72, 202, 270.

- onderdrukking → geweld en onderdrukking.

- reactie → geweld, reactionair.

gewelddadigheid: *I*, 98, 116, 517.

geweldenaar (geweldhebber) → usurpator.

geweldenarij → usurpatie.

gewest: a. wingewest: *I*, 36, 87; b. gebied, streek: *I*, 40, 90, 91, 126, 133, 149, 336, 665, 711; *II*, 57, 60, 70;

c. provincie: 1. algemeen: *I*, 177, 236, 280, 313, 329, 342, 346, 514, 711; *II*, 94, 105, 119, 231, 452, 504, 509;

2. noordelijke: *I*, 141-157, 228, 241, 252, 271, 276, 314, 673, 675/6, 685, 692, 3. zuidelijke: *I*, 184, 241, 309, 311, 676, 685; *II*, 511; 4. gewesten en gemeenten(steden): *I*, 101, 305, 517; *II*, 88, 216, 218, 226, 228, 233, 238, 512.

gewestelijk: *Zie* overheid; stadhouder; provinciale zelfstandigheid.

- bestuur: *I*, 669; *II*, 170, 231.

geweten: *I*, 47, 68, 390, 398, 491, 501-526, 584, 587, 602, 636-650, 696; *II*, 17-30, 57, 66, 115, 127-129, 138, 148, 172, 188, 189, 237, 281-325, 364, 378, 399, 408, 409, 422, 445-473, 546.

-, christelijk: *II*, 251, 466, 473.

-, recht(en) van het: *I*, 636; *II*, 322, 325.

Zie ook publieke consciëntie.

gewetensbezwaar: *I*, 316, 369, 436, 496, 499, 587, 649, 696, 698; *II*, 91, 248, 278, 300, 324, 341, 490, 491, 551.

gewetensdwang: *I*, 34, 658, 699, 707; *II*, 8, 129, 135, 170, 191, 221, 242, 250, 393, 446, 448, 544.

gewetensvrijheid → vrijheid van geweten.

gewoonte (co(u)s)tume: *I*, 17, 18, 96, 113, 153, 224, 225, 234, 426, 429, 446, 471, 472, 474, 477, 522, 593; *II*, 7, 175, 340, 379, 537.

-, bestaande: *II*, 449.

-, Egyptische: *II*, 33.

-, Germaanse: *I*, 322, 424, 468.

-, kerkelijke: *II*, 289.

-, nationale: *I*, 118, 129, 417, 523; *II*, 137.

-, Nederlandse: *I*, 357, 361, 607.

-, oude (langdurige, ingewortelde): *I*, 87; *II*, 103, 297.

-, Perzische: *II*, 38.

-, Romeinse: *I*, 411.

- en recht: *I*, 297, 298, 343, 377, 410, 417, 446, 478, 586; *II*, 6, 12.

- en wet (grondwet, wetboek): *I*, 38, 293, 297, 301, 345, 379, 383, 411, 417, 500, 513, 560, 586 (wetboek); *II*, 4, 6, 12, 54, 367.

- en zede: *I*, 38, 85, 88, 90, 110, 113, 118, 129, 143, 411, 417, 493, 560.

-, kracht (macht) der (inclusief uit/naar gewoonte): *I*, 45, 115, 178, 190, 205, 206, 305, 494, 592; *II*, 71, 88.

gewijsde: *I*, 71, 104, 126, 237, 260, 310.

gezag (autoriteit): *I*, 40, 56, 57, 92, 96, 210, 298, 309, 314, 343, 374, 388, 389, 397, 404, 407, 421, 447, 451, 507, 520, 522, 530, 537, 553, 554, 578, 586, 658, 678; *II*, 5-454 passim.

-, aangematigd: *I*, 205, 213, 497, 568, 595; *II*, 405, 414.

-, absoluut (volkomen): *I*, 325, 327, 344, 391, 397, 459, 469, 470, 558, 590.

- , afgeleid: *I*, 502.
- , alvermogen: *I*, 388; *II*, 125.
- , antichristelijk: *I*, 303; *II*, 142.
- , aristocratisch: *I*, 409, 587; *II*, 42, 43.
- , beperkt (getemperd): *I*, 53, 92, 291, 373, 388, 391, 392, 401, 402, 406, 410, 418, 446, 513, 514, 517; *II*, 33, 61, 156.
- , beschermend: *I*, 440.
- , bestaand: *I*, 550.
- , bestuurlijk: *I*, 421; *II*, 230.
- , bevoegd: *I*, 178.
- , bisschoppelijk: *I*, 424, 432, 441, 443, 673.
- , buitenlands (vreemd): *I*, 52, 53, 678, 686, 694.
- , burgerlijk: *I*, 421, 554.
- , centraal: *I*, 439, 444, 492, 635, 713; *II*, 227, 228, 404.
- , christelijk: *I*, 693.
- , conventioneel: *I*, 291; *II*, 367.
- , despotisch: *I*, 312, 430, 593; *II*, 31.
- , eenhoofdig → gezag, monarchaal.
- , eigen (in verschillende betekenissen): *I*, 413, 590, 593, 650; *II*, 16, 366. *Zie ook* gezag, persoonlijk.
- , eigenaardig: *II*, 120.
- , erfelijk: *I*, 511; *II*, 39, 403, 410.
- , extern: *II*, 180.
- , gedeeld: *I*, 328, 391, 398, 495, 524, 590, 591.
- , geestelijk: *I*, 458, 680, 681, 686, 693.
- , gegeven: *I*, 395; *II*, 391. *Zie ook* gezag, opgedragen.
- , gemeentelijk: *II*, 229.
- , gewijd (geheiligd): *I*, 327, 395, 415, 466, 590; *II*, 9, 379, 401, 411.
- , goddelijk (Gods, van boven): *I*, 4, 291, 325, 348, 400, 414, 498, 502, 521; *II*, 8, 9, 71, 135, 280, 323, 385.
- , grafelijk: *I*, 305, 342-345, 373, 375, 443.
- , heilig → gezag, gewijd.
- , hertogelijk: *I*, 443.
- , hoog: *I*, 220; *II*, 52.
- , hoger: *I*, 394, 687; *II*, 101, 135, 373. *Zie ook* macht, hogere.
- , hoogste (opperste): *I*, 207, 242, 253, 291, 293, 344, 388, 391-411, 487, 502, 511, 513; *II*, 130, 234, 365. *Zie ook* gezag, soeverein; macht, hoogste; soevereiniteit.
- , ieder (alle): *I*, 71, 229, 291, 415, 421, 453, 564; *II*, 160, 303, 362, 367.
- , individueel → gezag, persoonlijk.
- , intermediair: *I*, 431.
- , keizerlijk: *I*, 89, 92, 105, 423, 497, 628; *II*, 57, 59, 62, 69.
- , kerkelijk (van de kerk): *I*, 91, 423, 463, 658, 689; *II*, 468. *Zie ook* gezag, reglementair resp. synodaal.
- , koninklijk: *I*, 89, 92, 105, 205-214, 242, 253, 316-327, 345, 360, 393, 402, 418-431, 437-439, 446, 452, 465-476, 487, 500-513, 529, 532, 538, 558, 587, 695; *II*, 17, 33, 39, 58, 86, 233, 234, 379, 494, 500, 524.
- , leerstellig: *II*, 290.
- , magistraats-(overheids-, regerings-): *I*, 244, 290, 291, 449, 559, 589, 634; *II*, 31, 182, 227, 259, 359, 382, 415, 505.
- , maritaal (= van de echtgenoot): *I*, 388, 390, 586, 591.

- , menselijk: *I*, 291, 348, 415, 498, 502, 577; *II*, 8, 9, 66, 135, 285, 506.
- , militair: *I*, 420, 421, 468, 557, 572.
- , monarchaal (eenhoofdig): *I*, 75, 211, 219, 240, 241, 252, 305, 373, 374, 403, 408-413, 419, 421, 426, 439, 440, 450, 452, 475, 510, 514, 517, 520, 524, 530, 537, 575; *II*, 31, 125, 219.
- , 'moreel': *I*, 1-4, 77, 90, 110, 128, 209, 213, 243, 273, 316, 338, 353, 383, 450, 451, 484, 486, 497, 499, 500, 504, 560, 571, 574; *II*, 152, 184, 290, 302, 305, 319, 336, 337, 352, 422.
- , nationaal: *II*, 229.
- , natuurlijk: *I*, 388.
- , onafhankelijk → gezag, zelfstandig.
- , onbeperkt: *I*, 53, 105, 205, 212, 291, 344, 399, 402, 510, 512, 520, 539, 558, 590; *II*, 39, 42, 69, 73, 125.
- , ondeelbaar (ongedeeld, onverdeeld): *I*, 291, 391, 399, 402, 418, 439, 511; *II*, 5.
- , onderdrukkend: *I*, 304, 438, 440.
- , onveranderlijk: *II*, 152.
- , onwettig: *I*, 373, 428.
- , oorspronkelijk: *I*, 305, 502.
- , openbaar (algemeen): *I*, 238-240, 251, 256, 257, 264, 361, 540, 649; *II*, 144, 164, 194, 223, 349, 376, 386, 387.
- , opgedragen (gedelegeerd, overgedragen): *I*, 286, 291, 296, 300-303, 343, 393, 394, 399, 402, 403, 408, 409, 413, 487, 510, 512, 513, 589, 590; *II*, 14, 233, 382, 505. *Zie ook* gezag, gegeven.
- , ouderlijk: *I*, 390; *II*, 172.
- , 'parlementair': a. van de Franse parlementen (geen volksvertegenwoordiging): *I*, 428, 429, 475, 512, 529; b. van de Israëlitische volksvertegenwoordiging: *I*, 487; c. van de Franse soevereine nationale vergaderingen: *I*, 538, 548, 549; d. van het Nederlandse parlement: *II*, 439.
- , patriarchaal: *I*, 391, 393, 394.
- , patrimonieel: *II*, 374.
- , pauselijk: *I*, 91, 432, 459, 575, 677-679, 686, 687; *II*, 59, 62, 65, 415.
- , persoonlijk (individueel): *I*, 408, 546; *II*, 233, 391. *Zie ook* gezag, eigen resp. 'moreel'.
- , politiek: *I*, 498, 708; *II*, 9, 224.
- , praktisch: *II*, 279.
- , priesterlijk: *I*, 458; *II*, 102.
- , privaatrechtelijk: *I*, 389; *II*, 373.
- , provinciaal (departementaal): *II*, 229, 231, 351.
- , provisioneel: *I*, 347.
- , rechterlijk: *I*, 75, 421, 513; *II*, 340.
- , reglementair: *II*, 173.
- , revolutionair: *I*, 529; *II*, 162, 374.
- , schriftuurlijk (van de H.S.): *I*, 400, 459, 576; *II*, 65, 280, 417, 519.
- , soverein (oppermachtig, van de soverein): *I*, 205, 290, 293, 388, 397, 398, 401-403, 415, 427, 429, 467, 489, 495, 587, 590; *II*, 15, 110, 125, 128, 130, 156, 524. *Zie ook* gezag, hoogste.
- , stadhouderlijk: *I*, 292, 341-344; *II*, 5, 14.
- , stedelijk (van de steden): *I*, 435; *II*, 231.
- , synodaal: *II*, 315.
- , uitwendig: *II*, 380, 468.
- , vaderlijk: *I*, 290, 303, 388-394, 402, 409, 520, 591.
- , vorstelijk: *I*, 42, 43, 91, 205, 206, 212, 293, 300-302, 374, 393, 405-408, 413, 510-515, 677; *II*, 5, 6, 31, 56, 57, 61, 132, 233, 362, 366, 374, 387, 400, 401.

-, vreemd → gezag, buitenlands.
 -, wereldlijk: *I*, 45, 54, 67, 119, 229, 431, 438, 680, 686, 693; *II*, 53, 58, 168, 295, 415, 416.
 -, wetgevend: *I*, 399, 428, 472, 475.
 -, wettelijk (van wetten): *I*, 77; *II*, 86.
 -, wettig (rechtmatig): *I*, 62, 63, 88, 230, 231, 243, 248, 307, 312, 313, 373, 393-396, 399, 414, 437, 438, 513, 521, 568, 578, 586; *II*, 120, 125, 138, 140, 283, 380, 506, 510.
 -, wezenlijk: *II*, 63, 71.
 -, willekeurig: *I*, 430, 512, 536, 558, 590; *II*, 31.
 -, zelfstandig (onafhankelijk): *I*, 319, 510-514, 595; *II*, 128, 168, 219, 351, 359.
 - en vrijheid: *I*, 299, 314, 401, 514; *II*, 127, 211, 217, 219, 233, 308, 356, 359, 362 (overheid), 366, 379, 380, 442, 454, 528, 551.
 - van de Staten (-Generaal): *I*, 320, 322, 343, 344, 347, 379, 381, 385, 386, 487, 496, 524; *II*, 4, 13, 15, 20.
 -, wezen van (het): *I*, 406.
Zie ook autoriteit; democratie (volksgezag); formuliergezag; misbruik van gezag; staatsgezag.
 gezagsbeginsel: *I*, 489; *II*, 71, 551.
 gezang (zang, lofzang): a. christelijke lofzang: *I*, 680; *II*, 51, 68; b. christelijk gezang op school: *I*, 607, 612, 624, 627, 628, 632, 636, 640, 645, 654, 656; *II*, 109. *Zie ook* psalmgezag. c. (eventueel door zang begeleide) poëzie: *I*, 43, 89, 90, 118, 119, 130, 135, 136, 337; *II*, 401.
Zie ook Evangelische gezangen.
 gezant (ambassadeur, diplomaat): *I*, 57-59, 68, 70, 287-289, 331, 673, 712; *II*, 14, 115, 529.
 -, rooms-katholiek: *I*, 686, 693.
 -, recht(en) van de: *I*, 98.
Zie ook diplomatie.
 gezin (huisgezin): *I*, 56, 80, 82, 83, 206, 236, 256, 258, 391, 392, 651, 652; *II*, 31, 182, 202, 226, 249, 251, 356, 405, 417. *Zie ook* familie; onderwijs, huiselijk.
 gezindheid (gezindte):
 A. = mentaliteit, stemming: *I*, 61, 86, 198, 207-210, 216-218, 222, 227, 228, 309, 315, 330, 532; *II*, 511, 523.
 B. = religieus bepaalde bevolkingsgroep: 1. algemeen: *I*, 123, 124, 229, 233, 241, 243, 253, 272, 597-691; *II*, 81-524 passim; 2. bestaande: *I*, 255, 261, 369, 599, 600, 612, 639, 677, 680, 692; *II*, 259, 425. *Zie ook* godsdienst, bestaande; 3. christelijke: *I*, 361, 364, 577, 600, 610, 633, 654; *II*, 91, 463, 532, 533; 4. gereformeerde (hervormde): *I*, 660; *II*, 90, 93, 116, 118, 176, 183, 223, 243, 292, 431, 469, 472, 524, 525. *Zie ook* geschriften van Groen no. 44; 5. godsdienstige: *I*, 255, 261, 295, 369, 371, 599, 600, 609, 612, 624, 625, 629, 631, 639, 640, 656, 689; *II*, 81, 98/9, 109, 121, 258, 352, 427; 6. iedere: *I*, 599, 600, 608-612, 621, 625, 646, 654; *II*, 104, 249, 259; 7. kerkelijke: *I*, 641; 8. protestantse (evangelische): *I*, 348, 612, 624, 625, 633, 654, 658, 680, 688; *II*, 91, 188, 290, 533; 9. rooms-katholieke (ultramontaanse): *I*, 229, 612, 624, 625, 640, 667, 677, 680, 687, 691, 692; *II*, 88, 188, 222, 526, 533; 10. Waalse: *II*, 93.
 -, recht(en) van de: a. algemeen: *I*, 683; *II*, 106, 107, 152, 163, 164, 168, 172, 183, 189, 223, 292, 378, 431, 472, 524. *Zie ook* publiek recht der gezindheden; b. protestanten: *I*, 674, 685; *II*, 68, 69, 112, 116, 121; c. rooms-katholieken: *I*, 600, 630, 671, 672, 682, 686; *II*, 222, 529, 550.
Zie ook gelijkheid van gezindheden; gezindheidsschool (sub school); vereniging der gezindheden.
 gezond verstand: *I*, 73, 76, 145, 147, 210, 226, 267, 274, 291, 311; *II*, 170, 251, 281, 473.
 Gibelijnen: *II*, 59.
 gilde: *I*, 92, 374, 378, 394, 407, 530; *II*, 5, 15.
 Glasgow: *I*, 604.
 Glatz → Klodzko.
 god/godin: *I*, 36, 87, 117, 119, 131, 133, 390, 413, 465, 580; *II*, 25, 27, 30, 34, 37, 39, 47, 50.

god(de)loosheid(impiété): *I*, 322, 325, 326, 357, 416, 448, 456, 463, 464, 505, 577, 593; *II*, 54, 76, 128, 324, 364, 453.

-, systematische: *I*, 349; *II*, 340.

goddelijk: *I*, 5, 22, 68, 389, 395, 399, 414-417, 432, 458-461, 465, 498, 504, 505, 511, 557-560, 574-576, 579, 706; *II*, 27, 37, 125, 276, 290, 310, 371, 379, 381, 414. *Zie ook* gezag; interventie; macht; openbaring; orde; ordening; souvereiniteit; verordening; waarborg; waarheid; wet; wil; wijsheid.

- recht → droit divin.

goddelijke, het: *I*, 44, 454, 557; *II*, 417, 418.

goddelijkheid: *I*, 6, 502, 506.

godegelijkheid: *II*, 37.

goden en mythologische figuren: Apollo: *I*, 398; Astarte: *II*, 32; Baäl: *II*, 29, 32, 134, 364; Dagon: *I*, 457; Gratiën: *I*, 54, 135; Jupiter: *I*, 6, 54; Mars: *I*, 471, 472, 485, 487, 494, 565; Moloch: *II*, 32; Muzen: *I*, 54, 133, 135; Nemesis (godin van de wedervergelding): *I*, 523; *II*, 408, 409; Nessos: *II*, 217; Orfeus: *I*, 202; Pandora: *II*, 205; Proteus: *II*, 189; Remfan (Rompha): *II*, 32; Scylla en Charybdis: *II*, 206, 398; Telephos: *II*, 509; Venus: *I*, 54.

godgeleerdheid etc. → theologie etc.

godheid: *I*, 48, 86, 87, 358, 395, 396, 416, 460, 472, 521, 557, 575, 580, 581, 588; *II*, 30-37, 54, 126, 207, 220, 322.

-, nationale: *I*, 372.

-(c.q. God), persoonlijke: *I*, 372; *II*, 326, 340, 364, 459, 474.

-, vreemde: *I*, 119.

- van Jezus Christus: *I*, 364, 461, 575; *II*, 105, 149, 276, 277, 308, 312.

Godsbegrip: *II*, 288.

godsdienst: *I*, 4-698 passim; *II*, 16-543 passim.

-, algemene: *I*, 604, 611, 636, 656, 658; *II*, 104, 107, 121, 165, 174, 177, 248, 393, 422, 433.

-, antieke: *I*, 119, 120, 393, 410, 456, 579.

-, apostolische: *II*, 16.

-, Aziatische (oosterse): *I*, 42, 51, 401, 592, 593.

-, bestaande: *I*, 293, 295, 369. *Zie ook* gezindheid sub B2 en 5.

-, christelijke: *I*, 4, 34-94, 101, 133, 211, 293, 302, 304, 339, 358-365, 395, 415, 457-504, 560-570, 603-608, 623, 685, 706; *II*, 2, 16, 22, 53, 61, 87, 171-183, 269, 378, 392, 462.

-, evangelische: *I*, 416, 444; *II*, 8, 49, 323, 340.

-, gemeenschappelijke: *I*, 93, 493, 589; *II*, 34, 128, 188, 392.

-, gemengde: *II*, 174.

-, geopenbaarde: *I*, 30, 54; *II*, 107, 315, 324, 340.

-, gereformeerde (hervormde): *I*, 293, 369, 685, 712; *II*, 18, 21, 87-94, 183, 242, 507.

-, godslasterlijke: *II*, 423.

-, Griekse: *I*, 36, 87, 559; *II*, 34, 37.

-, Grieks-orthodoxe: *I*, 35, 38, 39, 46; *II*, 63.

-, heersende: *I*, 94, 396, 416, 506, 566; *II*, 21, 71, 104, 128, 181, 376. *Zie ook* kerk, heersende.

-, heidense: *I*, 454.

-, historische: *I*, 410.

-, huiselijke: *I*, 415. *Zie ook* eredienst, huiselijke.

-, humanitaire: *II*, 283, 340.

-, iedere: *I*, 464, 575, 630.

-, individuele (als privézaak): *I*, 503, 507; *II*, 142, 358, 543.

- , joodse (Israëlitische): *I*, 600; *II*, 44, 49, 106.
 - , mohammedaanse: *I*, 39, 42, 46, 50, 59, 60, 457, 575; *II*, 314.
 - , mystieke: *I*, 701.
 - , nationale: *I*, 119, 121, 620; *II*, 105, 137, 138, 166, 188, 220, 357, 421. *Zie ook* volksgodsdienst.
 - , natuur(lijke): *I*, 389, 574, 589; *II*, 71, 72, 422.
 - , niet-christelijke: *I*, 44, 57, 211, 454, 457.
 - , nieuwe: *I*, 574, 575.
 - , onchristelijke (antichristelijke): *I*, 361.
 - , onderdrukkende: *I*, 119, 416; *II*, 104.
 - , onverdraagzame: *I*, 416, 590.
 - , openbare: *I*, 358; *II*, 88, 507, 537.
 - , Perzische: *II*, 34.
 - , politieke: *II*, 143.
 - , positieve (stellige): *I*, 600, 632, 642, 644, 658; *II*, 102, 183, 252, 323, 324.
 - , protestantse: *I*, 460, 463, 607, 610, 625, 695; *II*, 11, 188, 323.
 - , rationalistische (rede-): *I*, 522; *II*, 379, 421, 422.
 - , redelijke (verstandelijke): *I*, 579; *II*, 133, 517.
 - , revolutionaire: *II*, 225.
 - , Romeinse: *I*, 559.
 - , rooms-katholieke: *I*, 160, 165, 174, 229, 252, 464, 503, 516, 519, 529, 532, 541, 602, 607, 610, 625, 678, 680, 686; *II*, 8, 16, 17, 21, 130, 341, 479.
 - , traditionele: *I*, 410, 575.
 - , uitsluitende: *I*, 119, 123, 566, 590.
 - , universele: *I*, 454.
 - , valse: *I*, 290, 361, 579, 590, 646; *II*, 129, 421.
 - , ware (waarachtige): *I*, 361, 446, 454, 580, 696; *II*, 106, 340.
 - , werktuigelijke: *I*, 505.
 - , wijsgerige: *I*, 579.
 - , zogenaamde: *II*, 250.
 - en politiek: *I*, 440, 442, 462, 464, 498, 502, 506, 575, 586; *II*, 7, 8, 12, 158, 190, 294, 315, 323, 324, 338, 339, 357, 392, 430, 454, 460, 477, 479, 525, 543.
 - (c.q. godsdienstigheid) en zedelijkheid (moraal): *I*, 141, 148, 156, 230, 298, 517, 550, 600, 607, 613, 643; *II*, 58, 114, 118, 120, 175, 185, 188, 323, 452, 468.
 - , wezen van de: *II*, 543.
- Zie ook* eredienst; gevoelsgodsdienst; misdaad; onderwijs in verschillende vakken sub b.; religie; schoolgodsdienst; staat en godsdienst; staatsgodsdienst.
- godsdienstbegrip (godsdienstig begrip): *I*, 16, 102, 124, 131, 261, 295, 305, 359, 369, 557, 579, 611, 656, 658, 669; *II*, 30, 48, 55, 115, 129, 151, 226, 242, 252, 257, 422, 546.
- godsdienstbezwaar: *I*, 165, 605, 646, 691; *II*, 69, 112, 170, 191, 258.
- godsdiensten, gelijkheid (gelijkstelling) van → gelijkheid van gezindheden.
- godsdiensthaat: *I*, 648, 658.
- godsdienstig: *I*, 16-713 passim; *II*, 8-546 passim. *Zie ook* constitutie; crisis; despotisme; fanatisme; geest; geloof; genootschap; gezindheid; grondwet; misbruik; onderwijs; onderwijzer; onverschilligheid; oorzaak; opleiding; opvoeding; partij; reactie; revolutie; school; secte; systeem; verdraagzaamheid; verdrag; vervolging; volk; vrijheid; waarborg; waarheid; wijsbegeerte.
- aard (karakter): *I*, 100; *II*, 92, 413.

- atmosfeer: *I*, 630, 642; *II*, 8.
- behoefte: *I*, 653; *II*, 181, 249, 520.
- belang: *I*, 95, 441, 445; *II*, 260, 343.
- beweging: *I*, 357, 440, 463, 579; *II*, 9, 275-278, 284, 306, 307.
- geschil (twist(gesprek)): *I*, 51, 100, 356, 357, 436, 462, 502, 672; *II*, 8, 63, 188, 241, 532, 537.
- gevoel(en): *I*, 44, 119, 124, 148, 233, 256, 304, 360, 361, 364, 442, 574, 607, 613; *II*, 8, 113, 115, 166.
- grondslag: *I*, 658; *II*, 301, 363.
- instelling (inrichting): *I*, 119, 592; *II*, 86, 158.
- kleur: *I*, 491.
- kwestie → religiekwestie.
- leven: *I*, 416; *II*, 309, 323.
- mening: *I*, 100, 442, 522, 575; *II*, 158, 301, 303, 376.
- strekking (richting): *I*, 603, 623, 646, 647; *II*, 185, 380.
- toestand (situatie): *II*, 332, 338, 342, 345.
- volk (bevolking): *I*, 50, 548; *II*, 186, 358.
- zienswijze (denkwijs): *I*, 580; *II*, 171, 180.
- godsdiensstige, het: *I*, 136, 374, 602, 634; *II*, 107.
- godsdiensstigheid: *I*, 4, 44, 50, 112, 119, 132, 148, 230, 301, 337, 361, 415, 604, 607, 613, 642; *II*, 55, 122, 182, 188, 420, 422.
- godsdiensstleer: *I*, 364, 693; *II*, 34, 104, 106, 108, 120, 189, 243, 306, 307, 517.
- godsdiensstle(e)raar → predikant.
- godsdiensstloosheid → ongodsdienstigheid.
- godsdiensstloefening: *I*, 368, 369, 543, 626, 681, 687, 689, 713; *II*, 21, 93, 242, 291, 303, 340, 341, 417, 472.
- , openbare: *I*, 119, 695; *II*, 392, 537. *Zie ook* eredienst; godsverering; vrijheid van godsdiensstloefening.
- godsdiensstlonderwijs → onderwijs in verschillende vakken sub b.
- godsdiensstloerlog (religiekrijg etc.): *I*, 54, 56, 100, 101, 247, 448, 499, 505, 689, 691; *II*, 206, 207, 241, 532, 537.
- godsdiensstpartijstchap: *II*, 191.
- godsdiensstverdeeldheid (godsdiensstverscheidenheid): *I*, 175, 607, 610, 612, 620, 631, 638, 682; *II*, 174, 175, 187, 422, 452.
- godsdiensstverzaking: *I*, 47.
- godsdiensstvrede: *I*, 696; *II*, 17, 21, 68.
- godsdiensstvrijheid: *I*, 50, 95, 176, 243, 261, 295, 310, 369, 376, 522, 600, 611, 619, 671, 682, 683, 689, 690, 695; *II*, 9, 68, 69, 183, 216, 222, 225, 300, 322-346, 392, 414, 432, 449, 520, 521.
- godsdiensstwaarheid → waarheid, godsdiensstige.
- (godsdiensst)ijver: *I*, 35, 51, 56, 57, 94, 242, 433, 437, 462, 464, 505, 529, 658, 665, 681, 713; *II*, 22, 38, 68, 92, 112, 113, 129, 165, 172, 186, 250, 281-289, 297-300, 337, 343, 345, 466, 545.
- godsdiensstzaken: *I*, 64, 365, 498, 505, 698; *II*, 20, 339.
- godsdiensstzin (godsdiensstige zin): *I*, 90, 375, 702; *II*, 171, 254, 368, 427. *Zie ook* geest, godsdiensstige.
- godsgericht: *II*, 382.
- godsgezant → profeet.
- godslostering: *I*, 577; *II*, 45, 53, 275, 423, 472.
- Godsrijk: *I*, 388; *II*, 183.
- godsverering: *I*, 54, 112, 119, 131, 358, 396; *II*, 292, 422. *Zie ook* eredienst; godsdiensstloefening.
- godsvrucht: *I*, 395, 668, 680, 712; *II*, 56, 69, 103, 122, 128, 136, 142, 143, 171, 176, 187, 194, 250, 395, 432, 465. *Zie ook* vroomheid.

god(ver)loochening (godverzaking): *I*, 297, 300, 396, 520; *II*, 64, 75, 176, 220, 256, 340, 356, 357, 361, 461, 474, 506, 522. *Zie ook* atheïsme.

-, leerstellige: *II*, 361.

-, practicale: *I*, 608.

-, systematische: *II*, 193.

godvre(e)zendheid → godsvrucht.

godzaligheid → vroomheid.

Goes: *I*, 18; *II*, 89.

Göttingen: *II*, 334, 381.

Gorinchem (Gorkum): *I*, 21, 84; *II*, 522.

Gotha: *II*, 400, 402, 403.

Got(h)en: *I*, 36, 55, 92; *II*, 52-54.

got(h)iek: *I*, 16, 130, 134.

gouvernement (Ned. en Frans) → regering.

gouvernementeel (gouvernementaal): *I*, 435, 626; *II*, 226/7, 396, 407, 497. *Zie ook* alvermogen; geweld; usurpatie; verantwoordelijkheid; willekeur.

gouvernementsbeheer: *II*, 164.

gouvernementsbeschikking: *II*, 93.

gouvernementsbevel: *I*, 615, 648.

gouvernementsblad: *I*, 215, 243, 312; *II*, 497.

gouvernementsformulier: *II*, 166.

gouvernementshotel: *I*, 200, 202.

gouvernementsinstelling: *I*, 236, 649; *II*, 92.

gouvernementsschool → school.

Govone-verdrag: *II*, 479.

graaf: *I*, 305, 337, 342-346, 373-375, 379-384, 393, 405, 452, 471, 477, 479, 492, 495, 501, 559; *II*, 1-6, 14, 18-20, 68, 217, 218, 262, 516.

-, alvermogende: *I*, 344.

-, constitutioneel: *I*, 373; *II*, 19, 233.

- van het Hollandse huis: *I*, 138, 321, 323, 344, 380, 386, 443; *II*, 20.

graafschap: *I*, 92, 477, 607; *II*, 1.

grafelijk: *II*, 18, 516. *Zie ook* gezag; leger; macht; regering; soevereiniteit; tyrannie.

grafelijkheid: *I*, 342, 711; *II*, 19, 243.

Granada (Grenade): *II*, 62, 336.

grande (grote, rijksgrrote): *I*, 394, 422-427, 432, 465-472, 477, 478, 485, 494, 511, 587, 677; *II*, 11, 31, 336.

Granikos: *II*, 38.

gratie (genade) Gods: *I*, 290, 395, 415, 466, 494, 587, 678, 700, 708, 709; *II*, 1, 61, 126, 127, 233, 379, 384, 387, 395, 401, 479.

's-Gravenhage: *I*, 9-33, 79, 82, 139, 189, 197, 203, 215, 265, 269, 283-289, 311, 334, 340, 351, 355, 366, 598, 638-683; *II*, 77-84, 98-121, 145, 148, 172, 245-247, 296, 313, 333-344, 458, 463-498, 503, 519, 533-538, 550;

- Binnenhof: *I*, 138, 140, 598; - Gevangenpoort: *I*, 140; - Haagse Bos: *I*, 10, 14-18, 26-28; - Kloosterkerk: *I*, 18;

- Parkstraat: *II*, 537, 538; - Zorgvliet: *I*, 138.

Zie ook Haags(ch) genootschap; synode, Haagse; Zeven Haagse Heren.

Grenoble (+ Vizille): *I*, 531.

grief: *I*, 166-192, 220, 224, 245, 271, 305, 306, 366, 386, 445-448, 482, 501, 551, 553, 601, 623, 630, 692; *II*, 8, 61, 124, 346, 435, 444. *Zie ook* point de redressement de griefs.

Grieken: *I*, 31, 33-72, 86, 87, 92, 120, 122, 127, 130-136, 143, 420, 449, 455, 538, 558, 559, 580, 583, 588; 593; *II*, 30, 34-39, 106, 137, 353, 433, 503.

Griekenland: *I*, 16, 34-68, 86, 87, 93, 97, 114-117, 304, 377, 409, 449, 468, 480, 492, 497, 565, 582, 594, 595; *II*, 34-43, 54, 131, 503.

Grieks: *I*, 36, 38, 40, 47, 53, 54, 61, 64, 70, 86, 116, 117, 134, 144, 410, 510, 628; *II*, 35-37, 40, 50, 60, 63, 66. *Zie ook* beschaving; geest; godsdienst; kerk; leger; letteren; mythologie; nationaliteit; opstand; oudheid; regering; republiek; staat; synode; taal; troon; tyrannie; vaderland; volk; voorvader; vrijheid.

Griekse vrijheidsoorlog (1821-1829): *I*, 33-72.

grondtoon der eeuw: *II*, 355, 524, 525.

grondwet (fundamentele wet etc.): *I*, 194, 207, 222, 229, 291-305, 325, 369, 391, 402, 410, 417, 431, 442-445, 470, 479-482, 513, 634; *II*, 18, 74, 84, 90, 189, 214, 217, 235, 266, 386-395, 437, 448, 451, 523.

-, bezworen: *II*, 389, 390, 395.

-, godsdienstige: *I*, 42, 410, 642; *II*, 293.

-, historische → staatsregeling, historische.

-, revolutionaire: *II*, 189.

-, staatkundige: *I*, 42, 411, 425.

-, wezenlijke: *I*, 411.

-, handhaving van de: *I*, 254, 293; *II*, 90, 513.

Zie ook Belgische grondwet; charter; constitutie; Nederlandse grondwet(sherziening); staatsregeling; staatswet.

grondwet(sontwerp) van 1813: *II*, 191, 218, 230, 232.

grondwet van 1814: a. algemeen: *I*, 293-295, 305, 668, 669, 685, 694; *II*, 81, 82, 87, 191, 216, 217, 350.

b. art. 28: *I*, 293, 295; art. 52: *I*, 293, 295; art. 133: *I*, 293, 685, 691; *II*, 87; art. 134: *I*, 293, 295, 362, 669; art. 136: *II*, 81, 87; art. 139: *II*, 87, 89; art. 140: *I*, 295.

grondwet van 1815: a. algemeen: *I*, 160, 171-178, 187, 188, 211, 212, 219, 223, 224, 237-254, 261, 274, 278, 282-284, 290-315, 369-375, 615, 673, 675, 681-694; *II*, 88-91, 191, 217, 218, 224, 229, 232, 348-353, 493-498, 508, 513, 514.

b. art. 1: *I*, 278, 283, 296; art. 2: *I*, 278, 296; art. 4: *I*, 234, 257; art. 9: *I*, 633, 639; art. 11: *I*, 295; art. 12: *II*, 235; art. 30, 32, 35: *I*, 282, 283; art. 37: *I*, 278, 282, 283; art. 46: *I*, 283; art. 52: *I*, 283, 296; art. 53: *I*, 295; art. 57: *I*, 72; art. 58: *I*, 676; art. 71: *I*, 279, 283; art. 77: *II*, 352; art. 79: *I*, 278, 283, 296; art. 80: *I*, 283; art. 83: *I*, 295; art. 98: *I*, 283, 296; art. 99: *I*, 283; art. 105-120: *I*, 295; art. 114: *I*, 371; art. 119: *I*, 192, 280; art. 129: *II*, 214, 215. art. 131, 132: *I*, 295; art. 143: *II*, 231; art. 144: *I*, 225; *II*, 352; art. 145: *I*, 235, 371, 609; *II*, 229, 352; art. 146, 149: *II*, 351; art. 151: *I*, 371, 671, 694; art. 161: *I*, 189, 191, 220, 273, 274, 295, 671, 694; art. 167: *I*, 194; art. 182: *I*, 267, 268; art. 183: *I*, 266; art. 190: *I*, 261, 295, 362, 369, 611, 631, 648, 658; art. 190-196: *I*, 648; art. 191: *I*, 253, 255, 261, 295, 362, 599, 608, 611, 631, 669, 671; art. 192: *I*, 295, 362, 369, 631; art. 193: *I*, 369, 689; art. 195: *II*, 88; art. 196: *I*, 369, 689; *II*, 88; art. 202: *I*, 191; art. 212: *I*, 370; art. 226: *I*, 220, 233, 258, 263, 599, 608, 609, 626, 627, 631, 638, 648, 649, 658, 659; *II*, 191; art. 227: *I*, 253, 295; art. 228: *I*, 629, 631, 642, 659; art. 229: *I*, 283; art. 232: *II*, 494.

grondwet van 1840: a. algemeen: *I*, 600, 608-610, 629, 644, 660, 669, 672, 679-694; *II*, 80-97, 121, 143, 191.

b. art. 8: *I*, 639; art. 11: *II*, 235, 236; art. 72: *II*, 85; art. 127, *II*, 214, 215; art. 143: *II*, 121; art. 189: *I*, 669, 672, 680-682, 687, 690-693; art. 192: *II*, 81-94; art. 193, 194: *II*, 88; art. 224: *I*, 626, 627; *II*, 151, 191.

grondwet van 1848: a. algemeen: *II*, 151, 153, 245, 249, 252, 255, 260, 390, 419, 442, 447, 448, 522, 523, 525.

b. art. 2: *II*, 230; art. 59: *II*, 436; art. 123-144: *II*, 229; art. 194: *II*, 226, 255, 421, 448, 450-452, 544; art. 5 add.: *II*, 525.

grondwetsherziening: *I*, 608; *II*, 84, 203, 266, 389, 393, 395, 421, 458, 496, 513-515, 520; - van 1815: *II*, 191, 350; - van 1831: *I*, 278-284, 314; *II*, 499, 513, 515; - van 1840: *I*, 676, 677; *II*, 235, 515, 533; - van 1848: *II*, 151, 152, 194, 195, 198, 229, 232, 255, 448, 521.

grondwettelijkheid: *I*, 302, 687; *II*, 88, 447. *Zie ook* staat resp. waarborg, constitutionele.
 grondwettig(e) herstel(ling): *I*, 317, 382, 531; *II*, 156.
 grondwettigheid (constitutionaliteit): *I*, 176, 221, 234, 283, 309, 311, 602, 668, 672, 678, 680; *II*, 90, 91, 94, 96, 112, 234, 420, 437, 445, 510, 526. *Zie ook* beginsel, const.; recht, grondw.; troon, vrijheden, const.; verordening, grondw.
 Groningen (stad): *I*, 17, 83, 367, 709; *II*, 84. *Zie ook* universiteit van -.
 - (provincie): *I*, 164, 192, 194, 368.
 Groninger school (richting): *I*, 663, 664, 703, 706-708; *II*, 112, 253, 276-289, 305, 311, 418, 488, 501, 518, 552. *Zie ook* theologie, Groningse.
 Groot-Britannië: *I*, 47-691 passim; *II*, 4-545 passim.
 -, geschiedenis van: *I*, 140, 440-443, 486, 490, 500-506; *II*, 162, 361, 363.
 -, Birmingham School-League: *II*, 545; Central Society of Education: *II*, 169; chartisten: *II*, 162, 169; Essays and Reviews: *II*, 413; Foreign Aid Society: *II*, 316; Lay Union for the defence of the Established Church: *I*, 614; *II*, 169, 174; Magna Charta: *I*, 298, 440, 501; National Society for educating the children of the poor: *II*, 169; Tories: *I*, 442, 559; *II*, 157, 161, 170; Whigs: *I*, 442, 559; *II*, 157, 161, 170, 235, 414, 528.
Zie ook handel, Engelse; onderwijs in Groot-Britannië.
 Grote Alliantie (1701): *I*, 286; (1822): *I*, 567.
 Guelfen: *II*, 59.
 Guise: *I*, 436; *II*, 11.
 gymnasium: *I*, 621; *II*, 514, 530, 533.

H

Haag, Den → 's-Gravenhage.
 Haags(ch) genootschap ter verdediging van den christelijken godsdienst: *I*, 706.
 Haagse Schouw → Leiden.
 Haagse Vliet: *I*, 27.
 Haarlem: *I*, 11, 20, 24, 25, 343, 596, 624, 655; *II*, 63, 80.
 Haarlemmermeer: *I*, 11.
 Habsburgers: *II*, 406.
 Hage, 's → 's-Gravenhage.
 half-katholiek: *I*, 692.
 Hamburg: *II*, 62.
 handel: *I*, 2, 43, 44, 47, 58, 63, 85, 88, 91, 99, 101, 106-108, 142, 393, 396, 446, 481, 517, 523, 558, 698; *II*, 33, 34, 39, 61, 62, 73, 75, 541. *Zie ook* volk, handeldrijvend. aflaathandel: *II*, 65. *Zie ook* aflat; Belgische handel: *I*, 331, 334; Engelse handel: *I*, 53, 58; *II*, 70, 73; Franse handel: *I*, 58, 448, 530, 547; graanhandel: *I*, 162, 530; grenshandel: *II*, 498; 'koehandel' (politiek en religieus gesjacher): *I*, 322, 323, 350, 434, 459, 474; *II*, 4, 65, 260; koophandel: *I*, 40, 105, 156, 182, 295; *II*, 40, 498; landhandel: *I*, 40; *II*, 31, 32; Nederlandse: *I*, 58, 68, 92, 107, 139, 156, 162, 182, 242, 305, 311, 330, 337, 357, 373, 379, 443, 444; *II*, 4, 20, 63, 122, 352, 497, 498, 507; ruilhandel: *I*, 86; *II*, 32; Rijnhandel: *I*, 162; slavenhandel: *I*, 104, 394; wijnhandel: *I*, 162, 179; zeehandel: *I*, 40, 52, 107; *II*, 32.
 Handelmaatschappij, Nederlandse: *I*, 162; *II*, 524.
 handelsbelang: *I*, 100, 105, 330, 444; *II*, 406, 453.
 handelsbetrekkingen (verkeer): *I*, 108, 417; *II*, 35, 64.
 handelsgeest (koopmansgeest): *I*, 43, 112.
 handelsoorlog: *I*, 561.

handelsprivileges: *I*, 43, 58, 100, 105, 334.
 handelsrecht: *II*, 319.
 handelsschool → school.
 handelsstad: *I*, 107, 267, 311, 444; *II*, 20, 31, 62.
 handelsverdrag: *I*, 93, 417.
 handelsvrijheid: *I*, 58, 105, 547.
 Hannover: *I*, 679; *II*, 337.
 Hanzeverbond: *I*, 558; *II*, 62.
 Harderwijk: *II*, 260, 486, 522, 525.
 Harkstede(n) (Slochteren): *I*, 204.
 Hasselt (België): *I*, 203; - (Nederland): *I*, 84.
 Haute Vienne: *II*, 340.
 Hebron: *I*, 487.
 heden: *II*, 229, 373, 385, 420, 466, 542, 543.
 - in combinatie met verleden: *I*, 360, 379, 449, 454, 490, 492, 629; *II*, 210, 214, 362, 367, 372.
 Heerenveen: *II*, 422.
 heffing → belasting.
 Heidelberg: *I*, 621, 712; *II*, 354.
 Heidelbergse Catechismus: *II*, 308. Zondag 1: *I*, 123; *II*, 288, 428, 433, 472; Zondag 5: *II*, 53; Zondag 7: *II*, 300; Zondag 12: *II*, 46; Zondag 14: *II*, 24; Zondag 16: *II*, 25.
 heidendom: *I*, 46, 56, 291, 365, 372, 504, 505, 557, 570, 580-583; *II*, 28, 29, 32, 46, 49-51, 54, 55, 60, 61, 67, 105, 125, 130, 176, 293, 418.
 -, praktisch: *II*, 182.
 heidens: *I*, 463, 472, 505, 679; *II*, 52, 64, 484. *Zie ook* eredienst; geloof; godsdienst; moraal; oudheid; staat; staatsrecht; volk; wijsgeer; zede.
 Heilig Avondmaal: *I*, 333, 712; *II*, 501.
 - Verbond (Heilige Alliantie): *I*, 63, 65, 104, 106; *II*, 405, 406, 415.
 heilige: *I*, 505, 560, 583, 610; *II*, 64, 65, 242, 294, 297, 414, 537.
 Heilige algemene (christelijke) kerk → kerk.
 - dienst: *I*, 634, 662; *II*, 280, 345.
 - familie: *I*, 13.
 - Geest: *I*, 302, 303, 357, 364, 454-461, 505, 560, 575-579, 584, 682, 693, 706, 707, 710; *II*, 8, 28, 44-47, 51-55, 65, 76, 116, 176, 177, 277, 281, 292, 294, 300, 312, 417, 418, 458.
 - graf: *I*, 67; *II*, 60.
 - inquisitie → inquisitie.
 - land: *I*, 89, 91; *II*, 60.
 - oorlog → oorlog.
 - opstand: *II*, 195.
 - Roomse kerk → kerk.
 - Schrift(en): *I*, 143, 148, 290, 359, 363, 367, 400, 442, 455, 459, 498, 574-587, 597, 604-614, 648, 687; *II*, 44, 50-76, 108, 165-188, 208, 249, 250, 277-315, 327, 340, 342, 364, 384, 413-418, 457-486, 518, 519, 533.
 - Stoel: *I*, 458, 504, 594; *II*, 62. *Zie ook* Pauselijke Stoel.
 - Vader: *II*, 415.
 heiliging: *I*, 43, 87, 361, 410, 416, 519; *II*, 128, 165, 187, 388, 432. *Zie ook* staat, heiliging van de.
 heiligmaking: *II*, 47, 48, 62, 65, 76, 115, 123, 281, 330.
 heiligschennis: *I*, 45, 61, 98, 138, 350; *II*, 50, 139, 236, 427.

heilswaarheid: *II*, 380.
 Helikon: *I*, 13.
 Hellenen: *I*, 49; *II*, 34.
 Hellespont: *II*, 38.
 Henegouwen: *I*, 163, 164, 169, 179, 197, 198, 220, 375, 446, 618; *II*, 4, 119, 348, 352, 353, 494, 509.
 Herculaneum: *II*, 204.
 Herentals: *I*, 204.
 herinneringen, historische: *I*, 333, 452, 562, 684, 688; *II*, 162, 493-501.
 Herniciërs: *II*, 39.
 Herodes (dynastie): *II*, 44.
 Herrnhutter broedergemeente: *II*, 76, 385.
 herschepping: *I*, 53, 56, 58, 90, 95, 155, 205; 411; *II*, 60, 92, 106, 114, 115, 139, 161, 164, 214, 391.
 herstel(ling) → restauratie.
 hertog: *I*, 305, 342, 373, 375, 379, 380, 382, 405, 443, 452, 471, 492-496, 545, 559; *II*, 1-5, 63, 217, 218, 494, 516. *Zie ook* gezag, hertogelijk.
 hertogdom: *I*, 92, 165, 267, 330, 477, 639; *II*, 6, 402, 411.
 's-Hertogenbosch: *I*, 203, 204, 655; *II*, 499.
 hervormd: *I*, 79, 374, 602, 611, 679, 708; *II*, 90, 93, 116, 149, 173, 186, 245. *Zie ook* christen; eenzijdigheid; eredienst; Europa, protestantse; geestelijkheid, Nederlandse (sub b); geloof, gereformeerd; geloofsbelijdenis, hervormde resp. protestantse; gemeente (kerkelijk); gereformeerd; gezindheid, gereformeerde; godsdienst, gereformeerde; kerk, Ned. Herv.; kerkgenootschap; overheid; predikant(en); protestants; regering; school; staat; theoloog; vorst, protestants; waarheid.
 hervormde: *I*, 94, 102, 105, 369, 374, 633, 636, 679, 691, 694, 711, 712; *II*, 17, 21, 22, 70, 91, 93, 109, 114, 118, 120, 140, 171, 172, 176, 223, 262, 276, 488. *Zie ook* gereformeerde.
 hervormer (reformator): *I*, 325, 348, 350, 354, 358, 366, 374, 436, 459, 461, 498, 502, 560, 576, 577, 606, 699, 707; *II*, 9, 67, 75, 196, 283, 284, 297, 324, 326-328, 341, 432. *Zie ook* staatshervormer.
 Hervorming, De: *I*, 93-110, 153, 155, 303, 325, 353, 354, 373-378, 427, 436, 441, 448, 457-464, 470, 493-501, 518, 559-588, 618; *II*, 8, 9, 49, 64-71, 103, 113, 114, 176, 207, 208, 226, 251, 276-308, 323-341, 359, 512, 513, 528. *Zie ook* Reformatie.
 hervorming: *I*, 73, 75, 101, 291, 457, 459, 502, 530, 531, 609, 618, 680, 708; *II*, 12, 59, 64, 116, 199, 250, 275, 298, 300, 309, 366, 402, 409, 514, 515, 517, 525, 534.
 -, geleidelijke, historische (i.t.t. plotselinge, revolutionaire c.q. revolutie): *I*, 154, 300, 324, 325, 417, 441, 442, 447, 482, 508, 509, 517, 518, 557, 559, 565-568, 622; *II*, 125, 159-164, 195, 205, 210, 213, 294, 362, 380, 402, 502. *Zie ook* parlamentshervorming; staatshervorming.
 hervormingszucht: *I*, 304.
 Hessen: *I*, 439, 568; *II*, 12, 68.
 heterodoxie: *II*, 291, 313.
 Heusden: *I*, 641.
 hiërarchie (kerk en godsdienst): *I*, 89-95, 103, 224, 241, 348, 441, 442, 575, 629, 652, 675; *II*, 57, 129, 207, 303. *Zie ook* kerkregering.
 -, rooms-katholieke: *I*, 401.
 - (staat en maatschappij): *I*, 426, 439, 530; *II*, 268.
 historie → geschiedenis.
 historiekennis (historische kennis): *I*, 41, 43, 90, 121, 133, 341, 372, 375, 377, 384, 405, 493, 556; *II*, 10, 138, 367, 493, 504, 535.

historisch: *I*, 120, 130, 132, 139, 148, 290-326, 348-352, 374-384, 393, 454, 484-500, 520, 532, 564, 575, 589, 677, 698; *II*, 82, 122, 129, 163-167, 208-210, 219, 234, 239, 249, 277, 303-381, 415-472, 502-544. *Zie ook* beginsel; christendom; constitutie; evangelie; feit; geest; geloof; geloofsbelijdenis; godsdienst; herinneringen; historiekennis; kerk; maatschappij; orde; recht; rechtsbeschouwing; rechtsvorming; roman; staat; staatsrecht; staatsregeling; systeem; theorie; waarheid.

- beschouwing: *I*, 187, 556; *II*, 460.

- bodem (terrein): *I*, 299; *II*, 157, 357.

- brieven: *II*, 493, 534, 540, 541.

- bronnen: *I*, 126, 138, 144, 148, 317, 318, 336, 337, 343, 351, 353, 372, 375, 482, 490, 556, 697, 713; *II*, 122, 240, 320, 504.

- bijdragen: *II*, 532-534.

- Christus: *II*, 276.

- dwaling: *I*, 299, 316, 319, 341, 344, 349, 354, 377-384, 386, 433, 440, 457, 469, 485, 486, 490-498, 559, 572, 714; *II*, 139, 232.

- element: *I*, 299, 338, 581, 586; *II*, 503.

- grondslag: *I*, 440; *II*, 153, 345, 363, 377.

- kritiek: *I*, 338, 485, 697, 713; *II*, 239-241, 260, 261, 320, 466, 516, 528.

- kunst: *I*, 490.

- kwestie: *I*, 319, 320.

- literatuur: *I*, 410; *II*, 318, 319.

- ontwikkeling: *I*, 294, 316, 344, 383; *II*, 130, 163, 234, 359, 375, 391, 394, 414.

- (rechts)school: *I*, 496, 586; *II*, 209, 210, 213, 223, 361, 367, 368, 372, 373, 505, 515.

- toestand (gesteldheid): *II*, 156, 163, 238, 459.

- voorbeelden: *I*, 37-40, 52, 76-88, 95, 110, 131, 230, 248, 299, 323, 324, 379, 393, 396, 405-446, 463, 464, 481, 486, 503, 505, 537, 573-595, 647; *II*, 3, 20, 89, 126, 161, 162, 215, 235, 324, 326, 341, 366.

historische, het: *I*, 294; *II*, 333, 535.

Hof (van appel) van Brussel: *I*, 692, *II*, 348-353; - van Holland: *II*, 15; - van Rome: *I*, 678; *II*, 526. *Zie ook* soeverein hof.

hofgeschiedenis: *I*, 132, 408, 593.

hofmeier (majordomus): *I*, 422, 423, 469, 472, 485, 488, 493, 496, 511, 559, 570.

Hogerhuis → parlement, Engelse.

hogeschool: *I*, 139-155, 165, 259, 617; *II*, 312, 336, 355, 503. *Zie ook* school, hoge(re); universiteit.

Hohenstaufen: *II*, 59.

Hohenzollern: *II*, 383.

Holland (provincie): *I*, 11, 26, 138, 162, 164, 182, 185, 317, 321, 332, 341-347, 373-381, 386, 443-445, 501, 698, 711, 712; *II*, 1-22, 126, 239-241, 244, 262, 544.

- (= Nederland): *I*, 19, 76, 182, 195, 197, 203, 285-292, 300-332, 356, 362- 378, 491, 548, 578, 601-635, 649-699, 711; *II*, 73, 89-93, 172-186, 235, 275-278, 322-353, 479, 496, 499, 507-513, 529, 533.

Hollanders: *I*, 93, 191, 224, 276, 277, 287, 311, 362; *II*, 5, 322, 342, 481, 493-498, 509, 510.

Hollands (adj.): *I*, 19, 182, 197, 203, 285, 331, 341, 375, 378, 604, 608, 616, 621, 628, 649, 659, 695; *II*, 1, 89-93, 175, 185, 186, 262, 327, 351, 465, 497, 529, 533. *Zie ook* systeem; taal, Nederlandse.

Hongarije: *I*, 373; *II*, 63, 67, 213, 332, 411.

hoofdstad: *I*, 37, 48, 131, 155, 292, 420, 444, 537, 540, 546, 548; *II*, 20, 27, 34, 51, 63, 73, 227, 259, 480.

hoogleraar: *I*, 139-156, 167, 169, 365, 707-709; *II*, 284, 330, 369, 429, 503, 532.

-, theologisch: *I*, 679; *II*, 525.

hoogverraad: *I*, 280, 283.

Hoorn: *I*, 27.
 hoorvrijheid: *II*, 466-468, 472.
 Hourpes: *I*, 199.
 Houten: *I*, 596.
 Hradec Králové → Sadowa.
 hugenoten: *I*, 478, 695; *II*, 11, 12. *Zie ook* réfugiés.
 huichelarij: *I*, 45, 54, 357, 377, 464, 505, 506, 518, 519, 561; *II*, 22, 44, 59, 64, 70, 135, 197, 220, 442.
 humanisme: *I*, 615; *II*, 133, 269. *Zie ook* beschaving; christendom; geloof.
 humanitair: *II*, 311, 324. *Zie ook* godsdienst; staat; theologie; wijsbegeerte.
 humanitarisme: *II*, 421. *Zie ook* mensenliefde.
 humaniteit → menselijkheid.
 Hunnen: *II*, 53.
 huwelijk (echt): *I*, 57, 80, 93, 95, 171, 203, 290, 389, 391, 392, 403, 431, 520, 668, 694; *II*, 1, 21, 26, 42, 54, 59, 63, 127, 209, 330, 334, 378, 477, 515.
 -, burgerlijk: *II*, 392.
 -, gemengd: *II*, 222.
 Hydrioten: *I*, 52.
 Hyperboreeërs: *I*, 31.

I

Iber → Ebro.
 Iberiërs: *I*, 87, 92.
 ideaal (subst.): *I*, 41, 74, 77, 111, 114, 115, 125, 134, 153, 154, 222, 291, 298, 304, 409, 520, 644, 646, 648; *II*, 128, 184, 190, 356, 362, 373, 428, 460. *Zie ook* staatsideaal.
 - (adj.): *I*, 417, 546; *II*, 207, 357. *Zie ook* maatschappij; wijsbegeerte.
 idealiseren: *II*, 153, 366, 461.
 idealisme (als wijsgerige stroming): *I*, 453, 456; *II*, 133, 312.
 ideeëngeschiedenis: *I*, 316, 317, 347, 370, 378, 385, 491, 496, 506, 531, 534, 535, 544, 551, 556, 559, 565, 566, 580, 581; *II*, 194, 209, 322-324, 367, 370-373, 535, 542. *Zie ook* republikeins idee; revolutionair idee.
 ideologie/ideoloog: *I*, 370; *II*, 217, 224, 271, 272.
 Ierland: *I*, 101, 108, 118, 176, 597, 600, 606, 667, 695; *II*, 143, 162, 169, 222, 331, 411.
 illuminaten (geïllumineerden, lichtvrienden): *I*, 103, 508, 521.
 illusie: *I*, 315, 320, 326, 332, 348, 366, 394, 397, 450, 574, 587, 598, 635, 701; *II*, 196, 197, 205, 248, 297, 299, 304, 306, 325, 330, 333, 334, 340, 352, 427, 428, 456, 466, 513.
 imperialisme: *II*, 404-406, 531.
 imperium (als begrip uit de Romeinse staatsleer): *I*, 402, 486, 617, 628.
 - in imperio (staat in de staat): *I*, 152, 392, 470, 588, 617, 669, 688; *II*, 130.
 impopulariteit: *I*, 172; *II*, 306, 371, 394.
 incarnatie ('invleesching', menswording): *I*, 669; *II*, 422, 423.
 inconsequentie: *I*, 176, 250, 301, 305, 364, 460, 533, 534, 553, 560, 562, 576, 646, 669; *II*, 134, 207, 221, 288, 337, 349, 350, 438, 463.
 inconstitutioneel: *I*, 175, 177, 185, 187, 268, 273, 314, 333; *II*, 449. *Zie ook* ongrondwettig; systeem.
 Indemnitätsgesetz (sept. 1866): *II*, 480.
 Index, De: *I*, 623, 672; *II*, 83, 187, 235.
 India: *II*, 331. *Zie ook* Indië.

Indianen: *II*, 30.

Indië (soms = India): *I*, 126, 380; *II*, 33, 38, 64, 70, 76. *Zie ook* Nederlands-Indië; Oost-Indië; West-Indië.

indifferentisme → onverschilligheid.

individu: *I*, 69, 116, 257, 291-293, 302-305, 323, 382, 398, 416, 417, 480, 481, 500-591, 617-628; *II*, 7, 83, 128, 142, 159, 164, 179, 180, 196, 198, 212-238, 268, 297, 302, 323, 357-392, 420, 453, 459, 543.

individualisme (individualisering): *II*, 224, 261, 267, 292, 297-299, 305, 311, 331, 469.

-, christelijk: *II*, 267, 420.

individualiteit: *I*, 113, 134, 136, 363, 411, 444, 460, 576, 614; *II*, 211, 233, 239, 267, 272, 297, 299.

-, rechthebbende: *II*, 231.

individueel: *I*, 125, 130, 443, 479, 566, 569, 579, 586, 629, 637; *II*, 123, 128, 158, 160, 161, 196, 220, 234, 246, 272, 287, 289, 299, 342, 356, 419, 433, 461, 510. *Zie ook* despotisme; geloofsbehoefte; gezag; godsdienst; macht; recht; rede; soeverein; soevereiniteit; staat; verantwoordelijkheid; vrijheden; vrijheid.

- belang: *I*, 274, 553.

- bestaan: *I*, 433; *II*, 352.

- mening: *I*, 576; *II*, 277, 297, 469.

- werk: *II*, 290, 297.

Indus: *II*, 34.

industrialisatie: *I*, 201.

industrialisme: *I*, 154.

industrie (nijverheid) (soms met bij- of hoofdbetekenis: ijver, vlijt): *I*, 40, 63, 92, 108, 112, 202, 379, 434?, 435, 443, 446, 448, 481, 490, 517, 558, 626, 636, 641, 659; *II*, 4, 61, 75, 122, 160?, 203, 507, 529.

industriëlen: *II*, 494, 508.

inkomsten (ontvangsten), kerkelijke: *I*, 519; *II*, 81, 83, 84.

-, nationale (van landen, staten): *I*, 101, 151, 154, 167, 168, 182, 189; *II*, 40, 51.

-, stedelijke: *II*, 2, 227.

-, vorstelijke: *I*, 205, 322, 342, 421, 426, 434, 515, 525, 529; *II*, 1, 3, 394.

inquisitie (geloofsonderzoek): *I*, 57, 123, 274, 380, 551, 693, 695; *II*, 9, 12, 16, 60, 322, 468.

inspiratie: *I*, 579; *II*, 277, 327, 417, 418, 461.

Instituten: *I*, 145.

Instructie van 30 mei 1806: *I*, 613.

instrumentum regni (regeringsinstrument): *I*, 562; *II*, 203, 220, 443.

intellectualisme: *II*, 272, 457, 488.

intermediair (subst. en adj.): *I*, 424, 458, 460, 482, 539; *II*, 264, 307. *Zie ook* gezag; klasse; macht.

- lichaam (middenlichaam): *I*, 241, 518; *II*, 230.

interpellatie (van Groen): 1849: *II*, 524; 1863: *II*, 436.

interventie (bemiddeling, inmenging, tussenkomst):

a. politiek, binnenlands: *I*, 191, 394, 479, 554, 651, 687; *II*, 82, 91, 95, 259, 261, 295, 304, 350, 381. *Zie ook* staatsinmenging; -, buitenlands: *I*, 64, 65, 288, 315, 317, 541; *II*, 267, 336, 409, 412. *Zie ook* recht van interventie.

b. religie: van God: *I*, 361, 456, 581; *II*, 27, 46, 75; -, van geestelijken: *I*, 458, 460, 593, 616, 687; *II*, 113, 188, 322; -, van leken: *I*, 424; *II*, 300, 307.

intrig(u)e(kuiperij, machinatie): *I*, 165, 208, 381, 406, 442, 476, 478, 503, 554; *II*, 228, 233, 394, 409, 512.

-, politieke: *II*, 260, 409?, 436.

inwendige zending: *II*, 345, 385.

Ioniërs: *II*, 35, 36, 131.

Ionische republiek der Zeven Eilanden: *I*, 47, 52, 53, 61, 64, 68.

ironie: *I*, 188, 543; *II*, 315, 492, 523, 524, 545.

irvingianisme: *II*, 480.

Isières: *I*, 273.

islam → mohammedanisme.

isolement: *I*, 430, 444, 584; *II*, 236, 544.

isolering: *I*, 240, 319, 326, 358, 364, 406, 425, 438, 442, 449, 463, 495, 497, 507, 561, 585, 633, 637, 692; *II*, 87, 121, 217, 224, 236, 297, 311, 351, 407, 510, 539.

Israël: *I*, 303, 373, 466, 487; *II*, 27-33, 44, 47-49, 76, 105, 106, 125, 149, 194, 283, 460.

Israëlieten: *I*, 415, 455, 587, 600, 610, 611, 623, 641, 646, 702; *II*, 27-30, 44, 49, 76, 92, 93, 102-108, 118, 162-179, 187, 221, 251-254, 265, 355, 378, 421-423, 427, 428, 433, 442, 449, 464. *Zie ook* Joden.

Issos: *II*, 38.

Italianen: *I*, 90, 132, 497; *II*, 12, 138, 411.

Italië: *I*, 28, 51, 75, 88-134, 352, 373, 378, 403-435, 451, 476, 490, 497, 498, 578; *II*, 7, 35, 39-43, 53-74, 155, 320, 334-339, 346, 406-415, 479, 513. *Zie ook* politiek; regering; republiek; revolutie; revolutionair; staat.

J

jacobinisme: *I*, 301, 313, 553; *II*, 157, 201.

-, gematigd: *I*, 301, 320, 545.

jacobijnen → Frankrijk, geschiedenis van, sub B21.

jacobijns: *I*, 534; *II*, 132. *Zie ook* constitutie; republiek, revolutionaire; theorie, revolutionaire.

jansenisme: *I*, 639, 660, 670, 672; *II*, 21, 70, 222, 462. *Zie ook* oud-katholicisme.

Japan: *I*, 126.

Jassy: *I*, 48, 64.

Java: *I*, 126; *II*, 105, 344, 417, 520, 526, 531.

Jemappes: *I*, 200.

Jena: *II*, 411.

Jericho: *II*, 28.

Jeruzalem: *I*, 380; *II*, 27-29, 32, 34, 44, 46, 49, 60, 76, 149, 333;

-, Golgotha: *II*, 115.

jezuïeten/jezuïtisme: *I*, 64, 94, 103, 108, 159, 202, 516, 529, 680-682, 693; *II*, 69, 116, 151, 166, 221, 267, 278, 327, 503, 508, 520.

-, protestantse: *II*, 151, 520.

Joden (joden): *I*, 40, 43, 45, 57, 160, 358-361, 455, 456, 574, 583, 608, 610, 626, 632, 646, 647; *II*, 27, 34, 39, 44, 49-51, 55, 107, 128, 169, 221, 248, 252, 254, 344, 378, 422, 428, 433. *Zie ook* Israëlieten.

jodendom: *I*, 454; *II*, 358.

joods: *I*, 233, 600, 666; *II*, 120, 143. *Zie ook* constitutie; eredienst; gebruik; geloof; gelovige; godsdienst; school, Israëlitische; theocratie; theoloog; volk; voorvader; wet; wetgeving, mozaïsche; zede.

Jordaan: *II*, 27.

journalist(iek): *I*, 160, 165, 176, 201, 209, 241; *II*, 376, 461. *Zie ook* losbandigheid, journalistieke; misdaad.

Juda: *II*, 27, 29, 32.

Judea: *I*, 456; *II*, 46, 48, 50.

Jufer: *I*, 623.

juli-ordonnanties (1830) → Frankrijk, geschiedenis van, sub B22.

juni-oproer (1848): *II*, 195, 201.

juridisch (juridiek, rechtelijk): *I*, 514; *II*, 309, 316, 480, 521. *Zie ook* partij, antirevolutionaire.

- kwestie: *I*, 368; *II*, 44, 309. *Zie ook* rechtspunt.
- oordeel (uitspraak): *I*, 501; *II*, 80.
- standpunt: *II*, 307, 308, 317, 457.
- juridisch-confessioneel; *II*, 451, 468, 474, 527. *Zie ook* beginsel.
- jurisconsult/jurist → rechtsgeleerde.
- jury (gezworenen): *I*, 75, 78, 110, 126, 170, 171, 174, 176, 177, 220, 223, 378, 542, 650.
- jus albinagii: *I*, 104.
- belli ac pacis → recht van oorlog en vrede.
- canonicum → recht, kanoniek.
- circa sacra: *I*, 628, 634; *II*, 88, 526.
- constituendum (denkbeeldig, ideaal-, theoretisch recht): *I*, 125, 417, 585, 611; *II*, 159.
- constitutum: *I*, 610, 611. *Zie ook* recht, bestaand(e) resp. positief.
- detractus: *I*, 104.
- gentium → volkenrecht.
- humanum → recht, menselijk.
- in sacra: *I*, 628, 634; *II*, 88, 129, 223, 425, 518.
- patrium → recht, vaderlijk.
- privat(or)um → privaatrecht.
- strictum (streng recht): *I*, 277, 676.
- juste-milieu (middenweg etc.): *I*, 96, 102, 128, 313, 320, 534, 535, 549, 550, 553, 562, 580, 607; *II*, 197, 199, 201, 206, 224/5, 263, 362, 380, 385, 502.

K

- Kaap de Goede Hoop: *I*, 21, 29; *II*, 64.
- kabinetsformatie van 1856: *II*, 548-555.
- Kagermeer: *I*, 9.
- Kainardsji (Kainardgé): *I*, 64.
- Kaiserslautern: *I*, 657.
- Kaiserswerth (Keiserswerth): *I*, 704.
- Kalmukken: *I*, 393.
- Kamer(s) → Staten-Generaal. *Zie ook* ontbinding van de Kamer(s).
- Kamer van Gedeputeerden (1830): *II*, 512.
- van koophandel: *I*, 201; *II*, 498.
- Kanaal, Het: *I*, 439, 443; *II*, 271.
- Kanaän(ieten): *II*, 27, 32.
- kannibaal: *I*, 38; *II*, 30, 194.
- Karolingers: *I*, 319, 321, 328, 422, 432, 469, 472, 487, 559, 587; *II*, 56.
- Karpaten: *II*, 34.
- Kaspische Zee: *II*, 34.
- kaste: *I*, 532, 558, 592; *II*, 33.
- katholicisme: *I*, 182, 252, 257, 271, 307, 436, 441, 442, 502-505, 518, 560, 566, 569, 576-578, 588, 638, 667; *II*, 16, 21, 415, 416. *Zie ook* oud-katholicisme; rooms-katholicisme; ultrakatholicisme.
- , protestants: *I*, 462.
- katholiciteit → evangelische katholiciteit.

katholiek (subst.): *I*, 57, 175, 243, 271, 306-311, 342, 348, 359, 362, 374, 377, 436, 458, 560, 561, 577, 578, 583, 596, 601-696; *II*, 8, 12, 17, 21, 129, 175, 222, 250, 260, 344, 391, 415, 479, 514. *Zie ook* antikatholiek; half-katholiek; naamkatholiek; nationaal-katholiek; niet-katholiek; roomse (subst.); rooms-katholiek; ultrakatholiek.

- (adj.): a. = rooms-katholiek → rooms-katholiek; b. i.t.t. rooms-katholiek: *II*, 479.

Katwijk (+ Gradeermachine): *I*, 24, 26.

keizer: *I*, 42, 679; *II*, 382.

-, Byzantijnse: *I*, 39; *II*, 63.

-, Duitse (Frankische): *I*, 286, 288, 342, 373, 375, 377, 423, 432, 476, 560, 565, 568, 571, 678; *II*, 1, 2, 14, 56-62, 67-69, 126, 207, 334, 400, 402.

-, Franse: *I*, 300, 304, 357; *II*, 73, 74, 87, 119, 184, 197, 405-407, 410, 490, 492, 526.

-, Oostenrijkse: *II*, 478.

-, Romeinse: *I*, 38, 324, 377, 401, 420, 423, 450, 468, 497, 511, 557, 569-573; *II*, 52, 53, 125, 250.

-, Russische (tsaar): *I*, 48; *II*, 215, 329, 407, 496.

keizerlijk: *I*, 468, 628; *II*, 415. *Zie ook* despotisme; geweld; gezag; macht; regering; souvereiniteit; systeem; troon.

- garde: *I*, 421, 572.

- titel: *I*, 423, 468, 511; *II*, 43, 57, 63, 73.

keizerlijken: *II*, 59.

keizerrijk, Duitse (Frankische): *I*, 379, 383, 432, 439, 443, 476, 497, 558, 564, 566, 568, 678; *II*, 1, 4, 7.

-, Franse: *I*, 562; *II*, 215, 404-406.

-, Griekse (oosterse) → Byzantium.

-, Romeinse: *I*, 377, 419-421, 436, 439, 468, 497, 559, 569-573, 583.

kerk: *I*, 10-713 passim; *II*, 2-546 passim.

-, (aarts)bisschoppelijke: *I*, 674.

-, aartsvaderlijke: *I*, 567.

-, afzonderlijke (bijzondere, zowel in de zin van plaatselijke (binnen één kerkverband) als m.b.t. de denominaties van de ene wereldkerk): *I*, 460, 560, 597, 621, 627, 633, 699; *II*, 117, 287, 290, 296, 297, 300.

-, algemene: a. (Rooms-)Katholieke → kerk, Rooms-katholieke. b. (Heilige) algemene (katholieke) christelijke (Twaalf artikelen): *I*, 459, 560; *II*, 183, 292, 297, 311, 341, 469. *Zie ook* kerk, universele. c. algemene gemengde (humanistische) staatskerk: *II*, 190, 422.

-, anglicaanse (Engelse, episcopale): *I*, 440, 441, 481, 500, 502; *II*, 91, 158, 164, 165, 169, 278, 328. *Zie ook* anglicanen.

-, apostolische: *I*, 461.

-, bestaande (gevestigde): *I*, 416; *II*, 285, 290, 292, 298, 337, 460, 469, 537.

-, christelijke: *I*, 54, 89, 90, 325, 350, 357-367, 386, 423, 454-463, 505-588, 617-686, 706, 708; *II*, 2, 7-9, 46-75, 130, 149, 183, 276-298, 306-393, 413-487, 518-545.

-, confessionele: *II*, 385.

-, evangelische: *I*, 461, 463, 498, 662, 695, 697, 700; *II*, 21, 71, 76, 223, 293, 302, 338, 371, 385, 444. *Zie ook* kerk, protestantse.

-, gallicaanse: *I*, 438, 516, 679, 695. *Zie ook* gallicanisme.

-, gemengde: *II*, 190.

-, gereformeerde: *I*, 83; *II*, 92, 288, 295, 385. *Zie ook* kerk, Ned. Herv.

-, Geunierde (in Duitsland): *II*, 385.

-, Griekse: *I*, 34, 39, 59, 64, 457, 583, 679; *II*, 58.

-, heersende: *I*, 57, 243, 373, 502, 599, 611, 618; *II*, 130, 221, 223, 426. *Zie ook* godsdienst, heersende.

- , historische: *II*, 294, 297, 299.
- , iedere: *I*, 625; *II*, 433.
- , Jansenistische: *II*, 21.
- , Latijnse: *I*, 46, 59.
- , liberale (vrijzinnige): *I*, 663; *II*, 468.
- , Lutherse: *I*, 204, 602, 708, 709; *II*, 223, 278, 334, 337, 355, 358, 369, 370, 385.
- , mohammedaanse: *II*, 56, 484.
- , nationale: *I*, 206, 272, 567; *II*, 158, 162, 328, 337, 344, 347.
- , nationale-katholieke: *I*, 672.
- , Nederlandse Hervormde: *I*, 357-378, 444, 597-713; *II*, 7-22, 81-96, 105-121, 136-150, 165-184, 223, 224, 240-249, 275-317, 322, 349, 421-432, 451-474, 483-489, 513-531, 546. *Zie ook* synode van de -.
- , onhandelbare: *II*, 273.
- , ontaarde (bedorven, verbasterde): *I*, 94, 458, 516, 680; *II*, 8, 58, 65, 66, 75, 115, 286, 300, 465, 469.
- , onzichtbare: *II*, 303.
- , Oost-Indische: *II*, 91.
- , orthodoxe: *II*, 20.
- , presbyteriaanse: *I*, 441, 502; *II*, 69, 91, 294.
- , Protestantse: *I*, 625, 669, 677, 681, 688, 694.
- , protestantse (van de Hervorming): *I*, 204, 348, 378, 436, 460, 462, 505, 576, 577, 633, 644, 700; *II*, 8, 9, 66, 68, 75, 94, 113, 122, 144, 148, 186, 222, 223, 249, 278, 281, 287, 290, 295, 301, 308, 324, 341, 392, 469. *Zie ook* kerk, evangelische resp. gereformeerde.
- , rechtzinnige → kerk, orthodoxe.
- , reglementaire: *II*, 284, 293, 314, 425, 429, 464, 467, 473, 514, 518.
- , Remonstrantse: *I*, 708, 709.
- , Rooms-Katholieke: *I*, 9, 39, 64, 83, 90, 94, 100, 203, 241, 303-311, 348, 349, 354, 362, 373, 442-464, 504-520, 560, 575-583, 602-695; *II*, 8, 12, 65-94, 112-144, 171, 186, 188, 221, 222, 267, 361, 415-427, 444, 479, 484, 506, 531, 537.
- , Schotse: *II*, 91, 162, 169, 278, 302.
- , strijdende: *I*, 563.
- , toekomstende (kerk der toekomst): *II*, 298, 468.
- , triomferende: *I*, 454, 563.
- , universele (mondiale): *I*, 302, 303; *II*, 25, 416. *Zie ook* kerk, algemene, sub b.
- , vaderlandse: *II*, 483.
- , valse/ware: *I*, 686.
- , vrije (onafhankelijke): *II*, 285, 286, 293, 295, 299, 300, 302, 323.
- , Waalse: *I*, 597, 667, 701; *II*, 79-97, 122, 148-150, 501, 530.
- , wedergeboren (vernieuwde): *II*, 293, 300-302, 307, 309.
- , West-Indische: *II*, 91.
- , wettige: *I*, 686.
- , woestijn-, *II*, 221.
- , zichtbare: *I*, 396, 459, 576; *II*, 303, 309.
- en maatschappij: *I*, 560, 565; *II*, 114, 246, 381, 457, 541.
- en school (onderwijs): *I*, 365, 604-653; *II*, 109, 113, 118, 165, 170, 172, 187-191, 204, 218, 226, 249, 251, 274, 385, 393, 417-421, 430, 431, 437, 444, 464, 515-523, 541, 545. *Zie ook* opvoeding en kerk.

- en staat (regering): *I*, 39, 225, 362, 396, 508, 516, 520, 521, 560, 565, 593, 600-698, 710, 713; *II*, 8, 21, 71-89, 110-135, 148, 158, 164, 165, 169, 172, 187, 191-226, 241-299, 340, 354-405, 425-463, 502, 513, 520, 527, 528. *Zie ook* scheiding resp. vereniging van -; staatskerk.
- en vaderland: *I*, 211; *II*, 360, 430, 453, 455, 469.
- , recht(en) van de: *I*, 615-618, 622, 648, 653, 668-672, 677, 691, 692, 710, 712; *II*, 7, 20, 80-96, 102, 129, 147, 165, 223, 238, 241-249, 283, 290-316, 369, 382, 413, 424-431, 464, 470-473, 484, 517, 518, 538.
- , wezen van de: *I*, 671. *Zie ook* ontbinding van de kerk; vrijheid van de kerk.
- kerkbegrip: *II*, 254, 300, 468, 514.
- kerkbelijdenis → geloofsbelijdenis.
- kerkbewustzijn (kerkelijk besef): *II*, 289, 464, 468, 473.
- kerkelijk: *I*, 89, 422, 444, 481, 617, 626, 628, 656, 680; *II*, 86-92, 129, 134, 146, 149, 165, 186, 222, 241-246, 288-308, 361, 385, 415, 422, 425, 451, 464, 486, 518, 533, 545. *Zie ook* aristocratie; beginsel; christendom; crisis; geloofsbelijdenis; gewoonte; gezag; gezindheid; inkomsten; liefdadigheid; losbandigheid; macht; onderwijs; ongeloof; orde; orthodoxie; partij; praktijk; recht; school; soeverein; soevereiniteit; staat; staatsrecht; systeem; traditie; tucht; tyrannie; usurpatie; verdraagzaamheid; vrede; vrijheden; waarborg; wanorde; wet.
- aard (karakter): *II*, 92, 298, 466.
- ambt (bediening etc.): *I*, 79, 625, 633, 640; *II*, 58, 245, 316, 371, 441.
- autoriteit(en) (overheid): *I*, 621, 630, 641, 654; *II*, 277, 280, 289, 302-304, 313, 314, 316, 338, 368.
- ban(bliksem) (banvloek): *I*, 433, 434, 473, 565; *II*, 58-60, 66, 143.
- bestuur (kerkbestuur): a. algemeen: *I*, 612, 654, 659; *II*, 89, 90, 96; b. van de NHK: *I*, 666, 707-709; *II*, 79, 84, 91, 93, 113, 146, 312-314, 432, 472, 473, 484-487; c. van de Rooms-Katholieke kerk: *I*, 100; d. van de Waalse kerk: *II*, 80; e. van de Lutherse kerk in Duitsland: *II*, 355, 369; f. bisschoppelijk: *I*, 442, 503, 672, 673, 681, 682; *II*, 69, 84.
- eenheid (band): *II*, 278, 296, 298, 302, 304, 518, 519.
- gebied (terrein, het kerkelijke etc.): *I*, 664; *II*, 89, 146, 283, 287, 290, 297, 301, 307, 316, 355, 359, 413, 465, 487, 488, 519.
- gemeenschap: *II*, 223, 303, 469. *Zie ook* kerkgemeenschap.
- gemeente → gemeente, kerkelijke.
- genootschap → kerkgenootschap.
- goederen: *I*, 201; *II*, 81, 86, 89, 392. *Zie ook* geestelijke goederen.
- grondslag: *II*, 464, 465, 469.
- instelling (gesticht): *I*, 43, 460, 576, 599, 665; *II*, 245.
- kwestie: *II*, 290, 300, 483.
- organisatie: *I*, 368, 369, 378, 463, 688; *II*, 21, 89, 91, 223, 277, 282, 294, 295, 303, 304, 316, 425, 429, 485. *Zie ook* kerkinrichting.
- pers: *II*, 302, 315.
- plicht(betrachting): *II*, 290, 474, 485.
- positie: *II*, 470, 486.
- reglement → reglement.
- richting: *II*, 248, 250.
- standpunt: *II*, 286, 453.
- strijd: *I*, 664; *II*, 289, 543.
- twist(gesprek) (woeling): *I*, 367, 374, 375, 455, 662-666, 708; *II*, 21, 425.
- voorschrift (verbod): *I*, 658; *II*, 245.
- weg: *II*, 292, 309.

- zaken (aangelegenheden): *I*, 424, 502, 673, 676; *II*, 86, 90, 245, 429.

kerkelijkheid: *II*, 269, 299, 514, 517, 519.

kerkenverbond → unie sub B(1848).

kerkeraad (consistorie): *I*, 612, 654, 671, 707; *II*, 79, 80, 89, 121, 127, 178, 179, 283, 296, 301, 313, 344, 487.

-, Amsterdamse Hervormde: *II*, 313, 344.

-, - Waalse: *I*, 667; *II*, 94.

-, Haagse Hervormde: *II*, 98, 99, 102, 145-147, 344, 473, 483-486, 538.

-, - Waalse: *I*, 667; *II*, 79, 80, 148-150.

-, Utrechtse Hervormde: *II*, 486.

kerk(gebouw): *I*, 9, 19, 45, 67, 83, 140, 165, 198, 203, 358, 393, 416, 432, 476, 502, 578, 687, 698; *II*, 57, 242, 329, 339, 344, 468, 485, 537, 538.

kerkgeloof: *II*, 172, 243, 283-298, 308, 309, 312, 431, 518.

kerkgemeenschap: *II*, 47, 81, 385, 431, 451, 471-473. *Zie ook* kerkelijke gemeenschap.

kerkgenootschap (kerkelijk genootschap): *I*, 124, 599-690; *II*, 86, 91, 98, 103, 104, 108, 110, 172, 174, 249, 424, 425, 433, 537, 538, 545.

-, christelijk: *I*, 599, 653; *II*, 105-107, 433.

-, Hervormd: *II*, 112, 223.

kerkgeschiedenis: *I*, 350, 455, 460, 502, 575, 577, 582, 584, 608; *II*, 25, 92, 149, 287, 294, 296, 307, 345.

kerkgeschil → kerkelijke twist.

kerkherstel: *II*, 148, 483, 519, 522.

kerkhervormer → hervormer.

Kerkhervorming → Hervorming.

kerkinrichting: *II*, 381, 502. *Zie ook* kerkelijke organisatie.

kerkleer: *I*, 57, 363, 498, 627, 633, 643, 663, 699, 706-708; *II*, 60, 107, 108, 149, 150, 172, 221-224, 242, 243, 273-316, 329, 369, 380, 413, 425, 433, 467, 483-486, 514, 520, 522, 525.

(kerk)le(e)raar: *I*, 34, 70, 233, 606, 612-616, 623-625, 632-654, 660, 663, 664, 679, 707; *II*, 81-84, 87, 96, 121, 170, 250, 429-431, 457, 458, 464-467, 472, 473, 485.

kerklid: *I*, 358, 362, 363, 416, 457, 460, 576, 612, 618, 619, 627, 632-634, 648, 668, 670, 686, 687, 707, 708; *II*, 86, 90-94, 105, 108, 110, 130, 141, 146, 280, 284, 289-297, 316, 322, 344, 431, 470, 473, 518. *Zie ook* gemeentelid; leek.

-, gelovig: *I*, 713; *II*, 289, 292, 463, 471.

kerkpolitiek: *I*, 680; *II*, 165.

kerkrecht: *I*, 628; *II*, 465-468. *Zie ook* recht, kerkelijk.

kerkregering: *I*, 432. *Zie ook* hiërarchie.

kerkscheuring (schisma): *I*, 39, 457, 504, 583, 672, 708; *II*, 301.

kerktheorie → kerkbegrip.

kerkvader: *I*, 461, 576, 628; *II*, 65.

kerkvergadering: *II*, 122, 463. *Zie ook* concilie.

kerkvisitatie: *II*, 148, 149, 483, 486, 487.

kerkvoogd, rooms-katholiek: *I*, 602, 605, 629, 641, 644, 646, 655, 658, 672, 677; *II*, 61 (op laatstgenoemde drie plaatsen = paus).

kerkvorm: *II*, 224, 425, 431, 469.

kerkwezen: *I*, 632.

ketter(ij) (verkettering): *I*, 39, 54, 57, 60, 94, 377, 457, 461, 504, 560, 565, 567, 577, 586, 666, 673, 679, 686, 687, 695, 699, 708, 709; *II*, 8, 9, 21, 22, 55-75, 222, 231, 292, 341, 378, 381.

Keulen: *II*, 12, 18.

Keurhessen: *II*, 403.

Keurmark: *II*, 480.

kiesrecht/kiesstelsel: a. algemeen: *I*, 280, 312; *II*, 160, 161, 233, 386, 388, 520, 533;

b. algemeen (individueel) kiesrecht (stemrecht), in de kerk: *II*, 295, 392, 488; - in de staat: *I*, 296 (volksverkiezingen); *II*, 160, 201, 386, 412, 542;

c. censuskiesrecht: *II*, 204, 237;

d. kiesvereniging (kiesvergadering): *II*, 260, 267, 525, 531;

e. kieswet → 1. wet, Franse sub e; 2. -, Nederlandse sub 20;

f. kiezer: *I*, 537; *II*, 227, 250, 259, 359, 375, 391, 393, 395, 445-447, 488, 514, 522, 549;

g. verkiesbaarheid ('electiviteit', verkiezing), van 'monarchen': *I*, 53, 302, 315, 326, 377, 379, 386, 419, 421, 422, 425, 439, 466, 476, 485, 487, 491, 493-495, 500, 507, 570, 678; - van aristocraten, magistraten, volksvertegenwoordigers etc.: *I*, 302, 379, 386, 398, 405, 446, 471, 478, 485, 493, 496, 507, 513, 540-542, 594;

h. verkiezingen (stembus): *I*, 210, 215, 219, 225, 312, 333, 488, 493, 503, 541, 555, 562; *II*, 160, 166, 391, 399, 460, 461, 525, 526, 538, 542, 544, 549; -, rechtstreekse: *I*, 540, 546; *II*, 154, 159, 194, 195, 237, 542, 550.

Kimbren: *II*, 43.

Kirchentag: *II*, 294, 295, 308, 383, 385, 444.

Kirgiezen: *I*, 393.

klasse: *I*, 113, 342, 357, 358, 384, 433, 442, 477, 537, 544, 545, 557, 561, 564, 569, 573, 583, 594; *II*, 2, 33, 214, 224, 388.

-, adellijke → stand, adellijke.

-, heersende (onderdrukkende): *I*, 425, 426, 568.

-, hogere (bevoorrechte etc.): *I*, 109, 111, 112, 118, 128, 222, 247, 365, 418, 465, 532, 570, 590, 594; *II*, 345.

-, intermediaire → middenklasse.

-, lagere (mindere etc.): *I*, 80, 96, 128, 373, 523, 536, 594, 638, 666; *II*, 20, 203.

Zie ook stand; volksklasse.

klassieke studie: *I*, 93, 143, 144, 153, 374, 377, 449, 497, 499, 556; *II*, 66, 120, 502, 530.

Kleef: *I*, 704.

Klein-Azië: *II*, 35, 38, 43.

klimaat: *I*, 88, 112, 121, 134, 136, 144, 401, 483, 581, 584, 592; *II*, 32, 187.

Klodzko (Glatz): *I*, 607.

klooster: *I*, 45, 198, 203, 350, 373, 432, 449, 476, 558, 571, 578, 681, 687, 693, 695; *II*, 57, 143.

Koblenz: *I*, 544.

Königgrätz → Sadowa.

koloniaal (adj.): *I*, 83, 93; *II*, 421, 435-438, 453, 520.

kolonie (volk(s)planting): *I*, 53, 55, 79-84, 86, 93, 96, 101, 108, 126, 156, 168, 290, 333, 420, 448, 478, 544, 594, 595; *II*, 31, 32, 35, 40, 72, 344, 436, 438, 515, 520, 524, 526.

koning: *I*, 42-704 passim; *II*, 2-555 passim.

-, alvermogende: *I*, 689; *II*, 34, 195, 234.

-, protestantse: *I*, 679; *II*, 68.

-, wettige: *I*, 676, 685.

Zie ook burgerkoning.

koningschap: *I*, 499, 515, 546, 553, 564; *II*, 212, 236, 349, 362, 367, 375, 376, 388, 394, 395.

-, absolute: *I*, 293, 446, 568, 569; *II*, 1.

-, antieke: *I*, 404, 412, 538.

-, beperkte: *II*, 218, 395.

- , constitutionele: *I*, 106, 205-207, 211, 230, 299, 315-321, 450, 491, 510, 525, 527, 534, 538, 539; *II*, 201, 233, 234, 362/3, 365, 388, 391, 393, 509.
- , Duitse (Pruisische): *II*, 334, 375, 376, 379, 387, 394, 395.
- , Engelse: *I*, 299, 439-441, 491; *II*, 365, 366.
- , erfelijke: *I*, 293, 312, 321, 403, 404, 409, 423, 439, 450, 451, 466, 469, 483, 485, 493, 537, 568, 569; *II*, 1, 18, 67, 125, 204, 215, 235, 400, 512, 538.
- , Europese: *I*, 205-207, 450, 567-570.
- , Franse (Frankische): *I*, 316-328, 419-436, 446, 447, 466, 476, 477, 488, 515, 534, 537, 538, 544, 559; *II*, 1, 215, 228, 232, 233, 349, 391, 394.
- , nationale: *II*, 366.
- , Nederlandse: *I*, 211; *II*, 258, 366.
- , onschendbare: *II*, 387.
- , wezenlijke: *II*, 396.
- , willekeurige: *I*, 446.
- Zie ook* recht van de troon sub f.
- koningsgezindheid (royalisme): *I*, 293, 318, 418, 463, 491, 503, 505, 526-562; *II*, 197, 204, 215, 232, 234, 236, 331, 332, 335, 396. *Zie ook* partij, royalistische.
- koningsmoordenaar: *I*, 554, *II*, 408.
- koninkstittel: *I*, 305, 401, 427, 466, 470, 491, 525, 559, 594; *II*, 70, 201, 233.
- koninklijk: *I*, 174, 180, 197, 403, 404, 412, 470, 473, 475, 479, 529, 533, 538, 542; *II*, 11, 14, 18, 179, 214, 332, 334, 370, 382, 387, 395, 397, 443. *Zie ook* aristocratie; despotisme; domein; gezag; macht; privilege; raad; recht van de troon sub e; regering; souvereiniteit; verordening; wil; willekeur.
- (Koninklijke) Besluiten (secrete, staatsbesluiten etc.):
- a. algemeen: *I*, 597, 609, 611, 615, 621, 623, 627, 630, 638, 644, 650, 653, 655, 674; *II*, 81, 84, 90, 92, 95, 96, 108, 111, 245.
- b. chronologisch geordend: 28 sept. 1801: *II*, 86; 2 aug. 1808: *I*, 660; 1 dec. 1813: *I*, 125; 23/4 dec. 1813: *II*, 87; [13 juli?] 1814: *II*, 496; 18 jan. 1814: *I*, 630, 648; 8 april 1814: *II*, 87-89; 18 april 1814: *I*, 73; 23 febr. 1815: *I*, 158, 173, 179, 306; 20 april 1815: *I*, 158, 173, 179, 306; 22 april 1815: *I*, 294; 28 mei 1815: *I*, 662; 2 aug. 1815: *I*, 141, 256, 630, 648; 7 jan. 1816: *I*, 670; *II*, 89, 277; 10 mei 1817: *I*, 600; 19 aug. 1817: *II*, 89; 9 sept. 1817: *I*, 650; 25 maart 1818: *II*, 89; 1 aug. 1818: *I*, 166; 8 juni 1820: *I*, 173, 177, 274; 5 oct. 1822: *I*, 245; 14 juni 1825: *I*, 173, 243, 306, 609, 673, 684; 14 aug. 1825: *zie* voorgaande; 28 sept. 1825: *I*, 709; 20 nov. 1825: *zie* 14 juni 1825; 23 dec. 1826: *II*, 504; 1827: *I*, 642; 17 aug. 1827: *I*, 83; 13 april 1828: *I*, 141; 23 oct. 1828: *I*, 265; 31 dec. 1828: *II*, 493; 19 febr. 1829: *I*, 172, 306; 1 april 1829: *II*, 493; 10 april 1829: *II*, 493; 20 juni 1829: *I*, 307; 30 juni 1829: *I*, 232, 238; *II*, 495; 2 oct. 1829: *I*, 243, 307; 8 jan. 1830: *I*, 310; 20 jan. 1830: *I*, 191; 27 mei 1830: a. algemeen: *I*, 311, 618, 641; *II*, 498; b. art. 1: *I*, 615, 619, 639, 642, 651, 652, 659; *II*, 77; c. art. 2: *I*, 639, 652; d. art. 6: *I*, 624, 639, 658; 4 juni 1830: *I*, 311; *II*, 498; 30 jan. 1831: *I*, 279; 13 aug. 1831: *I*, 652; 12 febr. 1836: *II*, 493; 5 juli 1836: *I*, 665; 8 dec. 1839: *I*, 658; 12 nov. 1840: *I*, 598; *II*, 515; 2 jan. 1842: *I*, 599, 702, 703; *II*, 98 (art. 6), 99 (art. 9), 102, 104, 108, 109 (art. 10), 112, 115, 11, 258, 291, 519; 29 juli 1843: *II*, 79-97; 24 mei 1848: *II*, 94; 13 dec. 1860: *II*, 318; 18 dec. 1860: *II*, 318.
- Boodschap (Ned.): a. nov.-dec. 1829: *I*, 249-251, 254, 263, 264; b. 11 dec. 1829: *I*, 186, 193, 235, 238, 244, 249, 272, 309, 310; *II*, 235, 496, 498, 511; c. 1830/1: *I*, 278, 282. *Zie ook* Frankrijk, geschiedenis van, sub A6.
- edict: *I*, 517; *II*, 11.
- familie (huis): *I*, 422, 425; *II*, 334.
- hof: *I*, 428, 474.
- Huis-Archief (KHA): *I*, 139, 232, 238, 249; *II*, 267, 513, 520, 540.
- Nederlandsch Instituut: *II*, 516, 526.

- Penningkabinet: *I*, 139.
- persoon: *I*, 500, 537; *II*, 375.
- residentie: *I*, 276, 277.
- sanctie: *I*, 535, 536.
- scepter: *I*, 57, 321; *II*, 496.
- Konstantinopel: *I*, 38, 40, 43, 45, 48, 52, 59, 68, 592; *II*, 53, 56, 63; - Zeven Torens: *I*, 68.
- Konstanz: *II*, 62.
- Kopenhagen: *I*, 98; *II*, 334.
- Kopten: *I*, 45.
- koran: *I*, 38, 43, 44, 593; *II*, 55.
- Korinthe: *I*, 704; *II*, 35.
- Kortrijk: *I*, 164.
- kritiek: a. op Groen: *I*, 85, 141, 710; *II*, 315, 424, 442, 514; b. van Groen: *I*, 82, 293, 294, 296, 377, 402, 441, 482, 556, 559, 562, 564, 566, 597; *II*, 225, 252, 256, 417, 435, 443, 448, 479, 551; c. van anderen: *I*, 1, 174, 235, 323, 348, 367, 382, 490, 623, 628, 663; *II*, 3, 197, 215, 216, 228, 312, 313, 323, 357, 381, 456, 465, 484, 505, 515; d. bijbelkritiek: *I*, 583; *II*, 112.
- Zie ook* historische kritiek.
- Kroaten: *II*, 213.
- kronen: *I*, 61, 312, 430, 510.
- kroniek(schrijver) (jaarboek): *I*, 89, 317, 319, 352, 416, 421, 442, 451, 455, 469, 471, 472, 486, 490, 581, 591; *II*, 155.
- kroon: *I*, 245-247, 284, 323, 370, 395, 404, 418-435, 466-478, 491-502, 537, 587, 678; *II*, 57-60, 70, 73, 156, 235, 351, 365, 371, 375, 376, 383, 391-402, 412, 435-439, 447. *Zie ook* recht van de kroon.
- kruis: *I*, 19, 34, 39, 46, 50, 54-57, 59, 60, 67, 92, 454, 455, 457, 623, 624, 645; *II*, 45, 54, 55, 60, 65, 142, 177, 253, 254, 277, 281, 384, 401, 433, 434.
- kruisigen: *I*, 19; *II*, 9, 48, 50, 142, 281, 316, 422, 433.
- kruistocht: *I*, 54, 57, 67, 89-92, 126, 338, 375, 430, 433, 435, 436, 439, 470, 477, 479, 558, 564, 566; *II*, 3, 7, 59-62, 132.
- krijg → oorlog.
- kuiperij → intrig(u)e.
- Kulturkampf: *II*, 542, 543.
- kunst: algemeen: *I*, 120, 130, 135, 140, 142, 144, 389, 585; *II*, 36; 435; beeldende en beeldhouwkunst: *I*, 54, 120, 129, 134, 139; *II*, 33, 36, 50; bouwkunst: *I*, 16, 129, 130, 134; *II*, 33, 36; graveerkunst: *I*, 139; muziek: *I*, 121, 129, 130, 134; *II*, 25; schilderkunst: *I*, 25, 28, 120, 121, 129, 130, 134, 136, 139; *II*, 33, 536; taalkunst: *I*, 128. *Zie ook* dichtkunst.
- kunsten, schone (en fraaie letteren): *I*, 25, 36, 44, 110, 121, 129-134, 136, 139, 446, 577, 578; *II*, 35.
- en wetenschappen: *I*, 1, 8, 31, 37, 39, 40, 53/4, 66, 85, 93-95, 98, 107, 116, 122-124, 136, 150, 165, 230, 463, 481, 569; *II*, 25, 33, 34, 36, 42, 43, 54, 60. *Zie ook* Provinciaal Utrechts(ch) Genootschap van -.
- kunstenaar: *I*, 122, 128-130, 133, 134.
- kunstzin: *II*, 33, 34, 42.
- kwestie: *Zie* Belgische; financiële; formulier-; godsdienstige; historische; juridische; kerkelijke; Limburgse; Luxemburgse; maatschappelijke; machts-; politieke; portefeuille-; question brûlante; Romeinse; rooms-katholieke; school-; sociale; theologische; Zaalbergse.

L

Lagerhuis → parlement, Engelse.

Lahn: *I*, 199.

Laibach (Ljubljana): *I*, 104.

Lakedaimon: *I*, 398; *II*, 35.

landaard → volkskarakter.

landbouw: *I*, 40, 44, 80, 84, 113, 142, 161, 444, 446, 571; *II*, 20, 25, 30, 33, 34, 40, 352, 488.

landdag: *I*, 58, 482; *II*, 358, 372, 384, 398.

landsheer: *I*, 695; *II*, 5, 6, 219, 236, 373.

landstenden → stenden.

Languedoc: *I*, 446, 478, 482, 495.

laodiceïsme: *II*, 461, 472.

Laon: *I*, 484, 492, 495.

lastbrief: *I*, 343, 528; *II*, 10.

lastgever: *II*, 18, 190.

lasthebber (mandataris etc.): *I*, 207, 229, 296, 300, 313, 317, 321, 343, 384, 414, 433, 434, 450, 452, 475, 500, 507, 535, 594, 677; *II*, 16, 20, 74, 237, 349, 374, 483, 505, 508.

Latijn → taal, Latijnse.

Latijnse letterkunde → letteren.

- oudheid → oudheid.

- school → school.

Lausanne: *I*, 699.

Laybach → Laibach.

leek: *I*, 366, 432, 466, 596, 621, 643, 644, 660, 664, 677; *II*, 281, 290, 294, 297, 300, 301, 307, 314, 315, 317, 337, 344, 456, 463, 464, 467, 468, 472, 473, 516. *Zie ook* gemeentelid; kerklid.

-, rooms-katholieke: *I*, 644.

leenrecht → recht, feodaal.

leenstelsel: *I*, 89-92, 109, 322, 424-447, 477-479, 517, 558, 564, 566, 568; *II*, 2-4, 58, 132, 227, 374. *Zie ook* (in combinatie met 'feodale'): anarchie; constitutie; monarchie; overeenkomst; recht; regeringsvorm; staat; tyrannie; usurpatie.

leer: *I*, 209; *II*, 183, 213, 301, 322, 357, 390, 391, 467, 477.

-, antichristelijke (onchristelijke): *I*, 519, 641.

-, antirevolutionaire: *II*, 193, 437, 459, 463.

-, apostolische: *II*, 65.

-, bijbel(se): *I*, 400; *II*, 49.

-, christelijke: *I*, 4, 39, 45, 54-57, 89, 230, 358, 421, 431, 454, 557-560, 570, 576, 617; *II*, 49-51, 54-59, 65-67, 182, 183, 278, 281, 296, 309, 312, 391, 417.

-, democratische: *II*, 371.

-, evangelische: *I*, 476; *II*, 8, 9, 67, 502.

-, gewapende: *II*, 206, 207.

-, Groninger → Groninger school.

-, jansenistische: *I*, 639.

-, liberale: *II*, 356, 371, 397, 399, 500.

-, materialistische: *I*, 592.

-, mohammedaanse: *I*, 38, 42, 44, 54; *II*, 55, 63.

-, nieuwe → revolutieleer.

- , politieke: *I*, 178, 398, 465, 466, 497, 507, 561, 586, 587; *II*, 126, 159, 160, 189, 193, 211, 236, 250, 357, 361-369, 372, 379, 414, 500, 505.
- , positieve: *II*, 293.
- , protestantse: *I*, 51, 59, 94, 240, 353, 578, 605.
- , radicale: *II*, 236.
- , rooms-katholieke: *I*, 463, 605, 630, 643; *II*, 65, 75, 115, 143, 221, 222.
- , valse: *II*, 60.
- , vreemde: *I*, 45.
- , zuivere: *I*, 699.
- en leven: *I*, 497, 663; *II*, 134, 193, 270, 291, 329, 347, 417, 457, 463. *Zie ook* praktijk en leer.
Zie ook godsdienstleer; kerkleer; perfectibiliteitsleer; rechtsleer; revolutieleer; staatsleer; vrijheidsleer; wetenschapsleer.
- leerstellig → dogmatiek.
- leerstellige, het; *II*, 98, 183.
- leerstelsel → dogmatiek.
- leervrijheid: *II*, 198, 278, 285, 294, 303-305, 308, 311, 425, 429, 464-468, 471-475, 513, 519.
- Leeuwarden: *I*, 9, 15, 24, 324; *II*, 12, 428, 550.
- legaal/legaliteit → wettelijk(heid).
- legalisatie → wettiging.
- leger (krijgsmacht etc.): *I*, 55, 63, 70, 71, 98, 100, 102, 195, 296, 375, 402, 616, 687, 698; *II*, 2, 10, 12, 14, 17, 28, 33, 53, 54, 190, 382, 409, 492. *Zie ook* macht, gewapende.
- , Carthaagse: *II*, 40.
- , Duitse (Pruisische): *II*, 271, 383, 392, 393, 401-404, 411.
- , Frankische: *I*, 316, 319, 422, 469, 485.
- , Franse: *I*, 42, 315, 525, 527, 530-533, 536, 537, 549, 553, 562; *II*, 72-74, 199, 212, 271.
- , grafelijk: *I*, 479.
- , Griekse: *I*, 53, *II*, 38.
- , huur-: *I*, 205, 541, 558, 698; *II*, 34, 38, 40, 63.
- , land-: *I*, 373, 444; *II*, 20.
- , Nederlandse: *I*, 184, 194, 247, 313, 315, 333, 368, 491, 630, 676; *II*, 493, 499, 500.
- , Oostenrijkse: *II*, 73.
- , pauselijk: *I*, 90; *II*, 415.
- , Perzische: *II*, 35, 36, 38.
- , Romeinse: *I*, 13, 88, 421, 572; *II*, 42, 43, 51-53.
- , Russische: *II*, 73, 407.
- , Spaanse: *II*, 16, 22.
- , staand: *I*, 104, 435; *II*, 51, 63.
- , stedelijk: *I*, 429, 430, 478; *II*, 4, 63.
- , Turkse: *I*, 41, 63.
- , vorstelijk: *I*, 205, 206, 241, 402, 418, 429, 430, 435, 469, 537; *II*, 63.
- , vreemd: *I*, 491.
- legislatie → wetgeving.
- Législative → wetgevende vergadering.
- legitimisme: *I*, 496; *II*, 198, 350.
- legitimiteit: *I*, 304, 322, *II*, 125, 189, 208, 210, 215, 224, 362, 379, 405, 460, 529. *Zie ook* quasi-legitimiteit; wettigheid.

Leiden (en omgeving): *I*, 9-33; *II*, 84, 97, 122, 289, 531; - Bree(d)straat: *I*, 10, 13, 30; - Gouden Leeuw: *I*, 30; - Gro(o)te en Kleine Vink: *I*, 12; - Haagse Schouw: *I*, 11, 12, 14, 23, 30; - Heilige Geest-Weeshuis: *I*, 19; - Hortus Botanicus: *I*, 31; - Koepoort: *I*, 15; - Kort Rapenburg: *I*, 26. - Kwaak(brug): *I*, 11, 16, 29; - Leidse Burcht: *I*, 30; - Leidse meer: *I*, 9; - Noordeinde: *I*, 26; - Oosterhof: *I*, 15; - Oud-Poelgeest: *I*, 13; - Pauw, De: *I*, 12; - Rapenburg: *I*, 15; - Royaal: *I*, 26; - Spanjaardsbrug (= Zijlbrug): *I*, 9; - Voorwateringsbrug: *I*, 12. *Zie ook* universiteit van Leiden.

Leids(ch)endam: *I*, 14.

Leningrad → Sint-Petersburg.

Lent: *I*, 84.

letteren (letterkunde, literatuur): *I*, 93, 94, 110, 129-136, 153, 212, 337, 351, 446, 449, 481, 483, 486, 561, 566, 570, 577; *II*, 92, 461.

-, Duitse: *I*, 132, 134; *II*, 133.

-, Engelse: *I*, 132, 134.

-, Franse: *I*, 95, 109, 118, 132, 155, 357, 381, 464, 489, 519; *II*, 69.

-, Griekse: *I*, 9, 35, 93, 131, 132, 144; *II*, 66.

-, Italiaanse: *I*, 109.

-, klassieke → oude talen en letteren.

-, Latijnse: *I*, 9, 93, 352, 420, 450, 570, 628; *II*, 66.

-, moderne (nieuwe): *I*, 12, 95, 130, 144.

-, nationale: *I*, 93, 109, 113, 118, 121, 130-136.

-, Nederlandse: *I*, 121, 128, 132, 148, 150, 212, 381; *II*, 122, 123, 243, 484.

-, zuidelijke: *I*, 134.

letterkundige: *I*, 122, 450, 504; *II*, 134, 270, 504.

Leuven: *I*, 200, 204, 306, 352; *II*, 4, 497.

Leuze: *I*, 197.

Levant: *I*, 40, 63, 68.

lex: a. wet: *I*, 390, 400, 535, 638; b. lex commissoria (= wetsformule): *I*, 402; c. rechterlijke instructie: *I*, 319, 469.

Libanon: *II*, 32.

liberaal (subst.): *I*, 630, 672; *II*, 135, 139, 273, 315, 458, 463, 495, 506, 514, 523, 534, 544, 545, 549.

-, Belgische: *I*, 202, 240, 246, 247, 251, 271, 305-307, 311, 621, 694; *II*, 437, 495, 496, 506, 508, 511, 512.

-, consequente: *II*, 204, 210.

-, Duitse (Pruisische): *II*, 388, 396.

-, Franse: *I*, 562, 681; *II*, 273, 529.

-, Spaanse: *I*, 567.

Zie ook ultraliberaal (subst.).

- (adj.): *I*, 159, 201, 241, 298, 302, 325; *II*, 153, 169, 226, 395, 468, 507, 512, 530. *Zie ook* beginsel; begrip; constitutie; geest(zin); kerk; leer; oppositie; overmoed; partij; paus; politiek; regering; republiek; rooms-katholiek; staat; staatkunde; staatsman; systeem; theorie; ultraliberaal (adj.); volksvertegenwoordiging; vorst; vrijzinnigheid; wet; wijsbegeerte.

- (adv.): *I*, 623, 632, 635.

- denkbelden (ideeën): *I*, 110, 123, 307, 567; *II*, 508.

- leerstellingen: *I*, 305; *II*, 157.

liberale, het: *I*, 313; *II*, 508.

liberalisme: *I*, 294, 301, 306, 307, 311, 320, 361, 362, 563, 663, 688, 692; *II*, 74, 125, 201-218, 270, 331-339, 349-359, 369, 370, 389, 391, 399, 429, 444, 460, 488, 502-512, 521-543.

-, gematigde: *I*, 201; *II*, 217, 381, 385, 397.
 -, nieuwe: *II*, 191, 225.
 -, onmatige (geprononceerde, valse): *II*, 281, 324, 328.
 -, revolutionaire: *II*, 191, 403.
Zie ook ultraliberalisme; vrijzinnigheid.
 liberaliteit (= mildheid, vrijgevigheid): *I*, 378, 432, 434, 435, 447, 473, 474, 476, 558, 656; *II*, 3, 6, 17, 291, 343, 449.
 liefdadigheid (christelijke, kerkelijke): *II*, 126, 146, 245, 391, 298, 343, 422.
 liefde: *I*, 12, 44, 90, 94, 119, 130-132, 136, 328, 360, 432, 437, 536, 548, 561, 701, 713; *II*, 50, 61, 110, 141, 176, 269, 311, 331, 339, 369, 407, 447, 449, 455, 467, 475, 479, 528, 545.
 -, christelijke: *I*, 37, 39, 45, 360, 367, 557, 630, 637, 644, 656, 680, 694, 696, 706; *II*, 51, 55, 76, 103, 116, 129, 146, 150, 282-331, 346, 347, 384, 417, 422, 456, 522.
 -, evangelische: *I*, 56, 65; *II*, 246, 300.
 - in gezinsverband: *I*, 43, 67, 119, 121, 391, 687.
 - van God: *I*, 350, 364, 365, 603, 648, 701; *II*, 25, 29, 103, 107, 113.
 - voor God (en goden): *I*, 560, 579, 611, 627, 687; *II*, 23, 29, 37, 47, 176, 177.
 - van de onderdanen voor de soeverein: *I*, 185, 190, 208, 215, 229, 243, 247, 252, 301, 304, 305, 321, 323, 342, 360, 373, 379, 392, 420, 427, 434, 435, 473, 474, 534, 550, 572, 693; *II*, 5, 19, 22, 61, 140, 313.
 - van de soeverein voor de onderdanen: *I*, 296, 379, 392, 434, 474, 557; *II*, 505.
 - voor de wetenschap: *I*, 142, 147, 148, 449; *II*, 519.
 liefderijk (liefdevol): *I*, 46, 227, 638, 688; *II*, 29, 126, 176, 430, 432.
Zie ook broederschap; eigenliefde; geest; mensenliefde; naastenliefde; vaderlandsliefde; vrijheidsliefde; waarheidsliefde.
 Ligny: *I*, 199.
 Limburg: *I*, 163, 200, 202, 203, 220, 268, 278, 329-331, 333, 629, 637, 639; *II*, 221, 427, 444, 494, 500, 509.
 Limburgse kwestie: *I*, 639.
 links: *I*, 523, 525, 527, 542, 543; *II*, 386, 398, 504.
 Lissabon: *I*, 12.
 Lisse: *I*, 31.
 literatuur → letteren.
 liturgie: *I*, 442, 503; *II*, 91, 277, 304, 477, 546.
 -, christelijke: *I*, 645.
 Ljubljana → Laibach.
 Loevestein: *I*, 84.
 logica: *I*, 318, 324, 326, 329, 349, 367, 453, 491, 534, 549, 552, 681, 701; *II*, 203, 216, 258, 324, 353, 355, 359, 461, 516, 523, 530.
 Lombardije: *II*, 411, 412.
 Londen: *I*, 111, 294, 331, 332, 334, 464, 491, 500, 597, 614, 659; *II*, 117, 164, 168, 169, 316, 334, 335, 342, 344, 499, 545. *Zie ook* Conferenties van -.
 London Missionary Society: *II*, 143.
 losbandigheid (ongebondenheid etc.), journalistieke: *I*, 180, 181, 208, 210, 215, 223, 226, 227, 306, 517; *II*, 224, 225.
 -, kerkelijke: *I*, 363, 371, 576; *II*, 286, 289, 293, 295, 314, 315, 317, 344.
 -, literaire: *I*, 450.
 -, martiale: *I*, 43.

-, politieke: *I*, 52, 54, 102, 222, 397, 412, 426, 490, 510, 552, 641; *II*, 31, 36, 39, 139, 151, 159, 164, 178, 193, 194, 206, 210, 355, 356, 386.
 -, zedelijke: *I*, 41, 146, 157, 214, 360, 462, 463, 477, 504, 569; *II*, 37, 363.
 Lotharingen: *I*, 446, 478; *II*, 56, 60, 70, 490.
 Lübeck: *II*, 62.
 Luik (stad): *I*, 200-203, 247, 600, 608, 635, 637; *II*, 4, 494, 509, 529; - Hortus Botanicus: *I*, 200; - Maasbrug: *I*, 202; - Outre-Meuse: *I*, 202. *Zie ook* universiteit van -.
 - (provincie): *I*, 164, 169, 200-202, 220, 618; *II*, 4, 119, 494, 509.
 lutheranen: *I*, 358, 633, 660; *II*, 9, 91, 118, 290, 324, 519.
 lutheranisme: *II*, 477. *Zie ook* geloof; kerk; ultralutheranisme.
 Luxemburg (groothertogdom): *I*, 164, 165, 267, 330, 626, 643; *II*, 6, 119, 221.
 Luxemburgse kwestie: *II*, 481, 482, 491.
 lijden en strijden: *II*, 455-469, 532.
 Lydiërs: *II*, 33.
 lijfeigene: *I*, 91, 395, 426, 429, 439, 443, 446, 477, 558, 593; *II*, 2, 42, 54, 58, 61, 402.
 lijfeigenschap: *I*, 394, 516, 517.
 Lyon: *I*, 553; *II*, 203.

M

Maagdenburg: *II*, 480.
 Maart- en Meivelden: *I*, 319, 422, 471, 472, 485, 487, 493, 494, 565.
 Maas: *I*, 200-202, 331, 332, 334.
 Maassluis: *I*, 663.
 Maastricht: *I*, 202, 203, 332, 334, 335; *II*, 494, 500; - Franciscanenklooster: *I*, 203.
 maatschappelijk (gezellig): *I*, 96, 360, 410, 418, 449, 486, 543, 600; *II*, 57, 189, 232, 275. *Zie ook* behoud; crisis; deugd; gelijkheid; moraal; omkering; onderwijs; ongelijkheid; orde; recht; revolutie; stand; vereniging; verordening; vooruitgang; zede.
 - betrekking: a. beroep, positie, werkzaamheid: *I*, 146, 147, 153, 218, 237, 446, 481, 604; *II*, 290, 397; b. relatie, (ver)band: *I*, 110, 290, 416, 448, 504, 559, 561, 564, 566, 589, 591.
 - element: *I*, 567; *II*, 363.
 - gebouw: *I*, 292, 561.
 - instelling: *I*, 522; *II*, 54, 86, 174.
 - kring: *I*, 303; *II*, 386.
 - kwestie: *II*, 272.
 - leven: *I*, 142, 148, 150, 157, 291, 438, 457, 594; *II*, 461.
 - lichaam: *I*, 416, 417, 427, 429, 438, 480; *II*, 340.
 - organisatie: *I*, 319, 548, 572.
 - overheidsambt: *I*, 450, 452.
 - samenleving (omgang, verkeer): *I*, 56, 144, 648, 668; *II*, 141, 389.
 - toestand: *I*, 291, 454, 538, 572; *II*, 212.
 - verdrag → contrat social.
 maatschappij: *I*, 52, 69-81, 96, 105, 109, 141-149, 206-295, 312, 326, 357, 384, 390, 397, 406-481, 500-594, 615, 620, 689; *II*, 54-74, 111, 127-131, 156-164, 185, 193-238, 299, 323-397, 405, 406, 486, 488.
 -, Atheense (Griekse): *I*, 36, 52, 449.
 -, bedorven: *I*, 508.

- , burgerlijke: *I*, 68, 71, 390, 407.
- , christelijke: *I*, 358, 626; *II*, 363.
- , Europese: *I*, 567; *II*, 459.
- , Franse: *I*, 490, 491, 493, 496, 518; *II*, 362, 363.
- , geregelde: *II*, 54.
- , historische: *I*, 561.
- , ideale: *I*, 546.
- , iedere: *II*, 202.
- , moderne (hedendaagse): *II*, 214, 217, 267, 269, 366, 451.
- , natuurlijke: *I*, 561.
- , nieuwe (wedergeboren): *I*, 551; *II*, 294, 363.
- , politieke: *I*, 324, 358.
- , revolutionaire: *I*, 305.
- , Romeinse: *I*, 74, 449.
- , wetenschappelijke: *I*, 128, 144.
- , wezenlijke: *I*, 303.
- , zelfstandige: *I*, 518.
- , grondslag ((grond)zuil) van de: *II*, 127, 222.
- , recht(en) van de: *I*, 210, 295; *II*, 323.
- , wezen van de: *I*, 418; *II*, 164, 202.
- Zie ook kerk en -; ontbinding van de -; staat en -; statenmaatschappij.*
- Maatschappij der Ned. letterkunde: *I*, 120, 121; *II*, 122, 123.
- tot nut van 't algemeen: *I*, 358, 359, 601, 623, 641, 651; *II*, 77, 98, 100, 102, 119. *Zie ook Nutsschool (sub school).*
- van weldadigheid: *I*, 79-84.
- voor C.N.S.O. → Vereniging voor C.N.S.O.
- Macedonië: *I*, 37, 86; *II*, 38, 39, 41, 43.
- machiauellisme: *I*, 159, 451; *II*, 408.
- machinatie → intrig(u)e.
- machine, menselijke: *I*, 519, 589. *Zie ook staatsmachine.*
- macht: *I*, 86, 103, 115, 250, 251, 388-391, 414-425, 430, 437, 442, 444, 452, 465, 482, 486, 499, 503, 523, 535, 550-553, 557, 560-564, 578, 587, 594; *II*, 1, 26, 215, 216, 233, 336, 399, 494.
- , aangematigde: *I*, 382, 412, 428, 450, 470, 477, 481, 587; *II*, 215, 405.
- , aardse: *I*, 415, 593; *II*, 216.
- , aartsvaderlijke: *I*, 588; *II*, 31.
- , absolute (onbeperkte): *I*, 318, 327, 343, 395, 399, 439, 444, 450, 452, 466, 467, 470, 473, 477, 479, 494, 495, 499-503, 507, 525, 531, 557, 570, 590, 593, 698; *II*, 1, 7, 15, 31, 59, 228, 238, 373, 395.
- , administratieve (bestuurlijke) → macht, uitvoerende.
- , afgeleide: *I*, 377, 414, 469.
- , afzonderlijke: *I*, 70; *II*, 217.
- , antichristelijke: *II*, 414.
- , aristocratische: *I*, 342, 362, 378, 382, 383, 429, 435, 438, 440, 481, 482, 488, 517, 528, 558, 568, 587; *II*, 31.
- , beperkte (getemperde): *I*, 110, 342, 380, 418, 419, 452, 473, 480, 513, 525, 569, 570, 590; *II*, 3, 7, 14, 18, 215, 238.
- , beschermende: *I*, 428, 429, 466, 468; *II*, 351, 388.
- , bevoegde: *I*, 178, 189, 273, 274, 295, 671.

- , bisschoppelijke: *I*, 432, 441, 476.
- , bovendrijvende: *I*, 215.
- , buitengewone: *II*, 14.
- , buitenlandse: *I*, 500, 677, 678; *II*, 412.
- , burgerlijke (c.q. van burgers): *I*, 100, 421, 424, 452, 535, 550, 678.
- , centrale: *I*, 362, 426, 427; *II*, 349, 400.
- , constituerende: *I*, 562; *II*, 210, 215, 234.
- , constitutionele: *II*, 19.
- , conventionele: *I*, 414.
- , democratische → volksmacht.
- , despotische: *I*, 439; *II*, 1.
- , eigen → macht, persoonlijke.
- , erfelijke: *I*, 418, 421, 438, 479, 570; *II*, 1, 7.
- , Europese: *II*, 403.
- , feitelijke (werkelijke): *II*, 163, 217, 230, 377.
- , gedeelde: *I*, 206.
- , geestelijke (van de geestelijkheid): *I*, 424, 432, 446, 558, 570, 587, 592, 679; *II*, 2, 57, 59, 64, 115.
- , geheime: *II*, 143.
- , geregelde (ordelijke): *I*, 435.
- , gestelde (gevestigde): *I*, 317, 378, 436, 492, 568; *II*, 50, 97, 125, 191, 338, 445.
- , gewapende: *I*, 537, 541; *II*, 190. *Zie ook* leger.
- , gewone: *II*, 13.
- , goddelijke: *I*, 119, 465, 476, 588, 593; *II*, 37, 45, 76, 113, 126.
- , godsdienstloze: *I*, 562.
- , grafelijke: *I*, 336, 337, 380, 559; *II*, 1, 3.
- , heilige (gewijde): *I*, 414, 479, 561.
- , hoge: *I*, 104.
- , hogere (zowel in religieuze als in staatkundige zin): *I*, 399, 415, 526, 530, 531; *II*, 121, 368, 375, 388, 389. *Zie ook* gezag, hoger.
- , hoogste (zowel in religieuze als in staatkundige zin): *I*, 152, 405, 412, 414, 415, 424, 428, 468, 470, 479, 564, 588, 593, 686; *II*, 19, 42, 125. *Zie ook* gezag, hoogste; macht, soevereine; soevereiniteit.
- , iedere (alle): *I*, 423; *II*, 375.
- , individuele → macht, persoonlijke.
- , intermediaire: *I*, 447, 466, 482.
- , keizerlijke: *I*, 324, 360, 377, 420, 423, 424, 441, 450, 452, 467, 468, 497, 502, 557, 678; *II*, 58, 126.
- , kerkelijke: *I*, 431, 666; *II*, 289, 316, 488.
- , koninklijke: *I*, 110, 205-207, 211, 318, 319, 323, 327, 371, 379, 386, 409-503, 518, 525-534, 559, 560, 568, 570, 587, 594, 678; *II*, 32, 39, 215, 233, 268, 375, 395, 397, 403.
- , levens-: *II*, 273.
- , maatschappelijke: *I*, 689; *II*, 217.
- , magistraats- (overheids-): *I*, 424, 445, 446, 469, 476, 542; *II*, 7, 356, 397.
- , maritale (= van de echtgenoot): *I*, 466, 585.
- , menselijke: *I*, 45, 116, 414, 467, 588, 700.
- , militaire: *I*, 421, 424, 427, 468, 475, 496, 550; *II*, 63, 143, 271.
- , monarchale: *I*, 385, 413, 421-427, 434-440, 443, 452, 467, 470, 474, 480, 497, 500, 525, 529-533, 557, 568, 586; *II*, 1, 7, 19, 350, 351.

- , natuurlijke: *I*, 561.
- , oligarchische: *I*, 362, 595.
- , onafhankelijke: *I*, 382, 428, 476, 479, 564, 588.
- , onbeperkte → macht, absolute.
- , onderdrukkende: *I*, 323, 470, 480, 593-595.
- , ongedeelde: *I*, 418, 479, 510, 537.
- , onvervreemdbare: *I*, 501.
- , onwettige: *I*, 588.
- , oosterse: *II*, 406.
- , openbare: *I*, 254, 425; *II*, 4.
- , opgedragen (gedelegeerde etc.): *I*, 318, 343, 386, 408, 414, 449, 476, 489, 501, 503, 507, 561, 568, 587, 589, 590, 594; *II*, 15, 16, 18, 39, 125, 126, 128.
- , parlementaire (van een volksvertegenwoordiging): *I*, 428, 440, 502, 532, 535, 621; *II*, 158, 200, 232, 238, 359, 388, 391. *Zie ook* macht van de Staten (-Generaal).
- , pauselijke: *I*, 432, 458, 476, 477, 505, 516, 571, 678; *II*, 57, 62, 415.
- , persoonlijke (eigen, individuele): *I*, 319, 414, 418, 450, 569, 570; *II*, 215.
- , fysieke (materiële): *I*, 304, 313, 525.
- , plaatselijke: *II*, 181, 229.
- , politieke: *I*, 69, 324, 389, 434, 435, 438, 473, 559, 588; *II*, 3, 156, 341.
- , protestantse: *II*, 222.
- , provinciale (departementale): *II*, 231.
- , rechterlijke (rechtsplegende): *I*, 52, 76, 152, 163, 165, 167, 170, 177, 265, 267, 269, 291, 295, 397-399, 406, 423, 446, 475, 496, 500, 501, 510, 534, 590; *II*, 167, 190, 211, 217, 375, 480. *Zie ook* rechtsmacht.
- , rechtmatige → macht, wettige.
- , revolutionaire: *I*, 534; *II*, 283, 340, 383, 408.
- , rooms-katholieke: *I*, 692; *II*, 21, 252.
- , soevereine (van de soeverein): *I*, 326, 327, 388, 414, 417, 418, 428, 434, 435, 442, 449, 451, 465, 471, 475, 501, 558, 570, 588, 593, 679, 694; *II*, 2, 5-7, 14, 22, 125, 357, 410.
- , stadhouderlijke: *I*, 379, 381, 408, 445; *II*, 13, 14.
- , synodale: *II*, 282, 289.
- , territoriale: *I*, 569, 570.
- , theocratische: *I*, 593.
- , traditionele: *I*, 439.
- , tyrannieke: *I*, 360, 404; *II*, 31.
- , uitvoerende (administratieve, bestuurlijke): *I*, 52, 59, 69, 291, 296, 397-399, 406, 423, 496, 512, 513, 525, 534, 538-541, 650; *II*, 167, 190, 211, 217, 227, 229, 232, 234, 350, 351, 372, 375, 388, 391, 393, 538.
- , uitwendige: *II*, 381.
- , vaderlijke: *I*, 414, 466, 507, 559, 585.
- , vorstelijke: *I*, 293, 342, 374, 395, 442, 474, 500, 502, 511, 514, 678, 680; *II*, 3, 58, 126.
- , weldadige: *I*, 383, 559.
- , wereldlijke (wereldse): *I*, 303, 424, 432, 433, 441, 458, 460, 516, 571, 587, 678, 679, 693; *II*, 50, 59, 60, 64, 75, 115, 295, 304, 341.
- , westerse: *II*, 407.
- , wetgevende: *I*, 52, 160, 178, 206, 295, 311, 317-328, 343, 397-399, 406, 423, 469-473, 496, 501, 510, 533, 537, 650; *II*, 3, 167, 190, 211, 217, 226, 230, 254, 351, 375, 377, 387, 447.
- , wettelijke (van wetten): *I*, 474, 502, 524, 533.

-, wettige (rechtmatige): *I*, 206, 215, 318, 325, 373, 383, 388, 415, 432, 439, 477, 499, 507, 560, 561, 641; *II*, 71.
 -, wezenlijke: *II*, 387.
 -, willekeurige: *I*, 327, 427, 439, 467, 479; *II*, 1, 7, 159.
 -, zedelijke: *I*, 395; *II*, 163, 388.
 -, zelfstandige: *II*, 374.
 - van denkbeelden, geestelijke krachten etc.: *I*, 209, 241, 381, 524, 534, 592; *II*, 2, 75, 197, 269, 371, 388, 406, 408, 415, 461, 542.
 - van groepen, partijen: *I*, 40, 56, 64, 292; *II*, 53, 67, 197, 200.
 - van staten, stadstaten, steden (gemeenten): *I*, 37, 51, 52, 58, 60, 61, 109, 285, 286, 298, 356, 381, 418, 433, 498, 511, 570, 594; *II*, 4, 7, 31-35, 38-41, 63, 64, 67, 70, 401-403, 411.
 - van de Staten(-Generaal, Gedeputeerde): *I*, 344, 380, 386, 434, 473, 482, 535, 641, 656; *II*, 3, 15, 20, 241, 374. *Zie ook* macht, parlementaire.
Zie ook regeringsmacht; staatsmacht; volksmacht.
 machten: *I*, 89, 433, 492, 499; *II*, 47, 238, 269, 415.
 -, evenwicht (scheiding) der (drie) → Trias politica.
 machtskwestie: *II*, 543.
 machtsmisbruik: *I*, 52, 87, 99, 280, 282, 413, 467-470, 477, 502, 507, 510, 514, 520, 521, 559, 568; *II*, 31, 35, 36, 62, 180, 282, 289, 388.
 machtsverdeling → Trias politica.
 magister militum: *I*, 421, 468.
 magistraat: *I*, 291, 318, 319, 321, 327, 377-383, 393, 397-403, 410-414, 422-433, 449-451, 469-476, 486, 489, 491, 496, 497, 500, 507-510, 537, 557, 568, 589, 594, 698; *II*, 1, 2, 8-14, 20, 21, 31, 227. *Zie ook* gezag, magistraats-; macht, magistraats-.
 magistratuur: *I*, 321, 414, 418, 422-425, 437, 444-446, 450, 452, 469-472, 475, 476, 483, 495, 534, 698; *II*, 2, 8.
 Magna Charta → Groot-Britannië, geschiedenis van.
 Main: *II*, 542.
 Maine: *I*, 431.
 Mainioten: *I*, 40.
 majesteitsrecht(en): *I*, 238, 241, 242, 285, 289, 405, 410, 628, 634; *II*, 66.
 majesteitsschennis: *I*, 47, 53, 227, 385, 526.
 majordomus → hofmeier.
 Makkabeeën: *II*, 39.
 Malaga: *II*, 336.
 Mamelukken: *I*, 64.
 Manchester: *I*, 638.
 mandaat: *II*, 197, 255, 337, 446, 550, 551, 555.
 mandataris → lasthebber.
 Mannheim: *I*, 621.
 Mantua: *I*, 116.
 Marathon: *I*, 120; *II*, 35.
 Marcomannen: *II*, 52.
 Marseille: *II*, 160.
 martelaar(schap): *I*, 342, 360, 384, 457, 560, 569, 686, 694; *II*, 8, 9, 51, 65, 68, 244, 315, 327, 456, 471.
 martelaarsgeloof: *II*, 417.

massa → (volks)menigte.

materialisme: *I*, 370, 418, 453, 506, 519, 550, 563, 566, 574, 580, 592; *II*, 133, 267, 461, 531, 535.

-, praktisch: *I*, 583; *II*, 333.

Mechelen (Malines): *I*, 676, 679; *II*, 7.

Mecklenburg: *I*, 439, 568.

Meden: *I*, 420, 468; *II*, 33.

mederegering (medesouverein): *I*, 209, 239, 513, 514, 568; *II*, 270, 365, 370, 493, 523.

medewetgever: *I*, 239, 305, 328, 407; *II*, 365, 366, 372, 375, 391.

medische weg: *II*, 292, 307-310, 316, 457, 521.

meerderheid, numerieke: a. algemeen: *I*, 34, 326, 699; *II*, 264, 359;

b. 'nationale' (van een (be)volk(ing), staat, de kiezers etc.): *I*, 252?, 291, 292, 396, 416, 447, 521, 524, 534, 596, 597, 612, 625, 633, 643, 658, 681, 684; *II*, 2, 71, 88, 129, 158, 210-223, 380, 388, 391-395, 412, 419, 440, 492, 509, 510;

c. 'parlementaire' (van een volksvertegenwoordiging): *I*, 163, 175, 178, 183, 185, 192, 219, 224, 246, 257, 280, 296, 306-333, 406, 512, 534-547, 609; *II*, 96, 151, 200, 212, 224, 234, 255, 374, 391-400, 404, 436, 442, 443, 449, 493, 496, 500, 511;

d. van andere politieke, maatschappelijke en kerkelijke groepen, lichamen en organen: *I*, 171, 266, 422, 444, 472, 536, 553, 554, 599, 601, 625?, 680?, 698; *II*, 165, 172, 214, 223-225, 285, 288, 290, 305, 314, 344, 345, 400, 411, 509.

meineed: *I*, 37, 40, 41, 45, 324, 345, 380.

Mekka: *I*, 46, 64.

Memfis: *II*, 33.

memoires: *I*, 132, 331; *II*, 320, 363, 493, 502.

memorie: *I*, 163, 274, 285.

- van Barthélemy: *I*, 265; *II*, 495.

- van de classis Amsterdam: *I*, 662.

- van Van Ewijck: *I*, 597.

- van Groen: a. algemeen: *I*, 238, 249, 278; *II*, 532; b. over een conceptwet op de petitiën (1830): *I*, 273-275; *II*, 496; c. Al dan niet volharden? (1833): *II*, 500; d. over de maatregelen tegen de Afgescheidenen (1837): *II*, 513;

e. aan Heeren Gedep. Staten van Z-H (1844): *II*, 100, 104; f. over provinciale zelfstandigheid (1861): *II*, 348-353.

- van Membrede: *I*, 235.

- van Meyer: *II*, 498.

- van Meylink: *I*, 605.

- van De Pauw: *I*, 189.

- van Schouwenberg: *I*, 596.

- van Schröter: *I*, 271, 272; *II*, 495.

- van Verstolk van Soelen: *I*, 279, 329; *II*, 500.

- van Wintgens: *II*, 348-353.

- van Van Wijckerslooth (Van Vree): *I*, 631, 634.

menigte → (volks)menigte.

meningsvrijheid: *I*, 580; *II*, 376. *Zie ook* vrijheid van denken.

menselijk: *Zie* constitutie; gezag; macht; ontaarding; recht; wil.

- natuur → natuur van de mens.

- - (mensheid) van Jezus Christus: *II*, 276, 291, 312.

menselijkheid (humaniteit): *I*, 31, 34, 36, 49, 62, 65, 67, 68, 76, 90, 98, 113, 322, 394, 512; *II*, 11, 72, 211, 213, 226, 273, 486.
 mensenliefde (filanthropie): *I*, 34, 44, 61, 68, 69, 76, 261, 358, 361, 526, 611, 615; *II*, 108, 228, 246, 283, 519.
Zie ook humanitair; humanitarisme.
 -, christelijke: *II*, 298.
 mensheid (mensdom): *I*, 2-8, 44, 67-71, 85, 96-137, 154, 290, 297, 304, 322, 358, 360, 388, 389, 448-465, 500-527, 566-594; *II*, 30, 31, 50, 72, 105, 106, 156, 161, 190, 203, 205, 209, 249, 315, 323, 356, 360, 364, 420-422.
 -, geschiedenis van de: *I*, 455; *II*, 210, 367.
 mensvergoding: *I*, 579; *II*, 115, 133, 210, 220, 315, 356, 364, 420, 421, 528.
 Meppel: *I*, 82, 84; - Dikninge en Havikshorst: *I*, 82.
 mercantilisme: *I*, 100.
 Merovingers: *I*, 319, 321, 328, 419, 421, 423, 429, 477, 478, 487, 493, 494, 511, 514, 559, 570.
 metafysica: *I*, 370, 537, 542, 607; *II*, 158, 175.
 -, politieke: *I*, 534.
 methodisme: *II*, 187, 276, 278, 306, 344.
 Metz: *II*, 271.
 Mexico: *II*, 64.
 Middachten: *I*, 84.
 Middelburg: *I*, 12, 20, 26, 29; *II*, 91, 422.
 middeleeuwen: *I*, 54, 59, 90, 91, 130-144, 317, 375, 379, 385, 404, 446-458, 486-497, 570, 583, 618, 628, 680; *II*, 1, 49, 54, 66, 194, 207, 218, 233, 293, 361-381, 394, 404, 451, 460, 494, 500. *Zie ook* beschaving; staat; systeem; theocratie, pauselijke; wijsbegeerte.
 Middellandse Zee: *I*, 47; *II*, 32, 40, 49, 62, 63.
 middenklasse (intermediaire klasse, middenstand): *I*, 111, 447, 492, 531, 546, 551, 563; *II*, 2, 267, 312, 343, 541.
 Milaan: *I*, 451; *II*, 62.
 Milete: *II*, 35.
 militair (adj.): *Zie* despotisme; genie; gerechtshof; gezag; macht; overmacht; overwicht; regering; stand; tactiek; tyrannie; usurpatie; verzet; volk; wetboek.
 minderheid, numerieke: *I*, 183, 185, 280, 396, 534, 544, 553, 613, 622; *II*, 181, 220, 259, 295, 304, 311, 344, 388, 443.
 ministerie (ministerraad):
 a. in Frankrijk: *I*, 176, 241, 306, 307, 315, 320, 328, 484; *II*, 199, 201, 350, 394, 503, 507, 508, 552;
 b. in Groot-Britannië: *I*, 287, 406, 440; *II*, 499;
 c. in Nederland: 1. algemeen: *I*, 159, 173, 175, 180, 185, 190, 194, 221, 232, 272, 273; *II*, 153, 154, 255, 258, 428, 429, 436-447, 450, 487, 498, 521, 524, 526, 527, 534, 548-555; 2. homogeen ministerie: *I*, 243, 279, 280, 284, 308; *II*, 204, 229, 436, 510, 512, 520, 523;
 d. in Oostenrijk: *II*, 392;
 e. in Pruisen: *II*, 389, 391, 395-400, 403, 404.
 ministerieel despotisme → despotisme.
 - systeem → systeem.
 - verantwoordelijkheid: *I*, 110, 159, 161, 171-178, 186, 194, 221, 222, 243, 245, 252, 253, 279-283, 296, 308, 403, 510, 543; *II*, 94, 154, 156, 233, 234, 259, 372, 375, 382, 387, 436, 494-499, 510, 524.
 misbruik (maken, misbruiken): *I*, 25, 212, 224, 322, 325, 371, 472, 552; *II*, 32, 37, 70, 140, 217, 389, 431, 438, 526.

- , academisch: *I*, 151-154.
 - , constitutioneel: *I*, 305, 557; *II*, 350.
 - , godsdienstig (inclusief kerkelijk): *I*, 37, 363, 416, 457, 458, 461, 519, 568, 569, 587; *II*, 65, 126, 142, 143, 222, 246, 330, 485.
 - , maatschappelijk/politiek, in het bijzonder in het prerevolutionaire Frankrijk: *I*, 184, 205, 291, 304, 317, 323, 324, 404, 424, 426, 430, 435, 445-447, 453, 470, 473, 478, 480, 482, 496, 514, 517, 521, 526, 530, 559, 565-569, 573; *II*, 67, 71, 124, 130, 156, 200, 208-210.
 - , strafrechtelijk: *I*, 75, 81.
 - van beginselen, ideeën, waarheden: *I*, 106, 327, 395, 415, 465, 466, 512, 571; *II*, 126, 129, 135, 173, 217, 442, 445.
 - van gezag: *I*, 511, 540; *II*, 5, 362.
 - van grondwetsartikelen: *I*, 189, 191, 257, 273, 671; *II*, 351.
 - van namen, woorden: *I*, 450; *II*, 197.
 - van recht(en): *I*, 319, 421, 474, 481, 515, 516; *II*, 3, 312, 313, 429.
 - in het schoolwezen: *I*, 264, 622; *II*, 112, 117, 169, 172, 180, 182, 291, 441, 448.
 - van vertrouwen: *I*, 49, 56, 216, 280; *II*, 539.
 - van vrijheid: *I*, 244, 263, 491.
 - van wetten, verordeningen, regels: *I*, 254, 475, 478; *II*, 182, 291, 448.
- Zie ook* machtsmisbruik.
- misdad (misdrijf, wandaad, vergrijp etc.): *I*, 38, 53, 76-81, 147, 152, 227, 228, 260, 280, 416, 432, 446, 458, 490, 496, 507, 516, 517, 526, 540, 546, 551, 560, 569, 582, 709; *II*, 1, 6, 26, 51, 64, 75, 101, 164, 208, 486, 549.
- in verband met de godsdienst: *I*, 584, 665, 714; *II*, 48, 60, 276, 458.
 - i.v.m. de journalistiek (drukkers): *I*, 177, 253-255, 308.
 - i.v.m. de politiek/staatskunde: *I*, 126, 299, 325, 349, 369, 401, 436, 437?, 489, 523, 538, 540, 545, 546, 593; *II*, 12, 72, 398, 408, 436.
- misdadig (crimineel): *I*, 75-77, 207, 210, 219, 265-267, 277, 298, 307, 385, 547; *II*, 12, 491. *Zie ook* crimineel; recht, crimineel.
- misdadige (criminele), het: *I*, 214, 265-267, 299, 354; *II*, 240.
- misdadiger (dader, boosdoener): *I*, 78, 81, 104, 126, 253, 255, 517, 673, 692, 709.
- missi: *I*, 424, 476.
- missie (opdracht, roeping): *I*, 174, 333, 504, 603; *II*, 129, 176, 236, 299, 402, 454, 498, 500, 554, 555. *Zie ook* zending.
- model: *I*, 36, 74, 75, 110, 111, 130, 132, 134, 155, 201, 502, 506, 580, 686; *II*, 36, 388, 439, 447, 502, 508.
- , revolutionair: *II*, 372.
 - , vreemd: *I*, 154.
- modelregering: *I*, 420, 443.
- modelschool (schoolmodel): *I*, 197, 359; *II*, 182.
- modelstaat(sregeling) (staatsmodel): *I*, 114, 222, 291, 298, 405, 412, 535; *II*, 125, 156, 160, 168, 366, 372.
- modern (adj.): *I*, 80, 324, 326, 486, 490-492, 498; *II*, 220, 274, 379, 448, 485. *Zie ook* beschaving; christendom; constitutie; Europa; geest; instelling; letteren; maatschappij; monarchie; ongeloof; orthodoxie; politiek; predikant(en); revolutie; staat; staatsrecht; staatsregeling; staatswezen; systeem; taal; theologie; theorie; volk; wetboek; wetenschap; wijsbegeerte; wijsgeer; wijsheid.
- richting: *II*, 462, 488.
 - wereld: *I*, 450, 457, 497, 557, 583; *II*, 339.
 - (subst.) (de modernen, nieuweren): *I*, 132, 135, 143, 354, 412, 449, 472; *II*, 468, 472, 474, 484, 486, 487.

moefti (mufti): *I*, 42.

Moerdijk: *II*, 260.

Moers: *I*, 704, 705; - Fild: *I*, 705.

mogendheid: *I*, 47-71, 118, 126, 156, 163, 295, 312, 315, 329-335, 356, 526, 527, 550, 562, 563, 667-694; *II*, 63-76, 138, 143, 199, 200, 267, 268, 327, 407-411, 493, 512, 528, 529.

-, Europese: *I*, 58, 64, 65, 69, 96; *II*, 411.

-, noordse: *I*, 315; *II*, 502.

-, zee-: *I*, 288; *II*, 493.

Zie ook christenmogendheid; wereldmogendheid.

mohammedanen (muzulmannen): *I*, 34-67, 92, 160, 679, *II*, 56, 59, 105, 254.

mohammedanisme (islam): *I*, 35, 44-46, 54, 55, 59, 365, 575, 583, 584; *II*, 56, 61, 407. *Zie ook* geloof; gelovige; godsdienst; kerk; leer.

Moldavië: *I*, 47, 48, 61.

's Molenaarsbrug: *I*, 9.

monarch (alleenheerser): *I*, 47, 48, 55, 57, 86, 98, 206-208, 230, 322, 398, 401-408, 411, 418, 444, 450, 451, 466, 477, 497, 588, 590, 594; *II*, 31, 92, 373. *Zie ook* recht van de troon sub g.

-, absoluut (onbeperkt): *I*, 677; *II*, 127, 236.

-, constitutioneel: *I*, 513, 538, 668, 685, 687.

-, Engels: *I*, 439, 440.

-, Europees: *I*, 41, 58, 61, 100, 104, 413.

-, Frans (Frankisch): *I*, 81, 92, 318-327, 422-438, 468-481, 492, 495, 510, 511, 516, 524-526, 531-534, 537, 540-542, 557; *II*, 1, 69, 73, 349.

-, Nederlands: *I*, 174, 212, 220, 221, 229, 242, 302, 308; *II*, 218.

-, oosters: *II*, 53.

-, Russisch: *I*, 51, 64; *II*, 407.

-, wettig: *I*, 299.

-, zelfstandig: *I*, 517.

monarchaal (subst.) → monarchist.

- (adj.) (eenhoofdig): *I*, 151, 235, 275, 294, 320, 480, 557; *II*, 4, 233, 492. *Zie ook* autocratie; beginsel; constitutie; dictatuur; geweld; gezag; macht; regering; regeringsvorm; republiek; soevereiniteit; staat; staatsrecht; staatsregeling; systeem; wetgever; wettigheid.

- element: *I*, 406, 409, 412, 413, 418, 445, 480, 568; *II*, 19.

- gevoelen (stemming): *I*, 544; *II*, 215, 388.

- instelling: *I*, 419, 451.

- vorm: *I*, 395; *II*, 219, 375.

monarchale, het: *I*, 242, 374, 412; *II*, 397, 528.

monarchie (alleenheersing):

a. staatkundig (als regerings- of staatsvorm): *I*, 42, 68, 131, 253, 255, 284, 291, 316, 342, 377, 386-418, 443, 470, 498, 502, 504, 588-594; *II*, 30, 59, 125, 198, 216, 232, 233, 351, 367, 373, 377, 386, 393, 396, 460, 512.

- absolute (onbeperkte): *I*, 321, 493, 500, 501, 526; *II*, 387, 404, 405. *Zie ook* sub b.

-, administratieve: *I*, 472.

-, algemene: *I*, 93; *II*, 406.

-, alvermogende: *II*, 379.

-, antieke: *I*, 409, 510; *II*, 30, 43. *Zie ook* monarchie, Macedonische.

-, aristocratische: *I*, 339, 405, 440, 485, 559.

-, autocratische: *I*, 339.

- , Aziatische: *I*, 85, 99, 592; *II*, 31. *Zie ook* monarchie, oosterse.
- , christelijke: *II*, 62.
- , constitutionele: *I*, 52, 97, 205-208, 211, 224, 229, 242, 275, 413, 493, 538, 539, 553, 693; *II*, 233, 237, 268, 358, 385, 387, 391-394.
- , Duitse: *I*, 439; *II*, 387.
- , echte → monarchie, wezenlijke.
- , 'electieve': *I*, 493, 494.
- , Engelse: *I*, 409, 441, 442, 499, 500, 502, 568. *II*, 387.
- , Europese: *I*, 401, 403, 404, 407, 409, 413, 450-452, 480, 514, 566; *II*, 366, 505.
- , feodale: *I*, 430, 440, 470, 493, 568; *II*, 218.
- , Frankische (Merovingische): *I*, 484, 488, 494.
- , Franse: *I*, 75, 321, 324, 419-446, 466-470, 476-482, 488, 493-496, 510-513, 532, 534, 539, 546, 622; *II*, 195, 214-216, 228, 387.
- , getemperde (beperkte, gematigde): *I*, 242, 252, 302-311, 373, 374, 390, 401, 407, 410, 413, 418, 438, 439, 479, 480, 495, 500, 501, 513, 559, 564, 568; *II*, 153, 168, 217, 233, 234, 364, 377, 385, 394, 508, 510, 514, 523.
- , Macedonische: *II*, 38, 41.
- , moderne (hedendaagse): *II*, 367.
- , Nederlandse: *I*, 219, 229, 242, 252, 275, 310, 568; *II*, 204, 232, 233, 259, 512, 529.
- , Oostenrijkse (Gesamt-): *II*, 73, 402.
- , oosterse: *I*, 392, 393, 593. *Zie ook* monarchie, Aziatische.
- , parlementaire (representatieve): *I*, 435, 493, 553.
- , Perzische: *I*, 592; *II*, 38.
- , Pruisische: *I*, 95, 620; *II*, 376, 391, 395, 396, 399.
- , republikeinse: *I*, 317; *II*, 367.
- , stabiele: *I*, 418.
- , traditionele: *I*, 316.
- , vrije: *I*, 502.
- , westerse: *I*, 392.
- , wettige (rechtmatige): *I*, 391.
- , wezenlijke (echte, zelfstandige): *I*, 402, 403, 407, 408, 413, 510, 513, 518, 594; *II*, 234, 235.
- , zuivere: *I*, 321, 405, 410, 412, 500, 559; *II*, 128, 377, 379.
- b. geestelijk: *I*, 110 (onbepaalde), 240, 303; *II*, 110, 116, 207, 451.
- Zie ook* schijnmonarchie; stendenmonarchie; wereldmonarchie.
- monarchist (monarchaal): *I*, 219, 527, 538; *II*, 331.
- monarchomachen: *I*, 451; *II*, 208.
- mondigheid → volk, mondig.
- Mongolen: *II*, 63.
- monisme (staatkundig): *II*, 231.
- monnik: *I*, 37, 350, 457, 681, 693; *II*, 57, 59, 62.
- monopolie: *I*, 101, 105, 159, 235, 239, 605, 616, 628, 630; *II*, 170, 172, 178, 183, 188, 189, 225.
- Mons → Bergen.
- Monsterverbond → unie sub A.
- Montagne → partij, jacobijnse.
- Mont Blanc: *I*, 350.
- Montfoort: *I*, 352.

Monumenta Germaniae Historica: *I*, 319, 337.

Mook: *I*, 331.

moraal (zedekunde, zedeleer, ethiek): *I*, 358, 362, 364, 392, 401, 506, 561, 566, 574, 580, 606-609, 613; *II*, 64, 114, 118, 171, 174, 175, 207, 211, 323, 357, 468.

-, algemene: *I*, 608; *II*, 120, 188.

-, burgerlijk-maatschappelijke: *II*, 187.

-, christelijke: *I*, 364, 519, 603, 608, 610, 647; *II*, 108, 177, 433.

-, dubbele: *I*, 400.

-, heidense: *I*, 603.

-, natuurlijke: *I*, 602, 655, 658.

-, onafhankelijke: *II*, 273.

-, onchristelijke (ongelovige): *I*, 606, *II*, 208.

-, politieke (moraal in de politiek): *I*, 530, 548; *II*, 361, 408, 409.

Zie ook onderwijs, zedekundig; schoolmoraal; zedelijkheid.

moraliteit → zedelijkheid.

Moravische broeders: *I*, 561.

Morea → Peloponnesos.

Moren: *I*, 92; *II*, 61.

Moskou: *I*, 42, 98.

mouvement/résistance: *I*, 523, 547, 549, 551, 562, 563, 566, 567; *II*, 201, 205, 206, 213, 224, 528.

München: *II*, 354.

Münchengrätz: *I*, 330, 333.

Muiden: *I*, 138, 140; - Muiderslot: *I*, 121, 140.

muiterie (muitzucht, wederspanningheid): *I*, 37, 219, 223, 227, 232, 271, 511, 517, 523, 540, 543; *II*, 16, 130.

Zie ook oproer; opstand.

Munster: *I*, 79. *Zie ook* vrede van -.

muzulmannen → mohammedanen.

Mykale: *II*, 35.

mysterie (verborgenheid): *I*, 358, 580, 581, 603, 648, 704; *II*, 37, 46, 278.

mysticisme (mystiek): *I*, 456, 579, 701; *II*, 184, 187, 333, 460.

mystificatie: *I*, 324; *II*, 189, 260.

mythologie: *I*, 450, 456, 575. *Zie ook* traditie, mythologische.

-, Griekse: *I*, 54, 117, 133; *II*, 37.

N

naamchristen: *I*, 45, 54, 348, 646, 701; *II*, 55, 421, 453.

naamkatholiek: *I*, 692.

naamkeizer: *II*, 53.

naamkoning: *I*, 401, 425, 449, 494, 511, 594; *II*, 204, 388, 510. *Zie ook* schijnkoningschap.

naastenliefde: *I*, 45, 124, 303, 588; *II*, 134, 273.

nabootsing: *I*, 23, 25, 110, 114, 134, 299, 357, 411, 468; *II*, 154, 167, 360, 374, 387, 405, 414, 420. *Zie ook* navolging.

Namen (stad): *I*, 199, 200; *II*, 17, 494. - (provincie): *I*, 164, 197, 199, 268, 619; *II*, 4, 119, 494, 509.

Nancy: *I*, 523, 543.

Nantes → edict van -.

Napels: *I*, 49, 63, 104, 106, 111, 304, 330, 380; *II*, 62, 73, 335.

napoleontisch: *I*, 155, 628; *II*, 87, 185, 191, 329, 340, 404-406, 408, 410, 439, 526. *Zie ook* overmoed; politiek; traditie.

Naschrift: *II*, 252-261.

Nassau: *I*, 381; *II*, 120.

natie → volk.

nationaal: *I*, 91, 114, 116, 119, 120, 125, 129, 130, 139, 155, 157, 186, 195, 211, 218, 223, 277, 311, 491, 498, 499, 531, 534; *II*, 11, 171, 213, 214, 228, 327, 350, 383, 402, 431, 443, 464, 515. *Zie ook* beginsel; christendom; constitutie; dynastie; eigenbelang; geest; geschiedenis; gewoonte; gezag; godheid; godsdienst; inkomsten; kerk; koningschap; letteren; onderwijs; oorlog; opstand; opvoeding; oudheden; politiek; reactie; recht; regeringsvorm; revolutie; school; staat; staatsrecht, bijzonder; staatsregeling; synode; taal; verzet; vooroordeel; wet; wetboek; wettigheid; zede.

- belang → volksbelang.

- beweging → volksbeweging.

- bewustzijn → volksbewustzijn.

- eenheid → volkseenheid.

- energie (veerkracht): *I*, 244, 253; *II*, 156.

- geestdrift: *I*, 253, 318, 515.

- gevoel: *I*, 156, 668; *II*, 411.

- haat (afkeer): *I*, 91, 113, 114, 119; *II*, 62, 406.

- hoogmoed: *I*, 41, 116.

- invloed → volksinvloed.

- karakter → volkskarakter.

- leven (bestaan): *I*, 118, 356, 408.

- mening → volksmening.

- ontwikkeling: *II*, 153, 162, 350.

- roem → volkseer (volksroem).

- soevereiniteit → volkssouvereiniteit.

- trekken, kleuren etc.: *I*, 91, 93, 115.

- vergadering → volksvergadering.

Nationale Vergadering: a. in Duitsland (Frankfort) in 1848/9: *II*, 400; b. in Frankrijk: na de revolutie van 1789 → Frankrijk, geschiedenis van, sub B28; na de revolutie van 1848: *II*, 203; c. in Nederland vanaf 1795/6: *I*, 300, 304, 357; d. in Pruisen in 1848: *II*, 389.

- vertegenwoordiging → volksvertegenwoordiging.

- welvaart: *I*, 515; *II*, 161.

- wil → volkswil.

- zaak: *I*, 498; *II*, 12, 351.

- zelfstandigheid: *I*, 219, 222, 224.

nationale, het: *I*, 113, 116, 118, 139, 677; *II*, 117, 188, 189, 212, 508, 509, 523.

nationaal-katholiek: *I*, 670.

nationaliseren: *I*, 118, 201; *II*, 34, 93, 166, 211, 237.

nationaliteit: *I*, 94, 112-121, 124, 125, 128, 133, 134, 136; *II*, 163, 197, 212, 228, 356, 371, 411, 447, 479. *Zie ook* volkskarakter.

-, antieke: *I*, 101, 116, 119, 120.

-, Belgische: *I*, 309.

-, Duitse (Pruisische): *I*, 118, 311; *II*, 213, 372, 400, 401, 479.

- , Engelse: *II*, 132.
- , Europese: *I*, 311; *II*, 61, 131, 132.
- , Franse: *I*, 118; *II*, 132, 212, 228.
- , Griekse: *I*, 39, 116, 117; *II*, 131.
- , Nederlandse: *I*, 125, 139, 153, 211, 253, 311, 635; *II*, 117, 138, 205, 212, 447, 508, 512, 529.
- , Oostenrijkse: *II*, 408.
- , protestantse: *I*, 94.
- , Romeinse: *I*, 116.
- , rooms-katholieke: *I*, 94.
- , wezen van de: *I*, 118.
- nationaliteitsbeginsel: *I*, 39; *II*, 371, 411, 490.
- nationaliteitsrecht: *II*, 411, 412.
- natuur der dingen: *I*, 395, 396, 414, 417, 420, 448, 594, 669, 678; *II*, 130, 137, 164, 175, 209, 505. *Zie ook* wezen der dingen.
- [C3]natuur en recht: *II*, 205, 215, 365.
- van de mens: *I*, 2, 37, 114, 117, 372, 389-395, 400, 448, 456, 508, 519, 521, 557, 561, 581, 582, 585, 586; *II*, 37, 52, 66, 71, 128, 135, 209, 210, 363, 364, 417, 503, 506.
- natuurlig(e): *I*, 124, 142, 148; *II*, 119, 281.
- natuurlijk: *Zie* constitutie; gelijkheid, 'revolutionaire'; gezag; godsdienst; maatschappij; macht; moraal; orde; recht; soevereiniteit; staatsregeling; systeem.
- natuurlijke historie: *I*, 129, 200.
- natuurrecht (jus naturale): *I*, 98, 274, 388-390, 409, 417, 487, 488, 557, 585, 586, 631; *II*, 202. *Zie ook* recht, natuurlijk.
- , zogenaamde: *II*, 368.
- natuurstaat (natuurtoestand): *I*, 291, 389, 453, 520, 589; *II*, 413, 505.
- natuurwet: *I*, 388, 397, 399, 467; *II*, 205, 209, 423.
- Navarra: *I*, 446, 565; *II*, 12.
- navolging: *I*, 2, 73-78, 109, 113, 114, 121-123, 130-136, 144, 154-156, 242, 299, 308, 320, 359, 362, 411, 434, 511, 537; *II*, 42, 55, 90, 131, 143, 153, 160, 162, 164, 205, 293, 297, 300, 374, 405, 420, 460. *Zie ook* nabootsing.
- Nederduits: *I*, 654; *II*, 91, 149, 313.
- Nederland: *I*, 45-76, 112-157, 210-269, 301-372, 443-462, 563-577, 601-693; *II*, 10-90, 104-198, 203-298, 303-370, 420-481, 522-555.
- , christelijk: *I*, 372; *II*, 456, 496, 512.
- (Holland), protestantse: *I*, 667, 671, 674, 680, 684, 685, 688, 691, 692; *II*, 507.
- , geschiedenis van (*zie ook* geschiedenis, vaderlandse):
- A. algemeen: *I*, 83, 138-140, 148, 321, 323, 336-341, 354, 372-384, 405, 443-445, 495, 500, 688, 694; *II*, 4-8, 117, 123, 136-144, 172, 176, 187, 231, 249, 262, 271, 304, 327, 342, 420, 425, 436-446, 504-507.
- B. bijzonder:
- (Acte van) Afzwering (1581): *I*, 305, 345, 347, 380; *II*, 14, 18, 19;
- Apologie van Willem I (1581): *I*, 345, 380;
- Aprilbeweging (1853): *II*, 431, 527, 534;
- Beeldenstorm (1566): *II*, 9;
- Deductie van de Staten van Holland (1587): *I*, 345, 380, 386;
- Eeuwig Edict (1577): *II*, 16; cf. 389;
- Groot-Privilege (1477): *I*, 323, 383; *II*, 5;

Gulden Vlies: *II*, 7, 10;
 Hoekse en Kabeljauwse twisten (1345-1492): *I*, 374, 375, 378; *II*, 62;
 Joyeuse Entrée (1356): *II*, 6; cf. *I*, 380;
 Pauselijke Allocutie (1853): *II*, 527;
 Renversaal van Anjou en Willem I (1581 resp. 1582/3): *II*, 18 resp. *I*, 711;
 Tiendaagse Veldtocht (1831): *I*, 315; *II*, 236, 513, 529;
 Twaalfjarig Bestand (1609-1621): *II*, 241;
 Verbond der Edelen (1565/6): *II*, 9;
 Waardgelders (1617): *I*, 698.
 Nederlanden, De: *I*, 58, 66, 125, 138, 212, 217, 242, 245, 285-305, 313, 323, 342, 346, 379, 380, 387, 444, 495, 502, 560, 567, 568, 676-689, 711; *II*, 1-22, 67, 68, 235, 262, 353, 412, 504.
 -, (konink)rijk der: *I*, 138-157, 162, 171, 175, 178, 194, 210-264, 278, 279, 289, 296, 306-314, 333, 596, 666, 670, 676, 679, 685, 691, 692; *II*, 74, 88, 267, 508, 528, 529.
 -, Oostenrijkse: *I*, 288; *II*, 7.
 -, Spaanse: *I*, 286, 287.
 -, zuidelijke: *II*, 70. *Zie ook* Zuid-Nederland.
 Nederlanders: *I*, 34, 35, 48, 50, 72, 108, 109, 148, 155, 157, 222, 296, 300, 377, 379, 399, 633, 637, 667, 671; *II*, 12, 16, 173, 235, 366, 507, 530.
 Nederlands: *Zie* beginsel; beschaving; christen; constitutie; dagblad; dissenters; geest; geestelijkheid; gewoonte; handel; Handelmaatschappij; kerk, Nederlandse Hervormde; koningschap; leger; letteren; monarch; monarchie; nationaliteit; parlement; protestant; regering; republiek; revolutie; revolutionair; rooms-katholiek; staat; staatkunde; staatsman; staatsrecht; taal; troon; vaderland; verdraagzaamheid; volk; volksvertegenwoordiging; voorvader; wet; wetgeving; zede.
 Nederlandsch Onderwijzersgenootschap: *II*, 106, 253.
 Nederlandsch(e) Verbond, Het: *I*, 276, 277; *II*, 498.
 Nederlandsch Weekblad: *II*, 476.
 Nederlandsche zendelinggenootschap → geschriften van Groen no. 34.
 Nederlands-Indië: *I*, 26; *II*, 520.
 Nederlandse grondwet(scherziening): *I*, 263, 677, 685; *II*, 508.
 - karakter ((volks)aard, (volks)geest etc.): *I*, 78, 156, 213, 218, 222, 226, 229, 242, 309, 310, 314, 378; *II*, 140, 155, 166, 188, 246, 443, 496, 509, 510. *Zie ook* volkskarakter.
 Neerwinden: *I*, 547.
 neger (zwarte): *I*, 56, 544; *II*, 32.
 neologie: *I*, 358, 366, 577, 578, 583, 647; *II*, 75, 121, 133, 276, 343, 391, 434.
 Neuchâtel: *II*, 331, 333.
 neutraliseren: *I*, 293, 378, 426, 428, 436, 437, 444, 447, 470, 498, 506, 561, 566, 567; *II*, 4, 121, 237, 305, 421, 426, 427, 436.
 neutraliteit (onzijdigheid): *I*, 104, 537, 622, 669, 686; *II*, 113, 252, 257, 407, 409, 414, 419-427, 440, 442, 448, 450, 453, 461, 478, 479, 512, 536, 545. *Zie ook* onpartijdigheid; school, neutrale; staat, neutrale.
 New York: *II*, 343.
 Nicea, geloofsbelijdenis van: *I*, 560; *II*, 53, 182.
 niet-christelijk: *Zie* godsdienst; staat.
 niet-christen (onchristen): *I*, 638; *II*, 139, 256, 420.
 niet-confessioneel: *II*, 474.
 niet-katholiek: *I*, 240, 660.
 niet-protestant: *I*, 679.

niet-verantwoordelijk(heid) (sc. aan de mensen) (van de overheid/magistraat of de vorst/souverein): *I*, 229, 407, 414, 507, 510, 515, 533, 588; *II*, 66, 83, 127, 234, 505. *Zie ook* onverantwoordelijk(heid).

Nîmes: *I*, 57.

Nineve: *II*, 31.

nivellering (gelijkmaking): *I*, 97, 113, 122, 465, 480, 531, 544, 558; *II*, 396.

-, revolutionaire: *II*, 406.

non-interventie: *I*, 312; *II*, 412, 529. *Zie ook* interventie; recht van interventie.

Noord-Afrika: *II*, 30, 32, 40, 56.

Noord-Amerika: *I*, 298, 531; *II*, 72, 170.

Noord-Brabant: *I*, 161, 163, 192, 200, 203, 204, 246, 251, 330, 618, 623, 629, 640-644, 658, 660, 674, 676; *II*, 94, 119, 221, 427, 444, 494, 499, 509.

noorden: *I*, 31, 48, 92, 99, 112, 303, 336; *II*, 34, 52, 61. *Zie ook* Noord-Nederland.

Noord-Holland: *I*, 9, 164; *II*, 533.

Noord-Nederland (noordelijke provincies): *I*, 138, 141, 153-161, 174, 178, 192, 210, 219-233, 238-241, 246-257, 268, 271, 276-278, 296, 308, 313, 314, 336, 339, 630, 635, 673-676, 684-694; *II*, 18, 262, 336, 339, 353, 494-499, 508-512, 530.

Noord-Nederlandse hoger onderwijs: *I*, 141-157.

noords: *I*, 50, 118. *Zie ook* mogendheid; volk; vorst; zede.

Noormannen (Noren): *I*, 92, 336-340, 432; *II*, 57, 58, 61.

Noorwegen: *II*, 61.

Normandië(rs): *I*, 431, 439, 467, 486, 490, 495; *II*, 57.

notabelen: *I*, 294, 295, 302, 482, 531, 612; *II*, 5, 385, 398.

Noyon: *I*, 495.

nuance: *I*, 150, 358; *II*, 296, 304, 315, 316, 527.

Nijkerk: *I*, 597.

Nijl: *II*, 32.

Nijmegen: *I*, 84, 189, 286, 704, 705; *II*, 77-80, 92, 111, 260, 263, 436, 517, 520.

Nijvel: *I*, 200; *II*, 16.

nijverheid → industrie.

O

objectief: *II*, 209, 312, 554. *Zie ook* waarheid, objectieve.

objectieve, rechten van het: *II*, 459.

ochlocratie: *I*, 4, 275.

Oegstgeest: *I*, 11, 20; - Endegeest: *I*, 11, 12, 23, 26, 30; - Postbrug: *I*, 20, 24.

Oirschot: *I*, 203.

Oldenzaal: *I*, 638.

oligarchie: *I*, 291, 362, 373, 401, 403, 409; *II*, 20, 167, 217, 236, 250, 295.

Olmütz (Olomou c): *II*, 400, 403.

Olympische spelen: *I*, 120.

omkering: *I*, 31, 51, 58, 61, 96, 100, 106, 116, 210, 230, 300, 312, 420, 442, 482, 509, 520, 530, 554, 563, 566, 569, 668, 679, 685; *II*, 5, 112, 120, 132, 195, 201, 210, 292, 355, 363, 371, 414, 497, 505. *Zie ook* omwenteling; revolutie.

-, maatschappelijke: *I*, 312, 361, 448, 453, 504, 520, 556, 561; *II*, 193, 215.

omkoping → corruptie.

om(me)keer (keerpunt, revirement): *I*, 304; *II*, 350, 356, 358, 365, 458, 463, 464, 465, 488, 514, 532.

Omme(r)schans: *I*, 79, 81, 83.

om(ver)werping: a. in negatieve, revolutionaire zin: *I*, 68, 71, 73, 106, 224, 230, 310, 314, 386, 417, 422, 447, 488, 491, 498, 503, 544-554, 566, 582, 588, 598, 603, 622, 629, 686; *II*, 205, 269, 282, 286, 294, 312, 334, 373, 438. *Zie ook* staat, - van de; troon, - van de.

b. in positieve zin: *I*, 457, 459, 484, 574, 591; *II*, 9.

omwenteling(sleer) → revolutie(leer).

omwentelingstheorie (revolutionaire theorie): *I*, 294, 301, 302, 313, 382, 496, 531, 549, 615, 617, 634, 669; *II*, 72, 132, 133, 162, 213, 340, 361, 363, 506, 516, 521, 528.

onbeschaafdheid: *I*, 211. *Zie ook* volk, onbeschaafd.

onbillijkheid: *I*, 46, 146, 161, 245, 257, 373, 381, 458, 515, 642, 680, 683; *II*, 98, 105, 170, 264, 270, 280, 282, 292, 306, 345, 457. *Zie ook* onrecht; onrechtvaardigheid.

onbijbels: *I*, 597; *II*, 256.

oncatholijk → onrooms.

onchristelijk: *I*, 459, 574, 583, 610, 713; *II*, 246. *Zie ook* beginsel; dogma; gebed; geest; godsdienst; leer; moraal; onderwijs; oudheid; protestantisme; systeem; wijsgeer.

- richting: *I*, 600, 601, 646, 652.

onchristelijkheid: *I*, 623, 632, 653.

onchristen → niet-christen.

ondeelbaarheid (ongedeeldheid, onverdeeldheid): *I*, 323, 412; *II*, 173, 231, 452. *Zie ook* gezag; macht; republiek; soevereiniteit.

onderdaan: *I*, 36, 41, 48, 60-71, 87, 89, 97, 101, 105, 205-300, 321-399, 401-499, 502-593, 667-694; *II*, 1-88, 121-190, 201, 233, 243, 332, 356, 365, 391, 393, 403, 404, 415, 505, 506.

-, rooms-katholiek: *I*, 673.

-, recht(en) van de: *I*, 68, 291, 294, 316, 322, 342, 397-400, 405, 415, 423, 438, 466, 473, 478, 484, 513-515, 557, 578, 587, 593, 689; *II*, 6, 8, 121, 373.

onderdanigheid: *I*, 89, 347; *II*, 17, 67, 369, 375.

onderdrukking, systematische: *I*, 442, 503.

ondervinding: *I*, 5, 42, 69, 76, 77, 104, 111, 124, 125, 130, 141, 150, 153-156, 218, 227, 230, 248, 252, 264, 357, 414, 491, 519, 620, 655, 668, 688, 713; *II*, 92, 105, 142, 156, 196, 280. *Zie ook* ervaring.

onderwijs (meestal in algemene zin, 'het' onderwijs in Nederland): *I*, 3, 83, 109, 165-177, 199, 207, 208, 213, 220, 229, 232-262, 271, 306-311, 359, 373, 615, 666, 693, 710; *II*, 151, 166-194, 204, 221-227, 254-274, 312, 421-432, 443-463, 495-498, 521, 549-555.

-, academisch: *I*, 145, 146, 153, 157, 269, 364, 375; *II*, 280, 291, 295, 313, 354, 355, 360, 369, 431.

-, algemeen (gemeenschappelijk, neutraal): *I*, 600, 626, 703; *II*, 139, 165, 186, 513.

-, antichristelijk: *I*, 602, 647; *II*, 183.

-, burgerlijk (-maatschappelijk): *I*, 251; *II*, 172, 174, 187, 257.

-, bijbels: *II*, 169.

-, bijzonder (eigen): *I*, 236, 239, 646-649, 653; *II*, 110, 113, 151, 152, 170, 171, 176, 182, 183, 189-191, 222, 226, 256-258, 264, 393, 444, 448-451, 524.

-, catechetisch: *I*, 599, 623, 647, 650, 656; *II*, 103, 120, 149, 502.

-, christelijk: *I*, 359, 604, 610, 623, 644, 648, 702; *II*, 77, 98, 102-121, 164-186, 212, 226, 248, 250, 265, 293, 344, 379, 420-427.

-, christelijk-nationaal school-: *II*, 263-266, 344, 441, 450, 451, 455, 462.

-, evangelisch: *I*, 597, 647; *II*, 150, 293, 346.

-, geestelijk (clericaal): *I*, 239, 251, 362, 618, 687, 691, 692.

- , geleerde → onderwijs, wetenschappelijk.
- , godsdienstig: *I*, 233, 363, 606-611, 616, 621, 623, 632, 636, 638, 644, 647, 653, 655, 658, 659; *II*, 98, 102, 105-107, 119, 121, 174-187, 423. *Zie ook* onderwijs, in/van verschillende vakken sub b.
- , godsdienstloos: *I*, 626, 646, 647, 655, 659.
- , hoger: *I*, 141-157, 212, 233, 239, 256-259, 615, 630, 648, 649; *II*, 112, 113, 116, 139, 295, 423, 429, 502, 503, 525, 533.
- , huis(elijk) (in gezinsverband): *I*, 236, 256, 258, 261, 596, 597, 649-652; *II*, 118, 176.
- , kerkelijk (onderwijs in of namens de kerk): *I*, 628; *II*, 149, 277-281, 292, 295, 307, 362, 546. *Zie ook* kerk en school.
- , kosteloos: *II*, 452.
- , lager: *I*, 139, 198, 233, 235, 239, 240, 257-259, 362, 596-661, 710; *II*, 77, 112, 119, 120, 175, 176, 184, 185, 226, 248, 258, 259, 293, 295, 312, 317, 334, 344, 420-459, 515, 519, 526, 549, 553-555.
- , (leer)stellig (positief, dogmatisch): *I*, 364, 367, 597, 600, 606, 607, 611-613, 616, 626, 629-632, 638, 641, 644, 647, 654, 655, 659, 660, 710; *II*, 77?, 98, 102, 103, 105, 108, 170, 183, 186, 254.
- , middelbaar: *I*, 139, 233, 236, 239, 256-259, 615, 619, 638, 645, 648, 649; *II*, 180.
- , nationaal: *I*, 157, 611; *II*, 98, 117, 119, 152, 166, 171, 187-191, 248, 421.
- , onchristelijk (niet-christelijk): *I*, 602, 693; *II*, 98, 173, 426. *Zie ook* oudheid, heidense.
- , openbaar (publiek): *I*, 141, 160, 236, 251, 256-263, 295, 359, 522, 530, 599-609, 615, 617, 628, 631, 638, 648, 649, 653, 660, 690; *II*, 108, 121, 151, 170, 181, 191, 220, 222, 257, 352, 421-427, 448-452.
- , particulier (privé): *I*, 649, 659; *II*, 291.
- , protestants: *I*, 610, 624, 658; *II*, 176, 186, 515.
- , rooms(-katholiek): *I*, 175, 362, 703; *II*, 186, 515.
- , sectarisch: *II*, 423. *Zie ook* sectarisme.
- , technisch: *I*, 142.
- , theologisch: *I*, 362, 364; *II*, 283, 311, 312. *Zie ook* onderwijs, academisch.
- , theoretisch → onderwijs, wetenschappelijk.
- , wederkerig: *I*, 203.
- , wetenschappelijk (geleerde, theoretisch): *I*, 128, 143, 152, 153, 375; *II*, 228.
- , zedekundig: *I*, 608, 610, 632, 659; *II*, 175, 185, 186.
- in België: *I*, 229, 600, 605, 612, 616, 617, 621, 632, 637, 659, 691, 692; *II*, 104.
- in Frankrijk: *I*, 226, 519, 612, 632; *II*, 179, 190, 226, 273.
- in Groot-Britannië: *I*, 604, 614, 621; *II*, 164, 545.
- , in Pruisen: *I*, 601, 620, 621; *II*, 175, 178, 179, 334, 481.
- in (van) verschillende vakken: a. bijbelse geschiedenis: *I*, 640, 654, 704; *II*, 108, 186; b. godsdienst (= godsdienstonderwijs): *I*, 603, 615, 620-623, 626-634, 642-647, 655, 660; *II*, 98, 107, 175-177, 187, 251, 378. *Zie ook* onderwijs, godsdienstig; c. Grieks en Latijn: *I*, 144; d. vaderlandse geschiedenis: *I*, 153, 640, 654. *Zie ook* opvoeding en onderwijs; raad van onderwijs; schoolonderwijs; staatsonderwijs; verordening op het onderwijs; volksonderwijs; vrijheid van onderwijs; waarborg, onderwijskundige.
- onderwijsinstelling: *I*, 141, 149, 236, 237, 241, 149, 236, 237, 256, 360, 615, 649; *II*, 179, 545.
- onderwijskwestie → schoolkwestie.
- onderwijsmethode (leermethode): *I*, 2, 142, 359, 608; *II*, 118, 175, 179, 184, 191. *Zie ook* onderwijs, wederkerig.
- onderwijspolitiek: *II*, 226.
- onderwijssysteem: *I*, 359, 362, 607-629, 647-650, 658-661; *II*, 98, 107-118, 156, 165, 187, 190, 251, 254, 521, 553.
- onderwijswetten → wet. *Zie ook* ontwerp-onderwijswet.

onderwijzer(es) (leraar, schoolmeester etc.): *I*, 3, 83, 147, 233, 234, 237, 256, 260, 261, 597, 600-661, 687, 710; *II*, 98-120, 165, 171, 175, 177, 179, 183, 228, 257, 378, 428, 433, 444.

-, Belgisch: *I*, 637.

-, bijzonder: *I*, 652; *II*, 109, 111, 114, 119.

-, christelijk: *I*, 601, 621, 632, 648; *II*, 176, 177, 265, 428.

-, doopsgezind: *I*, 624, 632.

-, Duits: *I*, 704, 705.

-, Frans: *I*, 382.

-, gereformeerd: *I*, 623, 632.

-, godsdienstig: *I*, 648.

-, huis-: *I*, 651, 652, 655.

-, ongodsdienstig: *I*, 647.

-, openbaar: *I*, 611, 640; *II*, 109, 111, 441.

-, protestants: *I*, 597, 606, 610, 620, 633, 636, 654, 656, 658; *II*, 181, 186.

-, rooms-katholiek: *I*, 597, 606, 610, 620, 627, 633, 643, 656, 660.

-, de staat als: *I*, 360, 635.

onderwijzersgenootschap → Nederlandsch onderwijzersgenootschap.

onderwijzersgezelschap: *I*, 638, 661.

onderwijzersopleiding: *I*, 705; *II*, 263.

ondeugd: *I*, 4, 37-41, 146, 228, 458, 464, 481, 506, 519, 550, 570, 580, 582, 592; *II*, 37, 54, 70, 187, 246.

onfeilbaarheid: *I*, 39, 459, 576, 577, 584, 593, 699; *II*, 51, 62, 65, 113, 142, 156, 281, 308, 327, 417, 486.

ongeestelijk: *II*, 415, 457.

ongeloof: *I*, 57, 119, 123, 292, 303, 305, 326, 349-373, 389, 390, 416, 448-464, 505-521, 556-589, 610, 635, 663, 670, 699; *II*, 8, 24, 44, 49, 64, 75, 106-134, 143, 163, 171, 172, 190-223, 267-307, 333, 356-385, 413-469, 484, 486, 530, 547, 550. *Zie ook* ongodsdienstigheid; vooruitgang van het ongeloof.

-, algemeen: *I*, 567.

-, christelijk: *II*, 453.

-, kerkelijk: *II*, 431.

-, kerkverwoestend: *II*, 432.

-, modern: *II*, 326.

-, systematisch (volslagen): *I*, 458, 506, 559, 561, 566, 582, 588; *II*, 71, 283, 355.

-, veldwinnend: *II*, 450, 484.

-, religie van het: *II*, 420, 421, 423.

- van de achttiende eeuw: *I*, 462, 615; *II*, 421.

ongeloofseenheid: *II*, 166.

ongeloofsprogram: *II*, 473.

ongeloofsijver: *II*, 473.

ongelovig: *I*, 55, 456, 505, 519, 561, 579; *II*, 104, 190, 273, 302, 460. *Zie ook* moraal; politiek; protestant; tijdgeest; (volks)menigte; wijsbegeerte.

- richting: *II*, 462, 525.

ongelovige: *I*, 51, 60, 374, 377, 561, 574, 583, 638, 672, 677; *II*, 47, 54, 60, 75, 176, 364, 462.

ongelijkheid: *I*, 143, 191, 290, 388, 407, 408, 412, 521, 557, 564, 694; *II*, 58, 166, 188.

-, maatschappelijke: *I*, 291, 292, 492, 564, 566.

-, wettige: *I*, 530.

ongodisterij → atheïsme.

ongodsdienstig (godsdienstloos): *I*, 119, 389, 566, 679; *II*, 500. *Zie ook* constitutie; onderwijs; school; wetenschap.

- mening: *I*, 504; *II*, 376.

- richting (strekking): *I*, 642, 646; *II*, 515.

ongodsdienstigheid (godsdienst(e)loosheid, irr ligion): *I*, 211, 395, 464, 505, 506, 578, 623, 632; *II*, 144, 205, 427, 449, 453.

-, systematische: *I*, 569; *II*, 188.

Zie ook atheïsme; goddeloosheid; ongeloof; staat, godsdienstloze; wet, godsdienstloze.

ongrondwettig(heid): *I*, 188, 275, 644, 650, 679, 688, 690, 691; *II*, 81, 85, 89, 93-97. *Zie ook* inconstitutioneel.

onheilig: *II*, 414, 461.

onhistorisch: *I*, 379, 445. *Zie ook* christendom; systeem; theorie; wijsbegeerte.

onkatholiek (subst. en adj.) → onrooms(e).

onkerkelijk: *II*, 451, 466, 469, 519. *Zie ook* geloof; praktijk; theorie.

- richting: *II*, 297, 431, 456, 464, 465, 469, 515, 525.

onkerkelijkheid: *II*, 316, 466.

onmaatschappelijk (antisociaal, ongezellig): *I*, 291, 453, 522.

onmenselijkheid (onmenslievendheid): *I*, 43, 44, 615; *II*, 72, 213.

onpartijdig(e) (subst. en adj.): *I*, 50, 65, 105, 149, 228, 237, 266, 268, 353, 356, 486, 501, 520, 527, 540, 614, 629, 698, 712-714; *II*, 215, 239, 419, 423, 435, 515, 516.

onpartijdigheid: *I*, 132, 134, 145, 484, 593, 621, 658, 678, 685, 711, 713, 714; *II*, 122, 140, 144, 174, 198, 320, 346, 354, 448, 530, 535, 536.

onrecht: *I*, 214, 310, 322, 369, 392, 422, 428, 432, 466, 469, 482, 553, 581, 666-692, 714; *II*, 36-96, 110, 112, 124, 141, 174, 188-209, 242, 259, 267, 283-314, 333, 375, 382, 407, 408, 451, 466, 467, 490. *Zie ook* geweld en onrecht; onbillijkheid.

onrechtmatigheid: *I*, 308, 695.

onrechtvaardigheid (onrechtigheid): *I*, 35, 42, 43, 47, 60-62, 71, 256, 303, 314, 396, 399, 409, 416, 426, 437, 442, 479, 517, 692; *II*, 10, 11, 24, 44, 54, 55, 70, 72, 76, 81, 127, 143, 172, 211, 388, 408, 457.

-, revolutionaire: *I*, 334, 362.

onrooms(e) (onkatholiek): *I*, 57, 630; *II*, 13, 222. *Zie ook* school, onkatholieke; staat, onkatholieke.

onschendbaarheid: *I*, 41, 61, 78, 98, 105, 159, 174, 206, 229, 283, 308, 310, 403, 414, 415, 440, 491, 501, 507, 514, 534-542, 547, 586, 588; *II*, 234, 273, 349, 387, 400, 406, 494, 510.

onstaatkundig: *I*, 533; *II*, 96.

onsterfelijkheid: *I*, 131, 248, 359, 505, 506, 519, 521, 577; *II*, 71, 165, 287, 312, 345, 465.

ontaarding (degeneratie, verbastering): *I*, 28, 90, 95, 318, 373, 402, 448, 454, 481, 521, 570; *II*, 30, 110, 111, 121, 184, 415.

-, menselijke: *I*, 37, 302, 389, 411, 589; *II*, 363.

Zie ook christendom, ontaard; kerk, ontaarde; staat, ontaarding van de; volk, ontaard; waarheid, ontaarde.

ontbinding: *I*, 320, 406; *II*, 213.

- van de Kamer(s): *I*, 280, 281; *II*, 391, 446, 497, 554.

- van de kerk: *I*, 638; *II*, 392, 467, 468, 473.

- van de maatschappij: *I*, 518; *II*, 204. *Zie ook* staatsontbinding.

ontbindingsrecht: *I*, 283/4; *II*, 393.

onteigening: *I*, 547; *II*, 224.

ontheiliging: *I*, 45, 67, 119, 391, 686; *II*, 427. *Zie ook* staat, - van de.

ontkerstening (ontchristelijking) → secularisatie.

onttroning: *I*, 42, 312, 594; *II*, 74, 386, 412.

ontwerp-onderwijswet: a. België (31 juli 1834): *I*, 612, 632; b. Groot-Britannië (1839): *I*, 614; c. Nederland: 13 oct./26 nov. 1829: *I*, 232-248, 256-263, 271, 615, 649; *II*, 495, 497; 1852: *II*, 526; 1856: *II*, 248, 249?, 258, 443, 445, 446, 549, 551, 554; 1857: *II*, 252, 255, 258, 260, 449, 464.

Zie ook wetsontwerp.

onveranderd: *I*, 75, 127, 138, 240; *II*, 75, 89, 393, 540.

onveranderlijk (onveranderbaar): *I*, 112, 156, 157, 211, 214, 241, 455, 589; *II*, 84, 137, 380, 538.

- grondslag: *II*, 294, 301, 362, 389, 468.

Zie ook beginsel; christendom; evangelie; geloof; gezag; recht; waarborg; waarheid, eeuwige; wet.

onveranderlijkheid Gods: *I*, 701, *II*, 76, 345.

onverantwoordelijk(heid): *I*, 180, 224, 228, 229, 276; *II*, 139, 223, 251, 429, 541. *Zie ook* niet-verantwoordelijk(heid); vrijheid, onverantwoordelijke.

onverdraagzaamheid: *I*, 35, 39, 44, 45, 211, 218, 222, 241, 252, 364, 577, 629, 630, 642; *II*, 111, 124, 129, 180, 260, 324, 465, 468, 469.

-, evangelische: *II*, 346.

-, protestantse: *I*, 696; *II*, 21, 337.

-, rooms-katholieke: *I*, 505, 516, 517, 694.

Zie ook christendom; godsdienst.

onverschilligheid (indifferentisme): *I*, 36, 39, 108, 112, 115, 152, 563, 566, 673; *II*, 37, 75, 115, 136, 143, 211, 212, 215, 258, 300, 431, 450, 484, 513.

-, godsdienstige: *I*, 45, 54, 119, 124, 294, 303, 305, 314, 357, 358, 363, 395, 416, 464, 505, 518, 566, 569, 583, 600-670, 699; *II*, 8, 86, 111, 114, 142, 144, 158, 171, 277, 307, 454, 460, 466.

-, politieke: *I*, 219, 228, 230, 554; *II*, 51, 299, 460, 509.

-, systematische: *II*, 324.

onvervreemdbaar: *Zie* eigendom; macht; recht.

onvolmaakt(heid) (onvolkomenheid): *I*, 121, 133, 154, 226, 413; *II*, 287.

onwaarheid: *I*, 72, 214, 298, 394, 510, 521, 527; *II*, 75, 255, 366, 409, 506, 547.

onwettig(heid): *I*, 57, 205, 297, 394, 410, 418, 546; *II*, 14, 20, 158, 282, 292, 340, 397, 398. *Zie ook* gezag; macht; opstand; verzet.

onwijsgerig: *I*, 214.

onwijsheid: *II*, 206.

Onze Vader, Het: *I*, 601, 645, 647, 704, 705; *II*, 182.

onzedelijkheid (demoralisatie): *I*, 80, 119, 353, 365, 394, 453, 463, 465, 505, 519, 566, 577, 641; *II*, 8, 150, 246, 323, 486, 533.

-, systematische: *II*, 323.

Zie ook zedeloosheid; zedenbederf.

onzijdigheid → neutraliteit.

oorlog (krijg): *I*, 2-98, 100-114, 205-292, 304-390, 408-499, 500-583, 686, 711; *II*, 1-76, 126-194, 200-268, 304, 317, 403, 494, 506-524.

-, Albigenzen- (1209-1229): *II*, 60.

-, algemene: *I*, 247; *II*, 74, 200, 408, 513.

-, 'barrière-' (18e E.): *I*, 286, 288.

-, Boeren- (1524-1525): *I*, 499.

-, 'Boheemse' (17e E.): *I*, 95. *Zie ook* oorlog, Hussieten-.

-, Bondgenoten- (91-89): *II*, 43.

- , coalitie-: *I*, 292, 304; *II*, 73, 132, 206, 506; eerste (1792-1797): *I*, 526, 527, 545, 548, 562, 567; *II*, 72, 268; tweede (1798-1802): *I*, 58; derde (1805): *II*, 73, 411; vierde (1806-1807): *II*, 73, 411; zesde (1812-1815): *II*, 74, 494.
 - , Dertigjarige (1618-1648): *I*, 95, 101, 373, 462, 560, 565, 566; *II*, 9, 69.
 - , Diadochen- (323-280): *II*, 38.
 - , Europese: *II*, 61, 408, 410, 490. *Zie ook* oorlog, algemene.
 - , Frans-Duitse (1521-1544: Frans I/Karel V): *II*, 67.
 - , Frans-Duitse (1870-1871): *II*, 490-492.
 - , heilige: *I*, 44, 54, 67; *II*, 55.
 - , Honderdjarige (1337-1453): *I*, 378, 427, 435, 473; *II*, 62.
 - , Hussieten- (1419-1436): *II*, 63.
 - , Italiaanse (1859): *II*, 406, 409-412, 490.
 - , Krim- (1854-1856): *II*, 406-408, 490.
 - , Mexicaanse (1864-1867): *II*, 490.
 - , napoleontische → coalitieoorlog.
 - , nationale: *I*, 62, 100, 102, 113.
 - , Oostenrijkse successie- (1704-1747): *II*, 70.
 - , Parthische (114-117): *II*, 52.
 - , Peloponnesische (431-404): *I*, 36; *II*, 36.
 - , Perzische (5e E. v. Chr.): *I*, 87; *II*, 35, 36, 38.
 - , Poolse successie- (1733-1738): *II*, 70.
 - , 'Portugese' (1826): *II*, 504.
 - , Pruisisch-Oostenrijkse (1866): *II*, 477, 481, 490, 491.
 - , Punische (264-146): *II*, 40, 41.
 - , revolutie-: *I*, 101, 313; *II*, 268, 356. *Zie ook* oorlog, coalitie-.
 - , Samnitische (343-290): *II*, 39.
 - , Schmalkaldische (1546-1547): *I*, 352; *II*, 68.
 - , Spaanse successie- (1701-1713/4): *I*, 286.
 - , successie-: *I*, 373; *II*, 7.
 - , Tachtigjarige (1568-1648): *I*, 343, 352, 378, 566; *II*, 10, 14, 22, 221, 241.
 - , Trojaanse (f 1200 v. Chr.): *II*, 35.
 - , verdelgings-: *I*, 49, 65; *II*, 63.
 - , Zevenjarige (1756-1763): *II*, 70, 404.
- Zie ook* bellum omnium in omnes; burgeroorlog; godsdienstoorlog; Griekse vrijheidsoorlog; handelsoorlog.
- oorlogsrecht → recht van oorlog en vrede.
- oorspronkelijkheid: *I*, 114, 117, 122, 130, 133, 136. *Zie ook* constitutie; geloof; oorzaak; openbaring.
- oorzaak, algemene (universele): *I*, 452, 492, 518, 557; *II*, 514.
- , bepalende (beslissende): *I*, 320, 481; *II*, 7.
 - , bewerkende: *I*, 441, 453, 502, 556.
 - , dezelfde: *I*, 91, 97, 134, 578; *II*, 162.
 - , eerste: *I*, 561, 589; *II*, 339.
 - , godsdienstige: *I*, 39, 441, 470, 490.
 - , immanente: *II*, 210.
 - , oorspronkelijke: *II*, 8.
 - , politieke: *I*, 470; *II*, 9.
 - , tweede (naaste): *I*, 307, 361, 448, 457, 561, 566, 581, 589; *II*, 9.

- , voorname (overwegende): *I*, 100, 286, 413, 453. *II*, 139.

- , voornaamste (hoofd-): *I*, 301, 443, 453, 504, 559, 567, 582, 616; *II*, 129, 514.

- , ware: *I*, 445, 464, 567; *II*, 7.

- en aanleiding: *I*, 213, 521; *II*, 39, 412, 514, 517, 526.

- en gevolg: *I*, 112, 118, 134, 354, 373, 447-449, 510, 522, 561, 616; *II*, 162, 199.

- van revoluties: Belgische: *I*, 187, 616, 684, 688, 694; Duitse: *II*, 382; Franse (1789-1848) en algemeen: *I*, 213, 304, 325, 445-448, 464, 496, 498, 509, 510, 518, 521, 522, 556, 561, 564, 572, 573; *II*, 199, 203, 208, 315, 363; Griekse: *I*, 62; Nederlandse (16^e-19^e E.): *I*, 50, 304, 373-375; *II*, 7, 8, 21, 22, 68, 203, 205, 232, 236; Turkse: *I*, 43.

Oost, De → Oost-Indië.

oosten: *I*, 44, 51, 66, 86, 90, 131, 390, 393, 401, 455, 583, 593; *II*, 33, 39, 41, 42, 52-55, 61, 62, 404.

Oostenrijk: *I*, 49, 51, 58, 61, 74, 93-99, 286, 287, 315, 330, 333, 342, 373, 375, 379, 439, 443, 529, 562-568, 578; *II*, 7-9, 63-74, 206, 267, 327, 372, 392, 402-412, 477-479, 492, 497, 500, 529.

Oostenrijkse Nederlanden → Nederlanden, Oostenrijkse.

oosterling: *I*, 55.

oosters: *I*, 50, 91; *II*, 60, 408. *Zie ook* despotisme, Aziatisch; fanatisme; keizerrijk, Griekse; macht; monarch; monarchie; regering; taal; tyrannie; volk; vorst.

Oost-Indië: *I*, 45, 54, 70, 93, 101, 107, 168; *II*, 64, 91, 524, 526.

Oost-Vlaanderen: *I*, 162, 164.

openbaar: *Zie* erediens; gezag; godsdienst; godsdienstoefening; macht; onderwijs; opvoeding; orde; school; vereniging; vervolging.

openbaring (in religieuze zin): *I*, 302, 303, 372, 399, 453, 454, 461, 519, 575, 579, 580, 611, 654; *II*, 24, 25, 46, 66, 71, 102, 106, 107, 113, 115, 171, 196, 209, 222, 248, 250, 356, 391, 423, 483.

- , christelijke: *II*, 55.

- , geschreven: *I*, 460, 576.

- , goddelijke: *I*, 348, 560, 574, 613; *II*, 249, 344, 370, 380, 382, 383, 391, 412-414, 519.

- , oorspronkelijke: *II*, 37.

- en geschiedenis: *I*, 300, 581; *II*, 207, 208, 355, 513, 527.

Zie ook bijbel; dogma, christelijk (geopenbaard); godsdienst, geopenbaarde; Heilige Schrift(en); waarheid, geopenbaarde.

openbaringsgeloof: *II*, 379.

opleiding: *I*, 114, 115, 226, 601, 611; *II*, 186, 189.

- , academische (wetenschappelijke): *I*, 143; 145, 146, 151; *II*, 33, 140 (vorming), 297, 312.

- , bijbelse: *II*, 172.

- , christelijke: *I*, 603, 606, 654; *II*, 172, 174, 176, 250, 254.

- , godsdienstige: *I*, 607, 644, 659; *II*, 98, 170, 176, 187.

- , theologische (van geestelijken, predikanten): *I*, 306, 666, 673, 679; *II*, 106, 295.

- , zedelijke (tot deugd): *I*, 600-607, 638, 654-658; *II*, 77, 102, 104, 107, 108, 252, 256, 257, 453.

Zie ook onderwijzersopleiding.

oppergezag/oppermacht → soevereiniteit.

oppositie (meestal de 'zuidelijke'): *I*, 165, 167, 173, 180, 201, 202, 210, 220, 221, 233, 242, 244, 247, 251, 257, 271, 308; *II*, 231, 232, 253, 259, 266, 270, 435, 438, 459, 497, 498, 507-511, 513, 550-555.

- , constitutionele: *I*, 246.

- , contra-: *I*, 246.

- , liberale: *II*, 502.

- , miltzuchtige: *I*, 232.

- , negatieve: *II*, 443, 448.
- , parlementaire: *I*, 193.
- , protestantse: *I*, 600.
- , rooms-katholieke (ultramontaanse): *I*, 197, 203, 234, 272, 600.
- , systematische (stelselmatige): *II*, 204, 206.
- , zogenaamde: *I*, 240, 250.
- in Frankrijk: *I*, 545, 546, 551, 555; *II*, 394, 405, 502.
- in Groot-Britannië: *I*, 525.
- in Pruisen: *II*, 358, 366, 397, 400.
- oppositieblad: *I*, 311; *II*, 498, 511.
- oppositiegeest: *I*, 268.
- oproeping (proclamatie Te wapen! Te wapen!): *II*, 499. *Zie ook* proclamatie sub 5 oct. 1830.
- Oproeping tot ondersteuning der Grieken: *I*, 33-72.
- oproeping van de revolutie: *II*, 411.
- oproeping van Stahl: *II*, 358.
- oproer: *I*, 173, 194, 208, 210, 228, 244, 308, 313, 436, 460, 527, 530, 536, 539, 540, 637, 658, 684; *II*, 45, 201, 376, 397, 409, 529. *Zie ook* juni-oproer; mouterij; opstand.
- oproerig: *I*, 207, 219, 277, 434, 437, 498, 533, 536, 539, 545, 641, 664; *II*, 127, 197, 507.
- oproerling → opstandeling.
- opstand: *I*, 4, 374; *II*, 75, 110, 150, 222, 412-414.
- in de oudheid: *II*, 31, 38, 40, 42, 43, 51.
- in het Byzantijnse rijk: *II*, 55.
- in Duitsland: 1813: *II*, 407; 1848 → revolutie, Duitse.
- in Frankrijk: *I*, 436, 475, 478, 568; *II*, 195, 203.
- in Griekenland (19^e E.): *I*, 47-50, 53, 60-63, 65.
- in Groot-Britannië (1714 en 17^e E.): *I*, 491, 525.
- in Italië (19^e E.): *II*, 410.
- in (de) Nederland(en): vóór de Reformatie: *II*, 7; in Gent (1477): *I*, 323; 16^e E. (1572): *I*, 50, 346, 374, 621; *II*, 6-8, 12, 16, 528; 19^e E.: *I*, 665, *II*, 195.
- in (tegen) Oostenrijk (19^e E.): *II*, 403.
- in Polen (1830-1831): *II*, 74.
- in Spanje: 1808: *II*, 73; 1833: *I*, 333; *II*, 500.
- in de Ver. Staten van Amerika (1773-1776): *II*, 72.
- , nationale: *I*, 491; *II*, 73, 74, 407.
- , onwettige: *I*, 47, 62, 65, 346, 370, 385, 460, 479, 487, 502, 560-562, 568, 578, 665; *II*, 75, 160, 195, 412-414, 506.
- , wettige: *I*, 48, 50, 54, 229, 429, 621; *II*, 8, 407.
- tegen God: *I*, 587; *II*, 323, 340, 364.
- Zie ook* heilige opstand; mouterij; oproer; recht van opstand; revolutie, Belgische, Franse van 1789 en 1830.
- opstandeling (oproerling, rebel, weerspanning): *I*, 45, 65, 70, 193, 313, 314, 342, 541, 548, 664; *II*, 11, 71, 159, 173, 233, 284, 384, 415, 512.
- opstanding: *I*, 303, 456, 569; *II*, 46, 48, 345, 423, 465, 473.
- opvoeding: *I*, 41, 67, 80, 86, 141, 142, 146, 359, 603, 607, 608, 616, 620, 629; *II*, 105-108, 118, 164, 165, 168, 172, 175-177, 183, 187, 189, 226, 354, 422, 481.
- , algemene: *II*, 117.
- , beschaafde: *I*, 146.

-, christelijke: *I*, 602, 609, 710; *II*, 78, 102, 104, 108, 111-113, 165, 166, 172-177, 226, 291, 334, 378, 423, 427.
 -, constitutionele: *I*, 169, 173.
 -, evangelische: *II*, 117.
 -, Franse (in Nederland): *I*, 109, 382; *II*, 123.
 -, godsdienstige: *I*, 631, 634, 645, 659; *II*, 103, 104, 108, 114, 165, 182, 184, 187.
 -, huiselijke: *I*, 604.
 -, liberale: *II*, 502.
 -, nationale: *II*, 169, 182, 189.
 -, openbare: *I*, 617; *II*, 190.
 -, rooms-katholieke: *II*, 186.
 -, wereldlijke: *II*, 165.
 -, zedelijke: *I*, 645; *II*, 78.
 - en kerk: *I*, 604, 634; *II*, 169, 191, 519.
 - en onderwijs (school): *I*, 213, 600, 604, 635, 647, 648, 653, 659; *II*, 105, 113, 118, 152, 174, 179, 182, 251, 295, 463. *Zie ook* staatsopvoeding; volksopvoeding.
 opvoedingssysteem: *I*, 141, 604, 607; *II*, 253.
 opvolging → successie.
 opwekking (in/tot godsdienstige en/of vaderlandse geest, opgewektheid): *I*, 34, 116, 208, 230, 314, 365, 373, 375, 429, 448, 456, 463, 479, 523, 558, 567, 584, 676, 681, 701; *II*, 76, 107-137, 170, 197, 251-265, 280-301, 329, 354, 370, 437, 484, 509, 513, 518, 528. *Zie ook* Réveil, Het.
 -, christelijke: *I*, 348, 562, 579; *II*, 251, 466.
 -, godsdienstige: *I*, 462.
 orakel: *I*, 87; *II*, 35, 37, 57, 211, 381, 429.
 Orangist: *I*, 189, 314; *II*, 331, 512.
 Oranje: *I*, 195, 278, 293-313, 342-346, 360, 370, 377-386, 444, 445, 569, 677-693; *II*, 9-19, 70, 87, 103, 117, 138, 196, 204, 217-219, 233-236, 241, 243, 248, 262, 327, 331, 366, 446, 494-499, 507, 513, 515, 523-529, 533.
 Oranje-Nassau: *I*, 289, 668, 685; *II*, 235.
 orde: *I*, 43, 99, 199, 222, 229, 238, 242, 294, 296, 313, 319, 360, 381, 386, 396, 437, 449, 468, 569, 574, 578, 583, 599; *II*, 50, 108, 118, 135, 138, 191, 197, 313, 380, 389, 400.
 -, bestaande: *I*, 96, 100, 207, 474, 685; *II*, 162, 196, 206, 268, 376, 379, 385.
 -, betere: *II*, 215, 309.
 -, bovennatuurlijke: *II*, 364.
 -, burgerlijke: *I*, 71, 432, 476.
 -, constitutionele: *I*, 513, 539.
 -, geestelijke: *I*, 476.
 -, goddelijke: *I*, 303; *II*, 326, 392, 412.
 -, historische: *II*, 397, 406, 411.
 -, hogere: *I*, 499, 530; *II*, 394.
 -, kerkelijke: *II*, 150, 309, 380.
 -, maatschappelijke: *I*, 71, 206, 214, 215, 218, 252, 254, 316, 324, 382, 406, 414, 418, 447, 477, 560, 615, 624, 640; *II*, 164, 408.
 -, natuurlijke: *II*, 293.
 -, nieuwe: *II*, 387, 389.

-, openbare (publieke, orde en rust): *I*, 172, 211, 237, 241, 255, 261, 291, 366, 369, 416, 433, 436, 522, 537-541, 546, 549, 552, 599, 689; *II*, 52, 72, 73, 86, 184, 206, 293, 302, 323, 324, 378, 381, 399, 412, 426, 537, 538.
 -, oude: *I*, 663.
 -, parlementaire; *II*, 523.
 -, politieke: *I*, 324, 432, 476, 498; *II*, 2, 396.
 -, uitwendige (materiële): *I*, 418; *II*, 405.
 -, volkenrechtelijke: *II*, 411.
 -, wettelijke: *II*, 270, 397.
 -, zedelijke: *II*, 324, 357, 366, 381, 459.
 - en recht: *I*, 207, 230, 320, 520, 557; *II*, 390, 411.
 - en vrede: *I*, 503; *II*, 199, 322.
 - (c.q. wanorde) en vrijheid: *I*, 230, 254, 311, 320, 508, 528, 530, 550, 557, 562, 566, 578, 615; *II*, 72, 88, 135, 153, 163, 236, 324, 339, 356, 357, 380, 390, 406, 454.
 - en wet: *II*, 50.
 - van zaken: *I*, 96, 100, 104, 154, 207, 267, 304, 305, 424, 463, 478, 497, 573, 685; *II*, 173, 392.
Zie ook rechtsorde; staatsorde; wereldorde.
 - als corporatie of stand: a. geestelijke, klooster-, monnikenorde: *I*, 350, 483, 516, 521, 529, 540, 558, 693, 695; *II*, 57, 62, 69, 221. *Zie ook* sub benedictijnen, dominicanen, franciscanen, illuminaten, jezuïeten en ridderorde.
 b. van de rechtsgeleerden: *I*, 269.
 ordening (ordinantie): *II*, 219.
 -, goddelijke (Gods): *I*, 389, 678; *II*, 163, 205, 209, 218, 357, 366, 370, 371, 388, 391, 413-416, 431.
 -, menselijke: *II*, 369.
 -, wezenlijke: *II*, 374.
 ordinarie → 1. ordening 2. verordening.
 ordonnantie, willekeurige → Frankrijk, geschiedenis van, sub B22.
 Orléans: *I*, 312, 318, 386, 478, 531; *II*, 12, 74.
 orthodoxie (rechtzinnigheid): *I*, 39, 57, 364, 476, 569, 600, 605, 663, 666, 698, 713; *II*, 20, 55, 109, 133, 135, 249, 284, 286, 289, 296, 300, 304, 306, 456, 459, 463, 468, 479, 488, 502, 518.
 -, dode (dorre, stationaire): *I*, 303, 463, 505, 561, 579, 662, 713; *II*, 8, 71, 75, 211, 288, 300, 307, 343, 457.
 -, joodse: *II*, 253.
 -, kerkelijke: *II*, 243.
 -, levende: *II*, 288.
 -, moderne: *I*, 699; *II*, 277, 280, 293, 489.
 -, ultramontaanse: *II*, 272.
Zie ook geloof; kerk; partij, antirevolutionaire; predikant(en); ultraorthodoxie.
 Osmanen (Ottomannen): *I*, 42, 45, 48, 64, 66, 67, 592; *II*, 63.
 Ostiches: *I*, 273.
 Otaheite → Tahiti.
 Oud-Nederland: *I*, 684.
 oude geschiedenis → geschiedenis, oude.
 oude talen en letteren: *I*, 8, 95, 131, 143, 144, 148, 152, 153, 155, 213, 352, 456, 580; *II*, 83.
 Oude Verbond → bijbel.
 oude wereld: *I*, 54, 114, 303, 410; *II*, 39.
 Oude Wetering → Alkemade.

ouden, de: *I*, 28, 116-144, 354, 372, 374, 377, 398-404, 410-413, 449, 480, 506, 517, 579-582, 589, 705; *II*, 31, 123, 138, 201, 207, 530.

ouderling (oudste, opziener): *I*, 487; *II*, 45, 59, 80, 148, 289, 295, 465, 470, 473, 486, 518.

ouders (ouderlijk): *I*, 3, 43, 146, 147, 360, 391, 603-659; *II*, 114-118, 127, 163-165, 168, 172, 175, 177, 182, 189, 190, 226, 246, 250, 258, 541. *Zie ook* gezag, ouderlijk.

-, protestantse: *I*, 636, 656; *II*, 114.

-, rooms-katholieke: *I*, 636, 656.

-, recht(en) van de: *I*, 617, 648; *II*, 103, 164, 180, 183, 248, 423.

oudheden (antiquiteiten): *I*, 126, 483, 675; *II*, 218,

-, nationale: *I*, 22, 138, 140.

oudheid: *I*, 76, 93, 94, 117, 119, 126-128, 131, 135, 144, 148, 324, 415-417, 420, 449-451, 453, 498, 499, 556, 557, 575, 704; *II*, 31, 33, 34, 37, 132, 141, 204, 502, 530.

-, Europese: *I*, 493.

-, Griekse: *I*, 39, 87, 497; *II*, 36.

-, heidense (ongewijde, onchristelijke): *I*, 372, 418, 457, 506, 580; *II*, 105, 134.

-, Israëlitische: *II*, 105.

-, Latijnse (Romeinse): *I*, 497.

Zie ook beschaving; geschiedenis, oude; godsdienst, antieke; koningschap, antieke; monarchie, antieke; nationaliteit, antieke; opstand in de oudheid; regeringsvorm, antieke; republiek, antieke; staat, antieke; staatsman, antiek; vaderland, antieke; wetgever, antieke; wetgeving, antieke; wijsbegeerte, antieke; wijsgeer, antiek.

oud-katholicisme: *I*, 672; *II*, 543. *Zie ook* jansenisme.

Oudshoorn: *I*, 22.

Ourthe: *I*, 201.

overdrijving: *I*, 123, 241, 242, 298-311, 338, 356, 368, 370, 386, 401, 431, 445-464, 486-510, 548, 549, 565-580, 592, 602, 605, 618, 658, 660; *II*, 65, 95, 104, 142, 153-174, 184-276, 311, 323, 453, 482. *Zie ook* theorie, overdreven.

overeenkomst: *I*, 59, 61, 71, 76, 87, 94, 104, 217, 220, 229, 291, 300, 388, 391, 397, 409, 417, 426-431, 437, 452, 477-479, 507, 586, 589, 614, 683, 690-692; *II*, 6, 15, 16, 125, 246, 267, 365, 383. *Zie ook* conventie; staatsovereenkomst.

-, algemene (oorspronkelijke): *I*, 499, 520; *II*, 71. *Zie ook* contrat social.

-, feodale (leencontract): *I*, 428, 430, 431, 470.

-, menselijke: *I*, 389.

-, volkenrechtelijke: *II*, 412.

-, vrijwillige: *I*, 303, 511.

-, wederzijdse (- bindende, bilaterale): *I*, 229, 303, 425, 428, 477, 511; *II*, 6.

overheden: *I*, 216, 217, 290, 388, 395, 396, 484, 618; *II*, 33, 47, 51, 67, 71, 129, 356, 414. *Zie ook* autoriteiten; magistraat; overheid.

overheerser: *I*, 42, 47, 85, 148; *II*, 54.

overheersing: *I*, 35-119, 156, 230, 241, 291-312, 323, 337, 373, 375, 408, 420, 439, 450, 546, 571, 621, 635, 681, 690; *II*, 30-74, 104-122, 171, 173, 191, 222, 230, 237, 271, 289, 323, 386, 506, 509, 518. *Zie ook* partij, (over)heersende; wereldheerschappij.

overheid (inclusief overheden, indien met adjectief): *I*, 290, 292, 303, 395-397, 400-403, 407, 410, 512, 513, 520, 677, 680, 681, 687; *II*, 67, 80, 83, 86, 101, 125-130, 159, 168, 207-209, 222, 224, 241, 359, 362, 366, 382, 383, 387, 397, 414, 442.

-, aangestelde: *I*, 403, 512.

- , absolute: *II*, 126, 127.
- , bepaalde: *II*, 219.
- , bestaande: *II*, 388.
- , burgerlijke: *II*, 415.
- , christelijke: *I*, 634; *II*, 219.
- , christelijk-protestantse: *I*, 618.
- , gewestelijke: *II*, 105.
- , hervormde: *I*, 634.
- , hoge: *I*, 343.
- , hoogste: *II*, 14, 43, 125.
- , iedere: *II*, 128.
- , kerkelijke → kerkelijke autoriteit(en).
- , krachtige: *II*, 219.
- , onderdanige: *II*, 375.
- , plaatselijke (gemeentelijke, stedelijke): *II*, 99, 105, 111, 227, 229.
- , republikeinse: *II*, 365.
- , Romeinse: *II*, 41.
- , verantwoordelijke: *I*, 403; *II*, 127, 505. *Zie ook* verantwoordelijkheid, gouvernementele.
- , vorstelijke: *II*, 365.
- , wereldlijke: *II*, 55.
- , wettige: *II*, 380, 381, 411-413.
- , zelfstandige: *I*, 291.
- , zogenaamde: *I*, 300; *II*, 190.
- en volk: *I*, 217; *II*, 250, 378, 389.
- , oorsprong der: *II*, 412.
- , recht(en) der: *I*, 395, 397, 402 (magistraat), 403, 426, 484, 492, 512, 520; *II*, 10, 12, 59, 124-127, 179, 316, 357, 379, 391, 413, 445. *Zie ook* droit divin.
- , richtsnoer der: *II*, 219, 386, 412.
- , wezen der: *II*, 414.
- Zie ook* magistraat; magistratuur.
- overheidsplicht: *II*, 398.
- overheidstaak: *I*, 634; *II*, 376.
- overheidswege, van: *II*, 448, 450, 452, 454.
- overheidszorg → staatszorg.
- overmacht: *I*, 109, 207, 290; *II*, 63, 125, 209, 228, 240, 360, 377, 387, 429.
- , aristocratische: *II*, 58, 62.
- , democratische → volksovermacht.
- , financiële: *II*, 420.
- , militaire: *II*, 35.
- , pauselijke: *I*, 687; *II*, 61.
- , revolutionaire: *I*, 307; *II*, 212, 218.
- , rooms-katholieke (van Rome): *I*, 686; *II*, 143.
- , vorstelijke: *I*, 211, 510.
- van een meerderheid: *II*, 223, 224, 388.
- van een partij (factie, oppositie, richting): *I*, 307; *II*, 111, 117, 224, 375, 510.

- van een (stad)staat (dynastie, werelddeel): *I*, 99; - Athene: *I*, 52; *II*, 36,37; België: *II*, 508; Carthago: *II*, 40; Europa: *I*, 127; - Frankrijk: *I*, 285; *II*, 69, 73, 116, 408; Oostenrijk: *I*, 93, 95; *II*, 404; - Perzië: *II*, 35; Rome: *II*, 39; Sparta: *I*, 52; *II*, 37; Tyrus: *II*, 32.

-, (geësurpeerd) bezit van de: *I*, 388, 395, 399, 520; *II*, 137, 158, 162.

-, misbruik van: *I*, 52, 520; *II*, 62, 158, 388.

overmachtig: *II*, 365, 410. *Zie ook* volk, overheersend; partij, overheersende.

overmoed: *I*, 65, 98, 342, 406; *II*, 157.

-, aristocratische: *I*, 91; *II*, 42, 58, 396.

-, Franse: *I*, 292; *II*, 509.

-, liberale (vrijzinnige) (in staat en kerk): *II*, 389, 403, 472, 486, 502.

-, napoleontische: *I*, 55 (Nap. I); *II*, 406 (Nap. III).

-, revolutionaire: *I*, 312; *II*, 385, 510.

-, rooms-katholieke (ultramontaanse): *II*, 143, 359.

-, vorstelijke: *I*, 510; *II*, 68.

Zie ook volksvermoed.

overmoedig: *II*, 37, 359, 389, 396, 472.

overproductie: *II*, 75.

overweldiger → usurpator.

overweldiging → usurpatie.

overwicht: *I*, 155, 241, 669, 681; *II*, 57, 129, 179.

-, financieel: *II*, 264.

-, militair: *II*, 529.

-, parlementair (democratisch, volks-): *II*, 154, 248, 375, 394, 439.

-, politiek: *II*, 264.

-, zedelijk: *II*, 529.

- van de kroon (vorstelijke regering): *II*, 154, 156, 234, 365.

- van landen ('staten'): *I*, 51 (Oostenrijk of Rusland), 99 (statenverbond); 311 (België); *II*, 38 (Macedonië), 69 (Oostenrijk), 241 (provincie Holland), 404 (Oostenrijk), 406 (Groot-Britannië), 528/9 (Frankrijk).

Zie ook evenwicht; tegen(ge)wicht.

Overijssel: *I*, 164, 192; *II*, 18, 111.

P

paaps → roomsgezind.

pact(um) → verdrag.

Padua: *I*, 116.

pair(schap): *I*, 319, 428, 471, 478, 493; *II*, 166, 167, 180. *Zie ook* Staten-Generaal in Frankrijk.

Palestina: *I*, 89; *II*, 56, 60.

Palts: *II*, 18.

pamflet: *I*, 169, 215,, 382, 698, 710; *II*, 243.

Pandecten: *I*, 10, 12, 14-16, 19-21, 29, 145.

pantheïsme: *I*, 372, 582; *II*, 197, 314, 340, 357, 364, 521.

paradox: *I*, 1-8, 38, 374, 644; *II*, 198, 502, 535.

paradijs: *I*, 46; *II*, 23, 363.

Parga (stad in Epeiros): *I*, 64.

parlement: *I*, 559; *II*, 388, 439. *Zie ook* Staten-Generaal; volksvertegenwoordiging.

- , Duits: algemeen: *II*, 403; Erfurter Unionsparlement: *II*, 477; Frankfurter parlement: *II*, 400, 401, 478; Pruisische: *II*, 480.

- , Engelse: *I*, 53, 110, 406, 407, 440, 443, 495, 496, 500-503, 559, 568; *II*, 4, 157, 160-162, 168, 169, 234, 375, 394, 439; - Hogerhuis (Lords, peers): *I*, 299, 537, 559, 568, 614; *II*, 166, 167, 238, 366; - Lagerhuis: *I*, 299, 501, 503, 559, 568; *II*, 156, 158, 161, 167, 238, 366.

- , Frans: a. in de moderne zin (volksvertegenwoordiging): *I*, 328, 494, 495, 539, 690; *II*, 494.
b. in prerevolutionaire zin (koninklijke adviesraad): algemeen: *I*, 321, 325, 327, 405, 428, 429, 433, 437, 465, 467, 474, 475, 480, 481, 489, 493, 510, 512, 529, 531-533, 568; *II*, 3, 9; parlement van Parijs: *I*, 428, 467, 474, 475, 531, 532; *II*, 9, 126.

- , Nederlands: *II*, 435, 461, 532.

- , recht(en) van het: *I*, 475, 481, 501, 503, 543, 568, 690; *II*, 237, 375, 396, 399.

parlementair: *I*, 483, 536, 539; *II*, 255, 304, 355, 366, 404, 424, 435, 438, 443, 444, 551.

- terrein: *II*, 360, 369, 466.

Zie ook gebruik; gezag; macht; monarchie; oppositie; orde; overwicht; regering; souvereiniteit; staatsregeling; systeem; usurpatie; verantwoordelijkheid; wetgever.

parlementarisme: *II*, 439.

parlements hervorming: *II*, 157, 160-162, 169.

Parma: *II*, 11, 17, 410.

Parthen: *II*, 43, 49, 52.

particularisme: *II*, 227.

partij: *I*, 43, 70, 102, 103, 215-231, 246, 250, 276, 294-336, 462, 489-503, 523-555, 588, 614, 622, 630, 672, 686, 713; *II*, 21, 38-43, 69, 110, 111, 164, 170, 198-226, 260, 304, 311, 359, 388, 464, 497, 510-544.

- , alvermogende: *II*, 355.

- , anglomaanse → partij, constitutionele.

- , antichristelijke: *II*, 426.

- , anticlericale: *I*, 633.

- , antirevolutionaire (confessionele, juridische, orthodoxe): *I*, 664; *II*, 272, 275-317, 339, 344, 355, 390, 437, 444, 464, 514, 519, 522, 525, 527, 533.

- , aristocratische: *I*, 381, 382, 384, 525; *II*, 395-397.

- , Bilderdijkiaanse: *I*, 663.

- , consequente (energieke, hevige): *I*, 304, 313, 533, 534, 538; *II*, 42, 72, 224.

- , conservatieve: *I*, 58, 442; *II*, 296, 355, 390, 397, 398, 400, 437, 478, 479, 523, 525, 534, 542, 544.

- , constitutionele (anglomaanse): *I*, 299, 527, 534, 536-538, 540, 544; *II*, 155, 525. *Zie ook* constitutioneel (subst.).

- , democratische → democratenpartij.

- , doctrinaire: *II*, 363. *Zie ook* doctrinaires.

- , Erfurt- en Gotha-: *II*, 402, 403.

- , evangelische: *I*, 664; *II*, 284, 306.

- , filosofen-: *I*, 533, 543.

- , Fransgezinde: *I*, 295, 311.

- , gematigde (onpartijdige): *I*, 523, 527, 534, 540; *II*, 296, 304. *Zie ook* gematigden.

- , godsdienstige: *I*, 94, 607, 610; *II*, 191, 388.

- , jacobijnse → Frankrijk, geschiedenis van, sub B21.

- , jesuïtische: *I*, 681.

- , jonker-: *II*, 395, 396.

- , kerkelijke: *I*, 664, 698; *II*, 277-282, 286, 289, 305, 306, 426, 457, 461, 519, 523.

- , liberale (vrijzinnige): *I*, 295, 296; *II*, 273, 277, 301, 316, 334, 352, 372, 380.
- , ministeriële: *II*, 447.
- , onderdrukte: *I*, 94, 299, 543.
- , (over)heersende (overmachtige): *I*, 552; *II*, 117, 137, 232, 237, 286, 289, 375.
- , politieke: *I*, 437, 659; *II*, 191, 375, 451, 453, 457, 506.
- , priester-: *I*, 188.
- , Protestantse: *II*, 424.
- , rationalistische: *II*, 298, 316.
- , reactionaire: *II*, 522.
- , regerende: *II*, 259.
- , republikeinse: *I*, 544; *II*, 43.
- , revolutionaire: *I*, 58, 110, 562; *II*, 72, 205, 410.
- , (rooms-)katholieke (pausgezinde): *I*, 311, 675, 681; *II*, 316.
- , royalistische: *I*, 528, 533, 553, 562; *II*, 197. *Zie ook* koningsgezindheid.
- , staatsgezinde: *I*, 292, 360, 445, 559, 634; *II*, 20. *Zie ook* staatsgezinde.
- , stadhoudelijke (Oranjepartij): *I*, 360, 445, 559; *II*, 217. *Zie ook* prinsgezinde.
- , traditionele: *II*, 279.
- der (volks)vrijheid: *I*, 378, 382, 384, 442.
- der wetenschap: *II*, 519.

Zie ook Frankrijk, geschiedenis van, sub B 16, 20 en 34; Groot-Britannië, geschiedenis van, sub Tories en Whigs; links; rechts; staatspartij; tegenpartij; volkspartij.

partijbelang (partijzaak): *II*, 359, 461.

partijdigheid: *I*, 4, 40, 46, 47, 234, 245, 264, 366, 390, 500, 619, 637, 684, 685, 702, 710; *II*, 115, 122, 142, 182, 186, 241, 242, 313, 319, 354, 413, 451, 460, 497, 516, 535-537. *Zie ook* wetenschap, partijdige.

- , protestantse: *II*, 538.

- , revolutionaire: *I*, 512.

- , rooms-katholieke: *II*, 538.

partijdwang: *II*, 164.

partijganger (partijgenoot, partijman): *I*, 441, 453, 503, 526, 527, 535, 538, 539, 544, 562; *II*, 13, 73, 215, 272, 277, 338, 477, 535, 536.

partijgeest (partijchap, partijzucht etc.): *I*, 38, 51, 227, 292, 298, 323, 382, 383, 444, 486, 514, 560; *II*, 36, 40, 43, 62, 71, 191, 271, 306, 359, 444, 496, 497, 504.

- , politieke: *II*, 191.

partijleider: *I*, 246, 250; *II*, 272, 375, 461.

partijwet: *II*, 451, 452.

Parijs: *I*, 36, 48, 55, 98, 110, 111, 140, 292, 312, 320, 324, 351, 455, 464, 482, 491, 517-549, 584, 697; *II*, 68, 72, 74, 160-168, 195-200, 222, 228, 295, 332, 342, 359, 384, 473, 474, 493, 503, 521-531; - Bastille: *I*, 81, 447, 482, 517, 533; *II*, 200; - Camp de Grenelle: *I*, 554; - Champ de Mars: *I*, 539, 543; - Châtelet: *I*, 539, 540; - Hôtel-de-Ville: *I*, 537; - Sorbonne: *II*, 9.

- , commune van → Frankrijk, geschiedenis van, sub B5.

- , parlement van → parlement, Frans.

Parijsche zendelinggenootschap → geschriften van Groen no. 40.

pastoor (kapelaan): *I*, 359, 612, 616, 630, 632, 637, 640, 654; *II*, 103, 113, 175, 177. *Zie ook* kerkle(e)raar.

patriarch → aartsvader.

patriciërs: *I*, 382, 383, 397, 444, 487; *II*, 20, 42, 488.

patrimonieel: *I*, 439, 469, 477, 479; *II*, 366. *Zie ook* gezag; recht; regering; rijk; staat.

patriotten (in Nederland resp. Frankrijk): *II*, 137, 228.

pauperisme → armoede.

paus: *I*, 64, 89-92, 415, 424, 432-439, 446, 457-461, 466, 476, 477, 480, 504, 516, 560, 565, 568-577, 587, 593, 657-694; *II*, 8, 57-64, 126, 143, 207, 341, 415.

-, alvermogende: *I*, 577, 680; *II*, 62.

-, liberale: *II*, 187.

pausdom: *I*, 350, 431, 433, 441, 442, 458-464, 498, 502-504, 560, 564-566, 571, 576, 588, 667, 680, 686, 689, 696, 700; *II*, 9, 70, 116, 149, 226, 281, 340, 414.

pauselijk: *I*, 93, 560, 680, 690; *II*, 59, 114, 115. *Zie ook* autocratie; bul; despotisme; gezag; leger; macht; overmacht; Pauselijke Allocutie (*zie* Nederland, geschiedenis van, sub B); recht; soevereiniteit; staatkunde; systeem; theocratie; usurpatie; verordening; willekeur.

Pauselijke (Apostolische, Roomse) Stoel: *I*, 91, 667, 673, 677, 678, 689, 691; *II*, 65.

pausgezind(e) (papist(isch)): *I*, 94, 377, 578; *II*, 59, 341. *Zie ook* partij, rooms-katholieke.

pays-légal: *II*, 154, 447.

peer → parlement, Engelse, sub Hogerhuis.

pelagianisme: *I*, 700; *II*, 22.

Pelasgen: *II*, 34.

Peloponnesos (Morea): *I*, 40, 54, 61, 64-66. *Zie ook* oorlog, Peloponnesische.

penningkunde: *I*, 126, 139, 140.

Pepijn (dynastie): *I*, 419.

perfectibiliteit(sleer) → volmaakbaarheid.

Persepolis: *II*, 34.

persona moralis (zedelijk persoon): *I*, 69; *II*, 128, 227, 497, 528.

persoonlijk: *Zie* eigendom; geloof; gezag; godheid; macht; recht; regering; soevereiniteit; vrijheid, individuele; vooroordeel.

Peru: *II*, 64.

Péruwelz: *I*, 198.

Perzië: *I*, 87, 116, 420, 468, 592; *II*, 30, 33-36, 38, 56. *Zie ook* godsdienst; leger; monarchie.

pessimisme, politiek: *I*, 527.

Petersburg → Sint-Petersburg.

petitie (request, smeekschrift, verzoekschrift): *I*, 53, 158, 169-179, 182, 183, 189-191, 220-223, 229, 273-275, 295, 306, 309-311, 368, 371, 472, 544-548, 605, 643, 645, 659, 671; *II*, 17, 77, 99, 249, 253, 260, 494-497, 508, 552, 553. *Zie ook* adres; recht van petitie.

petitionaris: *I*, 174-178, 190; *II*, 258, 279, 280, 284, 289.

petitionnement: *I*, 629; *II*, 253.

Piëmont: *I*, 104, 106; *II*, 59, 336, 409, 411.

piëtisme: *I*, 561; *II*, 133, 187, 337, 344, 477.

Pisa: *I*, 28; *II*, 62; - Campo Santo: *I*, 28.

placaat: *I*, 342; *II*, 17 (1578), 21 (1730), 173.

Plantagenet: *I*, 440, 568; *II*, 62.

Plataiai: *I*, 87; *II*, 35.

plebejers: *I*, 397; *II*, 20, 42, 488. *Zie ook* gepeupel.

poëet/poëzie → dichtkunst.

point de redressement de griefs, point de subsides: *I*, 324, 435, 473; *II*, 3, 375, 509.

Poitiers: *I*, 435; *II*, 56, 62.

Poitou: *I*, 431.

polemiek: *I*, 317, 318, 360, 462, 470, 645, 710; *II*, 14, 141, 210, 248, 251, 276, 286, 315, 316, 329, 334, 339, 432, 443, 455, 460, 461, 465-470, 475-478, 501, 532, 543.

Polen: *I*, 51, 58, 61, 98, 99, 563; *II*, 74, 411, 529.

polis → stadstaat.

politie (force publique): *I*, 80, 81, 277, 491, 524, 541, 616, 660; *II*, 86, 88, 150, 396, 397, 427, 490, 542.

politiek (subst.): *I*, 101, 303, 326, 361, 362, 381, 417, 432, 448, 450, 465, 486, 490, 554, 570, 574; *II*, 17, 194, 199, 331, 335, 340, 353, 363, 370-373, 381, 382, 399-404, 461, 503, 513, 528, 540-544.

-, antirevolutionaire (christelijk-historische): *II*, 235, 430, 515.

-, binnenlandse (inwendige): *I*, 335, 462; *II*, 351, 407, 411, 412.

-, buitenlandse: *I*, 288, 335, 462; *II*, 319, 492.

-, consequente: *I*, 563.

-, conservatieve: *II*, 200, 203, 204.

-, constitutionele: *II*, 224, 227-229.

-, Duitse: *II*, 369, 479.

-, eigen: *II*, 206, 259. *Zie ook* politiek, principiële.

-, Engelse: *II*, 70, 369.

-, Europese: *I*, 285, 565; *II*, 369.

-, Franse: *II*, 369, 529.

-, Italiaanse: *I*, 378, 451.

-, keizerlijke → politiek van staatshoofden.

-, liberale: *II*, 162, 399, 437, 478.

-, machiavellistische → machiavellisme.

-, moderne: *II*, 430.

-, napoleontische: *II*, 200, 392, 411, 415, 492.

-, nationale: *II*, 410.

-, ongelovige: *II*, 208.

-, praktische: *II*, 370.

-, principiële (van Groen): *II*, 458, 555. *Zie ook* politiek, eigen.

-, Pruisische: *II*, 408.

-, reactionaire: *II*, 260, 399, 524.

-, revolutionaire (valse etc.): *II*, 168, 203, 216, 217, 402, 403, 479, 528.

-, stationaire: *II*, 391.

-, traditionele: *II*, 410, 411.

-, verstandige: *II*, 408.

-, weifelende: *I*, 437.

-, willekeurige: *II*, 213.

- van politici: *II*, 218, 240, 243, 270, 325, 369, 477-479, 481, 542.

- van staatshoofden (keizers, koningen etc.): *I*, 435, 440, 478, 563, 568, 694; *II*, 235, 262, 410, 415, 454, 492.

Zie ook concessies, politiek van; godsdienst en politiek; misdaad; moraal, politieke; onderwijspolitiek; Real-Politik; staatkunde; staatsrecht en politiek; Unionspolitik; verlichtingspolitiek.

politiek (adj.) (politisch): *I*, 256, 273, 325, 326, 357, 437, 443, 450, 470, 617, 694; *II*, 167, 177, 212, 257, 258, 260, 264, 304, 328, 365, 374, 381, 384, 388, 414, 437, 524, 544.

politieke, het: *I*, 374.

- aard (karakter): *I*, 440; *II*, 368, 374.

- beroering (storm etc.): *I*, 361, 382, 383, 437, 442, 452, 496, 498, 504; *II*, 82, 161, 169.

- beschouwing: *I*, 195; *II*, 310, 368, 376, 509.

- bestaan (aanzijn): *I*, 351, 360, 419, 457; *II*, 137, 350.
 - betekenis (belang): *I*, 430, 464, 682; *II*, 251.
 - betrekking (met verschillende betekenissen): *I*, 288, 378, 450, 697-700; *II*, 361, 452.
 - beweging: *I*, 357; *II*, 514.
 - combinatie: *I*, 419, 572.
 - denkwijze (inzicht, zienswijze etc.): *I*, 126, 217; *II*, 109, 153, 156, 171, 180, 268, 490.
 - doel ((bij)bedoeling): *I*, 471; *II*, 292, 405.
 - dwaling: *II*, 324, 340.
 - economie → staatshuishouding.
 - gebeurtenis (verwikkeling): *I*, 419, 554, 698.
 - gelijkstelling → gelijkheid, politieke.
 - gemeente (= gemeenschap): *II*, 352, 381.
 - hefboom: *I*, 463, 505, 550; *II*, 205, 212.
 - instelling (inrichting): *I*, 442, 448, 456, 526, 559; *II*, 7, 269, 401, 413, 508.
 - invloed: *II*, 2, 216.
 - kleur: *I*, 491; *II*, 170.
 - kwestie (moeilijkheid, vraag): *I*, 378, 434, 473, 503, 536, 548; *II*, 3, 202, 210, 222, 527.
 - leerstelling(en): *I*, 452, 485; *II*, 461.
 - lichaam: *I*, 408, 418, 508; *II*, 230, 352.
 - literatuur: *I*, 375, 410, 486, 556.
 - mening (overtuiging): *I*, 490; *II*, 154, 195, 202, 232, 270.
 - organisatie: *I*, 449, 594.
 - overleg: *I*, 416; *II*, 389.
 - paria: *II*, 454.
 - program: *II*, 260, 323, 403, 410, 411, 478, 525.
 - richting: *II*, 189, 380.
 - terrein (gebied, sfeer, terrein van de politiek): *II*, 88, 197, 303, 315, 343, 359, 368, 369, 373, 381, 398, 400, 429, 431, 437, 487, 488, 514.
 - toestand (situatie, omstandigheden): *I*, 272, 689; *II*, 260, 338, 380, 399, 409, 552, 554.
 - verandering: *I*, 444, 460, 557, 568.
 - vergadering: *I*, 379; *II*, 299.
 - vorm: *I*, 378, 592; *II*, 413.
 - vriend: *II*, 399, 479.
 - werkring/werkzaamheid: *I*, 504, 526, 532; *II*, 371, 504.
 - zaken (aangelegenheden): *I*, 43; *II*, 21, 339, 450.
- Zie ook* absolutisme; afval; atheïsme; axioma; beginsel; centralisatie; constitutie; dagblad; despotisme; dwaalbegrip; ervaring; evenwicht; gebruik; geest(zin); geloof; gelijkheid; genie; geschiedenis; gezag; godsdienst; intrig(u)e; leer; losbandigheid; maatschappij; macht; metafysica; moraal; onverschilligheid; oorzaak; orde; overwicht; partij; partijgeest (partijchap); pessimisme; privilege; radicalisme; recht; revolutie; soevereiniteit; staatsman; systeem; theorie; tijdschrift; verdraagzaamheid; verdrag; vereniging; volmaaktheid; vooringenomenheid; vrijheden; vrijheid; waarheid; wedergeboorte; weekblad; wereld; wet; wetenschap; wijsheid; zede; zedelijkheid.
- politiek (adv.): *II*, 158, 397.
- polygamie: *I*, 390, 592.
- polytheïsme: *I*, 458; *II*, 37.
- Pommeren: *II*, 395.

Pommeroeul: *I*, 198.
 Pontus: *II*, 43.
 Poppel: *I*, 204.
 popularisatie: *I*, 453, 519; *II*, 113, 136, 139, 196, 251, 390, 431, 513, 516.
 populariteit: *I*, 333, 435, 478, 481, 530, 551, 558; *II*, 22, 290, 317, 323, 335, 350, 377, 538.
 Porte, De (Verhevene): *I*, 58, 60, 62, 63, 65, 67.
 portefeuillekwestie: *I*, 702.
 Portugal: *I*, 93, 104, 107, 304, 352; *II*, 34, 64, 155, 166, 503, 504, 530.
 Posen (Poznan): *II*, 529.
 pouvoir constituant → macht, constituerende.
 praefectus praetorio: *I*, 421, 468.
 praescriptie (verjaring): *I*, 60, 158, 254, 255, 383, 388, 474; *II*, 275.
 praesumptio: *I*, 616.
 Pragmatieke Sanctie (4 nov. 1549): *II*, 7.
 praktisch (practicaal): *I*, 349, 386, 506; *II*, 174, 276, 291, 299, 301, 324, 346, 360, 442, 452, 457-459, 505, 525.
 - invloed: *I*, 509; *II*, 237, 381, 448.
 - nut: *I*, 154, 410; *II*, 318, 358.
 - richting: *I*, 143, 154, 157, 519; *II*, 430, 436, 448, 515.
Zie ook atheïsme; gezag; godverloochening; heidendom; materialisme; politiek; separatisme; wijsheid.
 praktijk: *I*, 387, 474, 668; *II*, 12, 231, 328, 340, 426, 441, 450, 488, 522.
 -, bijgelovige: *I*, 90, 464, 505.
 -, Duitse: *II*, 175.
 -, Hollandse: *II*, 186.
 -, kerkelijke: *II*, 279, 289, 291, 517, 518.
 -, onkerkelijke: *II*, 466.
 -, onpraktische: *II*, 458.
 -, revolutionaire: *II*, 131.
 - en beginsel: *I*, 432, 436; *II*, 111, 172, 198, 209, 382, 472.
 - en leer: *I*, 301; *II*, 354, 369, 390, 459, 505.
 - en theorie: *I*, 74, 143, 152, 244, 273, 299, 399, 449, 494, 496, 497, 548, 591; *II*, 71, 129, 134, 149, 159, 197, 204, 209, 238, 271, 299, 358, 366, 445, 458, 521, 536.
 - en wetenschap: *I*, 141, 143, 561; *II*, 157, 193, 196, 197, 208, 361, 390, 505, 532.
 -, in (brengen): *I*, 361, 459; *II*, 346, 366.
 -, in de: *I*, 446, 612, 616, 622, 647; *II*, 88, 100, 142, 149, 232, 239, 285, 291, 307, 339, 349, 352, 418, 523.
 precedent: *I*, 239; *II*, 98, 99.
 predestinatie: *II*, 306, 521, 522. *Zie ook* uitverkiezing.
 predikant(en) (godsdienstle(e)raar): *I*, 33, 141, 198, 351, 359, 637, 658, 676, 712; *II*, 94, 133, 175, 177, 196, 270, 281, 284, 295, 299-303, 311, 316, 334-337, 463, 467. *Zie ook* kerkle(e)raar.
 -, acht: *II*, 253, 552.
 -, 'afgescheiden': *II*, 315.
 -, Amsterdamse: *I*, 666; *II*, 344.
 -, Duitse: *II*, 328, 384, 480.
 -, Engelse (Schotse): *I*, 441, 502; *II*, 85.
 -, ethisch-irenische: *II*, 345.
 -, Franse: *II*, 88, 93, 123.
 -, getrouwe: *II*, 121, 264, 299, 302, 307, 308, 317, 343, 432.

-, hervormde (gereformeerde): *I*, 83, 204, 363-368, 444, 613, 663-666, 698, 707-709; *II*, 93, 106, 165, 241, 277-280, 283, 284, 288-291, 302, 304, 312-317, 333, 344, 425, 430, 431, 456, 457, 473, 474, 501, 518.

-, moderne (vrijzinnige): *II*, 485, 486, 308, 313, 425, 483, 485, 546.

-, orthodoxe: *I*, 368; *II*, 243, 299, 301, 302, 314, 315, 342, 534.

-, protestantse (evangelische): *I*, 182; *II*, 302, 384.

-, twintig Groningse: *I*, 368.

-, Waalse: *I*, 597, 701; *II*, 80, 89, 92, 93, 148, 149, 294, 501.

-, Zwitserse (Waadtlandse): *I*, 665; *II*, 325, 329.

predikantenvereniging: *II*, 302, 465, 467, 470-474. *Zie ook* Ernst en vrede (gezelschap).

prediker (verkondiger): *I*, 34, 114, 360, 504, 516, 679, 693, 708; *II*, 25, 48, 50, 59, 65, 287, 299, 302, 384, 486, 501.

preek: *I*, 10, 14, 19, 21, 23, 29, 30, 198, 204, 333, 349, 364, 501, 609, 666, 701; *II*, 9, 165, 221, 307, 308, 316, 330, 501, 541.

preekstoel (kansel): *I*, 70, 132, 501; *II*, 92, 116, 149, 295, 330, 465, 467, 473, 485, 486.

prefect: *I*, 42, 215; *II*, 231, 236, 400.

prerogatief → privilege.

presbyterianen: *I*, 441, 503; *II*, 294, 295, 463, 472. *Zie ook* kerk, presbyteriaanse; ouderling; systeem, presbyteriaans.

priester: *I*, 38, 67, 156, 239, 324, 446, 457, 481, 558, 593; *II*, 28 (hogepriester), 33, 37, 46, 51, 52, 57, 59, 64, 66, 69, 113.

-, rooms-katholiek: *I*, 306, 516.

priesterdwang: *I*, 658; *II*, 115, 124, 126.

priesterlijk: *I*, 45, 188, 432; *II*, 57, 188. *Zie ook* gezag.

priesterschap (priesterdom): *I*, 466, 558; *II*, 47.

-, algemeen: *II*, 516.

principaat: *I*, 404.

principeel: *II*, 272, 532, 534, 535, 539. *Zie ook* politiek.

prinsdom → vorstendom.

prinsgezind(e): *I*, 410. *Zie ook* partij, stadhouderlijke.

privaatrecht: *I*, 365, 407, 450, 497, 639, 678; *II*, 357, 365, 366, 375. *Zie ook* gezag, privaatrechtelijk; recht, burgerlijk.

privilege (prerogatief, voorrecht):

- algemeen (van de bevolking, de onderdanen): *I*, 88, 101, 108, 300, 385, 397, 417, 434, 440, 481, 514, 568; *II*, 5, 6, 8, 61, 236.
- burgerlijk: *I*, 295, 631; *II*, 159, 228.
- bijzonder: *I*, 151, 377.
- geestelijk: *I*, 116, 127, 145, 227, 348, 504, 598, 633, 637, 642; *II*, 35, 57, 69, 102, 110, 136, 185, 233, 293, 298, 326, 333, 367, 420, 422, 427, 430, 449, 456, 484, 505.
- gemeentelijk, stedelijk, provinciaal: *I*, 378, 492, 493, 514; *II*, 8, 216.
- parlementair: *I*, 500, 501.
- politiek: *I*, 295, 428, 631.
- professoraal: *I*, 146.
- vorstelijk: *I*, 207, 525, 526, 531, 534, 537, 557; *II*, 201, 233, 234.
- van gezindheden en kerken: *I*, 503, 629, 680, 684; *II*, 188, 282, 425.
- van de kroon → recht van de kroon.

l. van standen (adel, geestelijkheid, derde stand): *I*, 206, 211, 418, 436, 439, 446, 477, 478, 481, 482, 489, 491, 510, 514-518, 520, 525, 527, 530, 532, 538, 539, 542, 544, 558, 566, 590; *II*, 2, 42, 63, 159, 167, 202, 273, 396.

m. van staten, volken, werelddelen: Belgische factie: *I*, 246; Duitsland: *II*, 389, 409; Europa: *I*, 582; Fenicië: *II*, 32; Griekenland (Athene): *I*, 61, 120; Groot-Britannië: *II*, 168; Israël: *II*, 29; Nederland (ook als 'bevoorrecht' land): *I*, 304, 345, 373-375, 379, 380, 385; *II*, 3, 8, 502.

Zie ook handelsprivileges.

processie: *I*, 681.

proclamatie: 1 dec. 1813: *I*, 294; 6 dec. 1813: *I*, 294; 18 juli 1815: *I*, 296; 24 aug. 1815: *I*, 295/6; 5 oct. 1830 (Te wapen!): *II*, 499, 512; 11 jan. 1831: *I*, 333; *II*, 499; maart/april 1848 (in Pruisen): *II*, 387.

profeet (godsgezant, ziener): *I*, 23, 42, 44, 50, 54, 60, 456, 536, 575, 594; *II*, 27-29, 32, 38, 42-46, 49, 55, 64, 75, 76, 105, 184, 271, 326, 383, 422, 457, 543.

professor → hoogleraar.

profetie (voorspelling etc.): *I*, 47, 55, 97, 112, 133, 372, 455, 520, 529, 561, 567, 583, 626; *II*, 28, 32, 44, 50, 53, 56, 194, 303, 326, 327, 359, 361, 369, 382, 384, 428, 431, 447, 464-466, 530.

proponentsformule (formulier van 1816): *I*, 363; *II*, 277-279, 519.

proselitisme: *I*, 460, 634, 660, 680, 693; *II*, 50, 116, 325/6, 340, 440.

-, rooms-katholiek: *II*, 444.

protestant: *I*, 46, 94, 203, 285, 342, 349, 354, 359, 386, 461, 499, 561, 577, 578, 583, 601, 606, 621, 673, 685, 695, 696; *II*, 9, 67, 69, 91, 128, 165, 174, 175, 178, 185, 276, 415, 506.

-, behoeftig: *II*, 77.

-, christelijk: *I*, 578.

-, Duits (Pruisisch): *II*, 68, 222, 337, 391, 415.

-, Engels: *I*, 548, 686; *II*, 328, 528.

-, evangelisch: *I*, 348.

-, Frans: *I*, 57, 60, 109, 436, 437, 478, 568, 695; *II*, 11, 68, 341.

-, gelovig: *II*, 221, 222, 415.

-, gemoedelijk: *I*, 626.

-, 'Iers': *II*, 143.

-, mede-: *II*, 250.

-, nauwgezet: *I*, 610, 628, 655.

-, Nederlands: *I*, 597, 605, 610-614, 629-694; *II*, 77, 103, 109-118, 139-141, 152, 171, 176, 184, 187, 188, 221, 222, 249-251, 260, 265, 290, 322, 344, 427, 431, 449, 515, 522, 530; - in het rijk der Nederlanden: *I*, 160, 219, 311, 362, 670, 690; *II*, 88, 510.

-, ongelovig: *I*, 458, 578.

-, Spaans: *II*, 336.

-, voorreformatorisch: *I*, 461, 576.

Zie ook evangelischen; ultraprotestant.

protestantisering: *II*, 171.

protestantisme: *I*, 294, 349, 372, 436, 461, 463, 498, 505, 518, 560, 566-569, 575-578, 606; *II*, 7, 9, 68, 143, 212, 221, 226, 250, 304, 312, 337, 359, 371, 431, 444, 509, 528, 550.

-, algemeen: *II*, 223.

-, bastaard-: *II*, 283.

-, christelijk: *I*, 578; *II*, 343, 369.

-, evangelisch: *II*, 278.

-, onbepikt: *I*, 348.

- , onchristelijk: *I*, 578.
- , wezen van het: *I*, 461, 576.
- protestants: *I*, 348, 377, 460, 548, 597, 610, 613, 622, 629, 668, 670, 679, 686, 695; *II*, 7, 151, 172, 186, 221, 280, 304, 336, 538.
- bevolking: *I*, 252, 606, 610, 622, 658, 684; *II*, 249, 315. *Zie ook* volk, protestants.
- karakter: *I*, 677; *II*, 378, 431.
- kinderen (jeugd): *I*, 233, 654; *II*, 143, 187, 427.
- land: *I*, 597, 681; *II*, 71, 132, 185, 343, 506 (Engeland), 542 (Pruisen). *Zie ook* Nederland, protestantse.
- richting (strekking): *I*, 614, 621, 646, 652; *II*, 515.
- protestantse, het: *I*, 615.
- Zie ook* Afgescheidenen; beginsel; beschaving; christen; christenheid; dissenters; dynastie; Europa; evangelisch; geest; geestelijkheid, Nederlandse sub b; geloof, gereformeerd; geloofsbelijdenis; gemeente; gezindheid; godsdienst; jezuïeten; katholicisme; kerk; koning; leer; nationaliteit; Nederland; onderwijs; onderwijzer; onverdraagzaamheid; oppositie; ouders; partij; partijdigheid; predikant(en); provincie; regering; school; secte; staat; staatsman; tyrannie; vaders; verzet; volk; voorvader; vorst.
- Provence: *I*, 446, 478, 495, 531.
- provinciaal: *I*, 182, 256, 637, 645; *II*, 348, 349, 352.
- bestuur (staatkundig): *I*, 258, 261, 422, 570; *II*, 111, 228, 257, 351.
- (gerechts)hof: *I*, 266, 268, 269.
- (kerk)bestuur (kerkeraad): *I*, 707, 709; *II*, 79, 84, 93, 94, 178, 179, 314, 485.
- vergadering (landdag): *I*, 531; *II*, 398, 452.
- Zie ook* autoriteiten; eigenbelang; geest; gezag; macht; raad; recht; schoolcommissie; soevereiniteit; vertegenwoordiging; vrijheden; vrijheid; wet; wetgeving.
- Provinciaal Utrechts(ch) Genootschap van kunsten en wetenschappen: *I*, 336, 337, 352.
- Provinciale Staten: Duitsland: *II*, 237 (Landstände); Frankrijk: *I*, 446, 473, 478, 496; Nederland(en): *I*, 201, 203, 220, 221, 225, 260, 281, 295, 311, 371, 569, 609, 629, 641, 659; *II*, 20, 108, 121, 231, 348-352, 520.
- provinciale (gewestelijke) zelfstandigheid: *I*, 376, 518; *II*, 88, 229, 348-353.
- provincialisme: *I*, 267-270; *II*, 148, 226, 227, 230.
- provincie(s) (wingewest): *I*, 161-165, 173, 185, 191, 211, 259, 260, 267, 268, 274, 278, 279, 283, 341, 346, 370, 371, 376, 381, 385, 445, 569, 615, 618, 627, 629, 639, 660, 709; *II*, 4-22, 100, 239, 441.
- , Franse (Frankische): *I*, 422, 431, 433, 447, 471, 474, 478, 487, 495, 496, 536, 548; *II*, 216, 228.
- , land-: *I*, 373.
- , noordelijke: *I*, 141, 161, 174, 238, 296, 630, 635, 676, 692; *II*, 18. *Zie ook* Noord-Nederland.
- , protestantse: *II*, 221.
- , Pruisische: *II*, 397, 398.
- , rooms-katholieke: *II*, 221.
- , Verenigde → Verenigde Nederlanden.
- , vijftien: *II*, 16.
- , Waalse: *I*, 177; *II*, 509.
- , zee-: *I*, 373.
- , zeven: *I*, 444.
- , zeventien: *I*, 285, 443; *II*, 119, 496.
- , zuidelijke: *I*, 138, 151, 161, 169, 283, 288, 296, 692; *II*, 262, 498. *Zie ook* Zuid-Nederland.
- als (meestal Romeins) wingewest: *I*, 37, 100, 418, 420, 421, 468, 570-573, 593; *II*, 39-44, 51-53.
- en gemeente: *I*, 296, 476, 478, 514; *II*, 191, 229, 257.
- en staat: *II*, 214, 227, 230, 231, 348-353.

- en stad: *I*, 139, 151, 416, 493, 518, 569; *II*, 20, 213.

Pruisen: *I*, 74, 95, 288, 315-333, 562, 563, 601, 604, 620, 621, 638, 650, 657, 660, 679-694, 704; *II*, 70-74, 120, 175-178, 185, 206, 216, 229, 235, 267, 331, 334, 355, 369-419, 432, 478-500, 529, 542, 543. *Zie ook* constitutie; Duits(land); geestelijkheid; monarchie; onderwijs; politiek; provincie; regering; rooms-katholiek; staat; troon; verordening.

prijsverhandeling/prijsvraag: *I*, 150, 336-340, 352-355, 617; *II*, 122, 123, 239-244, 503.

psalmgezang: *I*, 644, 647, 662; *II*, 256, 427. *Zie ook* gezang.

Ptolemeeën: *II*, 39.

publicist: *I*, 181, 369, 405, 447, 448, 452, 480, 499, 531; *II*, 350, 352, 353, 506.

publiciteit: *I*, 383, 552, 610, 653; *II*, 461.

publiek (subst.): *I*, 133, 244, 318, 320, 489; *II*, 136, 250, 437, 461.

-, beschaafd: *I*, 210.

-, christelijk: *II*, 430.

-, wetenschappelijk: *II*, 532.

publiek recht → staatsrecht.

- - der gezindheden: *II*, 424, 523. *Zie ook* gezindheid, recht(en) van de.

publiekrechtelijke, het: *II*, 375.

publieke consciëntie: *II*, 313, 473.

publieke geest (public spirit): *I*, 223, 452; *II*, 162, 195, 228, 441, 480, 527.

publieke opinie (algemene, openbare mening, communis opinio): *I*, 2-7, 57, 73, 146, 150, 154, 159, 172-177, 201-229, 360, 365-371, 484, 500, 524-534, 584, 585, 694; *II*, 158, 194, 196, 210, 213, 224, 270, 281, 299, 332, 335, 371-397, 406, 408, 436, 481, 502, 506.

publieke (openbare) zaak: *I*, 498, 539; *II*, 2, 250, 366, 377, 443, 450, 539.

puritanisme (puriteinen): *I*, 441, 442, 464, 502, 505, 548, 561; *II*, 196, 219, 276, 297, 327, 414.

Pyreneeën: *II*, 34, 40, 69.

pyrrhonisme → scepticisme.

Q

Quadruple Alliantie: *I*, 287.

quasi-legitimiteit: *II*, 362.

Quatre-Bras: *II*, 235.

question brûlante: *II*, 284, 290, 523.

quia/quatenus: *I*, 363, 662, 664; *II*, 149, 197, 200, 277, 308, 518.

R

raad (als college): *II*, 18, 39.

- van de admiraliteit: *II*, 10, 15.

-, algemene (conseil/plaid général): *I*, 472, 495, 545; *II*, 3.

- van Beroerten (bloedraad): *I*, 45; *II*, 13.

- van Financiën: *II*, 7, 15.

-, Gecommitteerde: *II*, 21.

-, Geheime: *II*, 7.

-, gemeentelijke: *II*, 3. *Zie ook* gemeenteraad.

-, Grote: *I*, 496.

-, Hof- (conseil/plaid royal etc.): *I*, 320, 321, 325, 328, 418, 421, 422, 428, 433, 469-472, 476, 493, 495, 498.
 -, Hoge: *I*, 176, 281, 311, 312; *II*, 94.
 -, krijgs-: *I*, 541.
 -, land-: *II*, 16.
 - van de NHK: *II*, 301.
 - van onderwijs: *I*, 530 (Frankrijk), 654 (Nederland).
 -, provinciale: *II*, 3.
 - van State: *I*, 73, 167, 181, 187, 232, 256-261, 273, 279, 282, 598, 611, 615, 651-654, 691, 702, 712; *II*, 7, 12-16, 85, 95, 333 (Frankrijk), 372 (Pruisen), 447, 494, 537.
 -, stedelijke: *II*, 5.
 -, uitvoerende (in Frankrijk): *I*, 534.
Zie ook familieraad.
 raad(geving) (avis, conseil): *I*, 146, 215, 249, 271-274, 321, 327, 342, 378-391, 407, 411, 420-429, 435, 471-475, 485, 487, 495, 497, 511, 529, 622, 653, 660, 672, 698; *II*, 1, 3, 10, 15, 237, 262, 376-378, 438, 457, 470, 471, 486, 533. *Zie ook* advies.
 raadpensionaris → Index van personen sub Schimmelpenninck, R. J. en Witt, J. de.
 raadpleging: *I*, 206, 339, 413; *II*, 35, 373, 376, 378, 548, 552, 553.
 rabbijn: *I*, 359; *II*, 103.
 radicalisme: *I*, 565, 621; *II*, 151, 155, 157, 160, 162, 170, 190, 194-197, 205, 206, 218-221, 233, 236, 255, 257, 294, 357, 375, 386, 387, 429, 480, 521. *Zie ook* beginsel; leer; revolutie; systeem.
 -, politiek: *II*, 337, 379.
 Raemsdonk: *I*, 623.
 ras: *I*, 439, 490, 492.
 rationalisme: *I*, 357, 365, 577-579, 583, 663; *II*, 75, 133, 172, 207, 222, 268, 276, 280, 282, 290, 291, 298, 308, 312, 333, 343, 356, 359, 369, 370, 391, 427, 434, 461, 488. *Zie ook* partij; school als geestesrichting; ultrarationalistisch.
 rationalist: *I*, 579, 621, 647; *II*, 92, 121, 222, 300, 364.
 reactie (terugwerking etc.): *I*, 102, 110, 123, 247, 304, 451, 463, 492, 534, 548-554, 580, 582, 621, 637, 638; *II*, 9, 72, 131, 132, 155, 194, 201, 206, 212, 213, 231, 260, 396, 451, 521, 523, 549.
 -, antisocialistische: *II*, 195.
 -, gewelddadige → geweld, reactionair.
 -, godsdienstige: *I*, 505; *II*, 170, 191, 226, 250, 426.
 -, heilzame: *I*, 458, 646; *II*, 81.
 -, nationale: *I*, 562.
 -, noodzakelijke: *II*, 397, 529.
 -, revolutionaire (ongoorloofde): *I*, 561; *II*, 389.
 -, rooms-katholieke: *I*, 462.
 reactionair: *I*, 295; *II*, 200, 379, 386, 395, 459, 523, 529. *Zie ook* despotisme; dwang; geweld; partij; politiek; regering; systeem; verzet; wet; willekeur.
 Real-Politik: *II*, 479.
 rebel → opstandeling.
 rebellie → opstand.
 recht (het, zonder nadere bepaling) (subst.; het adj. en adv. zijn buiten beschouwing gelaten) (le droit, la justice): *I*, 47, 53, 71, 148, 315, 324, 325, 389-400, 417, 429-487, 523, 535, 553-589, 692?; *II*, 2, 6, 38, 95, 124, 139, 158, 204-224, 303-316, 349, 353, 367, 370, 389, 405, 407, 416, 467, 480. *Zie ook* gerechtigheid; wet der gerechtigheid.

- , aangematigd: *I*, 494, 515, 617; *II*, 58, 160, 236, 312.
- , absoluut (onbeperkt, volkomen): *I*, 235, 477; *II*, 386.
- , algemeen (universeel): *I*, 401, 407, 411, 417, 440, 557, 586; *II*, 121, 125.
- , aristocratisch (adellijk, van vazallen): *I*, 418, 425, 440, 476, 478, 496, 514, 517; *II*, 7.
- , beperkt (begrensd): *I*, 274, 418; *II*, 1, 130.
- , bestaand(e) (erkend, geldend, toegekend, welgevestigd): *I*, 207, 298, 379, 410, 450, 512, 557, 672; *II*, 5, 90, 204, 219, 229, 365, 368, 387, 388, 413, 519. *Zie ook* jus constitutum; recht, positief.
- , bisschoppelijk: *I*, 677.
- , burgerlijk (civiel): a. als systeem: *I*, 75, 76, 89, 90, 126, 295, 389, 513, 560, 564, 566, 586, 588, 631; *II*, 30, 44, 269, 319, 369, 373. *Zie ook* privaatrecht.
- , b. als recht van (de) burgers: *I*, 60, 234, 266, 305, 382, 611; *II*, 43, 44, 190, 221, 228, 378, 392. *Zie ook* recht, politiek (staatsburgerlijk).
- , bijzonder (particulier): *I*, 80, 81, 205, 295, 393, 433, 446, 477-479, 481, 514, 558, 569, 586, 595; *II*, 110, 121, 130, 185, 191, 214, 225, 234, 349, 350, 374.
- , christelijk: *I*, 390.
- , christelijk-Germaans: *II*, 168.
- , christelijk-historisch: *II*, 523. *Zie ook* recht, historisch.
- , constitutioneel → recht, grondwettig.
- , conventioneel: *II*, 210, 365.
- , crimineel → 1. rechtspleging 2. strafrecht.
- , denkbeeldig (ideaal-, theoretisch, wenselijk) → jus constituendum.
- , dynastiek: *I*, 301, 314, 393, 423, 442; *II*, 235, 236, 405.
- , eenvoudig: *II*, 403.
- , eigen (droit privé c.q. propre, jure suo): *I*, 305, 322, 342, 344, 374, 388, 394, 399, 404, 407, 410, 440, 450, 473, 512-517, 519, 617; *II*, 168, 220, 231-237, 316, 373-376, 386, 387.
- , extern: *I*, 585.
- , feodaal (leenrecht): *I*, 511, 522, 533, 537; *II*, 374, 404. *Zie ook* recht, heerlijk.
- , financieel: algemeen: *I*, 105, 201; doorvoerrecht: *I*, 194, 198, 330; op de graanhandel: *I*, 194, 530; invoerrecht: *I*, 108, 194; patentrecht: *I*, 167; registratierecht: *I*, 166; tolrecht: *I*, 167, 330, 333; *II*, 500; uitvoerrecht: *I*, 194; zegelrecht: *I*, 274.
- , Franse: *I*, 125; *II*, 269.
- , geestelijk: *I*, 691.
- , gelijk → rechtsgelijkheid.
- , gemeen (droit commun): *I*, 435; *II*, 283, 293, 295.
- , gemeentelijk (droit communal): *I*, 416, 430, 440, 476, 479, 514; *II*, 2, 61, 227, 229.
- , Germaans → Germaans (staats)recht.
- , geschreven: *I*, 73; *II*, 10, 326 (op papier!).
- , goddelijk → droit divin.
- , grafelijk: *I*, 342, 344, 383; *II*, 1, 262.
- , grondwettig (constitutioneel): *I*, 648; *II*, 80, 444, 447, 515.
- , heerlijk: *I*, 428, 477; *II*, 1. *Zie ook* recht, feodaal.
- , heilig: *I*, 80, 205, 324, 406, 407, 473, 490, 514, 557, 561, 578, 586, 617, 626, 689, 698; *II*, 124, 158, 173, 222, 338.
- , historisch (overgeërfd, traditioneel): *I*, 299, 320, 396, 407, 410, 417, 481, 557, 585, 691; *II*, 12, 349, 350, 359, 362, 363, 380, 389, 404, 415, 416, 447, 512. *Zie ook* recht, christelijk-historisch, positief resp. vroeger(e); verleden, recht(en) van het.

- , hoogste: *I*, 512; *II*, 209.
- , ieder (alle recht(en)): *I*, 512-514, 586; *II*, 209, 408.
- , individueel (van het individu): *I*, 60, 79, 291, 302, 416, 438, 439, 478, 517, 522, 617, 627, 628, 671; *II*, 4, 7, 127, 180, 218, 224, 225, 238, 323, 357, 375.
- , intern: *I*, 588.
- , kanoniek: *I*, 90, 628.
- , kerkelijk: *I*, 63; *II*, 292, 313, 358, 369. *Zie ook* kerk, recht(en) van de; kerkrecht.
- , koninklijk → recht van de troon sub e.
- , lijfstraffelijk → 1. rechtspleging, lijfstraffelijke 2. strafrecht.
- , maatschappelijk: *II*, 295.
- , maritaal (= van de echtgenoot): *I*, 391, 392.
- , menselijk (jus humanum): *I*, 391; *II*, 304. *Zie ook* recht van de mens.
- , moreel (= goed recht, het gelijk): *I*, 49, 56, 315, 342, 396, 447, 483, 502, 515, 600, 612; *II*, 72, 128, 153, 174-192, 200, 224, 236, 303, 312, 337, 339, 341, 345, 355, 361, 372, 401, 408, 410, 437, 467, 476, 488; a. recht doen: *I*, 145, 150, 354, 373?, 685, 690, 701; *II*, 90, 206, 221, 262, 298, 300, 334, 338, 354, 381, 481, 529, 535; b. recht verkrijgen: *I*, 374, 630; *II*, 97; c. recht voor anderen: *I*, 671, 672, 675; *II*, 216, 273, 442. *Zie ook* recht, zedelijk.
- , nationaal: a. intern (des lands): *I*, 343, 346, 444, 691; *II*, 12, 137, 215, 349, 350, 357, 447; b. extern (t.o.v. een ander land of volk): *I*, 47 (van Turkije), 52 (van Groot-Britannië), 60 (van Turkije), 288 (van Nederland), 313 (van België), 315, 320 en 334 (van Nederland), 694 (van Noord-Nederland).
- , natuurlijk (aangeboren): *I*, 292, 298, 407, 410, 465, 474, 507, 530, 557; *II*, 72, 344. *Zie ook* natuur en recht; natuurrecht.
- , neutraliteits-: *I*, 104.
- , nieuw: *II*, 7, 490, 492. *Zie ook* recht, revolutionair.
- , onbetwist (onloochenbaar): *I*, 438, 481; *II*, 158.
- , onschendbaar (onaantastbaar, onverbrekelijk, onomstotelijk): *I*, 586; *II*, 235, 373, 391, 405, 447.
- , onveranderlijk: *I*, 148, 254, 320, 589; *II*, 205, 209.
- , onvervreemdbaar (Urrecht): *I*, 47, 241, 292, 298, 324, 522, 543, 594; *II*, 72, 89, 210, 212.
- , patrimonieel → erfrecht.
- , pauselijk: *I*, 677, 690; *II*, 416.
- , persoonlijk: *I*, 205, 207, 295, 422, 476, 481, 514, 545, 564?, 591?; *II*, 61, 82, 124, 130, 156, 225, 230.
- , plaatselijk: *I*, 440, 559; *II*, 5.
- , politiek (staatsburgerlijk): *I*, 60, 68, 305, 361, 382, 405, 450, 514, 516, 540, 546, 548; *II*, 160, 212, 221, 230, 249, 391, 392, 396, 450.
- , positief (stellig): *I*, 58, 60, 98, 417, 522, 564, 585, 591, 611; *II*, 4, 267, 378, 415. *Zie ook* jus constitutum; recht, bestaand(e) resp. historisch.
- , provinciaal (gewestelijk): *I*, 151, 270, 374, 416, 420, 446, 476, 514; *II*, 4, 218, 229.
- , revolutionair: *II*, 203. *Zie ook* recht, nieuw.
- , Romeins: *I*, 12, 21, 26, 74-76, 89, 93, 125, 143-145, 152, 374, 377, 390, 391, 420, 450, 452, 484, 488, 489, 497, 616; *II*, 503, 530. *Zie ook* Corpus juris civilis; Digesta; Instituten; Pandecten; praescriptie; praesumptio; Twaalf Tafelen.
- , snel (-): *I*, 523.
- , stadhoudelijk: *I*, 323, 342, 346, 373.
- , stedelijk (stads-, van steden): *I*, 151, 374, 378, 393, 407, 416, 418, 426, 429, 530; *II*, 2, 5, 7, 218.
- , streng → jus strictum.
- , theoretisch → recht, denkbeeldig.

- , toegekend → recht, bestaand(e).
- , traditioneel → recht, historisch.
- , uitsluitend (exclusief): *I*, 105, 405, 481, 558; *II*, 61.
- , vaderlijk (jus patrium): *I*, 391, 392, 399; *II*, 248.
- , verbindend: *I*, 60; *II*, 413.
- , verkregen: *I*, 64, 65, 152, 171, 205, 230, 268, 293, 297, 301, 333, 410, 469, 507, 530, 535, 680; *II*, 6, 19, 61, 82, 84, 142, 156-172, 202, 210-224, 296, 318, 350, 361-389, 411-415, 448, 490, 500, 538.
- , vorstelijk → recht van de troon sub i.
- , vroeger(e) (oude(re)): *I*, 293, 295, 686; *II*, 367, 400.
- , ware: *I*, 669.
- , wederzijds (wederkerig, onderling): *I*, 300, 302, 319, 394, 397, 410, 473; *II*, 374.
- , wettelijk: *II*, 77?, 224, 398.
- , wettig: *I*, 442, 480, 481, 503, 514, 558; *II*, 4, 84, 224, 350.
- , wezenlijk: *I*, 238, 514.
- , wijsgerig: *I*, 417, 585.
- , zedelijk(heid van het): *II*, 303, 307. *Zie ook* recht, moreel.
- , zelfstandig: *I*, 374; *II*, 130.
- en barmhartigheid: *II*, 433.
- en billijkheid: *I*, 58, 141, 142, 145, 148, 244, 249, 269, 329, 356, 369, 394, 400, 500, 564, 593, 678, 682, 691; *II*, 36, 52, 76, 90, 125, 156, 162, 165, 189, 220, 225, 473, 527.
- en eed → eed.
- en eerlijkheid: *II*, 407.
- en feit: *II*, 125, 304, 353. *Zie ook* feitelijkheid i.t.t. rechtmatigheid.
- en geloof: *II*, 370.
- en geschiedenis → geschiedenis en recht.
- en gewoonte → gewoonte en recht.
- en gezag: *II*, 387.
- en godsdienst: *I*, 298, 410.
- en orde → orde en recht.
- en plicht (meestal van hetzelfde subject): *I*, 42, 68, 105, 257, 263, 302, 303, 322, 394-399, 412-434, 465, 472-478, 513, 521, 529, 576, 587, 626, 648, 710; *II*, 30, 58, 126, 149, 164, 221, 225, 248, 249, 293, 299, 356, 357, 365, 412.
- en staat → staat en recht.
- en staatkunde: *I*, 635.
- en vrijheid → vrijheid en recht(en).
- en waarheid → waarheid en recht.
- en zedelijkheid (moraal): *I*, 298, 410; *II*, 356, 357, 368, 409.
- van advisering: *I*, 327.
- van approbatie (goedkeuring): *I*, 343, 676; *II*, 87, 295, 351.
- van de arme(n): *II*, 202. *Zie ook* recht op onderstand.
- van benoeming: *I*, 145, 237, 278-281, 362, 422, 469, 534; *II*, 58, 312, 352, 429.
- van beoordeling: *I*, 249/50, 254; *II*, 149, 249.
- van (beschikking en) beslissing: a. in juridische zin: *I*, 46, 71, 209, 259, 333, 385-388, 391, 393, 422, 424, 467, 472, 487, 493, 508, 513, 590, 698; *II*, 1, 81, 154, 181, 227, 295, 351, 377, 392, 410, 414, 494;
b. geestelijk/moreel/religieus: *I*, 363, 576, 585.
- van bezetting (barrière, garnizoen): *I*, 285, 287, 288.

- van bezit → eigendomsrecht.
- van convocatie (c.q. van non-convocatie): *I*, 472, 476, 482; *II*, 5, 15.
- van geboorte → (eerst)geboorterecht.
- van het geweten → geweten, recht(en) van het.
- van God: *I*, 400, 563; *II*, 29, 66, 340.
- van gratie: *I*, 207, 500; *II*, 15.
- van initiatief: *I*, 173.
- van interventie (c.q. van non-interventie): *I*, 105; *II*, 295, 512, 529.
- van inzage (en beschikking): *I*, 690; *II*, 83, 87, 89.
- van jurisdictie (rechtspraak) → rechtsbevoegdheid.
- van kroning en afzetting: *I*, 476, 677.
- van de kroon: *I*, 205, 221, 231, 235, 255, 256, 311, 425, 433, 434, 440, 475; *II*, 61, 154, 158, 351, 393, 397.
- van de mens(heid): *I*, 80, 102, 241, 291, 298, 303, 304, 322, 382, 394 (menschelijkheid), 400, 401, 460, 545, 594; *II*, 3, 20, 72, 158, 159, 210, 211, 216, 224, 340, 371, 380, 403. *Zie ook* Frankrijk, geschiedenis van, sub B10; rechten van allen.
- van onderzoek → vrijheid van onderzoek.
- van oorlog en vrede (jus belli ac(et) pacis): a. als oorlogsrecht: *I*, 69, 566; b. als beslissingsrecht: *I*, 68-72, 100, 242, 342, 389, 393, 399, 443, 481, 500, 515, 542; *II*, 207, 227, 233.
- op onderstand: *II*, 226. *Zie ook* recht van de arme(n).
- op onderwijs: *II*, 226.
- van opstand: *I*, 60, 374; *II*, 412, 414. *Zie ook* recht van verzet.
- van opvolging: *II*, 1.
- van persoonlijkheid: *II*, 224.
- van petitie: *I*, 173, 175, 178, 190, 223, 252, 273-275, 295, 543/4, 671; *II*, 259. *Zie ook* petitie.
- van placet: *I*, 674, 682; *II*, 194, 222.
- (vrijheid) van schoolstichting (onderwijs): *I*, 235-238, 240, 256-261, 597, 614-619, 624, 631-634, 638-641, 648, 655, 682, 710; *II*, 110, 112, 118, 121, 170, 173, 187, 258, 448, 552. *Zie ook* autorisatie.
- van (de) soevereiniteit (gezagsoefening): *I*, 60, 380, 383, 388, 389, 395, 396, 398, 405, 410, 414, 425, 434, 435, 513, 557; *II*, 6, 19, 61, 202 (volkssovereiniteit), 230, 365 (mederegering), 388, 414.
- van spreken → vrijheid van spreken.
- van staten: *II*, 413.
- van de sterkste: *I*, 61, 225, 388, 425, 429, 479, 566; *II*, 202, 410, 490.
- van toespeling: *II*, 437.
- van toestemming: *I*, 206, 316, 321-323, 328, 344, 380, 473, 499, 516, 673, 676; *II*, 3, 14, 234, 236, 376-378, 387, 395.
- van de troon: a. algemeen: *I*, 205, 207, 246, 558. *Zie ook* majesteitsrecht(en); b. van de despoot: *I*, 593, 634; c. van de heerser (leenheer): *I*, 388, 389, 511, 710; d. van de keizer: *I*, 497; e. van de koning: *I*, 104, 220, 235, 257, 263, 289, 322, 345, 421, 431, 435, 438, 450, 469, 473, 474, 478, 482, 511-515, 529, 676; *II*, 61, 233-235, 351, 375, 494; f. van het koningschap: *I*, 427, 477; *II*, 215; g. van de monarch: *I*, 207, 322, 407, 424, 428, 429, 497, 514, 531; h. van de soeverein: *I*, 322, 324, 402, 415, 418, 423, 425, 428, 431, 465, 475, 497, 502, 503, 578, 587, 593, 710; *II*, 5, 130, 135; i van de vorst: *I*, 205, 207, 300, 302, 305, 344, 399, 405-407, 466, 512, 515, 526; *II*, 3, 61, 63, 401, 413.
- van vereniging (associatie) en vergadering: *I*, 252, 274, 681; *II*, 13, 224, 513, 524, 526. *Zie ook* vereniging (sub a), recht(en) van de.
- van verjaring (praescriptie): *I*, 383. *Zie ook* praescriptie.
- van (gelijke) vertegenwoordiging: *II*, 159, 160, 230.

- van verzet: *I*, 65, 316, 399, 466, 469, 487, 557, 587; *II*, 6, 10, 445. *Zie ook* recht van opstand.

- van veto → vetorecht.

- van werken (op werk): *II*, 224, 226.

- van wetgeving: *I*, 206, 291, 328, 398, 494, 495, 501, 513, 535; *II*, 61, 234.

- van zelfverdediging: *I*, 399, 460; *II*, 481, 490, 511. *Zie ook* wettige zelfverdediging.

Zie ook budgetrecht; burgerrecht; eerstgeboorterecht; eigendomsrecht; erfrecht; familierecht; handelsrecht; kiesrecht; leenrecht; majesteitsrecht(en); nationaliteitsrecht; misbruik van recht(en); ontbindingsrecht; publiek recht; staatsrecht; strafrecht; tiendrecht; volkenrecht.

rechtbank: *I*, 65, 74, 146-179, 226, 247, 262-269, 281, 310, 368, 369, 373, 390, 418, 432, 467, 472, 495, 616, 664, 698, 709, 714; *II*, 12, 42, 60, 94, 150, 352, 353, 375, 399? (tribune), 480, 492, 498, 539.

-, revolutionaire: *I*, 546, 547, 551, 553.

-, wettige: *I*, 695.

rechtelijk → juridisch.

rechten (de): *I*, 445, 558, 589; *II*, 12, 124, 249.

- en belangen: *I*, 101, 238, 480, 617; *II*, 212, 248, 304, 363.

- en betrekkingen: *I*, 379, 410, 557, 586.

- en vrijheden: *I*, 246, 298, 305, 309, 383, 405-425, 430, 440, 443, 444, 446, 465, 476, 503, 514, 578, 669; *II*, 5, 61, 68, 69, 74, 84, 97, 121, 168, 215, 218, 233, 237, 365, 431, 444.

-, handhaving van: *I*, 70, 140, 152, 207, 210, 241, 293, 334, 397, 399, 517, 535, 590, 671, 672; *II*, 5, 80, 112, 126, 212, 227, 376, 538. *Zie ook* rechtshandhaving.

-, in/naar: *I*, 81, 254, 662; *II*, 13, 97.

-, verscheidenheid der: *II*, 209.

- van allen: *I*, 342, 396, 416, 418, 425, 520, 545, 557, 558, 566, 578, 622; *II*, 110, 202.

- van (de) anderen (c.q. andere): *I*, 46, 80, 242, 388, 399, 406, 415, 417, 438, 443, 476, 481, 510, 513, 515, 587; *II*, 1, 111, 130.

Zie ook (rechten van de/het): burgerij; christen; corporaties; diakonie; familie; geestelijkheid; geloof; gemeente (kerkelijk); geschiedenis; gezant; gezindheid; kerk; maatschappij; objectieve, het; onderdaan; ouders; overheid; parlement; protestanten (sub gezindheid); rede; rooms-katholieken (sub gezindheid); staat; standen; stenden; suzerain; vereniging; verleden; volk; vrouw; waarheid; wetenschap.

rechtens (de jure, de plein droit, van rechtswege): *I*, 176, 239, 243, 322, 343, 393, 401, 425, 445, 515, 612, 662, 664; *II*, 14, 92, 113, 114, 121, 181, 307, 352, 356, 367, 375, 386, 394, 397, 405, 414, 475.

rechtenstudie: *I*, 9-30, 153, 704; *II*, 532. *Zie ook* rechtsstudie.

rechter: a. als aangestelde overheidsfunctionaris: *I*, 37, 41, 71, 73, 145, 176, 180, 193, 194, 201, 206, 226, 254, 266-269, 389, 393-399, 426, 443, 475, 501, 507, 534, 541, 542, 590, 594 (= Israëlitische 'richter'); *II*, 42, 126, 189, 514; b. de vorst als rechter: *I*, 407, 418, 429, 469, 479; c. God als rechter: *I*, 415, 432, 476; *II*, 24, 42, 399, 432; d. metaforisch: *I*, 154, 175, 326, 341, 386, 425, 637, 714; *II*, 157, 225, 242, 408, 460.

rechterlijk: *I*, 43, 71, 75, 319, 469, 495, 526; *II*, 116. *Zie ook* autoriteiten; gezag; macht; willekeur.

- instructie → lex sub c.

- organisatie: *I*, 159, 163, 169, 170, 245, 265-270, 542; *II*, 495, 526.

rechthebbend(e) → gerechtigd; *Zie ook* waarheid, rechthebbende.

rechtmatig: *I*, 38, 61, 131, 147, 208, 240, 243, 291, 397, 408, 414, 515, 605, 634, 643, 670, 673; *II*, 59, 106, 121, 125, 130, 230, 234, 371, 376, 381, 387, 411. *Zie ook* wettig.

- eis: *I*, 688; *II*, 42, 370.

- invloed: *I*, 409, 615; *II*, 233, 393.

rechtmatige, het: *II*, 124, 370.

rechtmatigheid: *I*, 642, 687; *II*, 58, 88, 121. *Zie ook* feitelijkheid i.t.t. -; wettigheid.
 rechts: *I*, 523, 527, 539, 543, 544, 546, 549, 552; *II*, 385, 386, 397.
 rechtsbedeling: *I*, 159, 428, 446, 474, 500, 590.
 rechtsbeginsel: *I*, 73-76, 81, 90, 93, 116, 125, 143-145, 148, 207, 244, 250, 254, 255, 269, 329, 410; *II*, 124, 209, 295, 350, 356, 357, 369.
 rechtsbegrip: *I*, 74, 226.
 rechtsbepaling: *II*, 367.
 rechtsbeschouwing, historische: *II*, 368.
 rechtsbevoegdheid: *I*, 262, 391, 428, 431, 432, 476, 479, 482, 500, 695. *Zie ook* rechtspraak.
 rechtsbron: *I*, 75; *II*, 367.
 rechtsfilosofie: *I*, 483, 557; *II*, 355, 358, 359, 368, 374, 389, 396, 404.
 Rechtsgeleerd advies: *II*, 79-97, 530.
 rechtsgeleerde (jurist, jurisconsult): *I*, 73, 74, 77, 126, 145, 152, 153, 250, 269, 327, 479, 483, 497, 513; *II*, 11, 79, 80, 209, 268, 281, 353, 367, 403.
 -, Romeins: *I*, 74, 148, 588.
 rechtsgelijkheid (gelijk recht, gelijkheid van rechten): *I*, 88, 257, 261, 416, 600, 611, 629, 690?; *II*, 149, 260, 362, 373, 378.
 rechtsgemeenschap (coetus juris): *I*, 409.
 rechtsgevoel: *I*, 398 (recht en geweten), 515; *II*, 170, 307, 398.
 rechtsgrond (rechtstitel): *II*, 386, 412, 415.
 rechtshandhaving: *I*, 148, 400; *II*, 95, 382, 390, 392, 468. *Zie ook* rechten, handhaving van.
 rechtsidee (notie): *I*, 324, 400; *II*, 158.
 rechtskennis (rechtskunde): 74-76, 153, 269, 377, 668; *II*, 43. *Zie ook* rechtswetenschap.
 rechtsleer: *I*, 392, 401; *II*, 355.
 rechtsmacht: *I*, 501; *II*, 405. *Zie ook* macht, rechterlijke.
 rechtsmiskennis: *I*, 98, 207, 382, 395-397, 399, 406, 425, 440, 512, 514, 633, 672, 689; *II*, 61, 69, 84, 89, 116, 174, 236, 245, 426, 429, 450.
 -, revolutionaire: *I*, 61, 80, 301, 309, 410, 615; *II*, 81, 82, 224, 225, 459. *Zie ook* rechtsschennis.
 rechtsoefening: *I*, 268.
 rechtsonderwerp: *I*, 75.
 rechtsontwikkeling: *I*, 390.
 rechtsorde (, bestaande): *II*, 385, 386.
 rechtsorgaan: *I*, 475.
 rechtspleging: *I*, 78, 90, 110, 126, 206, 369, 397, 475.
 -, criminele: *I*, 75, 76; *II*, 12.
 -, lijfstraffelijke: *I*, 73-78, 126, 236, 260, 295.
 rechtspraak: *I*, 269, 342, 391, 398, 467, 569? (justice), 616 (justice); *II*, 90, 365. *Zie ook* rechtsbevoegdheid.
 rechtspunt (rechtsvraag): *I*, 145, 530. *Zie ook* juridische kwestie.
 rechtsregel: *I*, 557.
 rechtsschennis (rechtskrenking, rechtsverkrachting): *I*, 60, 70, 320, 415, 425, 438, 440, 481, 515, 530, 593, 698; *II*, 159, 231, 387, 389. *Zie ook* rechtsmiskennis.
 rechtsschool → historische rechtsschool.
 rechtsstudie: *I*, 75, 148, 226, 268, 269, 350, 377, 497; *II*, 42, 373. *Zie ook* rechtenstudie.
 rechtsterrein: *II*, 95.
 rechtstoestand: *I*, 395; *II*, 124, 164, 213, 367, 376, 415.
 rechtsverbond: *II*, 361.

rechtsvervolging: *I*, 159, 176, 206, 208, 254, 255, 265, 662, 665, 666; *II*, 116, 291, 515.
 rechtsvordering(eis): *I*, 440; *II*, 80, 322.
 rechtsvorm: *I*, 546; *II*, 41.
 rechtsvorming, historische: *II*, 209, 210.
 rechtswege, van → rechtens.
 rechtsweigerig: *II*, 90, 473, 484.
 rechtswetenschap: *I*, 12, 73-77, 125, 144, 145, 269, 499, 520; *II*, 361, 367. *Zie ook* rechtskennis.
 rechtszaak (rechtsgeding): *I*, 45, 145, 159, 267, 269, 398; *II*, 203.
 rechtszitting: *I*, 254. *Zie ook* Frankrijk, geschiedenis van, sub A9.
 rechtvaardig: *I*, 61, 81, 145, 391, 393, 402, 667, 675; *II*, 17, 44, 448, 513.
 - zaak: *I*, 34, 672; *II*, 407, 491.
 rechtvaardigen (subst): *II*, 25.
 rechtvaardigheid → gerechtigheid.
 rechtvaardiging: *I*, 216, 308, 400, 519, 578; *II*, 92, 93, 157, 166, 193, 243, 255, 369, 373, 390, 405, 490, 491.
 rechtvaardigmaking (rechtvaardiging, als protestants dogma): *I*, 350, 359, 364, 459, 461, 560, 565; *II*, 9, 64, 65, 67, 312, 522.
 rechtzinnigheid → orthodoxie.
 rede (ratio): *I*, 3-8, 145, 153, 156, 228, 326, 327, 348, 358, 372, 418, 453-463, 490, 507, 519, 522, 553, 567, 574-580; *II*, 71, 115, 133, 170, 207-210, 236, 363, 364, 370, 379, 391, 421, 422.
 -, individuele: *I*, 561, 574, 578, 585; *II*, 9, 149, 210, 355.
 -, recht(en) van de: *I*, 225, 458.
 -, souverainiteit van de: *I*, 349, 576, 577; *II*, 340.
 redenaar: *I*, 5, 16, 118, 121, 129, 130, 132, 159, 173, 209, 224-226, 635; *II*, 36, 38, 329, 360, 479.
 redevoering: *I*, 133, 159-193, 213, 223, 225, 279, 489, 604, 614, 624, 629; *II*, 157, 320, 322-327, 435-439, 492, 535, 536, 552-554.
 -, revolutionaire: *I*, 185.
 Reest: *I*, 82.
 reflectie: *I*, 445, 454, 582, 607; *II*, 177, 186, 207, 316, 348.
 Reformatie: *I*, 50, 342, 347-351, 354, 356, 373, 377, 457, 569, 708; *II*, 7, 49, 65, 76, 225, 249, 267, 272, 315, 326-328, 345, 359, 380, 528. *Zie ook* Hervorming.
 reformatie → hervorming.
 reformator → hervormer.
 reformatorisch → hervormd.
 réfugiés: *I*, 109, 382; *II*, 122, 123. *Zie ook* hugenoten.
 regent(schap): a. algemeen regeerder: *I*, 63, 71, 244, 412, 531; *II*, 69, 203, 229, 230, 365, 393, 402; b. plaatsvervangend regeerder: *I*, 41, 465, 505, 519, 529, 545; *II*, 9, 390, 399; c. mederegent: *I*, 239; *II*, 53; d. stedelijk regent: *I*, 373, 405, 407, 444, 713; *II*, 5, 15, 19-21, 241.
 regering (gouvernement, bewind etc.): *I*, 65-97, 101, 109, 116, 152, 206-209, 217, 225, 230, 252, 276, 290, 301-306, 336, 359, 391, 413, 422, 441, 452, 471-490, 526, 533, 535, 628, 650, 671; *II*, 4, 13, 110-189, 202-238, 323-399, 405-454, 510.
 -, aangematigde: *II*, 11, 43.
 -, absolut(istisch)e (alvermogende, onbepaalde): *I*, 174, 327, 397; *II*, 84, 396.
 -, algemene: *I*, 713; *II*, 187, 237, 262, 350-352.
 -, aristocratische: *I*, 52, 404, 422, 426, 443, 445, 469, 590, 594; *II*, 39, 367.
 -, atheïstische: *I*, 507.
 -, Aziatische: *I*, 592.

- , Beierse: *I*, 601.
- , Belgische: *I*, 332, 637.
- , bestaande: *I*, 98, 303, 508, 549, 552.
- , bureaucratische: *II*, 395, 452.
- , Byzantijnse: *I*, 39.
- , centrale: *I*, 53, 235, 357, 445; *II*, 7, 111, 184, 190, 213, 228, 231, 232.
- , christelijke; *II*, 92.
- , conservatieve: *II*, 461.
- , constitutionele: *I*, 78, 173, 174, 222; *II*, 201, 258, 437, 438, 443, 447, 454.
- , Deense: *II*, 402.
- , democratische: *I*, 59, 413, 423, 551; *II*, 4, 367.
- , despotische: *I*, 327, 401, 433, 548, 592, 595; *II*, 495.
- , Diadochen-: *I*, 87.
- , Duitse: *II*, 213, 481, 529.
- , Engelse: *I*, 68, 500, 501, 527; *II*, 68, 162, 164, 169, 182, 250, 375, 504.
- , Europese: *I*, 58, 92, 101-108, 123, 126, 361, 504, 562, 567, 592; *II*, 61, 68, 336.
- , federatieve: *I*, 595; *II*, 350.
- , feitelijke: *I*, 393.
- , Franse (Frankische): *I*, 60, 75, 109, 241, 276, 292, 305-323, 421, 423, 470, 480, 486-495, 512, 515, 533, 549-555, 675, 685-692; *II*, 11, 12, 72, 74, 87, 178-181, 189, 200-215, 236, 270, 319, 335, 363, 494, 512, 531.
- , geestelijke: *I*, 593.
- , gematigde: *I*, 174, 430, 564; *II*, 399.
- , grafelijke: *I*, 379; *II*, 10, 18, 516.
- , Griekse (provisionele): *I*, 53, 87.
- , hervormde: *II*, 92.
- , hoge: *I*, 176, 180, 268; *II*, 120.
- , Hydriotische: *I*, 52.
- , iedere: *I*, 31, 102, 108, 216, 253, 257, 263, 379, 488, 504, 507, 508; *II*, 161, 164, 188, 189, 202, 207, 225, 246, 512.
- , Italiaanse: *I*, 432; *II*, 336.
- , keizerlijke: *II*, 51-53, 58, 61, 87.
- , koninklijke: *I*, 235, 271, 323, 381, 425, 429-431, 435, 436, 440, 442, 448, 464, 470, 474, 479, 485, 493, 500, 503, 505, 519, 524, 675; *II*, 14, 68, 133, 195, 211, 235, 360, 365, 367, 391, 508, 531.
- , krachtige: *I*, 423, 437, 482, 511, 554, 713; *II*, 7, 58, 185, 228, 234, 524.
- , liberale: *I*, 320; *II*, 524.
- , mechanische: *I*, 416. *Zie ook* staatsmachine.
- , militaire: *I*, 550, 553, 592; *II*, 201.
- , moderne (hedendaagse): *I*, 514, 518.
- , monarchale: *I*, 328, 401, 418, 421, 439, 495, 502, 512, 564, 590, 594, 595; *II*, 1, 39.
- , Nederlandse: *I*, 68-80, 138, 139, 146, 155, 162-168, 174-182, 188, 190, 192, 195, 199, 202-296, 301-378, 445, 597, 599, 605-692, 713; *II*, 7, 14, 70, 81-97, 104-195, 204-258, 293, 295, 312, 313, 422-450, 495, 497, 506-512, 524, 528-537.
- , oosterse: *I*, 480.
- , ordelijke: *I*, 87, 419, 420, 430, 468, 572; *II*, 238.
- , parlementaire (c.q. door de Staten): *I*, 328, 343, 385; *II*, 155, 195, 201, 204, 234, 387, 391, 394, 403, 523, 533.

- , patriarchale: *I*, 391, 591; *II*, 396.
- , patrimoniële (landsvaderlijke): *II*, 396.
- , persoonlijke: *II*, 201, 232.
- , progressieve: *II*, 461.
- , protestantse: *I*, 271, 689; *II*, 92.
- , Pruisische: *I*, 704; *II*, 178, 370, 372, 382, 387, 393-403, 409, 542, 543.
- , reactionaire: *II*, 200, 461, 512.
- , representatieve: *I*, 101, 173, 298, 326; *II*, 268.
- , republikeinse: *I*, 174, 378/9, 401, 418, 425, 439, 449, 480, 501, 508, 551, 590, 594.
- , revolutionaire: *I*, 404, 684/5; *II*, 72, 164, 200, 335.
- , Romeinse: *I*, 88, 572; *II*, 52, 53.
- , rooms-katholieke: *I*, 679.
- , soevereine: *I*, 564?; *II*, 22.
- , Spaanse: *II*, 10, 14.
- , staatkundige: *I*, 213.
- , stadhoudelijke: *II*, 13.
- , stedelijke: *I*, 201; *II*, 77, 78, 101, 102, 172, 246, 344, 519.
- , theocratische: *I*, 593, 594.
- , traditionele: *I*, 320.
- , Turkse: *I*, 42, 60, 62, 64, 65, 501.
- , tyrannieke: *I*, 60, 553; *II*, 215, 273.
- , verlichte: *I*, 77; *II*, 273.
- , volmaakte: *I*, 71, 413.
- , vorstelijke: *I*, 109, 379, 423, 466, 469, 472, 511, 515; *II*, 16, 56, 87, 211, 234.
- , vreemde: *I*, 101.
- , vrije: *I*, 570, 572; *II*, 229 (van vrijheid), 236, 269, 391.
- , weifelende: *I*, 225, 307; *II*, 185, 197, 216, 400, 511, 533.
- , wereldlijke: *I*, 386, 581, 593; *II*, 59.
- , wettelijke: *I*, 553; *II*, 317.
- , wettige: *I*, 105, 106, 392, 393, 401, 418; *II*, 11.
- , willekeurige: *I*, 327, 397, 401, 426, 427; *II*, 84.
- , wijze: *I*, 208, 245, 645; *II*, 236.
- , zwakke: *I*, 312, 554; *II*, 70, 185, 510, 511.
- , recht(en) van de: *I*, 69, 80, 82, 208, 239, 250, 307, 359, 371, 631, 650; *II*, 93, 127, 191, 397, 510. *Zie ook* autonomie (zelfregering); commissieregering; familieregering; kerkregering; mederegering; modelregering; terreurbewind.
- regeringloosheid → anarchie.
- regeringsbeginsel: *I*, 216, 412, 420, 470, 480, 551, 570, 595; *II*, 160, 197, 269.
- regeringsbeleid (regeringswijze): *I*, 89, 207; *II*, 17, 18, 399, 496, 508, 553. *Zie ook* staatsbeleid.
- regeringsbesluit: *I*, 70, 71. *Zie ook* staatsbesluit.
- regeringsdaad: *I*, 250, 462, 691; *II*, 398.
- regeringsinvloed: *I*, 234, 235, 244, 635; *II*, 84, 86, 129, 169.
- regeringsmaatregel: *I*, 103, 108, 155, 174-176, 215-224, 227-229, 251, 296, 302, 308-312, 359, 361, 440, 486, 524, 526, 531, 547, 599, 606, 610, 673, 681; *II*, 21, 86, 206, 397, 399, 424, 498, 511, 512, 530, 539.
- regeringsmacht: *I*, 507; *II*, 89, 129, 180, 229.
- regeringsmiddel: *I*, 551; *II*, 200, 220. *Zie ook* instrumentum regni.

regeringsprogram(ma): *II*, 153, 553.

regeringssysteem (plan): *I*, 245-253, 264, 307-315, 320, 530, 549, 550, 643, 676, 685; *II*, 86, 89, 169, 172, 180, 231, 498, 509.

regeringstaak: *II*, 444, 450.

regeringsvorm: *I*, 49, 106, 111, 207, 290, 401, 419, 422, 480, 526, 538, 594; *II*, 17, 20, 129, 160, 164, 204, 234.

- , absolute (onbeperkte): *II*, 399.
- , antieke: *I*, 449, 451, 497, 498.
- , aristocratische: *I*, 551; *II*, 36.
- , bestaande: *I*, 206, 445, 468, 485; *II*, 549.
- , constitutionele: *I*, 172, 205, 206, 215; *II*, 372.
- , democratische: *I*, 595; *II*, 36.
- , Engelse: *I*, 500; *II*, 161.
- , feodale: *I*, 425, 426, 430, 437. *Zie ook* leenstelsel.
- , gemengde → staatsvorm, gemengde.
- , getemperde: *II*, 161.
- , goede/slechte: *I*, 111, 321; *II*, 234.
- , iedere: *I*, 255, 326, 507; *II*, 295, 454.
- , monarchale: *I*, 418.
- , nationale: *I*, 299.
- , onbestemde: *I*, 405.
- , republikeinse: *I*, 480, 594; *II*, 232.
- , representatieve: *II*, 497.
- , Turkse: *I*, 43.

Zie ook constitutie; staatsregeling; staatsvorm.

regeringszaak: *I*, 206; *II*, 4.

regeringszorg → staatszorg.

Regillus: *II*, 39.

reglement:

- A. Kerk: 1. algemeen (inclusief van de N.H.K.): *I*, 362, 460, 576, 708; *II*, 303, 426, 429, 464, 472. 2. van de N.H.K.: Algemeen reglement (1816): *I*, 647, 662, 679; *II*, 91 (art. 13), 277, 284, 289, 473; Algemeen reglement (1852): *II*, 313 (art. 11), 473, 483 (art. 11), 486 (art. 11), 487 (art. 23); Reglement van opzicht en tucht: *I*, 709; Reglement op de vacaturen: *II*, 485.
- B. Staat: 1. Reglementen bij de onderwijswet van 1806 → wet, Nederlandse sub 2. 2. Reglementen van de Provinciale Staten (art. 131 en 132 van de grondwet van 1815): *I*, 295. 3. Reglement (van orde) van de T.K.: *I*, 158, 161, 274; *II*, 524, 526.
- C. School: 1. Van de Haagse hervormde diakonieschool: *II*, 99 (art. 5 en 41), 101 (art. 41). 2. Van de Ver. voor C.N.S.O.: *II*, 263-265. 3. Van Duitse scholen: *I*, 607, 610; *II*, 179. 4. Academische reglementen: algemeen: *I*, 115, 213; van 2 aug. 1815: *I*, 141, 149, 150, 152, 153.
- D. Voor de diplomatieke examens: *II*, 318.

Zie ook verordening.

reglementair: *I*, 272; *II*, 292, 297, 457, 472-474, 495. *Zie ook* gezag; kerk; verordening.

Regulative: *II*, 334, 481.

Reichenbach, congres van: *I*, 288.

Reims: *I*, 433, 495.

reis: *I*, 2; *II*, 333, 346, 499, 513.

reisverslagen: 1826: *I*, 79-84; 1829: *I*, 197-204; *II*, 493, 494, 509; 1836: *II*, 493, 530; 1842: *I*, 704, 705; 1861: *II*, 328-347.

religie: *I*, 175, 302, 712; *II*, 420, 421, 423, 543. *Zie ook* godsdienst.

religiekwestie: *I*, 368; *II*, 324, 543.

religieus → godsdienstig.

religieoorlog (-krijg, -strijd) → godsdienstoorlog.

religievrede → godsdienstvrede.

religiositeit → godsdienstigheid.

reliqui: *I*, 695; *II*, 113, 115.

remonstrant(s)/remonstrantisme: *I*, 233, 358, 367, 374, 377, 384, 660, 662, 697, 698, 710; *II*, 91, 241, 242.

remonstrantie: *I*, 710.

renaissance (herleving der letteren): *I*, 93, 94, 110, 449.

Rennes: *I*, 531, 538.

rente: *I*, 169, 191, 192, 311, 329, 371; *II*, 82, 84, 263, 497, 526.

rentmeester(schap): *I*, 395, 500; *II*, 126.

representant → vertegenwoordiger.

representatie → vertegenwoordiging.

representatief regeringsstelsel: *I*, 291, 320, 324, 403, 472, 535, 561, 637; *II*, 158, 160, 167, 236-238, 372, 381. *Zie ook* constitutie; regering; regeringsvorm; staat; volksvertegenwoordiging.

republicanisme: *I*, 241, 510, 521.

republiek: *I*, 52, 381, 386, 390, 393, 396, 401, 409-413, 492, 497, 504, 530, 537, 538, 594, 595.

- , Amerikaanse: *I*, 96.
- , antieke: *I*, 381/2, 450, 451, 480, 510, 594, 595; *II*, 31.
- , aristocratische: *I*, 452, 559, 568; *II*, 168, 232.
- , Atheense: *I*, 377, 404.
- , Bataafse: *I*, 386, 600, 613, 652; *II*, 231.
- , beste: *II*, 367.
- , Carthaagse: *I*, 594; *II*, 40.
- , constitutionele: *I*, 207, 252.
- , democratische: *II*, 410.
- , Engelse: *II*, 69, 159, 168, 375.
- , Europese: *I*, 41, 451, 497.
- , Frankische: *I*, 485, 488, 559.
- , Franse: *I*, 58, 98, 114, 527, 530, 534, 535, 544-550, 553, 554; *II*, 73, 189, 195, 201, 216, 233, 235.
- , getemperde (gemaskeerde, met een naamkoning): *I*, 106, 174; *II*, 71, 204, 394, 510.
- , Griekse (antieke en moderne): *I*, 52, 377, 403, 409, 594; *II*, 38.
- , ideale: *I*, 546.
- , Italiaanse: *I*, 92, 378, 403, 409, 451, 490, 498; *II*, 62.
- , liberale: *I*, 302.
- , monarchale: *II*, 232.
- , Nederlandse: a. vóór de constitutionele monarchie (van de Zeven Provinciën c.q. der Verenigde Nederlanden): *I*, 59, 99, 148, 156, 242, 285-288, 301, 321, 323, 352, 356, 360, 372-386, 405, 444, 445, 462, 559, 567, 568, 588, 599; *II*, 4, 7, 16-21, 68-72, 86, 122, 162, 173, 217, 231-240, 350, 366, 504. *Zie ook* republiek, Bataafse.
- b. mogelijke moderne: *II*, 196, 204, 205, 233, 235, 508.
- , ondeelbare: *II*, 231.

- , nieuwgevormde: *I*, 230, 504.
- , revolutionaire (jacobijnse): *I*, 410; *II*, 155, 201, 204, 233, 237, 359, 366.
- , rode: *II*, 208.
- , Romeinse: *I*, 37, 377, 390, 397, 402, 404, 406, 418, 423, 450, 452, 486, 497, 594; *II*, 39, 40, 43, 49.
- , stedelijke: *I*, 378, 418, 451, 498, 594; *II*, 5, 31.
- , Venetiaanse: *I*, 64, 451; *II*, 20.
- , vrije: *I*, 52, 53, 68.
- , welgeordende: *II*, 130.
- , zogenaamde: *II*, 69.
- , Zwitserse: *I*, 538; *II*, 62.
- der letteren: *I*, 93.
- tegenover monarchie: *I*, 41, 97, 104, 106, 230, 241, 320, 378, 386, 388, 401-414, 450-452, 469, 470, 527, 534, 558, 588-590, 594; *II*, 71, 125, 204, 219, 232-235, 373, 385, 387, 391, 394-396, 508.
- Zie ook* gemenebest; Ionische republiek; statenmaatschappij.
- republikein: *I*, 219, 378, 496, 503, 538-553; *II*, 215, 233.
- republikeins: *I*, 317, 320, 339, 378, 380, 451, 469, 543, 544; *II*, 6, 227, 366.
- idee (denkbeeld, mening): *I*, 324, 378, 380, 402, 450, 451, 486, 497, 538; *II*, 9, 215.
- instelling: *I*, 452; *II*, 367.
- leerstelling: *I*, 498, 501.
- richting (tendens): *I*, 377, 451, 453, 498, 560; *II*, 366.
- terminologie: *I*, 378, 450, 498.
- vorm: *I*, 413; *II*, 51.
- republikeinse, het: *II*, 366, 367, 528.
- Zie ook* anarchie; aristocraat; beginsel; begrip; constitutie; despotisme; geest; monarchie; overheid; partij; regering; regeringsvorm; souvereiniteit; staat; staatsrecht; staatswezen; systeem; theorie.
- request → petitie.
- res populi: *I*, 402, 409.
- res publica: *I*, 288, 344, 393, 402-404, 408-412, 449, 487, 497, 594, 618; *II*, 366, 522.
- res regis: *I*, 402, 450, 498, 515, 594; *II*, 386.
- résistance: *Zie* mouvement; verzet.
- restauratie (herstel(ling)):
- algemeen: *I*, 60, 148, 317-325, 383, 427-430, 446, 474, 526, 537, 558, 566, 622, 635, 673, 682, 692, 693; *II*, 2, 12, 22, 43, 73, 89, 94, 123, 132, 169, 170, 215, 223, 237, 334, 405, 528.
- in Duitsland (verschillende tijdperken): *II*, 69, 217, 386-392, 403, 409.
- in Europa (*de* Restauratie): *I*, 96, 98, 104, 106, 174, 225, 304, 361, 668; *II*, 74, 201, 213-217, 224, 270, 273, 371, 409, 416.
- in Frankrijk: karolingische: *I*, 419, 422; *II*, 56; revolutionaire (1789): *I*, 531, 532.
- in Groot-Britannië: 1660 (Monk): *I*, 441, 442, 502, 503; *II*, 69, 162; 1688 (Restoration): *I*, 312, 442, 502, 503; *II*, 162.
- in Nederland: 1618/9: *I*, 373; 1672: *I*, 445; 1748: *I*, 445; 1813 (en later): *I*, 246, 304, 305, 309; *II*, 81, 193.
- Zie ook* de bibliografie sub *Grondwettige herstelling* (*I*, 317, 382, 531; *II*, 156), Haller, Lourdoueix.
- réveil → opwekking.
- Réveil, Het: *II*, 275-279, 293, 299, 301, 306, 307, 316, 343, 344, 514, 532.
- revolutie (omwenteling, (staats)omkering): *I*, 36, 48, 96-112, 133, 206, 230, 313, 326, 385, 388-595, 622, 668, 710; *II*, 71, 142, 143, 169, 193-236, 267, 303, 315, 322-341, 356-370, 392-419, 453, 463, 479, 506, 522-532.
- , algemene: *I*, 521, 522, 556; *II*, 131, 199.

- , Belgische (1830) (inclusief in statu nascendi): *I*, 173, 211, 219, 277, 309, 313, 314, 616, 621?, 673-676, 688, 692, 694; *II*, 149, 188, 325, 498, 511, 512, 529.
- , centrale: *II*, 228. *Zie ook* centralisatie.
- , Deense: *II*, 402.
- democratische: *I*, 447.
- , Duitse (1848): *II*, 340, 373, 382-386, 389, 397, 398, 402, 480.
- , Engelse: 1640 en 1688: *I*, 105, 312, 442, 462, 486, 490, 491, 502, 503, 548, 559, 560, 568; *II*, 69, 70, 161, 198, 363, 414, 506, 528; 1832: *I*, 324.
- , Europese: *I*, 58, 103, 108, 308, 509; *II*, 131, 134, 189, 194, 393, 411, 459, 504.
- , Franse: van Pepijn III: *I*, 511; 1789: *I*, 3, 42, 69-75, 96, 99, 103, 153, 212-241, 298, 313-349, 388-595, 622, 647; *II*, 9, 21, 73, 74, 131, 132, 142, 160, 161, 166, 189, 196-200, 208-232, 267-269, 303, 320, 323, 361-384, 406-412, 453, 459, 497, 504, 506, 528; 1830 (inclusief in statu nascendi): *I*, 304, 306, 311-313, 320, 324, 491, 496, 675, 684; *II*, 74, 200, 325, 370, 511, 529; 1848: *II*, 160, 167, 193-196, 199-201, 225, 340, 373, 491, 531; 1851: *II*, 359, 406, 491.
- , gemeentelijke: *I*, 491.
- , godsdienstige: *I*, 444, 503.
- , Griekse: *I*, 66.
- , Italiaanse: *II*, 410.
- , kerkelijke: *II*, 426.
- , maatschappelijke (sociale, socialistische): *I*, 468, 482, 504; *II*, 194, 196.
- , moderne: *I*, 492.
- , nationale: *I*, 491; *II*, 188.
- , Nederlandse: 16^e E.: *I*, 50, 344, 346, 373, 375, 385; *II*, 7, 8, 20; 1786, 1787, 1795 (en later): *I*, 45, 293, 300, 301, 305, 324, 361, 383, 442, 444, 560, 567, 615, 668, 669, 692, 694; *II*, 21, 87, 218, 353; 1813: *I*, 294, 692; 1848: *II*, 154, 199, 203, 340, 521-525.
- , permanente: *I* 556; *II*, 160, 323, 355, 356, 506.
- , plotselinge: *II*, 201.
- , politieke: *I*, 468, 482, 503, 504, 559; *II*, 384.
- , radicale: *II*, 154.
- , tegengestelde: *I*, 622.
- , theologische: *I*, 464; *II*, 133.
- , Turkse: *I*, 43.
- , wijsgerige: *I*, 489. *Zie ook* wijsbegeerte, revolutionaire.
- , wijze: *I*, 324.
- , beloften van de: *II*, 204, 213, 233, 332, 340, 356.
- , ongeloof en: *II*, 124-134, 163, 208, 267, 530.

Zie ook contrarevolutie; hervorming, geleidelijke; omkering (, maatschappelijke); omverwerping; oorzaak van revoluties; opstand; staatsomkering.

- , wezen van de: *II*, 359.

revolutiebeginsel: *I*, 307, 312; *II*, 172, 173, 193, 405. *Zie ook* beginsel, revolutionair.

revolutiebegrip (revolutionair begrip): *I*, 207, 241-243, 303, 304, 374; *II*, 72, 74, 152, 156, 164, 188, 189, 194, 233, 373.

revolutiebestrijder: *II*, 361.

revolutiegeest (revolutionaire geest, zin): *I*, 95, 103, 133, 207, 225, 230, 302-311, 344, 346, 360, 567, 616; *II*, 72, 123, 131, 156, 160-166, 195, 197, 206, 224, 232, 325, 326, 339, 346, 349, 362-374, 386, 389, 405.

revolutiekrijg → oorlog, revolutie-.

revolutieleer (nieuwe, valse, revolutionaire, omwentelingsleer etc.): *I*, 96, 125, 208, 241, 291-309, 357, 391, 509, 523-530, 543; *II*, 72, 130, 137, 143, 153, 155, 168, 169, 207-213, 224, 248, 323-325, 340, 356, 408, 410, 451, 459, 506, 528. *Zie ook* omwentelingstheorie.

revolutielijn: *II*, 133, 134, 367.

revolutionair (subst.) (revolutiegezinde, omwentelingsvriend etc.): *I*, 102, 110, 300, 410, 411; *II*, 373.

-, Belgische: *I*, 311; *II*, 497.

-, Duitse (Pruisische): *II*, 385, 389, 392, 408.

-, Engelse: *I*, 105, 490.

-, Franse: *I*, 292, 409, 524, 527, 531, 539, 548, 550, 552, 562, 565; *II*, 73, 198, 204, 238, 268, 408, 409.

-, Italiaanse: *II*, 410.

-, Nederlandse: *I*, 292, 709; *II*, 139, 479.

Zie ook staatsman, revolutionair; ultrarevolutionair.

revolutionair (adj.): *I*, 225, 242, 295-320, 339, 361, 382, 484, 524-532, 544-551, 560, 669; *II*, 87, 131, 135, 162, 164, 190, 199-231, 349, 363, 400-404, 443, 521.

- actie (daad): *I*, 492; *II*, 259.

- afdwaling (afwijking): *I*, 435, 474; *II*, 207.

- beroering (woeling): *I*, 437, 451; *II*, 400, 409.

- beweging: *I*, 502, 552; *II*, 325, 389, 408, 413.

- cirkel: *I*, 403, 502, 559, 562, 595.

- driften: *I*, 226, 292, 303, 528, 547, 549; *II*, 203.

- gebied (akker, bodem): *I*, 297-299; *II*, 200, 386.

- geest(zin) → revolutiegeest.

- idee (denkbeeld, mening): *I*, 248, 317, 451, 529, 562; *II*, 218.

- instelling: *I*, 301; *II*, 214, 217, 398, 460.

- invloed (werking): *I*, 206, 548; *II*, 131, 407.

- karakter: *II*, 207, 208, 444.

- kiem: *I*, 378, 424, 443, 460, 523, 578; *II*, 207.

- (leer)stelling: *I*, 125, 212, 299, 306, 309, 573; *II*, 143, 162, 198, 216, 506.

- oorsprong: *II*, 237, 389.

- richting (strekking, tendens): *I*, 241, 381; *II*, 132, 202, 416, 442, 510.

- standpunt (zienswijs): *II*, 157, 361.

- toestand: *I*, 637; *II*, 193, 213.

- weg (spoor): *I*, 301; *II*, 198, 200.

revolutionaire, het: *I*, 311; *II*, 131, 523.

Zie ook alvermogen; anarchie; autocratie; beginsel; behoud; broederschap; centralisatie; consequentie; constitutie; coterie; despotisme; dogma; factie; Frankrijk; gelijkheid; geweld; gezag; godsdienst; grondwet; liberalisme; maatschappij; model; nivellering; onrechtvaardigheid; overmacht; overmoed; partij; partijdigheid; politiek; praktijk; reactie; recht; rechtbank; rechtsmiskennen; redevoering; regering; republiek; school; socialisme; souvereiniteit; staat; staatseenheid; staatsgeheel; staatsinrichting; staatsmachine; staatsman; staatsrecht; staatsregeling; staatswet; systeem; theorie; traditie; troon; tijd(perk); tyrannie; unitarisme; verdraagzaamheid; verordening; verzet; volkenrecht; volksvertegenwoordiging; vooroordeel; vooruitgang; vrijheid; waarheid; wanorde; wet; wetgeving; wijsbegeerte; wijsgeer.

revolutioneren: *I*, 293, 294, 520, 529, 604; *II*, 203, 206, 207, 412.

ridder: *I*, 44; *II*, 63, 518.

riddergeest: *I*, 67, 90, 109, 131, 435, 477, 545, 558?; *II*, 61, 132, 396.

ridderorde: *I*, 92; *II*, 7, 10, 12, 60.

ridderroman: *I*, 130.

ridderschap: *I*, 558, 669; *II*, 63, 237.

Roelofsarendsveen → Alkemade.

roman: *I*, 57, 130, 132, 319.

-, historische: *I*, 120, 140, 486, 556, 593; *II*, 243.

-, wijsgerige: *I*, 458, 581.

romance: *I*, 132, 139.

romantiek: *I*, 67, 90, 130.

Rome: a. antieke, heidense: *I*, 13-19, 37, 43, 74, 76, 88, 93, 97, 113-116, 144, 374-381, 390-429, 449, 450, 457, 468, 484-497, 510, 564-573, 582, 583, 594; *II*, 1, 20, 37-56, 64, 194, 503.

b. middeleeuwse en moderne, christelijke (inclusief r.k. kerk): *I*, 57, 303, 348, 349, 431-433, 442, 457-467, 476, 499-505, 560, 571-576, 653, 667-693; *II*, 8, 9, 22, 55-75, 91, 109-116, 142, 143, 152, 171, 184, 186, 221, 222, 283, 293, 316, 338, 505, 526, 543.

- Lateraan: *I*, 577; - Vaticaan: *I*, 325, 433, 473, 673, 679, 686.

Romeinen: *I*, 36, 38, 55, 87-89, 92, 115, 116, 127, 130, 131, 136, 391, 393, 404, 420, 449, 455, 467, 468, 471, 478, 498, 558, 559, 569, 573, 583, 588, 594, 678; *II*, 30, 39-44, 49, 125, 138.

Romeins burger(recht): *I*, 37, 88, 100, 377, 404, 420, 497, 594; *II*, 43.

- element: *I*, 484, 566, 570, 572.

- gebied: *I*, 37, 88, 431; *II*, 43, 48, 50, 55, 132.

- kwestie (1861 c.q. 1870-1929): *II*, 341.

- rijk: *I*, 92, 349, 419, 420, 436, 439, 497, 559, 570, 572; *II*, 42, 49, 52, 131.

Zie ook beschaving; constitutie; despotisme; geweld; gewoonte; godsdienst; keizer; leger; maatschappij; nationaliteit; oudheid; overheid; recht; rechtsgeleerde; regering; republiek; staat; staatkunde; staatsrecht; tyrannie; volk; wet; wetgeving; zede.

Rongianen: *II*, 222.

roofstaat: *I*, 57, 60.

rooms (adj.) → rooms-katholiek.

roomse, het: *I*, 615; *II*, 222.

rooms(e) (subst.): *I*, 57, 94, 354, 610, 668, 676, 683-692; *II*, 12, 17, 91-94, 103, 105, 113-118, 128, 139, 151, 165-176, 185-188, 221, 222, 506, 534.

Zie ook katholiek (subst.); rooms-katholiek (subst.).

Roomse Stoel → Pauselijke Stoel.

roomsgezind(e)/roomsgezindheid: *I*, 219, 675, 684; *II*, 21, 69, 88, 92, 93, 104, 111, 113, 121, 142-144, 165, 171, 186-188, 265, 271, 371, 415, 524. *Zie ook* rooms-katholiek (adj.).

rooms-katholicisme (romanisme): *I*, 463, 565, 655, 680; *II*, 283, 308, 312, 314, 480. *Zie ook* catholicisme.

rooms-katholiek (subst.) (algemeen inclusief Nederlandse): *I*, 160, 180, 241, 251, 373, 597, 605-694; *II*, 115, 218, 221, 222, 249, 250, 254, 259, 322, 337, 427, 444, 449, 509-511, 515, 516, 522-525, 529, 550, 552. *Zie ook* katholiek; rooms(e).

-, Belgische: *I*, 600, 694; *II*, 437, 506, 508, 512.

-, Engelse: *I*, 108, 503, 686, 691; *II*, 162, 169, 378.

-, Franse: *I*, 688; *II*, 11, 12.

-, gelovige: *I*, 462; *II*, 113, 415, 416. *Zie ook* gelovige, rooms-katholiek.

-, goede: *I*, 687.

-, Ierse: *I*, 108, 176.

-, liberale: *I*, 635, 689.

-, nauwgezette (streng): *I*, 635, 636, 659.

-, Nederlandse: *I*, 680/1, 694. *Zie ook* rooms-katholiek (algemeen).
 -, Pruisische: *II*, 371.
 -, Schotse: *II*, 21.
 (rooms-)katholiek (adj.): *I*, 307, 502, 567, 596, 600, 610-612, 628, 629, 641, 654, 660, 675, 678, 679, 689, 691; *II*, 22, 92, 151, 222, 267, 479.
 - auteur: *I*, 349, 374, 623; *II*, 460, 461.
 - bevolking: *I*, 597, 606, 622, 626, 641, 644, 658, 673; *II*, 88, 171. *Zie ook* volk, rooms-katholiek.
 - brochure: *I*, 349, 693.
 - commissielid: *I*, 622, 627, 643; *II*, 515.
 - invloed: *I*, 252, 636, 679; *II*, 104.
 - Kamerlid: *I*, 687; *II*, 186.
 - kinderen (jeugd): *I*, 233, 597, 600, 609, 644, 658.
 - kwestie (1853): *II*, 312.
 - land: a. algemeen: *I*, 57, 294, 691; *II*, 92, 132, 186; b. specifiek: België: *I*, 607, 674, 684, 691; *II*, 507; Groot-Brittannië: *I*, 686; Nederlanden: *I*, 287; *II*, 7.
 - landgenoot: *I*, 671, 680, 682; *II*, 143, 271.
 - persoon: *I*, 502, 565, 578, 659, 668, 686, 694; *II*, 12, 17, 479, 480, 505, 528.
 - richting (strekking, tendentie): *I*, 441, 614, 635, 686.
Zie ook Afgescheidenen; bijgeloof; christenheid; dagblad; dwaalbegrip; eenvormigheid; eredienst; gebruik; geestelijkheid; geloof; geloofsgenoot; gelovige; gezant; gezindheid; godsdienst; hiërarchie; Hof van Rome; kerk; kerkvoogd; leek; leer; nationaliteit; onderdaan; onderwijs; onderwijzer; onverdraagzaamheid; oppositie; opvoeding; ouders; overmacht; overmoed; partij; partijdigheid; priester; proselitisme; provincie; reactie; regering; school; staat; staatsman; theoloog; tyrannie; usurpatie; verzet; vrienden; waarheid.
 Rotterdam: *I*, 14-33, 84, 623, 630, 643, 651; *II*, 13, 19, 84, 548.
 royalist → koningsgezinde.
 Ruel(le): *I*, 473.
 Rusland: *I*, 47-64, 92, 95, 99, 315, 330, 333, 562, 563; *II*, 70, 73, 74, 250, 267, 329, 336, 403-409, 436, 496, 497, 500, 526. *Zie ook* constitutie; despotisme; leger; monarch.
 Russen: *I*, 55, 112, 391; *II*, 329, 407.
 rijk, constitutioneel: *I*, 230, 683.
 -, Duitse: *I*, 118, 299, 344; *II*, 1, 19, 402, 542.
 -, duizendjarig: *II*, 273, 480.
 -, Frankische: *I*, 336, 483, 487.
 -, patrimonieel: *II*, 232, 233.
 -, zedelijk: *II*, 211.
 rijksdag (comitia): *I*, 379, 386, 472, 482, 678; *II*, 481, 542.
 rijksgrôte → grande.
 rijksstenden: *I*, 529; *II*, 371.
 rijkswege, van: *II*, 257, 452.
 Rijn: *I*, 11, 15, 24, 138, 162, 544.
 Rijnland (in Ned.): *I*, 9.
 Rijnlanden: *II*, 529.
 Rijn(ver)bond: middeleeuwen: *II*, 49, 62; 1806: *II*, 73, 74, 405.
 Rijp, De: *I*, 29.
 Rijswijk: *I*, 14, 18, 23; - Cromvliet: *I*, 14, 27; - Kraaijenburg: *I*, 27.

S

Sabijnen: *II*, 39.

Sadduceeën: *I*, 456, 577, 583; *II*, 44, 417, 461.

Sadowa (Königgrätz c.q. Hradec Králové): *II*, 492.

Saint-Andrews: *II*, 10.

Saksen: *I*, 350, 439, 490, 569; *II*, 55, 56, 68, 408.

Salamis: *I*, 87, 120, 404; *II*, 35.

Salem → Jeruzalem.

salus publica suprema lex esto: *I*, 400, 535. *Zie ook* algemeen welzijn.

Salzburgers: *I*, 695.

Samaria: *II*, 46.

Samber (Sambre): *I*, 199.

samenzwering: *I*, 486, 552, 554; *II*, 12, 43, 344.

Samnieten: *II*, 39.

Samojeden: *I*, 55.

San Marino: *I*, 391.

Saracenen: *I*, 38, 39, 45, 50, 55, 56; *II*, 59-61.

Sardinië: *I*, 49, 63, 304; *II*, 40, 115, 409, 410.

Sassenheim: *I*, 20.

satan (duivel, de boze, de vijand, Lucifer): *I*, 455, 581, 582, 701; *II*, 23-25, 46-48, 51, 64, 326, 337, 364, 420.

satraap/satrapie: *I*, 86, 593; *II*, 34, 38, 229.

Savoie: *II*, 92.

scepticisme (pyrrhonisme, twijfelarij): *I*, 357, 505, 580, 648; *II*, 122, 123, 171, 293, 312, 323, 326, 333, 335, 355, 356, 364, 502, 530. *Zie ook* wijsbegeerte, sceptische.

-, systematisch: *II*, 358.

Schalkwijk (Houten): *I*, 596, 605.

scheiding der machten → Trias politica.

scheiding van godsdienst en staat(kunde): *I*, 395, 415, 693; *II*, 221, 392, 454. *Zie ook* staat, godsdienstloze.

scheiding (afscheiding) van kerk en staat: *I*, 357, 362, 609, 662, 688, 690; *II*, 94, 116, 128, 158, 187, 207, 208, 211, 221, 223, 245, 248, 274, 299, 340, 341, 357, 392, 393, 420-430, 441, 451, 453, 523.

Schelde: *I*, 197, 329, 330, 332, 334; *II*, 18. *Zie ook* Westerschelde.

Schepper: *I*, 564, 574; *II*, 26, 364.

Schepping: *I*, 303, 380, 454; *II*, 37, 209, 422.

schepping: *I*, 56, 77, 95, 115, 117, 133, 136, 293, 322, 356-362, 410, 417-424, 438, 457, 504-507, 565-586; *II*, 2, 128, 137, 164, 180, 210, 214, 215, 282, 287, 308, 326, 357, 364, 376, 380. *Zie ook* herschepping.

-, willekeurige: *I*, 585, 589.

schepsel (creatuur): *I*, 40, 43, 56, 379, 415; *II*, 26, 46, 53, 126, 209, 233.

Schiedam: *I*, 10, 643.

schisma → kerkscheuring.

Schmalkaldisch verbond → verbond.

scholastiek: *I*, 453, 569.

school:

A. Als onderwijsinstelling: *I*, 40, 82, 199, 202, 203, 218, 262, 530, 596-661, 704; *II*, 98-120, 394, 531.

-, afzonderlijke: *I*, 83, 601, 608, 631, 641, 658, 660; *II*, 102, 110, 111, 118, 181. *Zie ook*

-, school, bijzondere.

- , algemene: *II*, 108, 422, 451.
- , alleen-zaligmakende: *II*, 545.
- , antichristelijke: *II*, 423.
- , bestaande → schoolwezen, bestaande.
- , burgerlijk-maatschappelijke: *II*, 254, 449.
- , bijzondere (eigen): *I*, 233-240, 257, 272, 597-599, 611-659; *II*, 77, 99-104, 109-121, 165, 171, 173, 178-181, 185, 186, 191, 221, 226, 257, 258, 264, 393, 421-432, 444, 448, 449, 452, 498, 515, 516, 519, 545, 552.
- , christelijke: *I*, 606, 609, 611, 614, 620, 621, 625, 635, 646, 653; *II*, 77, 78, 100, 101, 109, 166, 174-192, 222, 250, 255, 258, 263, 265, 266, 290, 345, 393, 419, 420, 449, 452, 463, 464, 489, 552.
- , christelijk-hervormde: *II*, 100-121.
- , christelijk-nationale: *II*, 423, 432.
- , confessionele: *I*, 620, 657; *II*, 178, 393, 419.
- , deïstische: *II*, 254.
- , eigen → school, bijzondere. *Zie ook* B sub 5.
- , geestelijke (clericale): *II*, 273.
- , geleerde: *I*, 617.
- , gemeente(lijke): *I*, 259, 612, 619, 622, 636, 637, 645; *II*, 178, 179, 181, 427.
- , gemengde: *I*, 596-609, 614, 620-660; *II*, 98, 102-104, 109, 114-117, 121, 171-178, 186, 187, 190, 252, 254, 427, 433, 449, 464, 552, 553.
- , gesubsidieerde: *II*, 258, 452.
- , godsdienstige: *I*, 600, 611; *II*, 182, 249.
- , godsdienstloze: *I*, 272, 636; *II*, 108, 109, 223, 251, 254, 274, 422, 427, 444, 449, 453.
- , hervormde: *I*, 624; *II*, 99-101.
- , hoge(re): *I*, 141, 295, 599. *Zie ook* hogeschool.
- , Israëlitische (joodse): *I*, 600, 611, 623.
- , kerk(elijke) (kerkgemeentelijke): *I*, 639-642; *II*, 254, 427, 519.
- , lage(re): *I*, 139, 197, 200, 203, 233, 295, 359, 599, 601, 607-616, 619, 625, 627, 640, 649, 653, 682, 704; *II*, 109, 139, 175-179, 422.
- , Latijnse: *I*, 144, 603, 638, 710.
- , middelbare: *I*, 139, 233, 295, 599.
- , nationale (voor alle gezindheden): *I*, 272; *II*, 166, 174, 251, 428, 452. *Zie ook* school,
- , neutrale en B sub 12.
- , Nederlandse: *I*, 603, 659; *II*, 248.
- , neutrale: *I*, 693; *II*, 113, 252, 254, 257, 274, 420, 422, 444-449, 463, 464, 545. *Zie ook*
- , neutraliteit.
- , niet-christelijke (onbijbelse, onschriftuurlijke): *I*, 693; *II*, 175, 252, 255, 256, 419, 423.
- , normale → normaalschool.
- , officiële → gouvernementsschool.
- , ongodsdienstige: *I*, 602, 703; *II*, 392.
- , onkatholieke (onroomse): *I*, 596.
- , openbare: *I*, 233-239, 256, 360, 597, 599, 605-660, 702; *II*, 103-121, 165, 169, 171, 173, 178, 181, 182, 190-192, 221, 226, 248-265, 344, 393, 419-430, 443-452, 476, 516, 520, 550, 552.
- , particuliere: *I*, 619, 620, 649; *II*, 171, 178, 179, 226, 495.

-, polytechnische: *I*, 142.
 -, protestantse: *I*, 271, 600, 639; *II*, 176, 178, 260, 340, 427, 464.
 -, (rooms-)katholieke: *I*, 271, 598, 600, 602, 607, 609, 624, 639, 642, 660; *II*, 111, 115,
 -, 166, 178, 181, 464.
 -, speciale: *I*, 142, 155, 645.
 -, vrije: *II*, 191.
 ambachtsschool: *I*, 202, 645.
 arm(en)school: *I*, 201, 600, 623, 624, 631, 641, 642, 650; *II*, 111.
 athenaeum: *I*, 146, 151, 200.
 bewaarschool: *II*, 77.
 diakonieschool: *I*, 624, 633, 642, 705; *II*, 77, 99-101, 516, 519.
 dorpsschool: *I*, 240.
 familieschool: *I*, 613, 650, 652, 655.
 gezindheidsschool (gezindteschool): *I*, 272; *II*, 256, 430, 444, 545.
 gouvernementsschool: *I*, 359, 597, 609, 622, 646; *II*, 170, 179, 441 (officiële).
 gymnasium. *Zie s.v.*
 handelsschool: *I*, 202.
 kostschool: *I*, 660.
 kweekschool → normaalschool.
 lyceum: *I*, 621.
 modelschool. *Zie s.v.*
 normaalschool: *I*, 607, 613, 619, 624-627, 630, 638-641, 645, 655, 661, 704; *II*, 177, 179, 263.
 Nutsschool: *I*, 359, 623, 641, 651; *II*, 98, 100, 102. *Zie ook* Maatschappij tot nut van 't algemeen.
 secteschool: *II*, 110, 183, 420, 423.
 staatsschool: *II*, 421, 422, 440, 441, 444, 451, 452.
 stadsschool: *I*, 597, 625; *II*, 427.
 tussenschool: *I*, 629.
 volksschool: *I*, 617, 634, 647, 653; *II*, 103, 108, 111, 139, 177, 178, 186, 223, 248-252, 274, 393, 431, 432,
 444, 446, 464.
 weesschool: *I*, 624.
 -, wezen der: *I*, 607.
 B. Als geestesrichting (in geschiedenis, kunst en wetenschap):
 1. van de benedictijnen: *I*, 483.
 2. van Bilderdijk (= Nachtschool): *II*, 462, 488, 530.
 3. democratische: *II*, 224.
 4. despotische: *II*, 224.
 5. eigen (bijzondere): *I*, 134, 142; *II*, 533.
 6. Franse: *I*, 318, 491, 493.
 7. van Groen: *II*, 533.
 8. Groninger. *Zie s.v.*
 9. van Von Haller: *II*, 376, 386.
 10. historische. *Zie s.v.*
 11. Italiaanse: *I*, 28.
 12. nationale: *I*, 134.
 13. rationalistische: *I*, 349.
 14. revolutionaire: *II*, 156, 157, 373.

15. sceptische: *II*, 288, 312.

16. schilderschool: *I*, 19, 28, 134.

17. van Thorbecke: *II*, 438.

18. wetenschappelijke: *I*, 142.

19. wijsgerige: *I*, 453, 500, 574, 586, 701; *II*, 37, 209, 312.

20. van Wytttenbach: *II*, 134.

C. School als vormend onderwijs, 'kweekschool', leerschool, levensles: *I*, 141, 143, 151, 152, 347, 642; *II*, 153, 272, 438, 459, 462, 530.

schoolautoriteiten: *I*, 628; *II*, 184, 185, 191.

schoolbeheer: *II*, 184.

schoolcatechismus → catechismus.

schoolcommissie, gemeentelijke (plaatselijke): *I*, 606, 612, 616, 621, 624-628, 631, 633, 639-645, 654, 655, 659-661, 702; *II*, 98, 102, 109, 422, 545.

-, 'nationale' (hoofdcommissie): *I*, 621, 631.

-, provinciale (districts-): *I*, 240, 616, 618, 619, 627, 628, 639, 642, 645, 659-661, 702; *II*, 119.

schoolgebed: *I*, 654; *II*, 114, 176, 255-257. *Zie ook* gebed, christelijk.

schoolgodsdienst (schoolreligie): *II*, 105, 107, 109.

schoolkwestie (onderwijskwestie): *I*, 618, 650, 702; *II*, 222, 260, 293, 481, 543, 545, 551.

schoolmeester → onderwijzer.

schoolmoraal: *II*, 421.

schoolonderwijs: *I*, 602, 606, 611, 612, 654; *II*, 118, 252, 263-266, 341, 441, 455.

schoolopziener (schooltoezicht): *I*, 234, 260, 601, 606, 607, 610, 612, 616-619, 621-631, 633, 637-645, 653-660; *II*, 102-109, 165, 422, 427, 450. *Zie ook* staatstoezicht.

schoolorde van Nassau: *II*, 120.

schoolorganisatie: *I*, 235, 359; *II*, 453.

schoolreglement → reglement sub C.

schoolsplitsing (, facultatieve): *I*, 596, 597, 608, 609, 620, 622, 646, 650, 656, 661; *II*, 107, 113, 117, 120, 171, 449, 452, 516, 526.

schoolstrijd: no. 47, 58, 60, 61, 68, 69, 73, 74, 85, 86.

schoolverbond: *II*, 114, 545.

schoolwezen: *I*, 616, 622, 635, 636, 643, 645, 653, 654, 660; *II*, 105-120, 151, 153, 156, 163, 164, 168, 172, 173, 184-192, 225, 226, 248, 250, 264, 448, 452.

-, bestaande: *I*, 597, 628.

Schoonhoven: *I*, 20.

Schotland: *I*, 92, 112, 352, 441, 442, 460, 491, 499, 502, 503, 659; *II*, 9, 10, 21, 68, 69, 85, 91, 129, 162, 169, 176, 182, 225-228, 250, 278, 302.

Schouw → Leiden.

schriftuurlijk → bijbels. *Zie ook* gezag, schriftuurlijk.

schijnhistoricus: *I*, 339.

schijnkoningschap: *II*, 388, 396. *Zie ook* naamkoning.

schijnmonarchie (quasimonarchie): *I*, 106, 407; *II*, 233, 358, 367.

schijnwaarheid: *II*, 55.

schijnwijsgeer: *I*, 339; *II*, 37. *Zie ook* wijsgeer, zogenaamd.

sectarisme: *I*, 463, 695; *II*, 248, 259, 423, 449, 450, 452.

secte: *I*, 44, 45, 64, 123, 124, 453, 456, 574, 575, 695; *II*, 44, 106, 183, 184, 188, 226, 307, 337, 423, 480.

-, christelijke (c.q. christendom als secte): *I*, 44, 57, 456, 575, 620; *II*, 51, 178, 422, 461.

- , deïstische: *I*, 490.
- , godsdienstige: *I*, 119, 370, 437, 659.
- , protestantse: *I*, 369, 460, 577; *II*, 278.
- , puriteinse: *I*, 502, 548.
- , revolutionaire (socialistische, wijsgerige): *I*, 451, 522, 527, 531, 542; *II*, 202, 206.
- , sociniaanse: *I*, 461.
- Zie ook* secteschool (sub school).
- secularisatie (ontkerstening, verwereldlijking): *I*, 626, 686; *II*, 182, 197, 221, 274, 392, 427, 523.
- Sedan: *II*, 17.
- Seine: *I*, 548.
- Seleuciden: *II*, 38.
- seminarie, christelijk gereformeerd: *II*, 313, 514.
- , pedagogisch (protestants): *I*, 704.
- , rooms-katholiek: *I*, 243, 307, 687, 692; *II*, 497.
- senaat: *I*, 52, 537, 587, 594; *II*, 9, 39, 40, 42, 43, 51.
- separatisme: *II*, 299, 306. *Zie ook* Afscheiding.
- , praktisch: *II*, 297.
- separatisten → Aafgescheidenen.
- Separatistengesetz (27 dec. 1803): *II*, 337.
- Seraing (- Val Saint-Lambert): *I*, 201.
- Sevilla: *II*, 336.
- Siberië: *II*, 31.
- Sicilië: *II*, 35, 40, 57, 62.
- Sidon: *II*, 32.
- Silezië: *I*, 607; *II*, 70.
- simonie: *II*, 58.
- Sinaï: *II*, 423.
- Sint Annaland (Tholen): *I*, 25.
- Sint-Petersburg (Leningrad): *I*, 111, 289, 330.
- Sint-Truiden: *I*, 200.
- Sion → Zion.
- Skandinavië: *II*, 57.
- Skythen: *I*, 86, 87; *II*, 34.
- slaaf/slavin: *I*, 36, 38, 41, 81, 87, 207, 390, 394, 426, 429, 466, 487, 554, 580, 593, 594, 641, 675, 679; *II*, 2, 35, 43, 49, 54, 160, 224, 349, 419.
- slaafsheid: *I*, 37, 39, 54, 87, 109, 132, 133, 136, 144, 215, 222, 229, 343, 357, 392, 395, 426, 460, 499, 557, 578, 587, 592; *II*, 127, 189.
- slavenhandel → handel.
- slavernij: *I*, 31, 34, 36, 38, 66, 67, 98, 113, 117, 319, 360, 394, 401, 419, 424, 426, 429, 446, 468, 477, 479, 481, 501, 514, 516, 558, 559, 592, 594; *II*, 36, 56, 67, 224, 521.
- , morele: *I*, 105, 303, 498, 519, 549, 563, 567, 592; *II*, 86, 126, 130, 135, 138, 236, 293, 341, 389, 401, 425, 429.
- Sleeswijk-Holstein: *II*, 400, 402-404, 411.
- smaak (goede): *I*, 32, 36, 37, 53, 54, 94, 109, 110, 117, 120, 127, 129, 131, 132, 144, 486, 582; *II*, 502.
- sociaal: *II*, 268, 270, 388. *Zie ook* maatschappelijk.
- kwestie: *II*, 202.

socialisme: *II*, 190, 196, 201, 202, 205, 206, 208, 211, 218, 224, 225, 236, 270, 340, 357, 379, 395, 445, 452, 521, 542. *Zie ook* revolutie, maatschappelijke.

-, revolutionair: *II*, 198.

Société biblique → bijbelgenootschap.

- centrale protestante d' évangélisation: *II*, 336.

- chrétienne protestante de France: *II*, 336.

- des missions: *II*, 345.

- évangélique: *I*, 351; *II*, 316, 341.

soci(ni)anen: *I*, 461; *II*, 21.

Sodom: *I*, 704.

Soesa (Suza): *II*, 34.

sofist(iek) (sofisme): *I*, 3, 5, 349, 579, 699; *II*, 37, 168, 285, 313, 325, 502.

Soissons: *I*, 469, 494.

souverein (subst.) (opperheer(ser), opperhoofd): *I*, 66, 207, 211, 229, 285-303, 321-347, 361-366, 378-389, 394-444, 460-482, 495-514, 532, 557-568, 586-594, 630, 667-678, 689, 701; *II*, 1-20, 43-66, 125-135, 150, 155, 216, 217, 241, 329, 351, 386, 388, 400, 404, 415. De differentiërende adjectieven zijn korthedshalve benut bij soevereiniteit.

-, onderdaan als: *I*, 291, 303, 405, 507.

-, recht(en) van de → recht van de troon sub h.

Zie ook liefde van de onderdanen voor de soeverein; liefde van de soeverein voor de onderdanen; mederegering.

- (adj.) (oppermachtig): *I*, 42, 109, 277, 342, 373, 399, 493, 495, 501, 547, 698, 699; *II*, 10, 51, 158-161, 227, 253, 272, 276, 316, 357, 364, 365, 375, 379.

- bevel: *I*, 343, 388, 391, 397, 426, 428, 433, 436, 439, 474, 501, 535, 673, 679; *II*, 2, 10, 14, 15, 190, 383.

- hof: *I*, 428, 443, 475.

- vergadering: *I*, 535; *II*, 231.

Zie ook burgerij; gezag; macht; regering; staat; vertegenwoordiging; volk; vorst; wil.

souvereiniteit (majesteit, oppergezag, oppermacht, opperheerschappij etc.): *I*, 37, 290-293, 301-303, 323, 391-393, 398-404, 410-432, 465, 471, 477, 528, 557, 561, 564, 586-594, 617; *II*, 1, 6, 22, 43, 118, 129, 195, 218, 230, 374, 404, 415.

-, aangematigde: *I*, 89, 308, 424; *II*, 32.

-, absolute (onbeperkte, volkomen): *I*, 302, 319, 344, 345, 390, 391, 397, 414, 439, 471, 477, 510-512, 561, 592; *II*, 10, 19, 20, 233.

-, alvermogende: *I*, 344, 397, 512.

-, aristocratische (oligarchische): *I*, 408, 409, 445; *II*, 58, 236.

-, bijzondere: *I*, 291, 445.

-, collectieve: *I*, 414, 416, 587; *II*, 129.

-, despotische: *I*, 512.

-, erfelijke: *I*, 511.

-, gedeelde (verdeelde): *I*, 320, 327, 391, 398, 405-407, 412, 428, 437, 471, 472, 678, 686; *II*, 352, 371.

-, geestelijke (van (de) geestelijkheid): *I*, 89, 109, 673, 686; *II*, 69, 75, 415, 506.

-, getemperde (beperkte): *I*, 342, 397, 406, 407, 409, 412, 438, 476, 514; *II*, 3, 19.

-, goddelijke (Gods): *I*, 594, 701; *II*, 66, 221, 253, 316, 356.

-, grafelijke: *I*, 342, 345, 380; *II*, 19.

-, iedere: *I*, 292, 319, 327, 397, 404, 432, 564. *Zie ook* soevereiniteit, wezen der.

-, individuele: *I*, 414, 416, 507.

- , keizerlijke: *I*, 476.
- , kerkelijke: *I*, 667, 677.
- , koninklijke: *I*, 211, 409, 437, 438, 466, 469, 476, 479, 499, 500, 510-513, 587, 630, 689, 711; *II*, 158, 230, 234, 237, 364-366, 375, 386, 391, 500, 510.
- , monarchale (eenhoofdige): *I*, 242, 416, 500, 511, 512, 532; *II*, 216, 375.
- , natuurlijke: *I*, 344.
- , onafhankelijke: *I*, 229, 401, 407, 586, 588, 594; *II*, 1.
- , ondeelbare (ongedeelde, onverdeelde): *I*, 299, 342, 391, 398, 405, 443, 467, 499, 510-512, 590.
- , onvoorwaardelijke: *I*, 293.
- , opgedragen: *I*, 242, 293, 302, 380, 386, 399, 402, 407, 466; *II*, 14, 18, 19, 231.
- , parlementaire: *I*, 306, 308; *II*, 394.
- , pauselijke: *I*, 477, 517, 673, 677, 686; *II*, 59, 60, 222.
- , persoonlijke: *I*, 421; *II*, 216.
- , politieke (suprematie): *II*, 21.
- , provinciale: *I*, 373; *II*, 126, 217, 230, 241, 350, 352.
- , republikeinse: *I*, 242, 416, 594.
- , revolutionaire: *I*, 553.
- , stedelijke: *II*, 230.
- , territoriale: *I*, 242, 344, 386, 421.
- , universele: *I*, 414, 588.
- , voorwaardelijke: *I*, 293, 300.
- , vorstelijke: *II*, 5, 10, 14, 16, 58, 379.
- , ware (echte, eigenlijke): *I*, 324, 513, 559.
- , wereldlijke: *I*, 476, 673, 686; *II*, 75.
- , wettige (rechtmatige): *I*, 403, 474; *II*, 125, 130, 216.
- , willekeurige: *I*, 397, 512.
- van het Oranjehuis: *II*, 523, 524, 529.
- van de Staten(-Generaal): *I*, 317, 320, 379, 384, 405, 443, 444, 471, 568, 569; *II*, 4, 20, 227.
- , wezen der: *I*, 403, 411.

Zie ook rede, soevereiniteit van de; staatssoevereiniteit; volkssouvereiniteit.

souvereiniteit in eigen kring: a. intern, binnen de kring van het staatsverband: *I*, 235, 689; *II*, 58, 156, 227, 349, 386.

b. extern, in de kring van *verschillende* levensverbanden (gezin, kerk, staat etc.): *I*, 392, 418, 595, 617, 662, 689; *II*, 110, 126-130, 156, 164, 173, 180, 219, 220, 222, 245, 246, 283, 295, 341, 349, 358, 378, 392, 424, 523.

souvereiniteitsrecht → recht van (de) soevereiniteit.

Spaanse Nederlanden → Nederlanden, Spaanse.

Spanjaarden: *I*, 92, 107, 112, 132, 377, 378, 428, 475; *II*, 9, 10, 12, 64, 138.

Spanje: *I*, 40, 45, 49-57, 63, 70, 80, 91-109, 123, 285, 304, 333, 346, 352, 373-380, 436, 472, 503, 559-578; *II*, 4-22, 40-43, 53-74, 155, 166, 241, 327-336, 386, 404, 500, 503. *Zie ook* leger; protestant; regering; taal; troon; tyrannie; zede.

Sparta(nen): *I*, 52, 401, 405, 410; *II*, 35-37, 131.

Spiers: *I*, 379.

spiritualisme (vergeestelijking): *I*, 364, 580; *II*, 303, 461, 462, 467.

Sprang(-Capelle): *I*, 19.

staat: *I*, 2-713 passim; *II*, 1-543 passim.

- , aardse: *II*, 105.
- , absolute (ongetemperde) → staatsabsolutisme.
- , afzonderlijke (bijzondere, individuele): *I*, 50, 87, 195, 564; *II*, 209, 230.
- , Amerikaanse: *I*, 47, 75, 103, 107.
- , antieke: *I*, 377, 378, 393, 404, 410, 412, 449-451, 480, 497, 518; *II*, 38, 40, 41, 207.
- , Atheense (Attische): *I*, 404, 412; *II*, 503.
- , Aziatische: *I*, 390, 592, 593.
- , Belgische: *I*, 600, 645; *II*, 348.
- , Bourgondische: *II*, 7, 63.
- , Byzantijnse: *I*, 39, 92.
- , centraliserende: *II*, 341.
- , christelijke: *I*, 357, 395, 600, 677, 688, 689; *II*, 125, 196, 198, 219, 221, 338, 341, 358, 378, 379, 393, 419, 514.
- , constitutionele (grondwettelijke): *I*, 302, 630, 694; *II*, 189, 216, 218, 219, 234, 238, 379, 383, 386, 397, 447.
- , continentale: *I*, 440, 443.
- , conventionele: *II*, 202, 210, 365.
- , democratische: *I*, 535; *II*, 379.
- , despotische: *I*, 401, 451, 593.
- , Duitse: *I*, 445, 559, 690; *II*, 237, 337, 400-405, 409, 413, 414, 542.
- , echte: *I*, 588.
- , Engelse (Britse): *I*, 405, 418, 440, 442, 502; *II*, 156-158, 162-169, 378.
- , erfelijke → staat, patrimoniale.
- , Europese: *I*, 55, 57, 86, 90, 92, 99, 377, 378, 396, 406, 416, 427, 445, 448, 462, 497, 509, 593, 677, 689; *II*, 61, 70, 72, 124, 131, 189, 370, 403, 411, 491, 505, 528.
- , evangelische: *I*, 688, 689.
- , feodale → staat, middeleeuwse.
- , Franse (Frankische): *I*, 317, 322-325, 419, 427, 437, 438, 446, 447, 470, 479-482, 494, 504, 509-521, 530-540, 617, 686, 689; *II*, 9, 11, 73, 110, 178, 181, 190, 200, 226, 273, 340, 366.
- , geregelde (welingerichte, welgeordende, (wel)georganiseerde): *I*, 68, 110, 269, 390, 617; *II*, 55, 233.
- , Germaanse: *II*, 125, 386, 387.
- , godsdienstloze (atheïstische): *I*, 361, 395, 416, 562, 608, 626, 630; *II*, 89, 127, 128, 135, 142, 187, 220, 226, 295, 341, 419, 420, 448. *Zie ook* staat, neutrale.
- , Griekse: *I*, 36, 50, 52, 53, 86, 87, 449, 497; *II*, 503.
- , heidense: *I*, 520.
- , Hervormde: *II*, 90.
- , historische: *I*, 293, 411; *II*, 198, 233, 391.
- , humanitaire: *II*, 341.
- , iedere: *I*, 70, 92, 94, 98, 297, 298, 310, 392, 396, 397, 400-410, 417, 433, 498, 507, 521, 557, 588, 593, 594; *II*, 125, 128, 367, 409, 459. *Zie ook* staat, wezen van de.
- , individuele → staat, afzonderlijke.
- , Italiaanse: *I*, 451; *II*, 410.
- , Kerkelijke: *I*, 594, 677, 678.
- , liberale: *I*, 305; *II*, 191.
- , middeleeuwse (feodale): *I*, 389; *II*, 49, 218, 381.
- , moderne (nieuwewetse): *I*, 404, 406, 449, 450, 472; *II*, 218, 219, 229, 322, 323, 340, 374-377, 381, 387. *Zie ook* staat, nieuwe.

- , monarchale (vorstelijke): *I*, 401, 408, 418, 419, 479; *II*, 110, 217, 233, 366, 510.
- , nationale: *II*, 374.
- , Nederlandse: *I*, 70, 147, 150, 209-252, 263, 271, 282, 292, 295, 296, 302-314, 357-369, 383, 600, 608-655, 665-694, 710; *II*, 8, 20, 21, 81-94, 116-122, 138-155, 169-198, 205-233, 244, 262-299, 350, 352, 419-460, 499-527.
- , neutrale: *II*, 92, 419, 421, 453. *Zie ook* staat, godsdienstloze.
- , niet-christelijke: *II*, 420, 448/9.
- , niet-gerevolutioneerde: *II*, 412.
- , nieuwe: *I*, 53, 293, 301, 314, 393, 498, 560, 594; *II*, 352, 387. *Zie ook* staat, moderne.
- , Noord-Amerikaanse: *I*, 531.
- , ongrijpbare: *II*, 189.
- , onkatholieke (onroomse): *I*, 689.
- , onpersoonlijke: *II*, 128.
- , patrimoniale (erfelijke): *II*, 1, 218, 219.
- , Poolse: *I*, 99.
- , protestantse: *I*, 600; *II*, 68, 221, 371, 378.
- , Pruisische: *I*, 74; *II*, 179, 370, 371, 376-379, 387, 390-394, 403, 542.
- , puriteinse: *II*, 196, 219.
- , representatieve: *I*, 535.
- , republikeinse: *I*, 419, 450, 594; *II*, 219, 367.
- , revolutionaire: *II*, 163, 164, 189, 202, 218, 225, 448.
- , Romeinse: *I*, 404; *II*, 41, 52.
- , (rooms-)katholieke: *I*, 600, 629, 688, 689; *II*, 68, 178.
- , soevereine: *I*, 392, 393, 395, 678.
- , theocratische: *I*, 593; *II*, 110, 196. *Zie ook* theocratie.
- , totalitaire (alvermogende): *I*, 323, 438, 473, 566, 568; *II*, 110, 155, 189, 374, 452. *Zie ook* alvermogen(d); bureaucratie; gezag, absoluut, alvermogend, onbeperkt; macht, absolute; regering, absolute; soevereiniteit, alvermogende; staatsabsolutisme.
- , Turkse: *I*, 60.
- , vaderlandse: *I*, 412.
- , volmaakte (beste): *I*, 411, 412, 518.
- , 'vreemde': *II*, 267.
- , vrije: *I*, 103, 108, 110.
- , wettige (rechtmatige): *I*, 409; *II*, 219.
- , wilde: *I*, 589.
- , willekeurige: *I*, 293. *Zie ook* staatswillekeur.
- , zogenaamde: *I*, 291/2.
- , Zuid-Amerikaanse: *I*, 108, 110.
- als civitas: *I*, 2, 4, 5, 7, 388, 390, 393, 394, 396, 401, 403, 404, 409, 411, 412.
- als res publica → res publica.
- en christendom (evangelie): *I*, 155, 520; *II*, 464, 523.
- en factie: *II*, 506, 528.
- en familie (gezin): *I*, 206, 290, 389-392, 394, 402, 406, 408, 418, 585, 588-594, 619; *II*, 356.
- en gemeente: *II*, 227.
- en godsdienst: *I*, 211, 295, 395, 520; *II*, 30, 49, 128, 129, 138, 322. *Zie ook* scheiding van godsdienst en staat; staat, godsdienstloze.

- en individu (persoon): *I*, 69; *II*, 142, 224, 543.
- en kerk → kerk en staat.
- en maatschappij: *I*, 290, 291, 312, 583; *II*, 71, 74, 193, 199, 205, 215, 218, 340, 457.
- en provincie: *II*, 230, 349-352.
- en recht: *II*, 210, 365.
- en volk: *I*, 238; *II*, 452.
- in de staat → imperium in imperio.
- , aard (karakter) van de: *I*, 588, 591.
- , bestaan (aanwezen) van de: *I*, 69, 94, 123, 290, 393, 397, 418, 520; *II*, 217, 403.
- , doel van de: *I*, 400, 408, 590; *II*, 202.
- , (grond)zuil(en) (steun) van de: *I*, 68, 155, 211, 229, 255, 269, 295, 300; *II*, 378.
- , heiliging van de: *II*, 130, 168.
- , kennis van de: *II*, 542.
- , omverwerping van de: *II*, 233, 315.
- , ondeelbaarheid van de: *II*, 452.
- , (c.q. staatsvorm) ontaarding (verbastering) van de: *I*, 298, 389, 401-403, 409, 413, 425, 470, 509-512, 515, 518-521, 589, 595; *II*, 38, 366, 391.
- , ontheiliging van de: *I*, 391; *II*, 357, 359, 366.
- , oorsprong (grondslag) van de: *I*, 229, 234, 298, 389, 392, 393, 396, 402, 409, 504, 510, 520, 560, 565, 570, 589, 592, 594, 617; *II*, 8, 21, 30, 71, 207, 215, 218, 362, 381, 459, 505.
- , openbaarheid van de: *II*, 366, 380.
- , recht(en) van de: *I*, 238, 240, 257, 617, 618, 621-623, 626, 628/9, 662; *II*, 83, 102, 164, 202, 222, 248, 249, 413.
- , stabiliteit (vastheid) van de: *I*, 518; *II*, 294.
- , vorming (stichting etc.) van de: *I*, 53, 87, 293, 302, 305, 314, 393-397, 507, 520, 594, 704; *II*, 128, 207, 210, 212, 365, 373, 413, 505, 528. *Zie ook* geweld als staten stichtende kracht.
- , wezen van de: *I*, 174, 219, 239, 290, 297, 389, 397, 408-411, 415, 417, 421, 510, 585, 588; *II*, 128, 138, 158, 188, 202, 211, 219, 365, 366, 373, 379, 394, 463. *Zie ook* staat, iedere; staatswezen.
- Zie ook* christenstaat; modelstaat; natuurstaat; roofstaat; stadstaat; verzorgingsstaat.
- staatkunde: *I*, 59, 64, 85, 91, 99, 143, 212, 213, 216, 248, 290-315, 336, 400, 407, 518, 670-673, 683, 684, 692, 694, 711; *II*, 51, 118, 159, 165, 200, 204, 356, 369, 406, 408, 525. *Zie ook* politiek.
- , algemene: *I*, 103.
- , antirevolutionaire (christelijk-historische): *I*, 380; *II*, 159, 458, 553.
- , Duitse (Pruisische): *II*, 401, 407.
- , Engelse: *I*, 288; *II*, 169.
- , Europese: *I*, 69, 92-95, 288, 677; *II*, 74.
- , liberale (vrijzinnige): *I*, 458.
- , Nederlandse: *I*, 285, 329, 335, 635, 667.
- , Oostenrijkse: *I*, 287; *II*, 392.
- , pauselijke: *I*, 93.
- , Romeinse: *I*, 87.
- , valse: *II*, 404.
- , verlichte: *I*, 297; *II*, 273.
- staatkundig: *I*, 23, 42, 51, 57, 60, 86, 103, 126, 249, 329, 343, 383; *II*, 52, 56, 163, 231, 255, 267-274, 513.
- aard (karakter): *I*, 100, 280; *II*, 413.
- belang: *I*, 93, 95.

- geschillen (twisten): *I*, 100, 133.

- inrichting: *I*, 95, 101.

Zie ook begrip; geschiedenis; regering; systeem; vrijheid, politieke; wijsheid.

staatkundige: *I*, 92, 250.

staatsabsolutisme (staatsalvermogen): *I*, 323, 411, 473; *II*, 130, 163, 185, 202, 208, 217, 218, 349, 357, 407, 523, 526.

staatsbederf: *I*, 510. *Zie ook* staat, ontarding van de.

staatsbeginsel → beginsel, politiek.

staatsbegrip (staatsidee, denkbeeld, voorstelling): *I*, 389, 394, 396, 480, 561, 566; *II*, 71, 124, 163, 164, 208, 218, 543.

staatsbeheer: *I*, 226, 618, 677, 691; *II*, 86, 152, 158, 169, 184, 188.

staatsbehoefte: *I*, 481, 515, 676; *II*, 188, 394.

staatsbelang: *I*, 80, 226, 238, 255, 298, 378, 398, 408, 440, 512, 515, 548, 549, 562, 679, 682, 684; *II*, 87, 130, 142, 164, 179, 191, 220, 248, 262, 374, 379.

staatsbeleid: *I*, 141; *II*, 61, 63. *Zie ook* regeringsbeleid.

staatsbeschouwing: *II*, 361.

staatsbesluit: *I*, 487; *II*, 262. *Zie ook* regeringsbesluit.

staatsbestuur: *I*, 212, 269, 344, 498, 516, 520; *II*, 193, 229, 409.

staatsbetrekking: *I*, 119, 145.

Staatsbewind (Directoire): *I*, 300, 304, 357.

staatsbewind: *II*, 110.

staatsburger(lijk): *I*, 390, 401, 530, 648; *II*, 141, 159, 183, 207, 230, 391, 392, 396, 450. *Zie ook* burger(lijk); burgerrecht; recht, politiek (staatsburgerlijk).

staatsburgerschap, algemene: *II*, 396.

staatscommissie → commissie.

staatsdwang: *I*, 360, 641, 662; *II*, 104, 117, 120, 165, 166, 171, 172, 183, 189, 226, 245.

staatseenheid: *I*, 397, 399, 408, 643, 657; *II*, 164, 173, 218, 219, 227, 248, 366, 374, 391, 400, 404, 420.

-, publiekrechtelijke: *II*, 374.

-, revolutionaire: *II*, 163, 452.

-, zedelijke: *II*, 378.

staatseigendom: *I*, 534; *II*, 81.

staatsexamen: *II*, 526.

staatsfilosofie: *II*, 361.

staatsfinanciën: *I*, 402, 531; *II*, 387. *Zie ook* inkomsten, nationale.

staatsgebied: *I*, 101; *II*, 551.

staatsgebouw: *I*, 68, 126, 234, 255; *II*, 155, 157, 366, 406.

staatsgeweld: *II*, 81, 135.

staatsgeheel: *I*, 293, 305, 314, 585, 588; *II*, 207.

-, revolutionair: *I*, 518.

staatsgevaar(lijk): *I*, 102, 227, 250, 523.

staatsgewijze: *II*, 13, 19, 22.

staatsgezag: *I*, 417, 538, 668, 669; *II*, 124, 159, 179, 366, 367, 375, 386, 405, 425, 426, 429.

staatsgezinde: *I*, 410. *Zie ook* partij, staatsgezinde.

staatsgodsdienst: *I*, 416, 516, 551, 590, 626, 686, 689; *II*, 52, 104, 129, 135, 166, 196, 207, 212, 220, 225, 226, 340, 378, 459.

staatsgreep (coup d' état): *I*, 187, 188, 309, 551, 554; *II*, 224, 331, 359, 395, 509, 526, 549.

staatshervormer: *II*, 169, 190, 270.
 staatshervorming: *I*, 298, 300, 314, 317, 324, 406-408, 410, 445, 520; *II*, 72, 350, 409, 410, 514.
 staatshoofd: *I*, 229, 239, 244, 255, 373, 404, 412, 414, 418, 501.
 staatshuishouding (politieke economie, staathuishoudkunde): *I*, 80, 690, 691; *II*, 173, 211, 270, 319, 351, 353, 374-376, 387, 394, 395, 507, 542.
 staatsideaal: *II*, 542.
 staatsidee → staatsbegrip.
 staatsinkomsten → inkomsten, nationale.
 staatsinmenging: *II*, 308, 323.
 staatsinrichting (staatsgesteldheid): *I*, 36, 73, 89, 90, 94, 105, 111, 112, 115, 119, 126, 212, 304, 312, 324, 377, 397, 400, 401, 513; *II*, 6, 53, 168, 187, 228.
 -, revolutionaire: *II*, 189.
 staatsinstelling (staatsinrichting): *I*, 604, 608, 676; *II*, 54, 155, 379, 391, 392.
 staatskerk: *I*, 481, 593; *II*, 117, 135, 158, 190, 545.
 staatskleed: *I*, 410; *II*, 458, 502.
 staatskring: *II*, 386.
 staatskunst: *I*, 406; *II*, 41.
 staatslasten: *I*, 101, 174, 205, 446, 494, 515, 524, 526, 533; *II*, 493.
 staatsleer: *I*, 409, 532, 534; *II*, 154, 355, 362, 373, 374, 386, 390, 397, 451, 505, 553.
 staatsleven: *I*, 297, 298, 394, 403; *II*, 124, 125, 159, 164, 369, 390, 510.
 staatslichaam: *I*, 119, 297, 410, 513; *II*, 130, 374, 452.
 staatsmachine (staatsraderwerk): *I*, 115, 296, 304, 322, 370, 416, 513, 588, 589; *II*, 86, 130, 164, 185, 213, 233.
 -, revolutionaire: *II*, 197.
 staatsmacht(en): *I*, 215, 291, 357, 377, 397, 405, 406, 634, 662; *II*, 116, 155, 164, 179, 188, 217, 375, 444.
 staatsman (politicus): *I*, 43, 76, 99, 145, 217, 224-226, 443; *II*, 136, 208, 234, 239, 242, 340, 345, 382, 479, 490.
 -, antiek: *I*, 143; *II*, 36, 42, 50.
 -, Duits: *II*, 222, 355, 360, 369, 371, 379, 399, 403, 409?, 477, 480.
 -, Engels: *I*, 525; *II*, 153, 156, 157, 320, 361, 454, 506, 528.
 -, Frans: *I*, 531, 545; *II*, 208, 341.
 -, gekroond: *I*, 430.
 -, liberaal (vrijzinnig): *I*, 200, *II*, 154, 478.
 -, Nederlands: *I*, 120, 202, 370, 670, 710; *II*, 95, 104, 166, 170, 171, 218, 242, 255, 256, 262, 299, 345, 351, 352, 435, 439, 443, 454, 479, 507, 533.
 -, protestants en rooms-katholiek: *II*, 222.
 -, revolutionair: *I*, 531, 545; *II*, 379, 443, 480.
 staatsomkering: *I*, 312, 520; *II*, 50, 215, 374. *Zie ook* revolutie.
 staatsonderwijs: *II*, 152, 225, 255.
 staatsontbinding: *I*, 70, 304, 305, 324, 561; *II*, 130, 215, 356, 373, 397.
 staatsopvoeding: *I*, 360; *II*, 152, 189, 190, 226.
 staatsorde: *I*, 106; *II*, 381, 388, 394, 404.
 staatsorganisme: *II*, 374, 403.
 staatsovereenkomst: *I*, 673. *Zie ook* overeenkomst.
 staatspartij: *II*, 74, 217. *Zie ook* partij.
 staatsplicht: *II*, 225.
 staatsraderwerk → staatsmachine.

staatsrecht (publiek recht): *I*, 61, 68-71, 126, 190, 207, 212, 225, 252, 300, 303, 308, 323, 326, 365, 373, 377-595, 678; *II*, 74, 133, 142, 152, 155, 193, 220, 249, 357, 359, 369, 372, 381, 390, 419, 429, 512-531.

- , algemeen: *I*, 298, 415, 417, 484, 591; *II*, 30, 124, 125, 209, 219, 233.
- , antirevolutionair (christelijk-historisch): *I*, 326; *II*, 124, 125, 196, 197, 370, 459.
- , Belgisch: *II*, 348.
- , bijzonder (nationaal): *I*, 591.
- , constitutioneel: *I*, 369; *II*, 153, 154, 357, 365, 386, 393, 439, 528.
- , Duits (Pruisisch): *I*, 298; *II*, 374, 386, 400.
- , Engels (Brits): *II*, 156.
- , Europees: *I*, 419, 484; *II*, 1, 367.
- , Frans: *I*, 326, 429, 467, 689; *II*, 269.
- , Germaans → Germaans (staats)recht.
- , heidens: *I*, 326.
- , historisch: *I*, 297.
- , kerkelijk: *II*, 520.
- , modern (nieuw): *I*, 294, 385, 523, 668; *II*, 413.
- , monarchaal: *II*, 528.
- , Nederlands: *I*, 188, 217, 234, 297, 302, 341, 344, 345, 650, 673, 686; *II*, 1-22, 80, 184, 240, 242, 319, 436.
- , republikeins: *II*, 20, 528.
- , revolutionair (eigendunkelig): *I*, 326, 561, 668, 669; *II*, 137, 159, 207, 218, 528. *Zie ook* staatsrecht, modern.
- , Romeins: *I*, 452, 467, 497.
- , wijsgerig: *I*, 521; *II*, 390.
- en politiek: *II*, 136, 365, 368, 438, 520, 531.

Zie ook geschiedenis en staatsrecht.

staatsrechtelijk (publiekrechtelijk): *I*, 280, 649; *II*, 358, 373-376, 403, 420, 448. *Zie ook* staatseenheid; theorie; verdrag; wetenschap.

staatsrechtzinnige: *II*, 20.

staatsregeling (constitutie, grondwet, inrichting, politeia): *I*, 78, 95, 97, 207, 222, 297, 399, 410-412, 484, 497; *II*, 194, 373, 378-381, 408.

- , antirevolutionaire: *II*, 164.
- , bestaande: *I*, 298; *II*, 414.
- , constitutionele: *I*, 213; *II*, 270, 377, 383, 386, 387, 399, 401.
- , democratische: *I*, 412.
- , despotische: *I*, 401, 518.
- , Duitse: *II*, 372.
- , Engelse (Britse): *I*, 110, 213, 292, 296, 299, 300, 324, 418, 439-445, 489, 490, 501-503, 531, 535, 536, 553, 559, 567, 568; *II*, 153-169, 211, 217, 235, 366, 375, 386, 414, 506.
- , Europese: *I*, 90, 409; *II*, 1, 131, 366.
- , Franse → constitutie, Franse.
- , historische (oorspronkelijke): *I*, 293, 297-299, 305, 320, 324, 373, 411, 416, 417, 557, 693; *II*, 125, 168, 217, 373, 377, 381, 523.
- , Italiaanse: *II*, 410.
- , moderne (nieuwe(re)): *I*, 207, 209, 670; *II*, 392.
- , monarchale: *II*, 377, 387.
- , nationale: *II*, 137.
- , natuurlijke: *II*, 124, 377.

- , Nederlandse: *I*, 305; *II*, 86, 88, 143, 153, 166, 168.
- , - (1798): *II*, 81, 212, 349, 353.
- , - (1800): *II*, 349.
- , - (1801): *II*, 86 (art. 12), 230.
- , - (1805): *I*, 599 (art. 4); *II*, 86 (art. 4 en 51), 349, 496.
- , - (1806): *II*, 86 (2^e afd. art. 1), 496.
- , - (1814): *II*, 87, 349.
- , - (1815): *I*, 212, 219, 221, 224, 226, 240, 242, 245, 246.
- , - (1840): *I*, 671, 681.
- , - (1848): *II*, 159, 446.
- , Oostenrijkse: *II*, 408.
- , parlementaire: *II*, 374/5.
- , Pruisische: *II*, 369, 373, 374, 377-381, 389, 392, 393, 395, 397, 480.
- , revolutionaire: *I*, 298, 299; *II*, 374, 375.
- , stenden- (Ständische Verfassung): *II*, 219, 237, 372, 386.
- , theoretische: *I*, 300.
- , traditionele: *II*, 381.
- , welingerichte: *I*, 229.
- , wijsgerige: *I*, 297.

Zie ook constitutie; grondwet; staatsinrichting.

staatsreligie → staatsgodsdienst.

staatsschool → school.

staatsschuld: *I*, 194, 195, 311; *II*, 84, 526.

staatssoort (verdeling der staten): *I*, 401, 409, 410, 564, 590, 591; *II*, 219.

staatssouvereiniteit (staatssuprematie): *II*, 88, 222.

staatsstuk: *II*, 386, 500.

staatstheorie: *I*, 514. *Zie ook* theorie, staatsrechtelijke.

staatstoezicht (regeringstoezicht): *I*, 155, 177, 233, 239, 251, 257, 261, 311, 609, 618-621, 634, 637, 641, 655-660, 688, 689, 694; *II*, 86, 117, 120, 164, 179, 191, 227.

staatstoneel: *II*, 390.

staatsverband: *II*, 379.

staatsvergadering: *I*, 53, 132, 224, 226, 243, 346; *II*, 5, 374.

staatsverordening: *II*, 188, 227. *Zie ook* verordening.

staatsverrichting: *II*, 139.

(staats)vorm: *I*, 93, 94, 114, 127, 297, 347, 401, 412; *II*, 43, 61, 71, 126, 193, 202, 205, 208, 210, 250, 356, 357, 361, 363, 431, 448, 458, 505, 532.

- , constitutionele: *I*, 222; *II*, 153, 364, 370, 504.
- , Engelse: *I*, 298; *II*, 153-156, 168, 361, 374, 414.
- , Franse: *II*, 200, 201, 204, 405, 521.
- , gemengde (getemperde): *I*, 404, 405, 409, 412, 413, 418, 421, 480, 558; *II*, 156, 168.
- , Nederlandse: *II*, 195, 196, 204, 205, 218, 241, 421, 448, 510.
- , nieuwe(re): *I*, 222; *II*, 39, 372, 387.
- , Pruisische: *II*, 372, 386, 387.
- , republikeinse: *I*, 413; *II*, 39.
- , revolutionaire: *I*, 410; *II*, 188, 218.

Zie ook constitutie; regeringsvorm.

staatswege, van: *I*, 211, 634, 649, 690, 713; *II*, 86, 89, 187, 227, 429, 430, 449.

staatswet: *I*, 234, 237, 325, 689; *II*, 88, 89, 94, 110, 189, 217.

-, revolutionaire: *II*, 88.

staatswetenschap (politieke wetenschap): *I*, 153, 349, 390, 449, 496-498, 538; *II*, 365, 505, 525. *Zie ook* wetenschap, staatsrechtelijke.

staatswetgeving: *II*, 238. *Zie ook* wetgeving.

staatswezen: *I*, 317, 397/8, 402, 404; *II*, 65, 110, 160, 184. *Zie ook* staat, wezen van de.

-, modern: *II*, 229.

-, republikeins: *I*, 410.

staatswillekeur: *II*, 88. *Zie ook* staat, willekeurige; willekeur.

staatszaak (staatsaangelegenheid): *I*, 206, 209, 216, 218, 225, 228, 247, 252, 274, 450, 452, 500; *II*, 39, 164, 228, 387, 510.

staatszorg (overheidszorg, regeringszorg): *I*, 233, 257, 263, 295, 514, 599, 615, 622, 629, 631, 644-649; *II*, 86, 88, 151, 164, 179, 191, 226, 379.

stad: *I*, 36-98, 101-151, 197-204, 267-296, 319, 337-365, 373-393, 402-451, 469-498, 517-538, 558, 564-570, 584, 594, 597, 607-651, 678; *II*, 2-49, 62-98, 100-141, 182, 213, 227-230, 329, 333, 355. *Zie ook* autoriteiten, stedelijke; gezag, stedelijk; handelsstad; hoofdstad; inkomsten, stedelijke; leger, stedelijk; overheid, plaatselijke; recht, stedelijk; regering, stedelijke; republiek, stedelijke; souvereiniteit, stedelijke.

stadhouder (stedehouder(es)): *II*, 34, 51, 73, 236.

-, gewestelijke: *I*, 342, 345, 346.

- Gods: *I*, 395, 423, 500, 511, 677; *II*, 9, 59, 66, 125, 126, 415.

-, Nederlandse (Hollandse): *I*, 292, 301, 305, 323, 341-347, 373-375, 379-383, 408, 491, 559, 699; *II*, 5-20, 86, 222, 236, 241-243, 342, 479, 496.

Zie ook antistadhouderlijk; gezag; macht; partij; recht; regering.

stadhouderschap: *I*, 357, 382, 445; *II*, 14.

stadsschool → school.

stadstaat (polis): *I*, 374, 403, 412, 451, 594; *II*, 35, 227.

stam (volksstam): *I*, 1, 38, 40, 85-92, 111-127, 290, 336, 339, 392, 393, 406, 419-421, 458, 468, 483, 490, 572, 589-594; *II*, 31-39, 44, 56, 131, 401, 410.

stamhuis → dynastie.

stand(en) (klasse(n)): *I*, 82, 147, 268, 269, 423, 439, 465, 481, 500, 558; *II*, 145, 196, 214, 215, 237, 388, 452.

-, rechten van: *I*, 439, 476, 533.

stand, adellijke: *I*, 426, 429, 433, 446, 477, 481, 558, 573; *II*, 57, 63.

-, boeren-: *II*, 396.

-, derde → tiers-état.

-, geestelijke (priesterlijke): *I*, 119, 429, 433, 446, 481, 516, 541, 558; *II*, 57. *Zie ook* geestelijkheid.

-, gegoede: *II*, 193.

-, geleerde (wetenschappelijke): *I*, 144, 146, 148, 150, 151, 154, 157, 449.

-, hogere (bevoorrechte etc.): *I*, 80, 109, 111, 113, 128, 154, 205, 206, 292, 304, 411, 413, 440, 446, 447, 456, 463, 465, 481, 482, 489, 510, 515, 516, 518, 520, 526, 530-533; *II*, 123, 267, 268, 461.

-, lagere (mindere etc.): *I*, 91, 111, 113, 120, 306, 352, 354, 373, 518; *II*, 39, 42, 45, 298, 376, 488.

-, maatschappelijke: *I*, 113, 414, 586; *II*, 71.

-, militaire: *II*, 63.

-, onderwijzers-: *I*, 613.

-, rechtsgeleerde: *I*, 269.

Zie ook burgerstand; klasse; middenklasse.

standen, alle (rangen en): *I*, 36, 56, 94, 113, 143, 205, 481, 495, 514, 534, 540; *II*, 98, 371.

-, de drie: *I*, 472, 487, 496, 538; *II*, 2, 268.

- des lands: *I*, 342, 407, 433.

-, onderscheid der (standsverschil): *I*, 303, 394, 408, 433, 470, 472, 479, 480, 594; *II*, 168, 202 (stenden), 212, 237. *Zie ook* privilege van standen.

Staten: *I*, 379, 381, 386, 393, 403, 424, 433, 439, 470, 471, 484, 558, 564, 568, 588; *II*, 2-5, 130, 237.

- in Frankrijk: *I*, 320-324, 328, 386, 430, 433-435, 438, 446, 471, 478, 482, 487, 493, 495, 496, 514.

- in de Nederlanden: *I*, 317, 322, 341-346, 373-375, 378-386, 405, 443-445, 452, 501, 568, 569, 634, 698, 712; *II*, 5, 10-22, 126, 156, 227, 229, 231, 239-244, 262, 544.

- (- Generaal), recht(en) van de: *I*, 173, 323-328, 344, 371, 434, 474, 482, 514, 560; *II*, 3, 15. *Zie ook* stenden, recht(en) van de.

Zie ook gezag, macht resp. souvereiniteit van de Staten(-Generaal).

-, Gedeputeerde → Gedeputeerde Staten.

Staten-Generaal (Generale Staten, Kamer(s)): *I*, 407, 512, 559, 564-566; *II*, 387.

- in Duitsland (Pruisen): *II*, 234, 237, 359, 375, 387, 391; Eerste Kamer (Herrenhaus):

- *II*, 355, 393-405, 416; Tweede Kamer (Haus der Abgeordneten): *II*, 393-397, 399.

- in Frankrijk: *I*, 321-328, 385-387, 405, 407, 428-438, 465-496, 514, 524-537, 559, 560,

- 568, 689; *II*, 4, 72, 200, 353; Eerste Kamer (Chambre des pairs): *I*, 526, 690; *II*, 167,

- 180, 238, 497; Tweede Kamer (Chambre des députés): *I*, 294, 295, 312, 322, 324, 690;

- *II*, 167, 454, 497.

- in Groot-Britannië → parlement, Engelse.

- in (de) Nederland(en): *I*, 69, 73, 139, 152-194, 210-296, 306-314, 330, 333, 345, 346,

- 371-387, 444, 445, 569, 599, 609, 629, 650, 676-698; *II*, 7-22, 112, 195, 204, 230, 233, 299,

- 312, 348-352, 419, 424, 432, 436, 437, 445-449, 455, 493-496, 500, 507, 508, 514, 524,

- 532. *Zie ook* volksvertegenwoordiging, Nederlandse.

a. Eerste Kamer: *I*, 169, 174-178, 192, 198, 220, 237, 245, 268, 278-281, 307-309, 370, 677, 691; *II*, 151, 154, 166, 167, 254-259, 437.

b. Tweede Kamer: *I*, 212, 237, 246, 257, 258, 265-274, 280-284, 295-310, 332, 333, 370, 371, 598, 650, 702; *II*, 83, 84, 96, 151, 154, 167, 186, 193-238, 248-272, 304, 313, 348, 352, 419-476, 504, 513-524, 533-554.

c. - 1828-1829: *I*, 158, 219-231, 306; *II*, 494.

d. - 1828-1831: *I*, 158-196; *II*, 493-497, 507-511, 530, 532.

e. Dubbele Tweede Kamer 1840: *I*, 629; *II*, 515.

f. Dubbele Kamer 1848: *II*, 151, 198, 521, 522.

Staten, Provinciale → Provinciale Staten.

statenbezit: *I*, 52, 477, 478; *II*, 414.

statenmaatschappij (statenrepubliek): *I*, 59, 99.

statenstelsel (, Europese): *I*, 104, 106, 285, 373, 529; *II*, 132.

'statenverbinding': *I*, 588.

statenvereniging (Staatsverein/Staatenverein): *I*, 80; *II*, 132.

statu(s) quo: *I*, 311, 334, 335; *II*, 84, 193, 204-206, 400, 513.

Steenwijk (- De Bult): *I*, 704.

stelsel → systeem.

stelselmatig → systematisch.

stelselmatigheid: *II*, 461.

stemrecht → kiesrecht.

stenden: *I*, 298, 299, 373, 374, 403, 407, 482, 494, 512-516, 588, 620, 704; *II*, 61, 124, 130, 156, 202, 208, 216, 237, 355, 371-379, 386-388, 394, 397, 398, 404. *Zie ook* landdag; rijksstenden.

-, recht(en) van de: *I*, 513; *II*, 124, 130, 156, 377, 386, 388, 391.

`stendenmonarchie' (monarchie van c.q. getemperd door de Staten): *I*, 435, 493; *II*, 237.

Steuer(ver)weigerung → budgetrecht.

Sticht: *I*, 346, 352.

Stoa: *I*, 456, 580; *II*, 37, 44.

Straatsburg: *Zie* theologie, Straatsburgse; universiteit van -.

straffeloos(heid): *I*, 71, 220, 223, 227, 244, 255, 429, 556, 593; *II*, 143.

strafrecht: *I*, 73-78, 90, 126, 650; *II*, 127, 219, 221, 396. *Zie ook* misbruik, strafrechtelijk.

strafwet: *I*, 81, 126, 272, 503; *II*, 207.

strategie → tactiek.

Stuart(s): *I*, 440, 442, 467, 501, 503; *II*, 69, 126.

student: *I*, 7, 13, 142-156, 200, 364; *II*, 333, 382, 530.

-, theologisch: *I*, 706; *II*, 291, 312.

studentenleven: *I*, 9-32.

stijl: *I*, 28, 133, 169, 209, 210, 218, 232, 248, 265, 271, 276, 278, 317, 340, 353, 381, 472, 580, 599, 641; *II*, 36, 55, 60, 122, 123, 145, 239, 319, 348, 352, 360, 502.

subjectivisme: *I*, 519; *II*, 149, 211, 275, 280, 287, 288, 292, 298, 300, 464, 469, 502, 522. *Zie ook* geloof, subjectief.

subjectiviteit: *II*, 207, 291, 313, 469. *Zie ook* waarheid, subjectieve.

subsides → aides et subsides.

successie: opeenvolging: *I*, 357, 424, 581, 595; *II*, 270; opvolging: *I*, 423, 442, 469, 486, 487, 491, 493, 503, 591; *II*, 1, 4, 8, 39, 56, 207. *Zie ook* oorlog.

Sulioten: *I*, 40.

sultan: *I*, 41-67.

supranaturalisme: *I*, 663.

Suza → Soesa.

suzerein (opper(leen)heer, opperkoning etc.): *I*, 426, 428, 430, 439, 443, 470, 478, 511; *II*, 126, 129.

-, rechten van de: *I*, 511.

synagoge: *I*, 204, 600, 687; *II*, 120.

syncretisme: *II*, 299.

synodaal: *I*, 369, 644; *II*, 91, 277, 425, 475, 483, 518. *Zie ook* commissie sub C 7a; gezag; macht.

synode: *I*, 422, 460, 576, 602, 699.

- van Antwerpen (1566): *II*, 21.

- van Dordrecht (1578): *II*, 21; - (1618/9): *I*, 364-366, 375, 610, 663, 665, 697-700, 708; *II*, 240-242.

- van Emden (1571): *II*, 21, 127.

- van 's-Gravenhage (1586): *II*, 91.

- van Middelburg (1581): *II*, 91.

- van de NHK in de 19^e eeuw: *I*, 363, 367, 368, 602, 644, 647, 664-666, 706-709; *II*, 80, 91, 106, 111, 112, 148-150, 277-317, 425, 464, 483-487, 514, 517-519, 530.

- van Wezel (1568): *II*, 21.

-, Duitse: *II*, 223.

-, Franse (1848): *II*, 295.

-, Griekse: *I*, 708.

-, nationale: *I*, 365, 698, 700, 708; *II*, 20.

- , provinciale: *I*, 700.
- Syracuse: *II*, 40, 141.
- Syrië: *I*, 87; *II*, 38-44, 56, 60, 73, 336.
- systeem (stelsel): *I*, 4, 5, 47, 58, 63, 77, 100, 153, 154, 170, 177, 194, 238, 268, 274, 302, 358, 370, 371, 386, 485, 489, 506, 526, 548, 591, 624, 628, 630, 633, 681; *II*, 88, 207, 224, 285, 357, 397, 515.
- , aangenomen (vigerend, geliefd etc.): *I*, 39, 245, 307, 365, 469, 496, 562, 607, 622, 630, 659; *II*, 98.
- , antichristelijk: *I*, 455, 583.
- , antirevolutionair: *II*, 303.
- , bisschoppelijk: *I*, 673, 679.
- , christelijk: *I*, 564.
- , confessioneel: *II*, 311. *Zie ook* systeem, kerkelijk.
- , conservatief: *II*, 200, 204, 205, 405.
- , constitutioneel: *I*, 247, 294, 637; *II*, 387, 388.
- , eigen: *I*, 611; *II*, 88, 357, 365.
- , Engels: *I*, 490.
- , Europees → statenstelsel (, Europese).
- , evangelisch: *II*, 275.
- , federatief → federalisme.
- , Frans: *I*, 162.
- , gewelddadig: *II*, 58, 199.
- , godsdienstig: *II*, 118, 324.
- , historisch: *I*, 326, 564.
- , Hollands: *I*, 607, 621.
- , incompleet: *II*, 233.
- , inconstitutioneel: *I*, 256.
- , keizerlijk (napoleontisch): *I*, 370, 376; *II*, 190.
- , kerkelijk: *II*, 182, 286-288, 292, 308, 309, 311, 467, 519. *Zie ook* systeem, confessioneel.
- , liberaal: *I*, 314, 315, 326; *II*, 380, 448.
- , middeleeuws: *II*, 374.
- , ministerieel: *I*, 180; *II*, 83.
- , modern: *II*, 374.
- , monarchaal: *I*, 320.
- , natuurlijk: *II*, 373.
- , onchristelijk: *I*, 455.
- , onhistorisch: *I*, 455.
- , parlementair: *II*, 234.
- , pauselijk: *I*, 433, 673, 679, 686; *II*, 207.
- , 'persoonlijk' (van met name genoemde of aangeduide personen): *I*, 2, 167, 314, 315, 326, 345, 376, 452, 453, 482, 489, 492, 499, 503, 584, 621, 629, 713; *II*, 83, 190, 242, 243, 357, 365, 381, 453.
- , politiek (staatkundig, staatsrechtelijk): *I*, 96, 106, 312, 326, 418, 442, 451, 489, 494, 495, 527, 529, 542-548, 553, 562, 616, 628, 675, 694, 713; *II*, 111-128, 155-167, 188, 208, 221, 242, 243, 257, 350-385, 406, 437, 438, 453, 508, 509, 529.
- , presbyteriaans: *II*, 282.
- , progressief: *II*, 206.
- , radicaal: *I*, 567.
- , reactionair: *I*, 123; *II*, 361, 389.

- , repressief: *II*, 376.
- , republikeins: *I*, 316, 320, 326, 328, 418, 442, 451, 484.
- , revolutionair: *I*, 100, 110, 527, 562, 604, 668, 669; *II*, 72, 205, 207, 323, 365, 413.
- , uitsluitend (verplicht) → dwangstelsel.
- , universitair: *II*, 119, 184.
- , volmaakt: *I*, 111, 418.
- , vrijwilligheids- (voluntary system): *II*, 94, 169.
- , wetenschappelijk: *I*, 2, 124, 145, 680; *II*, 197.
- , willekeurig: *I*, 297, 313, 562, 650; *II*, 163.
- , wijsgerig: *I*, 104, 110, 406, 448, 454, 455, 465, 506, 529, 574, 575, 579, 581, 582; *II*, 37, 156.
- , zogenaamd: *II*, 209.

Zie ook barrièrestelsel; belastingstelsel; Continentaal stelsel; evenwichtsstelsel; kiesrecht/kiesstelsel; leenstelsel; leerstelsel; onderwijssysteem; opvoedingssysteem; regeringssysteem; representatief regeringssstelsel, statenstelsel.

systeemzucht: *I*, 318, 471, 523. *Zie ook* vooringenomenheid.

systematisch (stelselmatig) (adj.): *I*, 302, 448, 519, 547, 603; *II*, 86, 90, 190, 210, 283, 305, 306, 326, 362, 373, 375, 383, 405, 425, 429, 465, 471, 508. *Zie ook* anarchie; god(de)loosheid; god(ver)loochening; ongeloof; onderdrukking; ongodsdienstigheid; onverschilligheid; onzedelijkheid; scepticisme; waarheid.

- (adv.): *I*, 453, 504, 506, 559, 580, 661; *II*, 87, 142, 152, 193, 313, 345, 369, 389, 397, 404/5, 412, 414, 513.

systematiseren: *I*, 453; *II*, 90, 196, 208, 299, 519.

T

taal: *I*, 56, 64, 75, 109, 112-114, 118, 121, 127-129, 210, 299, 311, 337, 389, 408, 454, 485, 503, 545, 585, 589, 649, 662; *II*, 55, 61, 137, 210, 216, 250, 276, 319, 330, 343, 360, 435, 498, 503, 508, 519, 536.

- , academische (der geleerden): *I*, 127, 144, 213.

- , diplomatieke: *I*, 109, 128.

- , dode: *I*, 127, 144, 452.

- , Duitse: *I*, 118; *II*, 343, 360.

- , Engelse: *II*, 84, 276, 330, 343.

- , Franse: *I*, 109, 110, 114, 118, 128, 151, 160, 165, 172, 198, 201, 203, 221, 222, 224, 246, 252, 289, 317, 388, 399, 451, 452, 468, 652, 696; *II*, 84, 92, 93, 123, 178, 322, 331, 333, 342, 343, 498, 504.

- , Griekse: *I*, 87, 144; *II*, 34, 36, 50.

- , Hebreeuwse: *II*, 49.

- , iedere: *I*, 128, 129; *II*, 46/7, 422.

- , Italiaanse: *I*, 128.

- , Latijnse: *I*, 93, 127, 128, 139, 144, 149, 153, 378, 420, 450, 452, 468, 498, 499, 639; *II*, 132.

- , levende: *I*, 129.

- , moderne (nieuwe(re)): *I*, 128, 143, 144, 499.

- , moeder-: *I*, 128, 639.

- , nationale: *I*, 155 (landtaal); *II*, 137.

- , Nederlandse (Nederduitse, Hollandse): *I*, 83, 128, 149, 160, 165, 172, 174, 177, 178, 198, 239, 246, 252, 339, 343, 351, 465, 606, 654, 660; *II*, 93, 333, 342, 343.

- , Normandische: *I*, 467.

- , oosterse: *I*, 365.

- , orakel-: *II*, 429.

-, Spaanse: *I*, 109, 128.
 -, Vlaamse: *I*, 201.
 -, vreemde: *I*, 132, 224, 322.
 - en zeden: *I*, 87, 110, 121, 454; *II*, 188.
Zie ook geloofstaal; oude talen en letteren; wetstaal.
 taalfilosofie: *I*, 129.
 taalkunde (taalstudie): *I*, 127-129, 153, 375; *II*, 69, 530.
 tactiek (strategie): *I*, 226, 527; *II*, 200, 204, 282, 285, 289, 427, 484, 487, 510.
 -, militaire: *I*, 51, 558; *II*, 63.
 Tahiti (Otaheite): *II*, 116, 143.
 Tarente: *II*, 39.
 tarief: *I*, 150, 162, 163, 189, 194.
 Ta(r)taren: *I*, 44, 420, 468.
 taxatie → belasting.
 tegen(ge)wicht: *I*, 51, 91, 101, 206, 238, 242, 269, 333, 371, 408, 433, 439, 440, 444, 445, 501, 512; *II*, 20, 187, 228, 339, 350, 388, 400, 457. *Zie ook* evenwicht; overwicht.
 tegenpartij (wederpartij): *I*, 226, 229, 237, 307, 310, 608, 685; *II*, 155, 156, 160-162, 197, 200, 203, 206, 211, 226, 240, 241, 248, 262, 360, 438, 440, 442, 446, 455, 535.
 tegenstand: *I*, 43, 51, 88, 92, 114, 115, 205, 222, 230, 271, 291, 306, 312, 337, 399, 531, 610, 614, 652, 655, 680, 711; *II*, 27-51, 61, 69, 72, 76, 159, 190, 227, 231, 458, 508, 525. De inhoudelijke analyse is gecombineerd met die van verzet.
 teken(en) der tijden (des tijds): *I*, 580; *II*, 44, 76, 105, 196, 268, 414.
 tempel: *I*, 87, 131, 398, 589; *II*, 8,27-30, 33-36, 50.
 tempering: *I*, 409, 412. *Zie ook* getemperd.
 terreurbewind: *I*, 312, 548, 551; *II*, 506. *Zie ook* Frankrijk, geschiedenis van, sub B31 en 32.
 terrorisme: *II*, 201.
 terugwerking → reactie.
 Teutonen: *I*, 13; *II*, 43.
 Thebe (Egypte): *II*, 33; - (Griekenland): *II*, 35, 37, 38.
 theïsme: *II*, 197.
 theocratie: *I*, 326, 593, 617; *II*, 196, 428, 532.
 -, Aziatische: *I*, 592, 593.
 -, joodse: *I*, 395, 594; *II*, 125, 126, 428.
 -, pauselijke (middeleeuwse): *I*, 432, 593, 594; *II*, 207, 219.
 -, puriteinse: *II*, 196, 219.
 -, Turkse (mohammedaanse): *I*, 42.
 -, wezenlijke: *II*, 126.
Zie ook regering; staat.
 theofilanthropie: *I*, 522.
 theologie (godgeleerdheid): *I*, 143, 148, 463, 642, 665, 704; *II*, 183, 209, 288, 290, 291, 301, 307, 312, 315, 334, 355, 370, 467, 517.
 -, bekrompen: *I*, 463.
 -, christelijke: *I*, 700.
 -, Dageraads-: *II*, 428.
 -, Duitse: *I*, 464, 664; *II*, 133, 134, 334, 371, 391.
 -, Groningse: *I*, 663, 706; *II*, 277, 280, 281, 286, 518.

- , humanitaire: *II*, 277.
- , moderne (nieuwe, ongelovige): *I*, 464; *II*, 134, 270, 282, 333, 364, 418, 423, 426, 428-430, 472, 546.
- , Réveil-: *II*, 276, 306.
- , Straatsburgse: *II*, 418.
- , universitaire: *II*, 293.
- , wetenschappelijke: *II*, 430.
- theologisch (godgeleerd): *I*, 357, 561, 642, 663, 664; *II*, 148, 292, 336, 456, 519.
- faculteiten: *II*, 311, 312, 428-431, 456.
- kwestie: *I*, 375?, 699; *II*, 307, 433.
- Zie ook* hoogleraar; onderwijs; opleiding; revolutie; student; tijdperk.
- theoloog (godgeleerde): *I*, 663; *II*, 11, 133, 177, 188, 270, 280, 281, 286, 300, 315, 371, 418, 518.
- , hervormd: *I*, 706.
- , joods: *I*, 456.
- , oud-katholiek: *I*, 672.
- , rooms-katholiek: *II*, 415.
- , wetenschappelijk: *II*, 425.
- theoreticus: *I*, 497; *II*, 126, 158.
- theoretisch: *I*, 152, 273, 293, 520, 607; *II*, 156, 322, 361, 442, 448. *Zie ook* constitutie; onderwijs; recht, denkbeeldig; staatsregeling; volkssouvereiniteit; wijsbegeerte.
- theorie (aan-, beschouwing): *I*, 77, 143, 154, 157, 214, 291, 292, 297, 302, 312, 483, 488, 556; *II*, 71, 110, 153, 189, 194, 208, 270, 283, 362, 372, 373, 462, 497.
- , abstracte: *II*, 209.
- , algemene: *I*, 115, 134, 417; *II*, 72, 366.
- , constitutionele: *II*, 154.
- , contract-: *I*, 499.
- , historische: *II*, 367.
- , individualistische: *II*, 261.
- , kerk(rechtelijke): *II*, 466, 514.
- , kunst-: *I*, 16, 134.
- , liberale: *I*, 293, 305, 306, 361; *II*, 155, 168, 350, 357, 496, 500.
- , moderne (nieuwe(re)): *I*, 344, 500, 512, 526, 594; *II*, 128.
- , onhistorische: *I*, 383.
- , onkerkelijke: *II*, 466.
- , overdreven: *I*, 207, 218.
- , politieke: *I*, 448, 449, 452, 453, 567, 569, 680; *II*, 370, 376, 437.
- , republikeinse: *I*, 484.
- , revolutionaire (jacobijnse) → omwentelingstheorie.
- , socialistische: *II*, 270.
- , staatsrechtelijke: *II*, 459, 505. *Zie ook* staatstheorie.
- , valse (verderfelijke): *I*, 71, 297, 375, 406, 509; *II*, 161, 170, 299, 357, 358.
- , wetenschappelijke: *I*, 124.
- , wijsgerige: *I*, 453, 484, 496, 617; *II*, 361, 370, 459.
- en feit: *I*, 503; *II*, 272, 376.
- en praktijk → praktijk.
- en toepassing: *I*, 106, 110, 111, 115, 154, 222, 299, 304, 509, 510, 512, 523, 549, 556; *II*, 74, 156, 212, 390.
- Thermopylai: *II*, 35.

Thracië: *II*, 34.
 Thuin (- Tour Notger): *I*, 199.
 Tiber: *II*, 39.
 Tibet: *I*, 593.
 Tiel: *I*, 12, 84.
 Tien Geboden, De: *I*, 322, 434, 473, 601, 645, 647; *II*, 27, 127, 182, 423.
 tiendrecht (tiende): *I*, 447, 533, 537, 691.
 Tienen (Tirlemont): *I*, 200.
 Tienjarige begroting (1830-1840): *I*, 165-167, 174, 182, 188, 189, 192, 220, 221, 239, 245, 251, 306-309; *II*, 493-495, 509.
 tiers-état (derde stand): *I*, 323, 429, 433, 438, 439, 443, 447, 467, 470, 472, 474, 478, 481, 482, 489, 492-495, 518, 528, 531-533, 557, 558, 564; *II*, 2-5, 20, 61, 213, 268.
 Tigris: *II*, 31.
 Tilburg (- Korvel): *I*, 204.
 Tilsit → vrede van -.
 timocratie: *I*, 403.
 Tirlemont → Tienen.
 toekomst(ig): *I*, 96, 560, 563, 640; *II*, 6, 35, 136, 177, 185, 237, 269, 333, 341, 343, 345, 346, 366, 368, 438, 439, 514, 527, 531.
 toekomst, betere: *I*, 47, 66; *II*, 120, 166, 284, 302, 542.
 -, eeuwige: *II*, 50, 177.
 -, nabije: *II*, 324, 345, 542.
 - in combinatie met heden en/of verleden: *I*, 74, 360, 454, 574; *II*, 4, 90, 169, 275, 326, 542.
 - van België: *I*, 307; *II*, 508.
 - van Duitsland (Pruisen): *II*, 385-387, 401, 407, 411, 412, 542.
 - van Frankrijk: *I*, 537-542, 546; *II*, 196, 296.
 - van Groot-Britannië: *II*, 169.
 - van Griekenland: *I*, 47, 66.
 - van Nederland: *I*, 172, 245, 277, 307; *II*, 90, 120, 166, 196, 249, 267, 280, 284, 290, 294, 298, 302, 312, 448, 456, 466, 483, 484, 552.
 - van Oostenrijk: *II*, 409.
 Zie ook kerk, toekomstende.
 toenadering van de volken: *I*, 85-137.
 tolerantie → verdraagzaamheid.
 Tongeren: *I*, 202, 203.
 Tongerlo(o): *I*, 204.
 Toscane → Etrurië.
 Toulon: *I*, 541.
 Toulouse: *I*, 495, 531.
 Touraine: *I*, 431.
 tractaat: *I*, 58, 64, 69, 70, 93, 95, 98, 105, 286, 287, 329-334, 614, 667, 675-677, 684-692; *II*, 17, 41, 320, 405, 409, 410, 416, 500, 529. Zie ook verdrag.
 traditie (herkomst, overlevering): *I*, 87, 117, 126, 127, 136, 338, 669, 678, 692; *II*, 30, 71, 210, 278, 322, 329, 351, 365, 367, 372, 373, 396, 399, 408.
 -, christelijke: *II*, 518.
 -, evangelische: *II*, 276.

- , kerkelijke: *I*, 459, 504, 560; *II*, 8, 59, 293, 486.
 -, menselijke: *I*, 461; *II*, 52.
 -, mythologische: *I*, 456, 582.
 -, napoleontische: *II*, 406, 410.
 -, revolutionaire: *II*, 349.
 -, wettige: *I*, 348.
 traditioneel (overgeleverd): *I*, 383, 535; *II*, 142, 170, 171, 269, 301, 306, 368. *Zie ook* geloof; godsdiens; macht; monarchie; partij; politiek; recht; regering; staatsregeling; waarheid.
 traditionele (overgeleverde), het: *I*, 454; *II*, 370.
 transactie → concessie.
 Trente, concilie van: *I*, 462, 560, 672; *II*, 66.
 Trias politica: *I*, 291, 326, 327, 397-399, 496, 512, 561, 562, 567; *II*, 167, 211, 234. *Zie ook* evenwicht, constitutioneel.
 tribunus plebis: *I*, 381, 571; *II*, 20, 42.
 Trier: *II*, 115.
 Triple Alliantie (1668 resp. 1788): *I*, 286, 288.
 Troje: *I*, 86, 120; *II*, 35.
 troon: *I*, 49, 55, 61, 89, 206, 241, 322, 323, 326, 401, 432; *II*, 39, 45, 46, 57, 73, 74, 194, 382.
 -, Belgische: *I*, 694.
 -, constitutionele (grondwettige): *I*, 309; *II*, 509.
 -, Engelse: *I*, 440-442, 448, 503; *II*, 69, 161.
 -, Franse (Frankische): *I*, 92, 104, 322, 323, 422, 423, 428-432, 435-439, 446-448, 469, 477, 479, 480, 493, 495, 518, 523, 529, 532, 559; *II*, 57, 194, 216, 394.
 -, Griekse: *I*, 53.
 -, keizerlijke: *II*, 52, 382.
 -, Nederlandse: *I*, 177, 211, 219, 221, 223, 229, 280, 306, 309, 685, 687; *II*, 73, 195, 509.
 -, Pruisische: *II*, 370, 382, 383, 386, 392.
 -, revolutionaire: *I*, 330.
 -, Spaanse: *I*, 98; *II*, 73.
 - en altaar: *I*, 57, 529, 687; *II*, 392.
 -, omverwerping (omkering etc.) van de: *I*, 100, 229, 422, 441, 448, 518, 523, 594; *II*, 69, 74, 194.
Zie ook onttroning; recht van de troon.
 troonrede: Frankrijk: *II*, 199 (1848); Groot-Britannië: *II*, 234; Nederland : *I*, 220 (1828), 221 (1828), 308 (1829); *II*, 553 (1856); Pruisen (Duitsland): *I*, 704 (1840); *II*, 400 (1849), 542 (1875).
 tsaar → keizer.
 tucht (discipline): *I*, 658; *II*, 65, 180, 478, 542.
 -, kerkelijke: *I*, 709; *II*, 146, 219, 246, 279, 288, 301, 305, 309, 396, 486.
 -, vaderlijke (ouderlijke): *I*, 146; *II*, 42.
 tuchteloosheid: *II*, 267.
 Tudor: *I*, 440, 559, 568.
 Turken: *I*, 31-70, 92, 401, 480; *II*, 63, 64, 67.
 Turkije: *I*, 41-66, 501, 584, 593; *II*, 76, 407, 409.
 -, Europees: *I*, 50, 52, 64.
Zie ook beschaving; despotisme; leger; regering; regeringsvorm; revolutie; staat; theocratie; tyrannie; zede.
 Turnhout: *I*, 204.
 Turijn: *II*, 115, 335.

tussenkomst → interventie.

Twaalf artikelen, De → geloofsbelijdenis, apostolische.

Twaalf Tafelen: *I*, 12, 19, 26, 411.

tweedracht(ig): *I*, 1, 156, 210, 219, 220, 227, 230, 305, 327, 336, 398, 620, 633, 637, 649, 684, 693; *II*, 41, 224, 356, 371, 413, 446, 449, 464, 553 (discordia).

twijfel: *I*, 3-7, 209, 225, 325, 349, 384, 429, 464, 491, 498, 505, 526, 567, 577, 580, 584; *II*, 288, 293, 345, 502, 530, 532.

twijfelarij (twijfelzucht) → scepticisme.

tijdgeest (geest des tijds c.q. der tijden): *I*, 38, 103, 108, 109, 113, 131, 134, 241, 269, 346, 347, 360, 364, 372, 374, 504, 562, 601, 605, 622, 626, 636, 644; *II*, 139, 379, 416, 453. *Zie ook* geest der eeuw.

-, ongelovige: *II*, 370, 397, 462.

tijd(perk), constitutionele: *I*, 567.

-, revolutionaire: *I*, 298, 529, 573, 604, 669; *II*, 84, 137, 159, 193, 202, 211, 213, 218, 267, 320.

-, theologische: *I*, 569.

tijdschrift (periodiek etc.): *I*, 149, 209, 253-255, 367, 663-665, 698, 702, 710; *II*, 106, 111, 290, 291, 302-305, 307, 310, 317, 370, 373, 419, 430, 460.

-, christelijk: *II*, 430.

-, politiek: *II*, 430.

tijdschriften (lidwoorden weggelaten):

Advertentie-Blad: *II*, 497.

Algemeen Handelsblad: *I*, 667, 690; *II*, 436.

Algemeene Konst- en Letterbode: *II*, 505.

Allgemeine deutsche Bibliothek: *II*, 133.

Allgemeine Evangelisch-Lutherische Kirchenzeitung: *II*, 274.

Ami du peuple: *I*, 543.

Amsterdamsche Courant: *II*, 260.

Annuaire de la noblesse de Belgique: *II*, 493.

Annual Register: *II*, 143.

Archief voor kerkelijke geschiedenis inzonderheid van Nederland: *I*, 672, 675, 677, 679.

Archives du christianisme au dix-neuvième siècle: *I*, 348, 356, 697, 700; *II*, 143, 174, 288, 336.

Belge: *I*, 221.

Berigten en bijdragen der Ver. voor C.N.S.O.: *II*, 422, 424, 441.

Berliner Politisches Wochenblatt: *I*, 395, 484; *II*, 124, 125, 200, 362, 373, 528.

Boekzaal: *I*, 26; *II*, 252.

Bredasche Courant: *II*, 499.

Bulletin des lois: *I*, 250.

Bijblad bij de Nederlandsche Staatscourant → Handelingen Staten-Generaal.

Bijvoegsel tot de Nederlandsche Staatscourant: *I*, 309, 331.

Bijvoegsel tot het Staatsblad: *I*, 83, 173, 309, 648, 709.

Catholijke Nederlandsche Stemmen: *I*, 609, 629, 702.

Constitutionnel: *I*, 316, 317.

Courrier de la Flandre (des Flandres): *I*, 159.

Courrier de la Meuse: *I*, 166, 201, 311; *II*, 512.

Courrier des Pays-Bas: *I*, 159, 221, 222, 250; *II*, 512.

Croix: *II*, 333, 336.

Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage: *II*, 483.

Documentatieblad voor de Nederlandse kerkgeschiedenis (DNK): *I*, 33.
 Echo universel: *II*, 461.
 Economist: *II*, 271.
 Edinburgh Review: *I*, 140, 667; *II*, 530.
 Ernst en vrede: *II*, 302-305, 307, 308, 310, 312-314, 316, 317, 457, 467, 472, 514, 519.
 Espérance: *II*, 296, 310, 332.
 Evangelische Kerkbode: *II*, 108.
 Evangelische Kirchenzeitung (EKZ): *I*, 356, 400, 464, 664, 695; *II*, 133, 163, 198, 205, 206, 221-223, 232, 295, 305, 370, 383, 384, 479, 480, 528, 529.
 Free Church Magazine: *II*, 219.
 Gazette de France: *I*, 276, 309, 316-328, 349, 496, 565; *II*, 198, 232, 234, 506, 530.
 Gazette de Liège: *I*, 201.
 Gazette des Pays-Bas: *I*, 166, 243, 312; *II*, 512.
 Gazette van (de provincie West-Vlaanderen en de stad) Brugge: *I*, 702.
 Gids: *II*, 459, 488, 489, 527.
 Godgeleerde bijdragen: *I*, 367, 368, 663, 665, 706, 707; *II*, 113.
 Goudsch Kronijkske: *II*, 525.
 Haarlemsche Courant → Oprechte Haarlemsche Courant.
 Handboekje voor de zaken der roomsch-katholieke eeredienst: *I*, 309.
 Handelingen van de algemeene christelijke synode der (N)HK: *I*, 644, 663, 664; *II*, 106, 501, 517.
 Handelingen van de Staten-Generaal: *I*, 158-195 passim, 215, 220, 249, 258-260, 263, 309-312, 324, 329-332; *II*, 82-84, 90, 92, 96, 151, 153, 167, 226, 229, 253-259, 419-427, 435-439, 447, 495, 499, I, 707; 537, 544.
 Handwijzer: *II*, 525.
 Heraut: *II*, 355, 419, 421, 428-433, 471.
 Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen: *I*, 662.
 Jaarboeken voor wetenschappelijke theologie: *II*, 291.
 Journal de la Haye: *I*, 316, 325, 326, 348, 356, 474; *II*, 132, 460, 514.
 Journal des débats: *II*, 482, 530.
 Journal des savants: *I*, 473.
 Journal officiel: *I*, 158, 244.
 Kerkelijk Weekblad: *II*, 486.
 Kreuzzeitung → Neue Preussische Zeitung.
 Maandschrift voor christelijk onderwijs: *II*, 428.
 Maandschrift voor christelijke opvoeding in school en huis: *II*, 421, 428, 441, 452.
 Metis: *II*, 533.
 Mnemosyne: *I*, 13.
 Moniteur (Parijs): *I*, 317, 470, 489; *II*, 200.
 Moniteur belge: *I*, 312, 632.
 National (belge): *I*, 312; *II*, 497.
 National (français): *I*, 320, 322.
 Nederland's Adelsboek: *I*, 14, 18, 22, 24, 26.
 Nederland's Patriciaat: *I*, 16, 18, 21, 24, 28.
 Nederlander → geschriften van Groen no. 31.
 Nederlandsch Schoolblad: *II*, 525.
 Nederlandsche Gedachten → geschriften van Groen no. 32 en 33.
 Nederlandsche Spectator: *II*, 442, 444.

Nederlandsche Staatscourant: *I*, 158, 162, 165, 166, 172, 173, 186, 243, 279, 296, 331, 598; *II*, 79, 87, 94, 318, 511, 515, 550. *Zie ook* sub Bijblad.
 Nederlandsche stemmen over godsdienst, staat-, geschied- en letterkunde: *I*, 662-665, 695; *II*, 94.
 Nederlandsche Verbond: *zie s.v.*
 Neêrlands schoolwezen; jaarboekje voor onderwijzers onder red. van H. Cremer (Franeker, 1858-1859, 2 dl.): *II*, 428.
 Neue Evangelische Kirchenzeitung: *II*, 355, 413, 542.
 Neue Preussische Zeitung (Kreuzzeitung): *II*, 334, 383-385, 478.
 Nieuw en oud: *II*, 545.
 Nieuwe bijdragen ter bevordering van het onderwijs: *I*, 626.
 Nieuwe bijdragen voor regtsgeleerdheid en wetgeving: *II*, 419.
 Nieuwe Rotterdamsche Courant: *II*, 382, 437.
 Noordstar: *II*, 496, 512.
 Nouvelliste des Flandres: *I*, 702.
 Nijmeegsch schoolblad: *I*, 606, 623, 704; *II*, 77, 100, 104, 108-110, 114, 177, 256, 430, 553.
 Olijftak: *I*, 665.
 Ons Tijdschrift: *I*, 79; *II*, 502.
 Opregte Haarlemsche Courant: *II*, 537.
 Over-Veluwsch Weekblad: *II*, 522.
 Parliamentary debates: *I*, 53.
 Pasicrisie: *II*, 348, 350, 352, 353.
 Pasinomie: *I*, 244, 309, 310, 632; *II*, 511.
 Patriot: *I*, 356.
 Politique municipal, provincial et national: *I*, 201.
 Protestantsche bijdragen: *II*, 551, 553.
 Quarterly Review: *I*, 464.
 Recensent, ook der Recensenten: *I*, 13, 30.
 Reformatie: *I*, 356, 370, 665, 700.
 Revue chrétienne: *II*, 275, 277, 338, 340, 346.
 Revue de théologie et de philosophie chrétienne: *II*, 418.
 Revue des deux mondes: *II*, 269, 395, 533, 585.
 Revue religieuse → Revue chrétienne.
 Staatsalmanak: *I*, 169; *II*, 425.
 Staatsblad: *I*, 125, 158, 168, 179, 189-195, 210, 243-245, 265, 307, 361, 598, 630, 652; *II*, 318, 498, 499, 511, 537.
 Standaard (1830-1832): *I*, 296.
 Standaard (1872-): *II*, 544.
 Standaard van Vlaanderen: *I*, 702.
 Stemmen en beschouwingen: *II*, 232.
 Stemmen voor waarheid en vrede: *II*, 485, 486.
 Tijd: *I*, 598; *II*, 259-261, 271, 272, 444.
 Tijdgenoot: *I*, 710-714; *II*, 105-110.
 Ultramontaan: *I*, 674.
 Vaderlandsch Nieuwsblad: *I*, 702.
 Vaderlandsche Letteroefeningen: *I*, 39.

Vereeniging Christelijke Stemmen (V.C.S.): *II*, 143, 288, 296, 297, 314, 316, 417, 418, 430, 448, 462, 465, 468, 519-521, 531.

Volksblad: *II*, 260.

Volksmagazijn voor burger en boer: *II*, 256.

Waarheid in liefde: *I*, 506, 623, 665, 708; *II*, 113.

Weekblad van het regt: *II*, 94.

Wekker: *II*, 424.

Wetenschappelijke bladen: *II*, 459.

tyran: *I*, 39, 49, 91, 323, 361, 374, 379, 380, 403, 406, 409-412, 425, 429, 449-453, 468, 480, 486, 496, 499, 546, 550, 559, 587, 595; *II*, 2, 35, 51, 54, 71, 159, 206, 232, 373. De differentiërende adjectieven zijn gecombineerd met die van tyrannie.

tyrannie: *I*, 402, 403; *II*, 161.

-, aristocratische: *I*, 52, 91, 425, 429, 478, 480, 522; *II*, 2, 6, 20.

-, Byzantijnse: *I*, 38, 39.

-, democratische: *I*, 409; *II*, 373.

-, Engelse: *I*, 550.

-, erfelijke: *II*, 201.

-, feodale (middeleeuwse): *I*, 323, 379, 443, 446, 558; *II*, 2.

-, Frans-revolutionaire (inclusief napoleontische): *I*, 304, 361, 523, 545, 548-553; *II*, 73, 160, 161, 206, 215, 326, 364, 373.

-, grafelijke: *I*, 374.

-, Griekse: *I*, 36, 403, 412, 449, 451, 480, 595; *II*, 35.

-, kerkelijke: *I*, 39.

-, militaire: *I*, 553, 554.

-, oosterse: *I*, 42.

-, protestantse: *I*, 699.

-, Romeinse: *I*, 403, 405, 420, 449-451, 480, 570, 573, 595; *II*, 51.

-, rooms-katholieke: *II*, 11.

-, Spaanse: *I*, 346, 380; *II*, 21.

-, Turkse: *I*, 64.

-, Venetiaanse: *I*, 64.

-, vorstelijke: *I*, 206, 324, 384, 404, 406, 411, 422, 438, 451-453, 464, 468, 546, 557, 587; *II*, 71, 159, 169, 232, 383. *Zie ook* vorstendwingelandij.

-, wereldlijke: *I*, 39.

Zie ook dwingelandij; regering, tyrannieke.

-, wettelijke (van overheden): *I*, 370, 702; *II*, 495.

Tyrus: *II*, 32.

U

Uithuizen: *II*, 552.

uitverkiezing (verkiezing): *I*, 364, 454-456, 581, 583, 642, 700; *II*, 8, 27, 29, 44, 47-49, 76, 106, 423, 522. *Zie ook* predestinatie.

ultraconfessioneel: *II*, 280, 311.

ultragereformeerden: *I*, 711, 712.

ultrakatholicisme: *I*, 240-242.

ultrakatholiek (subst.): *I*, 191, 240, 241, 246, 247, 251, 252, 271, 682, 685, 694.

- (adj.): *I*, 272.

ultraliberaal (subst.): *I*, 240, 246, 247, 271; *II*, 508.

- (adj.): *I*, 190, 234, 240, 241, 252, 296, 611, 621; *II*, 154, 522.

ultraliberalisme: *I*, 176, 241, 247; *II*, 529.

ultralutheranisme: *II*, 324.

ultramonarchaal: *I*, 385.

ultramontanisme: *I*, 222, 234, 679, 692, 695, 702; *II*, 180, 221, 315, 323, 359, 361, 486, 526, 533, 542. *Zie ook* gezindheid, rooms-katholieke; oppositie, rooms-katholieke; orthodoxie.

ultraorthodoxie (orthodoxisme): *I*, 666; *II*, 306, 488.

ultraprotestant: *II*, 550.

ultrarationalistisch: *I*, 621.

ultrarevolutionair: *I*, 524, 539, 548, 550, 552, 562.

unie: A. staatkundig: van Brussel (1577): *II*, 16, 17; van Frankrijk en Groot-Britannië (1831-1833): *I*, 333; *II*, 500; van Gotha en Erfurt (1849/50): *II*, 400, 402, 403, 477; van Holland en Zeeland (1575/6): *I*, 341; *II*, 14-19; van liberalen en rooms-katholieken in België (1828) (= Monsterverbond): *I*, 271, 306, 674, 684, 691; *II*, 437, 506, 512; van Utrecht (1579): *I*, 341, 373, 374, 444, 445, 569; *II*, 5, 14, 16, 18-20, 241, 243.

B. kerkelijk: van de protestantse kerken in Pruisen/Duitsland (1817-): *II*, 371, 385; protestantse in Duitsland (1848): *II*, 385.

union intime → Belgische kwestie sub c.

Unionspolitiek: *II*, 477.

unitarisme (unisme): politiek: *II*, 213, 231, 351, 353; -, revolutionaire: *II*, 350; - theologisch: *II*, 21.

universiteit (academie): *I*, 139-155, 165, 218, 256, 259, 341, 365, 449, 571; *II*, 81, 292, 369.

-, Belgische (zuidelijke): *I*, 240.

-, Duitse: *I*, 40; *II*, 372.

-, Franse (nationale, napoleontische): *I*, 155, 616, 617, 628; *II*, 119, 184, 190.

-, Nederlandse: *I*, 148, 155, 259, 362, 364, 383, 710; *II*, 90, 149, 196, 421.

- van Berlijn: *II*, 355.

- van Bologna: *II*, 336.

- van Brussel (Vrije): *I*, 618.

- van Erlangen: *II*, 354.

- van Gent: *I*, 165.

- van Groningen: *I*, 152, 709; *II*, 112, 311, 419.

- van Heidelberg: *II*, 354.

- van Leiden: *I*, 7, 151, 152, 365, 709; *II*, 112, 291, 311, 312, 502, 503, 529, 533.

- van Luik: *I*, 200.

- van München: *II*, 354.

- van Parijs (Sorbonne) → Parijs.

- van Straatsburg: *I*, 348.

- van Utrecht: *I*, 17, 152, 365, 643, 709; *II*, 291, 311, 312.

- van Würzburg: *II*, 354.

Zie ook hogeschool; systeem, universitair; theologie, universitaire.

Urk: *II*, 537.

Usantie, gebruik.

usurpatie (aanmatiging, aanspraak, geweldenarij, overweldiging): *I*, 86, 334, 392, 398, 402, 478, 489, 493, 551; *II*, 56, 61, 116, 160, 236, 416.

- , aristocratische: *I*, 323, 375, 404, 425, 427, 431, 437, 444, 446, 470, 474, 495, 510, 515, 558, 569; *II*, 21.
 - , clericale (van de geestelijkheid exclusief de paus): *I*, 323, 425, 430, 438, 439, 459, 460?, 474, 477, 510, 512, 515, 593.
 - , 'democratische' (van gemeenten, steden, volk): *I*, 438, 451; *II*, 1, 413, 414.
 - , feodale: *I*, 426, 429, 431, 439, 558.
 - , gouvernementele (van magistraat, overheid, regering, staat): *I*, 34, 407, 449, 507, 595, 617, 649, 669; *II*, 71, 81, 392.
 - , militaire: *I*, 98, 292, 457, 468; *II*, 38, 406.
 - , 'morele': *I*, 56, 70, 213, 337, 338, 383; *II*, 216, 286, 292, 298.
 - , 'parlementaire' (van raadgevende c.q. vertegenwoordigende lichamen): *I*, 308, 328, 344, 386, 437, 480, 501, 535, 560, 691; *II*, 14.
 - , pauselijke: *I*, 92, 350, 431, 439, 460?, 476, 480, 499, 677, 687.
 - , rooms-katholieke: *I*, 670, 671; *II*, 142.
 - , vorstelijke: *I*, 205, 212, 379, 438, 485, 493, 494, 497, 503, 504, 510, 514, 529, 545, 559; *II*, 4, 39, 58, 63, 71, 138.
- Zie ook* gezag, aangematigd; macht, aangematigde; machtsmisbruik; recht, aangematigd; regering, aangematigde; souvereiniteit, aangematigde; wettelijkheid, usurperende.
- usurpator (geweldenaar etc.): *I*, 215, 292, 321, 446, 449; *II*, 47, 62, 87, 137, 189, 216, 232, 479.
- utopie: *I*, 449, 497, 591; *II*, 184, 210, 271.
- Utrecht (stad): *I*, 17, 20, 30, 79, 80, 336, 337, 352, 601, 630, 642, 655, 685, 704; *II*, 13, 84, 253, 433, 456, 470, 471, 483, 486. *Zie ook* unie; universiteit; vrede.
- (provincie): *I*, 164, 268, 337, 346, 352, 598, 602, 619, 712; *II*, 4, 7, 13, 119, 262.

V

- vader: *I*, 55, 82, 89, 121, 290, 388-392, 395-402, 415, 421, 485, 517, 520, 564, 575, 585, 586, 591, 632, 645, 647, 687; *II*, 5, 27, 33, 126, 127, 143, 180-182, 220, 248, 316, 349, 422, 423.
- , christelijk: *II*, 379.
 - , geestelijk(e): *I*, 453, 476; *II*, 57, 127, 133, 365, 415.
 - des volks, vorst als: *I*, 379, 436, 593; *II*, 11.
 - als voorvader → voorvader.
- Zie ook* gezag; macht; recht; tucht.
- vaderland (vaderstad): *I*, 91, 102, 103, 115, 121, 136, 230, 408, 562; *II*, 300, 363, 447.
- , antieke: *I*, 449, 559, 595; *II*, 141.
 - , antirevolutoinaire; *II*, 235.
 - , Duitse (Pruisische): *I*, 704; *II*, 360, 384, 389, 402, 411, 477, 478, 542.
 - , Engelse: *II*, 157, 361.
 - , Franse: *I*, 226, 531; *II*, 122, 202, 216, 224.
 - , geestelijk (hemels): *I*, 35; *II*, 29, 105, 133.
 - , Griekse (Byzantijnse): *I*, 35, 37, 39, 52, 53, 66, 120; *II*, 37.
 - , Italiaanse: *I*, 498.
 - , Nederlandse: *I*, 74, 107-156, 210-231, 245, 253, 292, 336-340, 352, 354, 361, 381, 405, 407, 671-693, 708, 713; *II*, 10, 87-151, 188, 195, 196, 231, 235, 248, 294, 298, 321, 339, 342, 372, 426, 436, 466, 502, 513, 529.
- Zie ook* kerk en vaderland; geschiedenis, vaderlandse sub a.
- , Oostenrijkse: *I*, 695.
 - , Russische: *II*, 329.

-, Zweedse: *I*, 48.
 vaderlands: *I*, 76, 102, 116, 117, 136, 149, 338, 628; *II*, 87, 92, 161, 248, 251, 504, 530.
 - bodem (grond): *I*, 115, 677.
 - eer (roem): *I*, 117, 121, 711. *Zie ook* volkseer.
 vaderlandse, het: *I*, 156; *II*, 508.
Zie ook geest(zin); geschiedenis; kerk; staat.
 vaderlandsliefde: *I*, 53, 94, 103, 114-120, 136, 155, 156, 216-228, 530, 543, 550-562, 581, 633, 671, 676, 711; *II*, 19, 35-42, 96, 123, 140, 148, 162, 226-229, 313, 381, 395, 436, 477, 478, 504, 529.
 vadsigheid: *I*, 41, 152; *II*, 31, 55, 56, 140, 192, 427.
 Valenciennes: *I*, 380.
 Valkenswaard: *I*, 203.
 Valois (dynastie en landstreek): *I*, 321, 322, 427, 431, 435, 568; *II*, 62.
 Vandalen: *I*, 92; *II*, 53.
 Varennes (-en-Argonne): *I*, 542; *II*, 232.
 Vaticaan → Rome.
 Vaud (Waadtland): *II*, 302, 325.
 vazal: *I*, 89-92, 342, 378, 425-443, 474, 477, 496, 511, 512, 517, 568; *II*, 1, 2, 5, 58, 60, 127, 236, 402.
 Védrin: *I*, 200.
 Veenhuizen: *I*, 83, 84; *II*, 503.
 Vei: *II*, 39.
 Velp: *I*, 84.
 Veluwe: *I*, 84; *II*, 427.
 Vendée: *I*, 547; *II*, 335, 395.
 Venetië: *I*, 36, 40, 64, 378, 405, 451, 483, 498; *II*, 20, 62, 64, 250, 338. *Zie ook* republiek; tyrannie.
 verantwoordelijkheid: *I*, 234.
 -, constitutionele: *I*, 255.
 -, christelijke: *II*, 245, 484.
 -, gouvernementele (van machthebber, magistraat, overheid): *I*, 296, 476, 497, 507, 520, 533, 568, 595, 625; *II*, 11, 71, 74, 126, 160, 230, 259, 365, 381, 435, 436. *Zie ook* ministeriële verantwoordelijkheid; overheid, verantwoordelijke.
 -, individuele (eigen, persoonlijke): *II*, 225, 264, 280, 313, 341, 455, 484.
 -, 'journalistieke' (inclusief van auteurs, drukkers, redacties, uitgevers): *I*, 223, 227, 244, 253-255, 295, 325; *II*, 315.
 -, kerkelijke (c.q. van kerkelijke autoriteiten): *II*, 283, 295, 296, 301, 313, 483.
 -, 'parlementaire' (c.q. van de Staten): *I*, 270, 534; *II*, 151, 374, 436.
 -, staatsburgerlijke: *I*, 69.
 -, vorstelijke (van de soeverein): *I*, 229, 465, 650; *II*, 15, 74, 331, 446, 491.
 -, zedelijke: *I*, 49, 66, 614, 622, 650; *II*, 15, 112, 126, 145, 150, 160, 165, 230, 264, 320, 423, 427. *Zie ook* niet-verantwoordelijk(heid); onverantwoordelijk(heid).
 verbond (alliantie): *I*, 58-60, 93, 97, 102, 103, 286, 500, 565, 570, 676, 685, 695, 696; *II*, 14, 18, 206, 290, 385, 401, 407, 437, 438.
 - der Edelen → Nederland, geschiedenis van, sub B.
 - van Frankrijk met de Ver. Staten van Amerika (1778-1783): *I*, 531.
 - van God met de mens: *II*, 26, 28, 47.
 - van Nederland met de paus (concordaat van 1827): *I*, 675, 678, 679, 685, 686.
 -, Schmalkaldisch (1536): *II*, 68.

Zie ook Evangelische Alliantie; Grote Alliantie; Hanzeverbond; Heilig Verbond; Quadruple Alliantie; schoolverbond; Triple Alliantie; unie; vorstenverbond, coalitie.

verdraagzaamheid (tolerantie): *I*, 58, 94, 119, 230, 360, 372, 385, 396, 458, 567, 619, 620, 658, 662, 680; *II*, 17, 21, 110, 128, 137, 142, 158, 179, 180, 221, 226, 273, 285, 426, 449, 468, 469.

-, algemene: *I*, 241, 362, 395, 396, 562; *II*, 324.

-, christelijke: *I*, 222, 436, 615, 629; *II*, 129, 359.

-, evangelische: *I*, 416, 460; *II*, 359.

-, godsdienstige: *I*, 123; *II*, 148, 175.

-, kerkelijke: *I*, 698; *II*, 243, 288, 292, 300.

-, leerstellige: *I*, 606.

-, Nederlandse: *I*, 156, 242, 361, 373, 630, 637, 656, 663, 666, 680, 686, 688, 691, 693, 694; *II*, 121, 166, 171, 221, 243, 450.

-, onbepaalde (onbeperkte): *I*, 211; *II*, 300.

-, politieke: *II*, 243.

-, revolutionaire: *I*, 630; *II*, 324, 340.

-, valse: *II*, 359.

-, ware: *I*, 590.

-, wederzijdse: *I*, 123; *II*, 300.

-, wettelijke: *I*, 503.

-, wijsgerige: *I*, 293.

verdrag (pact etc.): *I*, 47, 51, 58-60, 64, 242, 285-300, 323, 396, 397, 417, 425, 429, 430, 470, 479, 487, 488, 503, 520, 521, 566, 570, 586, 672-695; *II*, 5, 7, 16-19, 214, 267, 271, 278, 407, 492, 529.

-, godsdienstig: *I*, 690.

-, politiek: *I*, 689, 690.

-, staatsrechtelijk: *I*, 678.

-, volkenrechtelijk: *I*, 678.

Zie ook contrat social; Govone-verdrag; handelsverdrag; tractaat; Verdun, verdrag van.

Verdun, verdrag van: *II*, 56.

Verenigde Nederlanden (Provinces-Unies): *I*, 58, 99, 107, 148, 285, 286, 314, 373, 378, 380, 405, 443-445, 559, 562, 565, 568, 616, 691; *II*, 4, 7, 19, 68-70, 239, 327, 499, 512.

Verenigde Staten van Amerika: *I*, 559, 565; *II*, 72, 329, 343.

vereniging:

a. associatie, club, corporatie etc.: *I*, 261, 358, 368, 402, 408, 416, 445, 450, 479, 522, 538-542, 557, 590, 594, 595; *II*, 124, 130, 183, 280, 357, 456, 464, 467, 528, 545.

-, christelijke: *II*, 413.

-, evangelische (protestantse): *II*, 296.

-, geestelijke (clericale): *I*, 681.

-, ongeoorloofde (verboden): *I*, 274; *II*, 291. *Zie ook* recht van vereniging.

-, openbare: *I*, 68.

-, particuliere: *II*, 424.

-, politieke: *I*, 80, 292, 543.

-, recht(en) van de: *I*, 416; *II*, 124.

Vereniging tot bevordering van christelijke lectuur: *II*, 540.

- tot verschaffing van hulp en raad etc.: *II*, 470-475.

- van leeraars en leden der Hervormde kerk: *II*, 457.

- voor C.N.S.O.: *II*, 263-266, 344, 450.

- *Zie ook* Evangelische Verein; predikantenvereniging.

b. aaneensluiting, combinatie, eenwording, samenwerking etc. (soms ook hier 'association' genoemd) (inclusief verenigen): *I*, 39-50, 70, 71, 103, 205, 271-393, 400, 445, 479, 512-564, 609-702; *II*, 14-39, 61-94, 116, 117, 138, 165, 182, 211-279, 308-391, 402-417, 441, 456, 481, 514-518, 542.

-, blijvende: *II*, 34.

-, maatschappelijke: *I*, 410; *II*, 128.

-, tijdelijke (voorbijgaande): *I*, 420, 595.

-, vrijwillige: *I*, 396, 410.

-(toenadering) van (de) volken: *I*, 61, 85-137; *II*, 162.

- van de gezindheden: *I*, 610, 615, 620, 646, 647, 656, 682, 694; *II*, 91, 102, 105, 106, 111, 113, 117, 120, 139, 164-174, 178, 181, 184, 249, 251, 521.

- van kerk en staat: *I*, 39, 361, 440, 502, 520, 605; *II*, 86, 124, 127, 129, 135, 178, 207, 219, 223, 333, 341.

- van school en staat: *II*, 187.

c. De betekenissen van a en b vloeien samen bij het thema van: staat (c.q. volk) als (maatschappelijke) vereniging: *I*, 400-402, 407, 450, 520, 588, 590, 594; *II*, 31, 110, 128, 164, 212 (volk), 357, 379.

verfijning → fijnheid.

vergeestelijking → spiritualisme.

vergelijk → concessie(s).

vergeving der zonden: *I*, 364, 701; *II*, 24, 48, 54, 59, 106, 115, 276, 308, 422, 546.

vergoddelijking (vergoding): *I*, 120; *II*, 315. *Zie ook* mensvergoding.

verleden: *I*, 322, 379, 382, 383, 444, 446, 497, 508, 568, 569; *II*, 215, 311, 325, 338, 339, 414, 459, 474.

-, in combinatie met heden → heden.

-, in combinatie met toekomst: *I*, 74; *II*, 90, 275, 326.

-, recht(en) van het: *II*, 372.

verlicht: *I*, 35, 46, 47, 51, 62, 65, 73, 75, 223, 224, 293, 363, 539, 544, 657; *II*, 17, 179, 218, 226, 250, 461, 502. *Zie ook* regering; staatkunde.

Verlichting (verlichting): *I*, 40, 47, 60, 65, 87, 97, 100, 110, 123, 295, 327, 328, 351, 370, 381, 423, 456, 473, 507, 516, 536, 561, 575, 576; *II*, 118, 163, 168, 284, 449.

-, Europese: *I*, 43. *Zie ook* Europa, verlichte.

-, nieuwere (hedendaagse): *I*, 531 (in malam partem); *II*, 387 (in bonam partem).

-, ware (echte, evangelische, goddelijke): *I*, 137, 141, 215, 230, 303; *II*, 47, 356.

-, wijsgerige: *I*, 358, 516, 579.

-, zogenaamde (valse): *I*, 519; *II*, 223.

Zie ook volksverlichting.

verlichtingspolitiek: *II*, 104, 172, 273.

Vermandois: *I*, 431, 495.

Verona, congres van (1822): *I*, 567.

verordening (ordinantie, règlement, statuut etc.): *I*, 90, 145, 147, 179, 254, 271, 667, 676; *II*, 12, 15, 18, 42, 89, 90, 95.

-, algemene: *I*, 206.

-, bestaande: *I*, 150, 171, 180, 237, 253, 254, 615, 624, 639, 653; *II*, 101, 102, 108, 111, 120, 121, 190, 448.

-, christelijke: *II*, 378.

-, goddelijke: *I*, 290. *Zie ook* ordening, goddelijke.

-, grondwettige: *I*, 283.

-, koninklijke: *I*, 319, 529; *II*, 85.

-, maatschappelijke: *II*, 1.

- , pauselijke: *I*, 93.
- , Pruisische: *II*, 334, 393, 398, 481.
- , reglementaire: *I*, 149.
- , revolutionaire: *II*, 398.
- op het (lager) onderwijs: *I*, 176, 239, 271, 598, 611, 615, 624, 639, 640, 652, 663, 660; *II*, 101-103, 108, 109, 111, 120, 121, 166, 182, 189-191, 334, 420, 448, 481.
- op het hoger onderwijs: *I*, 141, 147-152, 156. *Zie ook* juli-ordonnanties; staatsverordening; wet en verordening.
- Versailles: *I*, 58; *II*, 338.
- vertaling (overzetting): *I*, 95, 128, 132, 324, 597, 606, 639, 647; *II*, 336, 342.
- uit het Duits: *I*, 481, 623, 662, 689; *II*, 198, 267, 319, 324, 354.
- uit het Engels: *I*, 135, 317, 452, 468; *II*, 160, 164.
- uit het Frans: *I*, 172, 203, 276, 324, 626, 630, 700; *II*, 167, 168, 275, 307, 350, 351, 433, 465, 499, 507.
- uit het Italiaans: *I*, 451.
- uit de klassieke talen: algemeen: *I*, 143; uit het Grieks: *I*, 398; uit het Latijn: *I*, 319, 352, 354, 355, 399, 412, 469; *II*, 1.
- vertegenwoordiger (representant): *I*, 42, 69, 130, 134, 332, 342, 495, 564, 614, 677, 689; *II*, 108, 129, 227, 231, 322, 425.
- van belangen, bezit: *I*, 326; *II*, 237, 396.
- van God, soeverein als: *I*, 414, 415, 460, 499, 586; *II*, 126.
- van de soeverein: *I*, 321, 422, 428-433, 437, 469, 473-476; *II*, 1, 5, 7, 10, 18.
- van geestelijke richtingen, zaken: *I*, 175, 357; *II*, 150, 154, 180, 270, 305, 361, 362, 368, 402, 407.
- Zie ook* volksvertegenwoordiger.
- vertegenwoordiging (representatie): *I*, 276, 321, 323; *II*, 164, 166, 224, 227, 236-238, 295, 386, 397, 472, 494.
- , evenredige: *I*, 252, 305.
- , gemeentelijke: *II*, 229, 231, 238.
- , lands-: *II*, 395-399, 439.
- , provinciale (gewestelijke): *II*, 229, 231, 238.
- , wezenlijke: *I*, 305.
- Zie ook* recht van vertegenwoordiging; representatief regeringsstelsel; volksvertegenwoordiging.
- verval (decadentie etc.): *I*, 361, 389, 420, 456, 458, 462, 476, 477, 558, 559, 570, 571, 573, 615; *II*, 32, 37-39, 41, 50, 53, 60, 71, 267, 287.
- van de koninklijke macht: *I*, 419, 424, 488. *Zie ook* vooruitgang van het koningschap.
- Zie ook* geloofsverval.
- Verviers: *I*, 164, 179, 201, (- Klein-Limburg) 202.
- vervolging: *I*, 46, 62, 64, 149, 528; *II*, 49, 52, 128, 323. *Zie ook* rechtsvervolging.
- , godsdienstige: *I*, 119, 123, 342, 356-371, 416, 436-443, 456-462, 499, 502, 504, 569-590, 663, 665, 687-698; *II*, 10, 12, 28, 44, 51-55, 62-69, 92, 122, 150, 196, 222, 242, 277, 324, 327, 337, 371, 513, 515. *Zie ook* geloofsvervolging.
- , openbare: *II*, 178.
- vervolgzucht: *I*, 39, 44, 57, 123, 464, 505, 522; *II*, 9, 64.
- verzet (tegenstand, we(d)erstand):
- , aristocratisch: *I*, 494, 530, 533; *II*, 61.
- , clericaal: *I*, 433, 494, 530, 533; *II*, 20.
- , eendrachtig: *II*, 57, 461, 464.
- , eigen: *II*, 380.

- , eigenwillig: *II*, 66.
- , gewelddadig (geweldig): *I*, 43; *II*, 59.
- , hardnekkig (onophoudelijk, volhardend): *I*, 337, 524; *II*, 38.
- , ieder: *I*, 370, 423, 535, 543, 550, 561; *II*, 5, 34, 43, 345, 405 (oppositie), 464.
- , krachtig (doeltreffend, ernstig etc.): *I*, 233, 523, 528, 546; *II*, 27, 38, 39, 72, 76, 324, 385, 405, 416, 449.
- , lijdelijk (passief): *I*, 230; *II*, 52, 163, 509.
- , militair: *I*, 88, 92, 421; *II*, 271.
- , moedig: *I*, 336; *II*, 113.
- , nationaal: *I*, 346, 357; *II*, 69, 72, 250, 262.
- , occasioneel (actueel): *II*, 472.
- , onverwinbaar (onverbreekbaar, onoverkomenlijk etc.): *I*, 224, 267, 280, 610; *II*, 377, 391.
- , onwettig (ongoorloofd etc.): *I*, 205, 271, 324; *II*, 11, 396.
- , opzettelijk: *I*, 222.
- , protestants: *I*, 342, 347, 427, 436, 437, 460, 499, 502, 560, 578, 610, 680; *II*, 66, 68.
- , reactionair: *II*, 529.
- , revolutionair: *I*, 306.
- , rooms-katholiek: *I*, 655.
- , schijnbaar: *II*, 511.
- , vreesachtig: *II*, 281.
- , vruchteloos: *I*, 532, 533; *II*, 41, 52.
- , wanhopig: *II*, 41, 43.
- , wettelijk: *I*, 312.
- , wettig (plichtmatig, rechtmatig): *I*, 205, 312, 397, 477, 512, 587, 671; *II*, 9, 11, 96, 126, 281, 377. *Zie ook* recht van verzet.
- , zwak (flauw etc.): *I*, 92, 114, 545.
- tegen: 1. agressie van landen en volken: *I*, 88, 114, 222, 285, 336, 337, 375, 421, 570, 573; *II*, 38, 39, 57, 132.
- 2. christendom en kerk: *I*, 45, 457; *II*, 51, 396.
- 3. democratisch element (publieke opinie etc.): *I*, 333; *II*, 167, 215, 224, 391.
- 4. dwaling (ongeloof, secularisatie etc.): *I*, 396, 655; *II*, 112, 150, 277, 280, 282, 289, 293, 299, 306, 310, 324, 345, 361, 369, 380, 416, 427, 461, 472, 483, 518.
- 5. God: *I*, 456; *II*, 28, 76, 196, 431.
- 6. hervorming (verbetering): *I*, 482, 622, 649; *II*, 339, 380, 387, 395, 409.
- 7. ministeriële maatregelen: *I*, 531; *II*, 96, 397.
- 8. overheid (wereldlijke en kerkelijke), regering, gezag: *I*, 65, 70, 71, 221, 240, 306, 397, 444, 512, 679, 698; *II*, 11, 20, 52, 66, 159, 181, 190, 215, 222, 281, 289, 302.
- 9. paus: *I*, 433, 467, 477, 679; *II*, 59.
- 10. personen: *I*, 51 (Karel V), 459 (Luther), 550 (Napoleon I); *II*, 455 en 458 en 525 (Groen), 480 (Bismarck), 483 en 485 (Zaalberg).
- 11. protestanten (hervormden, ultragereformeerden): *I*, 711, 712; *II*, 67.
- 12. reactie: *II*, 373, 392, 395.
- 13. revolutie (in theorie en praktijk): *I*, 222, 230, 246, 291, 357, 490, 508, 523-525, 530, 540-547, 563; *II*, 72, 126, 163, 195, 204, 227, 250, 325, 369, 385, 389, 399, 412, 413, 416, 451, 506-511, 529, 532.
- 14. rooms-katholicisme: *I*, 502, 610, 680; *II*, 61, 69, 94, 126, 283.
- 15. soeverein (vorst, koning, volk): *I*, 205, 207, 212, 312, 316, 324, 421-424, 436, 437, 466, 475, 512, 525, 534, 557, 570, 587; *II*, 6, 34, 39, 61, 150, 377.

16. tyrannie (censuur, centralisatie, onderdrukking, vervolging): *I*, 115, 205, 292, 309, 342, 346, 347, 460, 479, 528; *II*, 5, 11, 41, 43, 52, 68, 231, 262, 293, 376, 386.

17. wetten (maatschappelijke, menselijke, natuurlijke, politieke): *I*, 256, 271, 614; *II*, 172, 205, 250, 322, 357, 420, 427, 445-449, 464.
Zie ook mouvement/résistance; oppositie; waarborg tegen anarchie.

verzetten, zich (inhoudelijk verwerkt bij het subst.): *I*, 45-71, 212, 227-257, 309-333, 365, 396, 438, 454-499, 524-587, 649, 679, 698, 712; *II*, 6, 11, 20, 66, 112, 150, 195, 205, 215, 222, 250, 271, 280-299, 304-322, 351, 357, 369-395, 409-427, 445, 446, 483, 485, 506.

verzoekschrift → petitie.

verzoening (zoenoffer): *I*, 61, 63, 64, 98, 358, 363, 454, 459, 714; *II*, 115, 287, 325, 489, 542.

-, de (als christelijk dogma): *I*, 42, 302, 364, 454, 574, 647; *II*, 107, 149, 277, 281, 546.

verzorgingsstaat: *II*, 225.

Vesder (Vesdre): *I*, 201.

Vesoul: *I*, 517.

Vesuvius: *II*, 204.

veto(recht): *I*, 524-526, 534-537, 687; *II*, 227, 232, 233, 375, 387, 388, 391, 393, 449.

Veurne (Furnes): *I*, 164.

Vevey: *I*, 699; *II*, 334.

Villafranca: *II*, 412.

vis inertiae: *II*, 162, 204, 206, 305, 379.

Vlaanderen: *I*, 162, 446, 478, 495, 672; *II*, 4, 11, 18. *Zie ook* Oost-Vlaanderen; taal, Vlaamse; West-Vlaanderen.

Vledder: *I*, 83, 84; - Frederiksoord: *I*, 82-84; - Willemsoord: *I*, 82.

Vlissingen: *I*, 30, 330.

voldoening (als christelijk dogma): *I*, 364, 575, 708; *II*, 59, 105, 115, 517.

volk (natie) (bevolking, incidenteel en alleen indien met adjectief).

-, afgezonderd: *I*, 303.

-, Afrikaans: *II*, 40.

-, Amerikaanse: *I*, 531.

-, Arabisch: *II*, 56.

-, Atheense: *I*, 54, 116, 120.

-, Aziatisch: *I*, 51, 592, 593; *II*, 27, 31, 34, 332, 342.

-, Belgische: *I*, 198, 199, 252, 308, 637; *II*, 497.

-, beschaaft: *I*, 36, 38, 40, 42, 74, 85-137, 420, 468, 509, 581.

-, Brabantse: *I*, 380.

-, christelijk (inclusief christennatie, christenvolk en christelijke bevolking): *I*, 39, 51, 54, 65, 89, 90, 94, 357, 395, 415, 432, 455, 505, 632; *II*, 94, 116, 138, 143, 194, 249, 265, 315, 341, 378, 392, 393, 407, 421, 431, 446, 448, 450, 451, 463, 490.

-, Duitse (Pruisische): *I*, 497, 620, 704; *II*, 213, 216, 234, 237, 270, 357, 365, 370-372, 377-396, 400-403, 410-413, 419, 479, 491, 542.

-, Egyptische: *II*, 33.

-, Engelse: *I*, 112, 440, 487, 500-502, 559, 614; *II*, 69, 132, 158, 160, 162, 164, 168, 250, 361, 375, 386, 413, 414, 479, 551.

-, Europees: *I*, 40, 41, 45, 89-96, 99, 126, 131, 132, 350, 357, 416, 419, 448, 509, 588; *II*, 73, 132, 138, 332, 342, 490, 504.

-, Franse (Frankische): *I*, 69, 74, 101, 109, 114, 131, 317-324, 326, 328, 419-496, 510-565; *II*, 54, 72, 73, 116, 126, 132, 137, 160, 177, 178, 199, 207, 213-217, 228, 232, 233, 350, 363, 386, 405, 406, 449, 490-492.
 -, Gallische: *I*, 421.
 -, geleerd: *I*, 93.
 -, gemene (gewone, lagere, ongeleerde): *I*, 148, 154, 176, 198, 407, 433, 450, 484, 526; *II*, 17, 35, 42, 50, 488. *Zie ook* gemeen; gepeupel.
 -, Geneefs: *II*, 344.
 -, Gentse: *I*, 323.
 -, Germaans → Germaanse stam.
 -, gezamenlijke (gehele): *I*, 209, 211; *II*, 218.
 -, Gods (van God): *I*, 455, 583; *II*, 24, 27, 28, 44, 45, 66, 68, 306, 414.
 -, godsdienstig: *II*, 358.
 -, Griekse: *I*, 35-67, 114, 122, 131, 135, 143; *II*, 34-38, 63.
 -, handeldrijvend: *I*, 40, 86, 107, 113; *II*, 64.
 -, heidens: *I*, 326, 393, 458, 579, 583, 588.
 -, ieder: *I*, 41, 47, 59, 62, 74, 77, 85, 94, 96, 101, 105-114, 118-122, 125, 127, 129, 130, 132, 134-136, 357, 373, 402; *II*, 224, 342, 414, 423.
 -, Ierse: *II*, 479.
 -, inheems: *I*, 421, 573.
 -, Italiaans (in de oudheid): *II*, 39, 43.
 -, Joodse (Israëlitische): *I*, 303, 454-456, 466, 487, 581-584, 587, 594; *II*, 27-32, 44, 49, 106, 383, 414, 423.
 -, militair: *II*, 405.
 -, modern (nieuw): *I*, 128, 131, 135, 143; *II*, 142.
 -, mondig: *I*, 520, 521, 549; *II*, 383.
 -, Nederlandse: *I*, 70, 77, 78, 81, 120, 138, 148-157, 172-177, 186, 208-253, 263, 283, 292-296, 301-309, 333, 356-384, 569, 604-693; *II*, 5-22, 117-145, 204-272, 306, 317, 350, 352, 420-496, 504-511, 520-528, 540, 541, 548, 551, 552, 555.
 -, nomadisch: *I*, 2, 38, 40, 51, 85, 88, 90, 389, 393, 394, 419, 421, 572; *II*, 30, 31, 34, 43, 44, 56, 132.
 -, noords (noordelijk): *I*, 88, 89, 94, 113, 133, 336, 339, 468.
 -, onbeschaafd (barbaars, ruw, woest etc.): *I*, 36, 38, 41, 42, 59, 88, 117, 127, 336, 389, 390, 420, 454, 468, 572, 581; *II*, 43, 44, 56, 63, 173.
 -, onderdrukt (geteisterd): *I*, 71, 230, 517; *II*, 73, 383.
 -, ontaard: *I*, 40, 67, 116, 134, 156; *II*, 54, 343.
 -, oosters: *I*, 51, 55, 390, 392.
 -, oud (antiek): *I*, 76, 82, 101, 143, 393, 402, 410, 565, 594, 595; *II*, 30-34, 41, 42, 138, 142.
 -, overheersend (overmachtig): *I*, 101, 115; *II*, 116.
 -, overwonnen: *I*, 38, 40, 44, 88, 97, 101, 115, 420, 439, 457, 468, 490, 492, 493, 570; *II*, 33, 41, 54, 72.
 -, protestants: *I*, 632, 690; *II*, 138, 141, 142, 444 (bijbellezend). *Zie ook* protestantse bevolking.
 -, Romeinse: *I*, 12, 55, 75, 88, 116, 122, 131, 144, 377, 405, 450, 565, 583; *II*, 39-43, 52.
 -, rooms-katholiek: *I*, 576; *II*, 130. *Zie ook* rooms-katholieke bevolking.
 -, Russische: *I*, 112; *II*, 407.
 -, Schotse: *I*, 502; *II*, 182, 225, 226, 250.
 -, slaven-: *I*, 38.
 -, souverain(e): *I*, 207, 229, 230, 293, 299, 313, 325, 382, 401-410, 452, 508-518, 526-532, 540, 561, 587; *II*, 72, 74, 132, 154, 164, 168, 190, 195, 208, 211, 237, 350, 357, 375, 379-393, 447, 505, 510. *Zie ook* volkssouvereiniteit.

- , Spaanse: *II*, 386.
- , Turkse: *I*, 35, 41, 42, 50, 51, 59, 480; *II*, 63.
- , uitgelezen: *II*, 205.
- , uitverkoren → volk, Joodse.
- , vreemd: *I*, 71, 105, 132.
- , vrij: *II*, 374, 375.
- , wederspanning: *II*, 28.
- , weelderig: *I*, 38.
- , welgezinde (goede): *I*, 207, 208, 229, 242, 308; *II*, 72.
- , wild: *I*, 581.
- , Zeeuwse: *II*, 212.
- , zuidelijk: *I*, 94.
- , Zwolse: *II*, 212.
- , recht(en) van het (c.q. van de ingezetenen) (volksrecht(en)): *I*, 101, 174, 207, 238, 300-305, 319-324, 342, 379-397, 404, 429, 479, 480, 491, 497, 512-543, 622, 637, 673, 681; *II*, 5, 74, 97, 117, 121, 140, 150, 165, 218, 223, 237, 248-250, 315, 358-393, 431, 446-450, 476.
- , algemene: *II*, 397.

Zie ook recht, nationaal; recht(en) van allen; recht(en) van anderen; recht(en) van onderdanen.

- , wezen van het: *I*, 410.

Zie ook staat en volk.

volkbederver: *II*, 190.

volkenrecht: *I*, 60, 61, 68, 69, 87, 99, 104, 105, 126, 286, 303, 365, 408, 520, 560, 563, 564, 566, 585, 586, 678; *II*, 30, 74, 133, 207, 319, 404, 414, 415, 505, 512, 513, 529.

- , algemeen: *I*, 417.
- , Europees: *I*, 95, 98, 212.
- , positief: *I*, 58, 60, 417.
- , revolutionair (nieuw): *I*, 288; *II*, 413, 529.
- , verbindend: *II*, 413.

Zie ook bezit; orde; overeenkomst; verdrag; waarborg.

volkerengemeenschap (familie): *II*, 490, 504.

volkplanting → kolonie.

volksaard → volkskarakter.

volksautoriteiten: *I*, 530.

volksbedrijf: *II*, 138.

volksbeeld: *I*, 127.

volksbelang (landsbelang, nationaal belang): *I*, 81, 102, 115, 154, 156, 175, 214, 228, 238, 244, 313, 400, 444, 445, 515, 562, 609; *II*, 138, 173, 197, 254, 263, 396, 420, 430, 460, 495, 523, 543.

volksbestaan: *I*, 114, 297; *II*, 138, 249, 389.

volksbeweging (nationale beweging): *I*, 552; *II*, 72, 400, 401, 431.

volksbewustzijn (nationaal bewustzijn): *II*, 367, 368, 381, 398.

volksdeugd: *I*, 373; *II*, 113.

volksdriften: *I*, 208, 519; *II*, 215, 250.

volkseenheid (nationale eenheid): *I*, 408, 611, 620; *II*, 34, 117, 162, 171, 187, 188, 211, 212, 219, 224, 237, 374, 379, 411, 412, 422.

volkseer (volksroem): *I*, 105, 114-116, 151; *II*, 204, 411. 412. *Zie ook* vaderlandse eer.

volkseigenaardigheid → volkskarakter.

volksfamilie: *II*, 137.
 volksgeest (volkszin, nationale geest/zin): *I*, 39, 62, 132, 156, 248, 271, 297, 313, 337, 528, 649, 650; *II*, 35, 42, 138, 140, 162, 212, 397-399, 401, 427, 432, 504, 508, 512. *Zie ook* publieke geest.
 volksgeloof: *I*, 456, 575, 579; *II*, 30, 36, 113, 211.
 volksgeluk: *I*, 119, 229, 518; *II*, 33, 44, 294.
 volksgeschiedenis (volkshistorie): *I*, 139, 156, 297, 326, 372, 579; *II*, 188, 249-251, 271, 366, 372, 389, 423, 445, 463, 502, 505. *Zie ook* geschiedenis, nationale resp. vaderlandse; Nederland, geschiedenis van.
 volksgevoel: *I*, 118.
 volksgeweld: *I*, 36; *II*, 414.
 volksgezag → democratie.
 volksgodsdienst: *II*, 37, 177, 178, 220. *Zie ook* godsdienst, nationale.
 volksgunst: *I*, 381; *II*, 382.
 volksinvloed (nationale invloed): *I*, 94, 209, 409, 543; *II*, 161, 216, 218, 236, 248, 371, 395, 510.
 volkskarakter (land-, volksaard, volkseigenaardigheid, volkswezen etc.): *I*, 37-41, 53, 88, 91, 113-139, 148, 149, 156, 213, 222, 301, 310, 365, 373, 378, 410, 411, 518, 519, 548, 608; *II*, 117, 138, 142, 153, 163-168, 188, 304, 372, 389, 436, 443, 504-510. *Zie ook* nationaliteit.
 volkskennis: *I*, 128.
 volkskeuze: *I*, 296, 302, 466, 488, 493, 494, 496, 542. *Zie ook* kiesrecht.
 volksklasse: *I*, 358, 441, 444, 616; *II*, 31, 42, 75.
 volkskracht: *I*, 230; *II*, 228, 426.
 volksleven: *I*, 297; *II*, 131, 136, 138, 139, 153, 159, 164, 218, 364, 484.
 volksmacht (democratische macht): *I*, 378, 467, 482, 503, 518, 522, 536, 538, 543, 550, 587; *II*, 35, 110, 357, 394.
 (volks)menigte (massa, multitudo, turba etc.): *I*, 102, 206-211, 227, 293, 296, 399, 409, 419, 479, 513, 518, 523, 554, 595; *II*, 42, 126, 160, 198, 267, 371.
 -, barbaren-: *I*, 89.
 -, heilbegerige: *I*, 393.
 -, karakterloze: *I*, 620.
 -, ongelovige: *I*, 650; *II*, 333, 413.
 -, ongeordende (ordeloze): *I*, 468, 518.
 -, onkundige (dwaze, onervaren, verleidbare): *I*, 103, 175, 209, 223; *II*, 198, 446, 453.
 -, opgeruide: *I*, 105. *Zie ook* volksophitsing.
 -, ruwe (woeste): *I*, 665; *II*, 383.
 - als 'atomistische massa' der (verzamelde) individuen: *I*, 293, 481, 518, 532, 535, 544; *II*, 212, 227, 237.
 - i.t.t. volk: *I*, 115, 408, 411 (turba), 468, 512, 620, 650; *II*, 212, 213, 215.
 - i.t.t. volksvertegenwoordiging: *I*, 173-175; *II*, 156, 372, 446.
 volksmening (nationale mening): *I*, 228, 231.
 volksmenner → demagogie.
 volksonderwijs: *I*, 358, 616, 657; *II*, 120, 144, 177.
 volksontwikkeling (volksverbetering, volksveredeling): *I*, 125, 153, 154, 156, 230, 354, 395, 400; *II*, 66, 163, 168.
 volksophitsing (opruiming etc.): *I*, 49, 105, 176, 209, 219, 222, 254, 271, 274, 307; *II*, 126, 250, 376.
 volksopstand: *II*, 413.
 volksopvoeding: *I*, 637, 647; *II*, 185, 248, 254, 257, 378, 463, 545.
 -, christelijke: *II*, 112, 248, 251, 433, 446-448.
 volksorgaan: *I*, 507, 529; *II*, 219, 443.

volksovermacht: *I*, 211; *II*, 386.
 volksovermoed: *I*, 205-208, 212, 406; *II*, 36, 66.
 volkspartij: *I*, 527, 535, 536.
 volksramp: *II*, 150, 263.
 volksrecht(en) → recht(en) van het volk.
 volksregering → democratie.
 volksschool → school sub A.
 volkssouvereiniteit (volksoppermacht): *I*, 241-243, 253, 292-300, 317, 349, 377, 402, 405, 467, 498-562, 680; *II*, 71, 74, 160, 189, 190, 200-202, 211, 221, 232, 233, 237, 249, 344, 365-387, 391, 400, 405, 500, 505, 510, 529. *Zie ook* volk, soeverein(e).
 -, actuele: *II*, 208.
 -, algemene: *I*, 291, 309, 410, 588; *II*, 375.
 -, alvermogende: *II*, 452.
 -, gedelegeerde: *I*, 242; *II*, 500.
 -, onvoorwaardelijke: *II*, 357.
 -, theoretische: *II*, 207.
 -, zogenaamde: *I*, 304.
 volksstem: *I*, 305, 502.
 volkssympathie: *II*, 263.
 volkstribuun → tribunus plebis.
 volksverdorvenheid: *II*, 131.
 volksvergadering (nationale vergadering): *I*, 36, 54, 274, 320, 321, 325, 328, 357, 378, 408, 422, 423, 433, 450, 466, 469, 471, 472, 488, 493, 496, 498, 500, 511, 532, 594; *II*, 42, 234, 268. *Zie ook* Nationale Vergadering.
 volksverhuizing: *I*, 51, 85, 91; *II*, 53, 57.
 volksverkiezingen → kiesrecht. *Zie ook* volkskeuze.
 volksverlichting: *II*, 66, 113.
 volksvertegenwoordiger (individueel en collectief): *I*, 174, 175, 209, 239, 291, 299, 312, 321, 325, 382, 406, 529, 532, 541, 554, 562, 684; *II*, 3, 5, 72, 137, 231, 238, 378, 435, 437, 444, 461, 510. *Zie ook* vertegenwoordiger.
 -, koning als: *I*, 452, 471, 500, 507, 508, 535.
 volksvertegenwoordiging (nationale): *I*, 110, 206, 319, 321, 326, 437, 487, 489, 495, 529, 536, 552, 621; *II*, 156, 162, 168, 214, 216, 219, 234, 250, 372, 374, 375, 386-388, 391, 393, 394.
 -, alvermogende: *II*, 237.
 -, fictieve (valse); *II*, 167, 200, 233, 237.
 -, liberale: *II*, 224.
 -, Nederlandse: *I*, 211, 224-226, 293, 296, 304, 305, 333, 386, 609; *II*, 190, 224, 352, 436, 439, 443, 445, 447, 496. *Zie ook* Staten-Generaal in (de) Nederland(en).
 -, revolutionaire: *II*, 237.
 -, wettelijke: *II*, 445.
 -, wettige: *II*, 137, 443.
Zie ook vertegenwoordiging.
 volksverwantschap: *II*, 35.
 volksvrijheden (nationale, publieke vrijheden, - des lands): *I*, 174, 205, 215, 229, 231, 246, 305, 318, 323, 379, 383, 425, 430, 440, 442, 444, 474, 493, 503; *II*, 5, 74, 215, 233, 237, 357, 506.
 -, wezenlijke: *I*, 81, 255, 292, 319, 328, 379, 402, 405, 429, 470, 510.
 volksvrijheid: *I*, 384; *II*, 6, 43, 359, 395, 413, 524.

volkswege, van: *II*, 363.

volkswezen → volkskarakter.

volkswil (nationale, publieke wil): *I*, 241, 382, 449, 507, 525, 531, 544; *II*, 137, 156, 158, 160, 166, 190, 195, 204, 365, 367, 377, 379, 380, 386-389, 397, 404, 413, 414, 528.

-, fictieve: *II*, 200.

-, tijdelijke (wisselende): *II*, 233, 405.

volkswoede: *II*, 356.

volkswijsheid: *II*, 110.

volkszaak: *II*, 248, 249, 251, 449.

volkszede: *I*, 118, 395; *II*, 75, 186.

volkszin → volksgeest.

volmaakbaarheid (perfectibiliteit): *I*, 137, 217, 226, 372, 455, 581, 582; *II*, 71.

volmaaktheid (volkomenheid): *I*, 16, 74, 75, 77, 118, 129, 130, 132, 144, 506, 607; *II*, 36, 42.

-, christelijke (c.q. van het christendom): *I*, 581, 590.

-, denkbeeldige: *I*, 95, 111, 125, 222.

-, menselijke: *I*, 37, 500, 530, 581; *II*, 36, 312, 428.

-, politieke: *I*, 397, 498, 501, 526, 530, 537.

Zie ook regering; staat; systeem.

volmaking (zelfvolmaking): *I*, 111, 125, 156, 157, 301, 358, 359, 400, 410, 411, 454, 455, 499, 538, 627; *II*, 44, 75, 115, 164, 357, 422.

Volsci: *II*, 39.

Voorburg: *I*, 10, 18, 27; - Coepel: *I*, 27; - Essensteyn: *I*, 18; - Hoekenburg: *I*, 16, 27; - Hofwijck: *I*, 138; - Loolaan: *I*, 10; - Vreugd en Rust: *I*, 10, 26-28, 30, 31, 84; - Wij(c)ker(s)brug: *I*, 10, 27.

Voorhout (- Berg en Dal): *I*, 20.

vooringenomenheid: *I*, 76, 122, 145, 150, 206, 222, 234, 343, 368, 485, 488, 490, 492, 504, 619; *II*, 80, 104, 135, 153, 181, 184, 192, 254, 311, 317, 331, 337, 344, 354, 450, 457, 527, 536, 540.

-, politieke: *I*, 491.

Zie ook systeemzucht.

vooordeel: *I*, 4, 6, 92, 119, 148, 154, 216, 227, 241, 304, 324, 349, 366-384, 445, 457, 509, 519, 521, 556-591, 600, 606, 618, 658-686; *II*, 71, 96, 120-171, 236-251, 306, 311, 352, 359, 376, 453-464, 522.

-, nationaal: *I*, 113, 118.

-, persoonlijk: *II*, 523.

-, plaatselijk: *I*, 264.

-, revolutionair: *II*, 233.

voorrecht → privilege.

Voorschoten (- Duivenvoorde): *I*, 18.

voorspelling → profetie.

Voorthuizen: *I*, 79.

vooruitgang (voortgang, (be)vordering): *I*, 40, 75, 110, 135, 152-155, 207, 223, 230, 295, 320, 321, 361, 370, 411, 419-437, 491, 518-579, 613, 621, 633; *II*, 69, 162, 273-284, 304, 309, 323, 339, 361-367, 416, 458, 461, 480, 488, 508. *Zie ook* vrijheid en vooruitgang.

-, algemene: *I*, 148.

-, behoudende: *I*, 243; *II*, 157, 205, 206, 213, 270, 292, 294, 385, 525, 528.

-, constitutionele: *I*, 173, 445, 568; *II*, 520.

-, culturele: *I*, 140, 453; *II*, 30, 75, 541.

-, financieel-economische: *I*, 162, 379; *II*, 4.

- , Franse: *II*, 408.
- , maatschappelijke: *II*, 205.
- , revolutionaire: *I*, 230, 304, 523, 528, 529, 546, 549, 561; *II*, 155, 163, 195, 201-206, 267, 273, 371, 381, 385, 523.
- , verborgen; *I*, 582.
- , wezenlijke: *I*, 582; *II*, 306, 350, 460.
- , zogenaamde: *II*, 397.
- van het christendom: *I*, 349, 454.
- van de eeuw: *I*, 363, 582; *II*, 361.
- van het koningschap: *I*, 211, 430, 568. *Zie ook* verval van de koninklijke macht.
- van het koninkrijk der hemelen: *I*, 366, 557, 588, 634; *II*, 296, 297, 345.
- van de mensheid: *I*, 137, 360, 582; *II*, 210.
- van het ongelooft: *I*, 518, 577, 581; *II*, 288, 300.
- van het rooms-katholicisme: *I*, 638, 693.
- van het verderf (naar de afgrond, ten kwade etc.): *I*, 457, 458, 461, 464, 581, 582; *II*, 70, 71, 163, 396, 398.
- van de wetenschap: *I*, 124, 143, 538, 574, 582, 665; *II*, 140, 301, 356, 460.

Zie ook systeem, progressief.

voorvader (inclusief voorouder): *I*, 73, 119, 156, 377; *II*, 13, 92.

- , Engelse: *II*, 159, 162, 361.
- , Europese: *I*, 50, 462, 582; *II*, 327.
- , Franse: *I*, 447, 517; *II*, 178, 215, 363.
- , Griekse: *I*, 35, 36, 47, 64, 67, 120; *II*, 38.
- , joodse: *I*, 456; *II*, 28, 46, 49, 184.
- , Nederlandse: *I*, 47, 54, 78, 80, 107, 120, 156, 157, 294, 301, 357, 361, 686, 701; *II*, 114, 136, 138, 140, 148, 156, 173, 186, 262, 278, 285, 288, 522, 530.
- van de Oranjevorsten: *I*, 668; *II*, 446, 507.
- , protestantse: *II*, 186.

voorzienigheid: *I*, 56, 62, 67, 72, 93, 137, 333, 350, 372, 461, 507, 581; *II*, 108, 142, 160, 199, 217, 246, 368, 371, 387, 396, 500.

vorst: *I*, 42-64, 89, 102, 105, 225-230, 287-300, 342, 344, 373, 380, 391-409, 451-487, 500-531, 580, 590, 672-691; *II*, 11, 18, 31, 41, 43, 66, 71, 126-136, 154, 202-235, 262, 372-374, 394, 415, 500, 522.

- , afgodisch: *II*, 414.
- , antirevolutionair: *I*, 525.
- , Aziatisch: *I*, 593; *II*, 27, 28.
- , Belgisch: *I*, 676.
- , Bourgondisch: *I*, 342.
- , constitutioneel: *I*, 686; *II*, 377, 379.
- , Deens: *II*, 68.
- , Duits: *I*, 672, 678, 704; *II*, 10, 67, 73, 126, 211, 213, 217, 262, 370, 373, 375, 383, 400-403, 410, 413.
- , Egyptisch: *II*, 41.
- , Engels: *I*, 500-502, 525; *II*, 69.
- , Europees: *I*, 59-62, 91-95, 99-103, 125, 205-207, 241, 298, 350, 406, 407, 413, 450, 482, 497, 498, 529, 618; *II*, 3, 57-62, 65, 72, 404, 412.
- , Frans (Frankisch): *I*, 42, 312, 322, 323, 423, 472-475, 493-495, 510-517, 525, 526, 711; *II*, 61, 68, 74, 189, 199, 215.
- , geestelijk: *I*, 693.

- , Grieks: *II*, 39.
- , Israëlitisch: *II*, 49.
- , Italiaans: *II*, 412.
- , liberaal (vrijzinnig): *II*, 229, 236, 508.
- , natuurlijk: *I*, 385; *II*, 18.
- , Nederlands: *I*, 152, 208-221, 279, 283, 293-296, 302, 360, 374, 379, 385, 621, 635, 668-694; *II*, 4, 5, 14, 87-89, 103, 136, 140, 230, 233, 496, 507-510.
- , noords: *I*, 336.
- , Oostenrijks: *I*, 99, 342; *II*, 63, 69, 412.
- , oosters: *I*, 86.
- , Perzisch: *II*, 34.
- , protestants (gereformeerd, hervormd): *I*, 672, 673, 686, 687, 690, 691, 694, 695; *II*, 8, 88, 262.
- , Romeins: *II*, 52.
- , rooms-katholiek: *I*, 673, 686, 695; *II*, 130.
- , soeverein: *I*, 293-295, 305, 313, 386, 407, 475, 685; *II*, 87, 89, 232, 233, 235, 375, 379, 496.
- , Spaans: *II*, 68.
- , Vrede-: *II*, 45-47.
- , vreemd: *I*, 294.
- , wereldlijk: *I*, 693; *II*, 130.
- , wettig: *I*, 330; *II*, 189, 216, 412.
- , zelfstandig (wezenlijk): *I*, 403, 513; *II*, 377.
- , Zweeds: *II*, 68.
- Zie ook* christenvorst.
- vorstelijk: *I*, 41, 393, 403, 672; *II*, 19, 56, 370, 391, 494, 507, 509.
- element: *I*, 373.
- geslacht ((stam)huis, vorstenhuis) → dynastie.
- willekeur → vorstenwillekeur.
- Zie ook* despotisme; deugd; domein, koninklijk; eigenbelang; gezag; inkomsten; leger; macht; overheid; overmacht; overmoed; privilege; recht; regering; soeveriniteit; staat, monarchale; tyrannie; usurpatie; verantwoordelijkheid; wil; wijsheid.
- vorstendom (prinsdom): *I*, 48, 401-403, 439, 445, 497, 565, 568, 590; *II*, 5, 10, 61, 68, 232, 331.
- vorstendwingelandij: *I*, 205-208.
- vorstenverbond: *I*, 92.
- vorstenwillekeur: *I*, 100, 205; *II*, 211, 394, 395. *Zie ook* willekeur.
- vorstin: *I*, 61, 116; *II*, 143.
- vrede: *I*, 16, 44-61, 98, 101, 105, 246, 283, 296, 357, 398, 405, 462, 484, 492, 527-545, 563-569, 588, 644, 673-686; *II*, 39-47, 63-76, 126, 141, 188, 190, 222, 228, 267, 356, 402-408, 449, 462, 477, 543.
- van Kallias (448 v. Chr.): *II*, 36.
- tussen Rome en Carthago (241 v. Chr.): *II*, 40.
- , godsdienst- van Augsburg (1555): *II*, 68.
- van (Le) Cateau-Cambrésis (1559): *II*, 68.
- tussen de Nederlanden en Spanje (16e E.): *I*, 385; *II*, 11, 14, 16.
- , godsdienst- (1578): *II*, 17.
- van Munster/Westfalen (1648): *I*, 95, 285, 288, 462; *II*, 69.
- van de Pyreneeën (1659): *II*, 69.
- van Nijmegen (1678): *I*, 286.

- van Utrecht (1713): *I*, 95, 286, 287; *II*, 70.
- , Tweede - van Aken (1748): *I*, 287.
- van Campoformio (1797): *II*, 73.
- van Tilsit (1807): *I*, 47.
- van Boekarest (1812): *I*, 58, 64.
- , Eerste - van Parijs (1814): *II*, 215.
- tussen Nederland en België (1830-1839): *I*, 314, 315, 329-333; *II*, 500, 514.
- van Villafranca (1859): *II*, 412.
- , christelijke (eeuwige, goddelijke, zielevrede): *II*, 24, 45, 47, 48, 51, 55, 64, 66, 106, 141, 356, 404.
- , Europese: *I*, 64, 314; *II*, 199, 215, 408, 411, 492.
- , kerkelijke: *I*, 363; *II*, 277, 279, 283, 287, 293, 300, 302, 313.
- Zie ook* Gent, Pacificatie van; godsdienstvrede; orde en vrede; recht van oorlog en vrede.
- vreedzaam (vredelievend, irenisch): *I*, 104, 320, 421, 437, 448, 570, 573, 680, 711; *II*, 52, 223, 241, 392, 407, 456, 490, 491.
- vreemd: *Zie* gezag; godheid; leer; leger; macht; model; staat; volk; vorst.
- vrienden, christelijke: *II*, 265, 297, 315, 324, 339, 343, 420, 421, 429, 430, 448, 451, 455, 456, 460, 464, 514.
- , rooms-katholieke: *II*, 480.
- Vrienden der waarheid: *II*, 471.
- vroomheid: *I*, 116, 339, 351-362, 395, 424-437, 446, 464, 476, 505, 517, 522, 540, 607, 674, 696, 706, 712; *II*, 55-62, 176-186, 203, 226, 277, 285, 297-302, 331, 345, 355, 368, 534, 546. *Zie ook* godsvrucht.
- , wezen der: *II*, 44.
- vrouw: *I*, 28, 36, 41, 67, 80, 90, 98, 113, 121, 197, 199, 390-394, 402, 520, 524, 540, 546, 559, 592, 594; *II*, 5, 23, 27, 54, 60, 65, 72, 179, 222, 330, 540.
- , rechten van de: *I*, 392, 394.
- vrij: *Zie* constitutie; regering; republiek; staat; volk.
- vrijdenkerij (vrijgeesterij): *II*, 134, 428. *Zie ook* esprits forts.
- vrijheden: *I*, 298, 316, 324, 325, 407, 415, 423, 435, 438, 440, 442, 501, 560, 568-570, 591, 634, 678; *II*, 2, 20, 163, 164, 178, 196, 212, 215, 340, 375, 399, 466.
- , algemene: *I*, 411.
- , alle: *I*, 320-324, 326, 328, 441, 450, 503; *II*, 2, 327.
- , burgerlijke: *I*, 404, 445, 492; *II*, 218, 269.
- , constitutionele (grondwettige): *II*, 112, 444.
- , gemeentelijke (stedelijke): *I*, 429, 480, 514; *II*, 2, 61, 216, 228, 233, 350.
- , individuele: *I*, 440, 491; *II*, 233, 357.
- , kerkelijke: *I*, 438, 516, 669, 689, 695; *II*, 87, 88.
- , nationale → volksvrijheden.
- , nieuwe: *II*, 2, 399.
- , onbeperkte: *II*, 339.
- , oude: *II*, 2.
- , politieke: *I*, 442, 502; *II*, 496.
- , provinciale: *I*, 420; *II*, 228, 233, 349, 350.
- , publieke → volksvrijheden.
- , ware (wezenlijke): *I*, 246, 308, 312, 313, 446.
- Zie ook* rechten en vrijheden.
- vrijheid: *I*, 49, 53, 228, 292, 296, 309, 321, 324, 357, 404, 424, 481, 491, 516, 549, 559-564, 575, 591, 628, 630, 682; *II*, 36, 43, 66, 110, 118, 180, 206, 220-236, 270, 323, 378, 380.

- , abstracte: *II*, 414.
- , academische (van studie): *I*, 147-157; *II*, 526.
- , algemene (universele): *I*, 361, 490.
- , aloude: (Nederlandse) *I*, 294; (Romeinse) 497.
- , behoorlijke (betamelijke, redelijke): *I*, 52, 109, 177, 229, 263, 641; *II*, 151, 189.
- , beloofde: *II*, 41, 204, 233, 340, 341.
- , beperkte (geringe): *II*, 454, 467.
- , burgerlijke: *I*, 95, 407, 698; *II*, 173, 230, 231, 268, 414.
- , christelijke (aan het christendom te danken, uit God): *I*, 303, 305, 372, 577, 707; *II*, 224, 267, 273, 294, 337, 417-420, 521.
- , collectieve: *II*, 211.
- , constitutionele (grondwettige): *I*, 49, 52, 672; *II*, 401.
- , denkbeeldige (gewaande, ijdele etc.): *I*, 303, 426; *II*, 168, 215, 224, 414.
- , evangelische: *II*, 70, 322, 339, 454.
- , evenwichtige: *II*, 362.
- , Franse → vrijheid, revolutionaire.
- , gelijke: *II*, 222.
- , gemeentelijke (plaatselijke): *I*, 420; *II*, 227-229.
- , gewaarborgde (waarborg der -): *II*, 125, 135, 210, 224, 233, 323, 349, 376, 392, 442, 448. *Zie ook* waarborg tegen willekeur.
- , godsdienstige: algemeen → godsdienstvrijheid; vrijheid van belijdenis: *II*, 392; - van evangelisatie: *II*, 472; - tot kerkstichting: *II*, 173; - van prediking: *II*, 116, 149.
- , Griekse: *II*, 36.
- , iedere: *I*, 380, 510; *II*, 103.
- , individuele (persoonlijke etc.): *I*, 75, 80, 81, 92, 116, 211, 277, 401, 493, 514, 539, 615; *II*, 185, 211, 224, 225, 267, 268, 342, 375, 392, 419, 420, 453, 468, 469.
- , meer(dere) (ruimere): *I*, 49, 156, 393, 597, 614, 618, 619, 635, 642, 653, 655, 709; *II*, 112, 118, 315, 498.
- , meeste: *I*, 394.
- , menselijke (eigen): *I*, 303; *II*, 205, 207, 267.
- , 'nationale' (van landen (exclusief Nederland), werelddelen): vrijheid van Duitsland: *II*, 389, 400, 408, 528; - van Europa: *I*, 105, 288; - van Griekenland: *I*, 47, 87; *II*, 41; - van Groot-Britannië: *II*, 156, 167, 361, 414; - van Italië: *II*, 411; - van de Ver. Staten van Amerika: *I*, 531.
- , Nederlandse: *I*, 149, 294, 301, 345, 634; *II*, 11, 87, 229, 294, 326, 327.
- , onbeperkte (onvoorwaardelijke etc.): *I*, 180, 240, 255, 560, 567, 596, 640-643, 659; *II*, 104, 118, 120, 308, 313, 317, 323, 324, 337, 339, 464, 467, 472.
- , ondefinieerbare (vage): *I*, 361, 591; *II*, 212, 323, 506.
- , ongebonden (oproerige, teugelloze etc.): *I*, 37, 222, 468; *II*, 36.
- , onverantwoordelijke: *I*, 227.
- , overmatige (overgrote): *I*, 627; *II*, 180.
- , politieke (staatkundige): *I*, 50, 51, 378, 406-408, 482; *II*, 9, 219, 268, 326, 340, 381, 411.
- , provinciale (gewestelijke): *II*, 228, 229, 349.
- , revolutionaire (Franse): *I*, 219, 304, 490, 508, 527, 528, 530, 532, 536, 541, 552, 561; *II*, 110, 152, 161, 164, 168, 204, 211, 226, 322, 335, 339, 384. *Zie ook* gelijkheid, 'revolutionaire'.
- , theologische: *II*, 300.
- , (ultra)liberale: *I*, 81, 320, 611.
- , valse: *I*, 308, 548, 554, 615, 635; *II*, 206, 335, 359, 371, 414, 528.

- , veel (ruime): *I*, 478, 482, 570, 612, 682; *II*, 88, 118, 204, 222, 371.
- , verantwoordelijke: *I*, 254; *II*, 66.
- , volkomen (volledige): *I*, 114, 229, 240, 243, 251, 252, 261, 295, 369, 467, 593, 602, 611, 629, 660; *II*, 118, 378, 419, 421, 452.
- , ware (echte, wezenlijke etc.): *I*, 243, 254, 323, 328, 395, 480, 499; *II*, 66, 74, 75, 156, 173, 180, 181, 217, 228, 371, 411, 414, 448, 506, 523.
- , wederzijdse: *II*, 284, 373.
- , zedelijke (tot plichtbetrachting): *I*, 394; *II*, 140, 268.
- , zogenaamde (inclusief in naam der -, dat alleen in *II*, 506 en 528 geen negatieve betekenis heeft): *I*, 215, 357, 519, 530, 549, 562; *II*, 44, 72, 86, 212, 293, 356, 392.
- , wezen der: *I*, 64, 530.
- en evangelie (christendom): *I*, 690, 693; *II*, 171, 329, 454.
- en gehoorzaamheid: *I*, 560, 578.
- en gelijkheid → gelijkheid, 'revolutionaire' resp. volkomen.
- en gezag → gezag en vrijheid.
- en godsdienst (geloof, godsvrucht): *I*, 34, 35; *II*, 70, 136, 170, 217, 327, 339.
- en orde → orde en vrijheid.
- en recht(en) (billijkheid): *I*, 379 (recht op vrijheid), 458, 465, 553, 557, 570, 670; *II*, 36, 180 (recht op vrijheid), 185, 216, 218, 300, 322 (recht op vrijheid), 372, 385, 390, 392, 408.
- en verdraagzaamheid: *II*, 110, 121.
- en vooruitgang (ontwikkeling): *II*, 324, 356, 364, 385, 399, 515, 528.
- en welvaart: *I*, 293, 510, 531; *II*, 156, 194.
- van (voor) allen: *I*, 116, 514, 623, 631; *II*, 130, 137, 216, 472, 508.
- van anderen: *II*, 110, 172.
- van (voor) de kerk (gemeente): *I*, 362, 618, 670; *II*, 128, 283, 293, 295, 300, 424, 426, 428, 429, 451, 455, 464, 514, 518. *Zie ook* vrijheden, kerkelijke.
- in/buiten de kerk: *I*, 663, 709; *II*, 284, 294, 295, 300 (buiten), 313, 317, 380, 466, 472.
- van de ouders: *I*, 634, 659; *II*, 118.
- van beraadslagen: *II*, 145.
- van beweging: *I*, 392.
- van denken (geest, gevoelens): *I*, 42, 109, 295, 547; *II*, 267. *Zie ook* meningsvrijheid.
- van drukpers: *I*, 62, 110, 159, 161, 167, 169, 174-180, 206, 215, 223, 227, 244, 249-255, 296, 312, 407, 482; *II*, 180, 200, 206, 213, 216, 224, 322, 371, 375, 376, 399, 497, 514.
- van geweten: *I*, 94, 395, 416, 459, 560, 565, 576, 643, 644, 671, 691; *II*, 116, 121, 168, 172, 174, 181, 184, 216-218, 226, 245, 249, 259, 273, 300, 304, 322, 344, 359, 405, 432, 446, 526.
- van godsdienst → godsdienstvrijheid.
- van godsdienstoefening: *I*, 61, 689, 693, 698; *II*, 322, 392, 514.
- van handeling: *I*, 432; *II*, 145.
- van klagen: *I*, 671.
- tot onderdrukking (dwang etc.): *I*, 323, 514; *II*, 110, 185, 224, 323.
- van onderwijs: *I*, 148, 159, 166, 171-179, 220, 221, 235, 239-252, 298, 362, 376, 407, 596-682, 702; *II*, 101-120, 151, 152, 156, 165, 170-191, 213, 225, 226, 255, 257, 273, 322, 393, 421-454, 514-516, 519, 520, 526.
- van onderzoek: *I*, 149, 155, 348, 349, 457-461, 519, 560, 567, 576; *II*, 9, 288, 300.
- van scheepvaart: *I*, 334.
- van schoolkeuze: *II*, 118.

- van spreken (en schrijven): *I*, 435, 481, 517; *II*, 224, 399? (tribune), 435.
- van vereniging (associatie): *I*, 681; *II*, 213, 273, 322, 392, 453. *Zie ook* recht van vereniging.
- Zie ook* handelsvrijheid; hoorvrijheid; leervrijheid; meningsvrijheid; misbruik van -; partij der -; recht (vrijheid) van schoolstichting; volksvrijheid.
- vrijheidsbeginsel: *I*, 230; *II*, 551.
- vrijheidsbegrip: *I*, 296, 490; *II*, 273, 372.
- vrijheidsleer: *II*, 73, 359.
- vrijheidsliefde (-beweging, -geest, -zin, -zucht): *I*, 40-49, 215, 242, 294, 313, 378, 394, 492, 517, 533, 545, 561, 615, 680; *II*, 2, 22, 31, 36, 110, 138, 162, 170-184, 205, 234, 326-362, 371, 380, 389, 443, 447, 506, 508, 529.
- vrijheidsprogram: *II*, 411.
- vrijmaking → emancipatie.
- vrijzinnigheid: *I*, 659; *II*, 154, 161, 210, 249, 252, 320, 355, 372, 376, 380-399, 431, 439, 446-448, 454, 458, 502, 508, 510, 515, 545. *Zie ook* liberaal; liberalisme.

W

- Waals: *Zie* gemeente; gezindheid sub B10; kerk; predikant(en); provincie.
- Waalse commissie: *II*, 79, 80, 84, 89, 93-95, 148, 149.
- waarborg (garantie, vrijwaring): *I*, 129-149, 216-227, 266, 280, 309, 310, 337, 383, 429, 430, 446, 479, 519, 568, 611, 643, 654, 678, 685, 713; *II*, 4, 111, 124, 166, 171, 190, 228, 237, 242, 284-304, 322, 358, 377, 474, 553.
- , algemene: *I*, 411.
- , bedriegelijke (vermeende, voorbijgaande): *I*, 51, 208, 234.
- , constitutionele (grondwettelijke): *I*, 283, 325, 369, 406, 411, 440, 442, 507, 512, 513, 562, 689; *II*, 81-96, 143, 144, 151-155, 163, 166, 204, 211, 378, 386, 391, 439, 443, 493, 524.
- , genoegzame (afdoende, behoorlijke): *I*, 235, 237, 244, 263, 266, 292, 430, 638, 645, 652, 685, 691; *II*, 146, 245, 283, 349, 376, 553.
- , goddelijke: *I*, 557; *II*, 246.
- , godsdienstige: *I*, 400, 415, 578, 587, 682; *II*, 127, 143, 282, 283, 311, 323, 395, 442.
- , kerkelijke: *I*, 363, 613, 647; *II*, 109, 146, 149, 190, 223, 225, 245, 280-284, 472.
- , onderwijskundige: *I*, 235, 601-660; *II*, 111, 117, 120, 151-153, 178, 189, 440, 515. *Zie ook* waarborg, wettelijke.
- , onveranderlijke: *I*, 107.
- , veilige (enige, volledige, zekere etc.): *I*, 115, 122, 135, 144, 224, 399, 513, 645.
- , volkenrechtelijke (m.b.t. de buitenlandse politiek): *I*, 51, 61, 99, 285-288, 329, 333; *II*, 267, 406, 410, 415.
- , wettelijke: *I*, 75, 81, 170, 234, 237, 239, 244, 255-257, 263, 614, 652; *II*, 189, 414, 542.
- , wezenlijke: *II*, 386.
- , zwakke (ongenoegzame): *I*, 234, 239, 400, 626, 636; *II*, 127.
- tegen anarchie, revolutie, verzet: *I*, 421, 424, 578; *II*, 196, 228, 386.
- tegen de rooms-katholieke kerk (de paus): *I*, 672, 681, 688; *II*, 111, 152.
- tegen willekeur (gezag, macht): *I*, 211, 231, 250, 292, 295, 325, 369, 399-407, 415, 440, 442, 507, 512, 513, 524, 527, 562, 570, 587, 591, 600; *II*, 211-215, 230, 269, 374, 399. *Zie ook* vrijheid, gewaarborgde.
- waarborgen (vrijwaren): *I*, 60, 205, 250, 295, 369, 407, 421, 424, 503, 600, 608, 669, 689; *II*, 82, 83, 96, 151, 171, 223, 224, 233, 323, 340, 357, 374, 392, 413-418, 448, 472, 538.
- waarheid: *I*, 1-8, 73, 77, 106, 139-144, 227, 302-308, 348-367, 384, 396, 406-414, 445-469, 495, 496, 519-521, 538, 560-567, 579-591, 607, 646; *II*, 27, 75, 112, 126-170, 195, 212-293, 305-384, 422, 461, 496.

- , abstracte: *I*, 359.
- , afgeleide (secundaire): *I*, 574, 603; *II*, 183, 288, 296.
- , algemene: *I*, 411, 465, 566, 601, 603; *II*, 107, 125.
- , betrekkelijke: *I*, 561; *II*, 221.
- , betwiste → waarheid, miskende.
- , bijbel(se) (schriftuurlijke): *I*, 350, 601, 647; *II*, 8, 9, 59, 75, 76, 127, 304, 462.
- , centrale → waarheid, fundamentele.
- , christelijke: *I*, 349, 358-372, 454, 462, 463, 519, 575, 576, 583, 607, 636, 696, 702; *II*, 9, 47-67, 91, 105, 106, 165, 175-194, 220-226, 252, 275-303, 334, 345, 355, 380, 416, 468, 469, 502. *Zie ook* bijbelteksten/Joh. 14,6 en 16,13.
- , christelijk-historische: *II*, 205.
- , conventionele: *I*, 585.
- , eenvoudige: *I*, 465, 526, 573, 603, 642; *II*, 127, 209, 381.
- , eerste (primaire): *I*, 573, 574.
- , eeuwige (onveranderlijke); *I*, 364, 461; *II*, 288, 294, 345, 357, 370, 408, 416, 417.
- , erkende (algemeen aangenomen) → waarheid, gemeenschappelijke.
- , evangelische (evangelie-): *I*, 44, 350, 364, 459, 577, 603, 604, 648, 658, 690; *II*, 8, 9, 47, 55, 64, 65, 68, 75, 76, 134, 148, 222, 280, 301, 307, 326, 369.
- , fundamentele (centrale, grote, hoofd-, wezenlijke etc.): *I*, 124, 212, 326, 350-373, 397, 441, 459, 465, 492-512, 560, 577, 603-622, 658, 680, 699; *II*, 66, 76, 113, 138-148, 182, 223, 229, 276-315, 346, 361, 370, 432, 458, 480, 506, 517.
- , geformuleerde: *II*, 303.
- , gemeenschappelijke (algemeen erkende): *I*, 363, 520, 566, 584, 646; *II*, 68, 182, 288, 297, 369.
- , geopenbaarde: *I*, 580, 583; *II*, 55, 102, 133, 163, 249, 324, 381, 383, 391, 425, 429, 461, 465, 484.
- , goddelijke (Gods): *I*, 556, 574-576, 579; *II*, 26, 113, 256, 383, 462. *Zie voor* 'geest en waarheid' sub Joh. 4,23/4.
- , godsdienst(ige): *II*, 315, 391, 422.
- , halve (overblijfsel, sporen der): *I*, 290, 505, 516; *II*, 211, 270, 272, 370.
- , heiligmakende: *II*, 123.
- , hele (volle): *I*, 455; *II*, 80, 384, 445.
- , hervormde (van de Hervorming/Reformatie of van de NHK): *I*, 363, 364, 441, 693, 697, 713; *II*, 103, 138, 279, 295, 301, 466.
- , historische (geschiedkundige): *I*, 42, 317, 321, 338, 344, 351, 375, 386, 489, 490, 493, 496, 573; *II*, 187, 437, 445, 446.
- , hoogste: *II*, 50, 211, 340.
- , iedere (alle): *I*, 578, 642, 647; *II*, 71, 183, 209, 428. *Zie voor* 'alle waarheid' ook bijbelteksten/Joh. 16,13.
- , intrinsieke: *II*, 216.
- , kostbare (voortreffelijkste): *I*, 155, 488.
- , leerstellige (dogmatische, positieve): *II*, 175, 254.
- , literaire: *I*, 133, 135.
- , miskende (betwiste): *I*, 308; *II*, 196, 335, 359, 380.
- , objectieve (onbetwistbare, onomstotelijke, ontwijfelbare etc.): *I*, 51, 107, 243, 414, 465, 492, 500, 573; *II*, 117, 160, 210, 267, 457, 459, 510.
- , onbedriegelijke: *II*, 383.
- , ontaarde: *I*, 303.
- , onveranderlijke → waarheid, eeuwige.

- , paradoxale: *I*, 1, 38; *II*, 502.
- , politieke: *II*, 315, 361.
- , positieve → waarheid, leerstellige.
- , rechthebbende: *II*, 458.
- , revolutionaire: *I*, 524; *II*, 203.
- , rooms-katholieke: *I*, 516, 576; *II*, 113.
- , schone (verheven): *I*, 415, 465.
- , secundaire → waarheid, afgeleide.
- , subjectieve: *II*, 457.
- , systematische: *II*, 183.
- , traditionele (overgeleverde): *I*, 575; *II*, 288.
- , treurige: *I*, 45, 58, 224.
- , veel: *I*, 40, 392, 516, 518; *II*, 328, 502.
- , wezenlijke → waarheid, fundamentele.
- , wiskundige: *I*, 125.
- , wijsgerige: *I*, 579; *II*, 368.
- , zaligmakende: *I*, 648; *II*, 47, 66, 123, 308.
- , zuivere: *II*, 103.
- en recht: *I*, 60, 75 (billijkheid), 214, 227, 293, 302, 307, 389, 561; *II*, 37, 74, 141, 194, 208-212, 218, 309, 355, 382, 408.
- , getuige(nis) der: *I*, 350, 360, 459; *II*, 47, 196, 322, 338. *Zie ook* geloofsgetuige(nis).
- , in: *I*, 315, 513, 548, 701; *II*, 451. *Zie ook* bijbelteksten/Joh. 4,23/4.
- , handhaving der: *I*, 395; *II*, 223, 224, 295, 382, 468.
- , kracht der: *I*, 123, 618; *II*, 138, 302, 455.
- , naar (overeenkomstig de): *I*, 259, 288, 378, 451, 498, 685; *II*, 151, 347, 509.
- , recht(en) der: *II*, 285, 298 (voorrechten), 300, 301, 468.
- , wezen der: *I*, 603; *II*, 303.
- Zie ook* geloofswaarheid; heilswaarheid; schijnwaarheid.
- waarheidselement: *I*, 575.
- waarheidsliefde (waarheidszin): *I*, 1, 2, 8, 46, 338, 383, 484, 489, 582, 698, 714; *II*, 111, 120, 141, 416, 466-469, 535.
- Waasmunster: *I*, 273.
- Wachabieten: *I*, 64.
- Wageningen: *I*, 20.
- Waldenzen: *II*, 59, 60, 92, 116, 143, 336.
- Walen: *II*, 137.
- Wal(l)achije: *I*, 47, 61.
- Wallonië → provincie(s), Waalse.
- Wandalen → Vandalen.
- wanorde: *I*, 92, 422-424, 433, 436, 439, 443, 455, 464, 470, 474, 479, 492, 567; *II*, 7, 43, 58, 86, 88, 415.
- , barbaarse (Germaanse): *I*, 424, 468, 570, 583.
- , constitutionele (van de Turkse regeringsvorm): *I*, 43.
- , demagogische: *I*, 550; *II*, 31.
- , georganiseerde: *I*, 563.
- , kerkelijke: *II*, 150, 279, 282, 284, 286, 293, 295, 296, 344.
- , revolutionaire: *I*, 303; *II*, 206, 324, 339, 373, 397 (maartse), 458.

-, toenemende: *II*, 7, 279.
 -, zogenaamde: *II*, 293.
 - en despotisme (dwang, slavernij, willkeur etc.) (polariteit van): *I*, 305, 360, 562; *II*, 31, 75, 135, 454.
Zie ook anarchie.
 Warmond (- Tolhek): *I*, 9, 10.
 Warnsveld: *I*, 84.
 Wassenaar: *I*, 12, 17, 23, 24; - Blankenburg: *I*, 23; - Den Deyl: *I*, 15, 18/9; - Marlot: *I*, 17; - Oud-Wassenaer: *II*, 333, 550, 552, 553; - De Pa(a)uw: *I*, 12; - Voorlinden: *I*, 23.
 Wateren: *I*, 84.
 Waterloo: *I*, 200; *II*, 74, 235.
 wederdopers (anabaptisten): *I*, 352; *II*, 9.
 wedergeboorte (als christelijk dogma): *I*, 359, 364, 454, 455, 458, 464, 505, 560, 567, 574, 580, 581, 710; *II*, 48, 65, 76, 115, 175, 273, 276, 294, 309, 312.
 -, politieke: *II*, 315.
 we(d)erspanning → opstandeling.
 we(d)erspanningheid → muiterij.
 we(d)erstaan (we(d)erstand bieden): *I*, 222, 246, 347; *II*, 28, 39, 61, 136, 167, 195, 224, 271, 389, 397.
 we(d)erstand: *I*, 285, 336, 342, 346, 375, 397, 399, 512, 528, 532, 533, 545; *II*, 34-68, 94, 96, 126, 132, 163, 172, 204, 250, 377-399, 412-431, 449, 451, 455, 461, 464, 508, 511, 518, 529. De inhoudelijke analyse is gecombineerd met die van verzet.
 wedervergelding (Nemesis) → goden en mythologische figuren sub Nemesis.
 weekblad, christelijk: *II*, 333, 430, 476.
 -, politiek: *II*, 430.
 weelde(righeid), stoffelijke: *I*, 36-40, 51, 55, 67, 86-90, 108, 357, 365, 436, 447, 456, 464, 481, 505, 592; *II*, 4, 25, 31, 33, 37-44, 52-55, 60, 71, 382.
 -, geestelijke: *I*, 257, 471, 607; *II*, 300.
 Weimar: *II*, 73.
 welsprekendheid: *I*, 1, 5, 29, 34, 36, 54, 70, 121, 129, 132, 140, 210, 226, 390, 545, 574, 580; *II*, 36, 38, 42, 43, 92, 96, 161, 184, 302, 328, 329, 355, 360, 370, 508, 550.
 Wenen: *I*, 50, 59, 111, 287, 289, 330; *II*, 67, 529.
 -, congres van (1814/5): *I*, 60, 104, 563, 691; *II*, 117, 208, 405, 496.
 wereld, christelijke: *I*, 62, 89, 457, 463, 504, 505, 578.
 -, politieke: *II*, 154, 476.
 -, wetenschappelijke (geleerde): *I*, 93, 143, 145, 152, 212.
 -, zedelijke: *I*, 463, 565; *II*, 267, 383, 388.
 wereldbeschouwing: *II*, 274, 359, 369, 451, 542.
 -, christelijk(- historisch)e: *II*, 355, 357, 364, 460.
 wereldbeweging: *II*, 413, 416.
 wereldgeschiedenis → geschiedenis, algemene.
 wereldheerschappij (wereldoverheersing): *I*, 570; *II*, 38, 56.
 wereldlijk: *Zie* gezag; macht; opvoeding; overheid; regering; soevereiniteit; tyrannie.
 wereldmogendheid: *II*, 157.
 wereldmonarchie: *I*, 95, 99, 100, 476; *II*, 35.
 wereldorde, zedelijke: *II*, 357, 391, 414, 459.
 West: *I*, 107.
 westen: *I*, 392; *II*, 38, 41, 53-55, 63, 407, 408. *Zie ook* macht, westerse; monarchie, westerse.

Westerschelde: *I*, 330. *Zie ook* Schelde.

Westfalen: *I*, 462; *II*, 73. *Zie ook* vrede van Munster.

Westfriesland: *I*, 346.

Westgot(h)en (Visigot(h)en): *I*, 492.

West-Indië: *I*, 394, 544; *II*, 91.

West-Vlaanderen: *I*, 161, 162, 164, 179, 618, 619; *II*, 119.

wet: *I*, 12-695 passim; *II*, 1-555 passim.

-, afzonderlijke (bijzondere): *I*, 78, 178, 279, 280, 283.

-, algemene (universele): *I*, 373, 399, 412, 415-417, 539, 558, 564, 585, 589, 593; *II*, 124, 205, 231, 351, 535.

-, beperkende (bindende): *I*, 394, 500, 515, 530, 553, 589.

-, bestaande (vastgestelde, niet geabrogeerde): *I*, 77, 89, 90, 126, 159, 237, 299, 529, 631, 635, 665; *II*, 94, 189.

-, burgerlijke: *I*, 299.

-, censuur-: *I*, 529.

-, christelijke (c.q. van het christendom): *I*, 513; *II*, 273.

-, constitutionele: *I*, 568.

-, drukpers- (op de dagbladen): *I*, 180, 230, 307-310; *II*, 180. *Zie ook* wet, Franse sub c en wet, Nederlandse sub 12 en 13.

-, Duitse (Pruisische): *I*, 678; *II*, 336, 337, 376-378, 387, 391, 393, 398, 542; a. Pruisische onderwijswet (1819): *II*, 176, 178, 185. *Zie ook* Indemnitätsgesetz; Separatistengesetz.

-, eeuwige: *I*, 556; *II*, 7.

-, eigen: *I*, 398; *II*, 227.

-, Engelse: *I*, 440, 500, 501; *II*, 158, 159, 250.

-, financiële (begrotingswet): a. algemeen: *I*, 191, 194, 195; *II*, 497.

b. wetten op de amortisatie, middelen, ontvangsten, uitgaven: *I*, 186, 187, 189, 194, 195, 271; *II*, b. 493, 497.

c. wet op de bieren: *I*, 193.

d. - op het binnenlands gedistilleerd: *I*, 166, 193; *II*, 497.

e. - op het gemaal en geslacht: *I*, 166.

f. wetten op de grondbelasting (1828): *I*, 161, 184.

g. wet op de koffië (15 mei 1830): *I*, 192, 311, 371; *II*, 497, 498.

h. - op het kennelijk onvermogen (1829): *I*, 181, 182.

i. - op de lening voor Oost-Indië (1828): *I*, 168.

j. - op de reductie der renten (27 mei 1830): *I*, 191, 192, 311, 371; *II*, 497.

k. wetten op het tarief: *I*, 161, 189, 194 (1828 en juni resp. dec. 1830).

l. wet van voorschot (1831): *I*, 195.

m. - op de vrijwillige lening van Van Hall (1844): *II*, 204.

n. - op het zout in de entrepôts: *I*, 184; *II*, 497, 498.

Zie ook wet, transitoire.

-, formele: *I*, 406.

-, Franse: a. algemeen: *I*, 180, 368, 369, 517, 530.

b. wet op de constitution civile du clergé (1790): *I*, 540, 542.

c. wetten op de drukpers: *I*, 250 (9 juni 1819), 540 (1790); *II*, 225 (1829 en 1835).

d. gemeentewet (+ departementale wet) (1828): *II*, 229.

e. kieswetten: *II*, 201, 215 (1819).

f. onderwijswetten: 1. - van 27 brumaire an III (1795): *II*, 190; 2. - op de universiteit

- f. (1806): *I*, 155, 628; 3. - op het lager onderwijs (1833): *I*, 612, 632, 649; *II*, 174, 178, 179, f. 449; 4. - op het middelbaar onderwijs (1844): *II*, 180.
- g. septemberwetten (1830): *II*, 200, 225.
- , gemeente-: *Zie* wet, Franse sub d; wet, Nederlandse sub 23.
 - , geschreven: *II*, 197.
 - , goddelijke (Gods): *I*, 82, 290, 291, 303, 322, 358, 394, 399, 400, 410, 415, 465, 507, 513, 557, 587, 590, 648; *II*, 27-29, 66, 67, 127, 164, 205, 210, 357, 363, 384, 422, 458. *Zie ook* wet, hogere en hoogste.
 - , godsdienstloze (atheïstische): *I*, 361, 507, 608; *II*, 135.
 - , goede/betere/slechte: *I*, 74, 90, 570.
 - , hogere: *I*, 507; *II*, 197, 442, 445.
 - , hoogste: *I*, 290, 400, 410, 460, 525, 535, 576; *II*, 94, 388.
 - , iedere: *I*, 636; *II*, 375, 387.
 - , joodse (mozaïsche): *I*, 456; *II*, 105, 184.
 - , kerkelijke: *I*, 674.
 - , lands-: *I*, 293, 301, 486, 501; *II*, 6, 121. *Zie ook* wet, nationale.
 - , liberale: *II*, 513.
 - , lijfstraffelijke: *I*, 76, 126.
 - , menselijke: *I*, 82, 400, 410; *II*, 322, 384, 442, 445.
 - , morele (geestelijke): *I*, 46, 401, 506, 531, 565; *II*, 205, 273, 386, 409, 543. *Zie ook* wet der gerechtigheid.
 - , nationale: *I*, 42, 125, 493, 615, 626, 676; *II*, 211. *Zie ook* wet, lands-.
 - , Nederlandse (in chronologische volgorde):
 1. onderwijswet van (1801 en) 1803: *II*, 170, 172, 191 (ook 1801).
 2. - van 3 april 1806: *I*, 359, 597-659; *II*, 77, 78, 98, 102-111, 152, 156, 163, 164, 170-172, 184-186, 189, 191, 211, 261, 427, 515; art. 6: *I*, 600, 624; art. 7: *I*, 631; art. 8: *I*, 627; art. 10: *I*, 625; art. 12: *I*, 616, 624, 631, 633, 635, 644; art. 16: *I*, 631; art. 18: *I*, 624, 640; art. 25: *I*, 624.
 - + Reglement(en): *I*, 176, 240, 306, 601, 609-611, 614, 627, 631, 635, 646, 650, 653; *II*, 77, 295.
 - Reglement A: art. 3: *I*, 621, 631, 639, 641, 649; *II*, 100; art. 4: *I*, 651, 652; art. 5: *I*, 621; art. 10: *I*, 621, 625; art. 13: *I*, 621, 652; art. 22: *I*, 600, 602, 611, 633, 638, 644, 648, 654, 656; *II*, 77, 98, 186; art. 23: *I*, 600, 602, 611, 623, 633, 638, 644, 648, 656, 658; *II*, 103; art. 24: *I*, 624; art. 28: *II*, 77, 78, 100, 103; art. 32: *I*, 611, 654.
 - Reglement B: art. 11: *I*, 600; art. 22 en 23: *I*, 652.
 - 3. wet van C. T. Elout (1809): *I*, 73.
 - 4. - op de rechterlijke organisatie (20 april 1810): *I*, 159.
 - 5. - op de 'zondagsheiliging' (1 maart 1815, *Staatsblad* no. 21): *I*, 361.
 - 6. - van 10 april 1815: *I*, 158, 159, 306.
 - 7. - van 9 febr. 1818: *I*, 158.
 - 8. - van 6 maart 1818: *I*, 158, 159, 306.
 - 9. - op de rechterlijke organisatie (arrondissementen) (18 april 1827): *I*, 163, 164, 170, 245, 265-270.
 - 10. - ter revisie van de wetboeken (1829): *I*, 169, 170.
 - 11. - op de voogdij (1829): *I*, 181.
 - 12. - op de drukpers (16 mei/1 juni 1829): *I*, 168, 172, 179-181, 210, 226, 227, 244, 250, 254, 306, 308; *II*, 495, 510.
 - 13. - op de drukpers (hoon en laster) (22 mei/1 juni 1830): *I*, 192, 193, 238-250, 254, 255, 272, 311; *II*, 496, 497, 511.
 - 14. - op de Algemene Rekenkamer (1 juni 1830): *I*, 191.
 - 15. - op de verstandhouding met de opstandelingen (3 nov. 1830): *I*, 193.
 - 16. - op woelingen (1 dec. 1830): *I*, 194.

17. Vijf wetten (1840): *II*, 204.
 18. Zevenentwintig wetten (1848): *II*, 194, 204.
 19. Postwet (1850): *II*, 524/5.
 20. Kieswet (1850): *II*, 249, 446, 448.
 21. Provinciale wet (1850): *II*, 348, 525.
 22. Scheepvaartwetten (1850): *II*, 525.
 23. Gemeentewet (1851): *II*, 348, 349, 526.
 24. Wetten op het armbestuur (1851-1854): *II*, 526.
 25. Wet op de kerkgenootschappen (1853): *II*, 537, 538.
 26. Onderwijswet van 13 aug. 1857: *II*, 248, 252-261, 265, 419-423, 426, 427, 432, 440-456, 543, 544; art. 3: *II*, 257, 258; art. 16: *II*, 427, 433; art. 22: *II*, 258; art. 23 (c.q. 22 resp. 21): *II*, 252, 257, 423, 424, 427, 433, 446.
- , nieuwe: *I*, 125, 159, 160, 310, 428, 475, 536, 542; *II*, 190, 217, 427.
 - , onderwijs- (c.q. wetsontwerp): a. algemeen: *I*, 176, 237-240, 244, 257, 261-263, 306, 308-310, 602, 609, 614, 615, 627, 636, 638, 650; *II*, 99, 101, 190, 352, 448, 451, 516, 549-555; b. Belgische: *I*, 645. *Zie ook* ontwerp-onderwijswet; wet, Duitse (Pruisische) sub a; wet, Franse sub f; wet, Nederlandse sub 1, 2 en 26; wetgeving, Nederlandse.
 - , onuitvoerlijke: *II*, 398, 427.
 - , onveranderlijke: *II*, 205.
 - , organieke: *I*, 176, 552; *II*, 196, 198, 226, 230. *Zie ook* wet, afzonderlijke.
 - , oude: a. aloude of antieke: *I*, 76, 431, 477; b. i.t.t. nieuwe: *I*, 536.
 - , partijdige: *II*, 451. *Zie ook* partijwet.
 - , politieke: *I*, 299, 592.
 - , provinciale: *Zie* wet, Franse sub d; wet, Nederlandse sub 21.
 - , provisionele: *II*, 498.
 - , reactionaire: *II*, 200.
 - , revolutionaire: *II*, 189, 398, 460.
 - , Romeinse: *I*, 12, 74, 450, 497, 570.
 - , rijks-: *I*, 261.
 - , suppletoire: *I*, 194.
 - , tegenwoordige → wetsontwerp.
 - , transitoire: *I*, 169, 171, 181, 182, 186-188, 251, 271; *II*, 497.
 - , uitzonderings-: *I*, 306.
 - , vroegere: *I*, 12, 169, 293, 695.
 - , wezenlijke: *I*, 230.
 - , zogenaamde: *I*, 401.
 - der gerechtigheid: *I*, 415, 417, 557, 564, 585, 586, 593; *II*, 7, 409.
 - en (i.t.t.) evangelie: *II*, 303, 464.
 - en gebruik, instelling, recht, zede: *I*, 74, 88, 90, 110, 126, 454, 457, 486, 504; *II*, 54-56, 125, 382, 459, 460, 505. *Zie ook* gewoonte en wet.
 - en verordening (ordonnantie, statuut etc.): *I*, 41, 205, 210, 237, 243, 290, 327, 362, 385, 386, 611, 615; *II*, 103, 348, 393, 398.
 - , eerbiediging (betrachting, naleving van de) (gehoorzaamheid, onderwerping aan de): *I*, 42, 71, 223, 400, 467, 536, 590, 591; *II*, 52, 150, 189, 212, 217, 250, 322, 349, 445, 451, 505.
 - , handhaving van de: *I*, 397; *II*, 101, 180, 398, 420.
 - , kracht van (de): *I*, 184, 280, 406, 474, 536.

- , krachtens de: *II*, 84, 189.
- , (regeling) bij (door) (de): *I*, 235, 280, 281, 283, 306, 600, 602, 616, 628, 635; *II*, 189, 191, 230, 258, 349, 353, 391, 516.
- , registratie (verificatie) van de: *I*, 428, 475.
- , uitvoering van de: *I*, 192, 249, 257, 262, 265-268, 369, 371, 397, 475, 494, 558, 590, 597, 601, 602, 609-621, 629, 640-653; *II*, 121, 156, 172, 229, 256, 348, 352, 398, 419, 420, 447.
- Zie ook* erfwet; gelijkheid voor de wet; lex; loi martiale (→ Frankrijk, geschiedenis van, sub B25); natuurwet; orde en wet; staatswet; strafwet; Tien Geboden; Twaalf Tafelen.
- wetboek (code): *I*, 14, 43, 61, 81, 110, 125, 169, 170, 299, 586; *II*, 367, 474.
- , algemeen: *I*, 125, 295; *II*, 372.
- , bestaand: *I*, 171; *II*, 393.
- , Frans: *I*, 74, 76, 81, 110, 265.
- , Militaire: *I*, 184.
- , modern (nieuw(er)): *I*, 73, 76, 145.
- , nationaal: *I*, 74, 125.
- van criminele instructie: *I*, 265.
- van strafrecht: *I*, 73-78, 221, 237, 260, 262, 680 (art. 291).
- van strafvordering: *I*, 265.
- Zie ook* Burgerlijk Wetboek; Code.
- wetenschap: *I*, 5, 35, 39, 44, 101, 120-130, 141-157, 212, 226, 259, 358, 365, 373, 406, 449, 463, 497, 516-521, 560-585, 607, 693; *II*, 39, 66, 140, 141, 196, 207, 208, 218, 281, 333, 354-371, 504-540.
- , belangeloze: *II*, 293.
- , christelijke (gelovige): *II*, 113, 142, 282, 288, 294, 358.
- , echte (eigenlijke): *I*, 143; *II*, 362.
- , exacte → wetenschap, stellige.
- , feilbare: *I*, 8.
- , historische → geschiedeniswetenschap.
- , iedere: *I*, 129, 142, 147, 233, 297; *II*, 369.
- , moderne: *I*, 144.
- , ongodsdienstige (goddeloze): *I*, 506, 561; *II*, 364.
- , partijdige: *I*, 339.
- , politieke → staatswetenschap.
- , staatsrechtelijke: *I*, 71, 520; *II*, 460.
- , stellige (exacte): *I*, 124, 148, 153, 155.
- , theologische → theologie.
- , valse: *II*, 207.
- , wereldse: *I*, 560.
- , zogenaamde: *II*, 281.
- , beginsel van (de): *II*, 71, 176, 210.
- , beoefening van de: *I*, 124, 141, 142, 147, 157, 607; *II*, 33, 140, 420.
- , grenzen van de: *I*, 74, 146.
- , recht(en) van de: *II*, 281.
- , wezen (grondslag, alfabet) van de: *I*, 154, 390.
- en beschaving: *I*, 113; *II*, 131, 132, 194, 359.

Zie ook Academie van Wetenschappen; geneeskunde; kunsten en wetenschappen; liefde voor de -; natuurkunde; partij der -; praktijk en -; rechtswetenschap; staatkunde; staatshuishouding; taalkunde; vooruitgang van de -; wiskunde.

wetenschappelijk: *I*, 149, 155, 497, 571; *II*, 133, 196, 197, 203, 281, 291, 324, 358, 363, 396, 404, 420, 493, 513, 517.

- arbeid: *II*, 140, 355, 383, 514.

- behandeling: *II*, 196, 222.

- geschriften: *I*, 571; *II*, 136, 513.

- kennis: *I*, 120, 141-143, 157; *II*, 235, 318.

- kring (sfeer, terrein): *I*, 303; *II*, 112, 431. *Zie ook* wereld, wetenschappelijke.

- standpunt: *II*, 313, 357.

- studie (bestudering): *II*, 136, 301.

Zie ook maatschappij; onderwijs; opleiding, academische; publiek; stand, geleerde; systeem; theologie; theoloog; theorie.

wetenschapsgeschiedenis: *I*, 143; *II*, 527.

wetenschapsleer: *I*, 297.

Wetering → Alkemade.

wetgevend: *I*, 391, 428, 440, 472, 533, 590; *II*, 349, 351. *Zie ook* gezag; macht.

- vergadering (lichaam) (inclusief Assemblée Législative): *I*, 319, 324, 419, 422, 471, 472, 512, 523, 533-545, 549, 554, 676; *II*, 230, 231, 355, 390, 391, 395.

wetgever: *I*, 74, 76, 125, 145, 323, 368, 369, 601, 678; *II*, 78, 83, 84, 91, 156, 210, 228, 367, 368, 441.

-, antieke: *I*, 410.

-, aristocratische: *II*, 58.

-, culturele: *I*, 132.

-, eigen (mens als): *I*, 303, 506.

-, hoogste (God als): *I*, 358, 415, 506; *II*, 27, 209, 250.

-, monarchale (vorst als): *I*, 342, 407, 418, 421-423, 443, 467, 492-495, 558; *II*, 1, 61, 130, 375.

-, 'parlementaire' (volksvertegenwoordiging als): *I*, 239, 399, 487, 494, 541, 543; *II*, 372, 510.

wetgeving: *I*, 42, 73, 75, 89, 110, 125, 158, 206, 213, 239, 249, 299, 323, 376, 397, 423, 434, 472, 477, 487, 495, 500, 548, 552, 609, 630; *II*, 180, 224, 237, 268, 378, 392, 409, 542, 545.

-, antieke: *I*, 410, 417, 557, 582; *II*, 30, 37.

-, bestaande: *I*, 171.

-, billijke: *I*, 88.

-, mozaïsche: *II*, 28.

-, Nederlandse: algemeen: *I*, 162, 220; *II*, 198, 212, 220; op de drukpers: *I*, 308. *Zie ook* wet, Nederlandse sub 12 en 13; op het onderwijs: *I*, 238, 247, 251, 615, 634, 650; *II*, 109, 111, 156, 191, 257, 450.

-, provinciale: *II*, 351.

-, revolutionaire: *I*, 616; *II*, 88, 189, 386.

-, Romeinse: *I*, 76, 88, 420, 468.

-, totale (geheel, systeem van de): *I*, 249, 428, 475, 630, 633.

-, ware: *I*, 73.

-, deelgenootschap aan de → medewetgever.

- i.t.t. besluit/verordening: *I*, 609, 615.

Zie ook bibliografie sub Bonald (*I*, 454, 464, 520, 563, 589); recht van wetgeving; staatswetgeving.

wetsinterpretatie (c.q. van de grondwet): *I*, 158, 184, 192, 234, 247, 274, 294, 600-611, 649-652, 671, 680; *II*, 108, 111, 426, 427.

wetsontwerp (-voordracht, -voorstel, conceptwet): *I*, 158-195, 214-227, 238-256, 265-283, 308, 371, 406, 540, 597; *II*, 180, 229, 377, 435, 445, 496, 497, 500, 516, 555. *Zie ook* ontwerp-onderwijswet.

wetstaal: *I*, 649.

wetsverdraaiing: *II*, 441.

wetteloosheid: *I*, 42, 43, 399, 401, 426, 510; *II*, 58. *Zie ook* anarchie.

wettelijk (legaal) (adj.): *I*, 81, 169, 171, 306, 346, 360, 369, 385, 552, 695; *II*, 10, 226, 248, 299, 395, 398, 451.

- bepaling (regeling): *I*, 238, 609, 614, 625, 644, 653, 659; *II*, 429.

- vorm: *I*, 228; *II*, 86, 313.

- weg (wijze inclusief het adv.): *I*, 81, 247, 343, 346, 386; *II*, 14, 165, 224, 234, 344, 395, 399, 414. *Zie ook* anarchie; gezag; macht; orde; pays-légal; recht; regering; tyrannie; verdraagzaamheid; verzet; volksvertegenwoordiging; waarborg.

wettelijkheid (legaliteit): *I*, 394; *II*, 224.

-, usurperende: *II*, 299.

wettenmakerij: *I*, 206, 513; *II*, 217, 257, 523.

wetticisme: *II*, 534.

wettig (legitiem, rechtmatig) (adj.): *I*, 80, 296, 345, 346, 348, 397, 409, 427, 476, 642, 672, 698; *II*, 10, 59, 82, 158, 277, 278, 293, 306, 313-315, 336, 426. *Zie ook* rechtmatig.

- bestaan (aanzijn): *I*, 301, 312, 442.

- bevoegdheid: *I*, 418; *II*, 128.

- invloed: *I*, 559; *II*, 290.

- middel (maatregel): *I*, 557, 587; *II*, 283, 479.

- opvolger (geboorte, nakomeling): *I*, 42, 423, 485; *II*, 235.

- vertegenwoordiger/vertegenwoordiging: *II*, 10, 137, 443.

- wijze (inclusief het adv.): *I*, 45, 59, 62, 93, 98, 220, 273, 274, 295, 362, 394, 402, 425, 482, 512, 558, 708; *II*, 11, 14, 84, 491.

- (zelf)verdediging: *I*, 50, 436; *II*, 8, 9, 11. *Zie ook* recht van zelfverdediging.

Zie ook autoriteiten; bezit; constitutie; despoot; eigendom; gezag; kerk; koning; macht; monarch; monarchie; ongelijkheid; opstand; overheid; recht; rechtbank; regering; souvereiniteit (inclusief soeverein); staat; traditie; verzet; volksvertegenwoordiging; vorst.

wettigheid: *I*, 63, 98, 395, 396, 409, 423, 432, 502, 504, 513, 562; *II*, 105, 281, 285, 300.

-, monarchale: *I*, 441, 504.

-, nationale: *II*, 215.

Zie ook legitimiteit; rechtmatigheid.

wettiging (legalisatie): *I*, 45, 151, 176, 214, 273, 274, 395, 429, 443, 465, 477, 535, 671; *II*, 8, 66, 87, 127, 128, 160, 246, 293, 295, 391, 491.

Wezel: *II*, 21.

wezen: *I*, 64-689 passim; *II*, 4-543 passim.

Zie ook concordaat; geschiedenis; gezag; gezindheid; godsdienst; kerk; maatschappij; nationaliteit; overheid; protestantisme; school; souvereiniteit; staat; vroomheid; vrijheid; waarheid.

- der dingen: *II*, 167, 209, 357. *Zie ook* natuur der dingen.

wezenlijk: *I*, 54-676 passim; *II*, 20-542 passim.

Zie ook behoud; christendom; gezag; grondwet; koningschap; maatschappij; macht; monarchie; ordening; recht; theocratie; vertegenwoordiging; volksvrijheden; vooruitgang; vorst, zelfstandig; vrijheden, ware; vrijheid, ware; waarborg; waarheid; wet.

wil, absolute: *I*, 391, 428, 475.

- , goddelijke (Gods wil): *I*, 50, 87, 292, 303, 389, 414, 424, 521, 557, 586, 604; *II*, 30, 37, 125, 205, 209, 369, 459, 547.

- , koninklijke: *I*, 418, 423, 434, 470, 537; *II*, 12, 233, 388.

- , menselijke: *I*, 292, 417, 490, 507, 557, 587, 700; *II*, 209, 224, 357, 362, 370, 391, 414. *Zie ook* wil, vrije.

- , soevereine (c.q. van de soeverein): *I*, 389, 391, 399, 475, 507, 590; *II*, 1, 125, 130, 195, 379.

- , vorstelijke: *I*, 293, 467, 475, 493, 500, 550; *II*, 217.

- , vrije: *I*, 700, 710; *II*, 66.

- , willekeurige (despotische, tyrannieke): *I*, 391, 401, 426, 429, 430, 438, 587, 595; *II*, 125.
Zie ook algemene wil; volkswil.

wilden (wildheid, verwildering): *I*, 38, 290, 291, 336, 389, 390, 468, 488, 570, 589; *II*, 30. *Zie ook* staat; volk; zede.

willekeur: *I*, 264, 291-319, 362, 368, 401-412, 478, 503, 530, 542, 548, 593, 616, 630, 635; *II*, 53-87, 108, 125, 137, 158-172, 188-196, 204, 210, 216, 220, 230, 245, 323, 339, 368, 410, 441, 447, 450, 458.

- , gouvernementele (ministeriële): *II*, 82, 84, 92, 94.

- , koninklijke: *I*, 525; *II*, 61, 69.

- , menselijke: *II*, 164, 459.

- , pauselijke: *I*, 577; *II*, 62.

- , reactionaire: *II*, 155.

- , rechterlijke: *I*, 73.
Zie ook dwang en willekeur; geweld en willekeur; staatswillekeur; vorstenwillekeur.

willekeurig: *I*, 155, 206, 207, 222, 301, 304, 309, 422, 441, 452, 468, 528, 553, 570, 615, 646; *II*, 61, 98, 225, 391.

- beheer: *I*, 78; *II*, 151, 185.

- beslissing (beschikking): *I*, 577; *II*, 125, 160.

- daad: *I*, 438, 481.

- gevangenzetting: *I*, 447, 517.

- instelling: *I*, 327, 342.

- onderdrukking: *I*, 304, 573.

- wijze (inclusief het adv. en 'naar willekeur'): *I*, 41, 43, 80, 81, 133, 207, 210, 294, 314, 326, 344, 400, 476, 499, 523, 533, 593, 619; *II*, 69, 94, 110, 180, 191, 232, 263, 502.
Zie ook constitutie; gezag; koningschap; macht; ordonnantie; politiek; regering; schepping; soevereiniteit; staat; systeem; wil.

willekeurige, het: *I*, 642.

Willemsoord → Vledder.

wingewest → provincie. *Zie ook* gewest sub a.

wiskunde: *I*, 124, 125, 153; *II*, 33, 141, 530.

Wittenberg: *II*, 295, 296, 383, 385.

woordenspel (woordenstrijd): *I*, 298; *II*, 55, 253, 440, 466.

Woubrugge: *I*, 9.

Württemberg: *I*, 439, 568; *II*, 336-338.

Würzburg: *II*, 354.

Wuppertal (Elberfeld): *I*, 704.

wijsbegeerte: *I*, 4, 6, 95, 129, 297, 406, 486, 530, 569, 575, 579, 582; *II*, 63, 267, 301, 307, 312, 383.

- , anticlericale: *I*, 529.

- , antieke (vnl. Griekse): *I*, 135, 143, 213, 290, 453, 456, 579, 580, 582; *II*, 37, 44, 106, 207.

- , christelijke: *I*, 348, 454, 463, 580.

- , Duitse: *II*, 133, 354, 381, 391.
 - , eclecticische: *II*, 185.
 - , empir(ist)ische: *I*, 453, 488; *II*, 207, 312.
 - , godsdienstige: *I*, 325.
 - , handelende (in werking): *I*, 417, 556, 585.
 - , humanitaire: *II*, 293, 315.
 - , ideale: *II*, 207.
 - , idealistische → idealisme
 - , iedere: *I*, 457.
 - , liberale: *I*, 81; *II*, 211.
 - , materialistische: *I*, 453, 589. *Zie ook* materialisme.
 - , middeleeuwse: *I*, 453.
 - , moderne (hedendaagse, heersende, nieuwe(re), van de 18^e E. etc.): *I*, 111, 291, 303, 304, 349, 400, 453, 465, 500, 520-542, 574, 575, 580; *II*, 72, 196, 286, 339, 340, 364, 505.
 - , onchristelijke (antichristelijke, atheïstische, ongelovige): *I*, 297, 303, 464, 488, 506, 507, 516, 519, 560, 561, 566, 575, 580; *II*, 281, 378, 383.
 - , onhistorische: *I*, 488.
 - , proefondervindelijke: *I*, 124.
 - , rationalistische (cartesiaanse): *I*, 357, 453, 463; *II*, 133. *Zie ook* rationalisme.
 - , revolutionaire (van de encyclopedisten): *I*, 101, 110, 155, 205, 318, 327, 448, 453, 519-521, 591; *II*, 159, 208-210, 268.
 - , sceptische: *II*, 312. *Zie ook* scepticisme.
 - , sociale: *I*, 561.
 - , spiritualistische: *II*, 462. *Zie ook* spiritualisme.
 - , theoretische: *I*, 125.
 - , valse (zogenaamde): *I*, 148, 154, 298-300, 303, 304, 365, 465, 489, 518, 522, 579, 585; *II*, 208, 268, 355, 391, 527.
 - , ware (echte): *I*, 154, 214, 297, 300, 580.
 - der geschiedenis: *I*, 118, 127, 417, 485, 486, 582; *II*, 459. *Zie ook* wijsgerig-historisch.
 - , geschiedenis van de: *I*, 463, 580; *II*, 361.
 - , onderwijs van de: *II*, 291.
- Zie ook* rechtsfilosofie; staatsfilosofie; taalfilosofie.
- wijsgeer: *I*, 135, 349, 483, 494, 569, 575, 591, 603; *II*, 156, 157, 185, 528.
- , antiek: *I*, 111, 290, 297, 449, 496, 579; *II*, 36, 37, 50-52, 353, 503.
 - , christelijk → christenwijsgeer.
 - , constitutioneel: *I*, 541, 542.
 - , Duits: *II*, 269, 355, 360, 381.
 - , Frans: *II*, 153, 167, 168, 220.
 - , heidens: *I*, 579; *II*, 51.
 - , modern (nieuwer, van de 18^e E.): *I*, 80, 398; *II*, 153.
 - , onchristelijk: *II*, 453.
 - , revolutionair: *I*, 100, 448, 496, 516, 524-541. *Zie ook* partij, filosofen.
 - , zogenaamd: *I*, 100, 486; *II*, 37, 71. *Zie ook* schijnwijsgeer.
- wijsgeerte → wijsbegeerte.

wijsgerig (adj.): *I*, 143, 148, 412, 453, 490, 497, 500, 522, 541, 579; *II*, 232, 283, 369, 527. *Zie ook* begrip; broederschap; constitutie; deïsme; geschiedenis; godsdienst; recht; revolutie; roman; school (sub B19); staatsrecht; staatsregeling; systeem; theorie; verdraagzaamheid; Verlichting; waarheid.

- beschouwing (bespiegeling): *I*, 127, 129; *II*, 129, 361, 519.

-, methode: *I*, 580.

- (adv.): *II*, 197, 291.

wijsgerig-historisch: *I*, 354; *II*, 209.

wijsheid:

a. wijs (adj.): *I*, 71, 157, 205, 402, 430, 431, 486, 538, 613, 644, 711; *II*, 33, 56, 108, 167, 250, 262, a. 372, 432. *Zie ook* regering; revolutie.

b. wijs (adv.) (wijs(s)elijk): *I*, 103, 484; *II*, 241, 396.

c. wijze: *II*, 37, 38, 296, 543.

d. wijzen, steen der: *I*, 399, 580; *II*, 383.

e. wijsheid: *I*, 42, 73, 148, 218, 226, 245, 251, 297, 420, 430, 645, 699, 701; *II*, 33, 151, 236, 323.

-, Egyptische: *II*, 33.

-, evangelische: *II*, 297.

-, Franse: *II*, 168.

-, goddelijke (Gods): *II*, 65, 329, 433.

-, hoge (onvergelijkbare, opperste, meestal ironisch): *I*, 360, 393; *II*, 162, 422.

-, levens- *I*, 519.

-, menselijke (i.t.t. goddelijke): *I*, 135, 454, 459, 701; *II*, 30, 543.

-, moderne (nieuwewetse etc.): *II*, 108, 157, 448, 506.

-, politieke (staatkundige, diplomatieke): *I*, 711; *II*, 70, 157, 165, 361, 411, 458.

-, praktische: *II*, 361.

-, schijnbare (averechtse): *II*, 361, 374.

-, voorvaderlijke: *I*, 156.

-, 'vorstelijke': *I*, 50, 205, 430, 431; *II*, 56, 68, 70, 162.

-, ware (echte, rechte): *I*, 11, 214; *II*, 409.

-, wereldse: *II*, 50, 76.

Zie ook volkswijsheid.

Y

Yerseke: *I*, 18.

IJssel: *I*, 11.

Z

Zaalbergse kwestie: *II*, 483-487.

Zakynthos: *I*, 68.

Zaltbommel (Bommel): *I*, 84, 638.

Zama: *II*, 41.

Zandvoort: *I*, 25.

zede: *I*, 4, 5, 88, 95, 115, 117, 127, 391, 395, 406, 457, 458, 464, 465, 468, 479, 482, 486, 540, 624, 640; *II*, 16, 21, 70, 122, 287, 452.

-, christelijke: *I*, 46, 504; *II*, 58, 186, 313.

-, clericale: *II*, 65.

- , Europese: *I*, 35, 41, 51, 66, 88-90, 95, 111-113, 504, 505; *II*, 61.
- , evangelische: *II*, 123.
- , Franse: *I*, 110, 114, 222, 494; *II*, 70.
- , Germaanse: *I*, 339, 419, 492.
- , goede (zuivere): *I*, 37, 39, 44, 46, 61, 237, 261, 351, 360, 416, 599.
- , Griekse: *I*, 36-39, 46, 52, 53, 87, 559, 595; *II*, 35, 36.
- , heidense: *II*, 28.
- , huiselijke: *I*, 357.
- , joodse: *II*, 49.
- , maatschappelijke: *I*, 357.
- , mohammedaanse: *I*, 44.
- , nationale: *I*, 91, 113, 129, 136, 417, 494; *II*, 137, 350.
- , Nederlandse: *I*, 78, 294, 336, 360, 365; *II*, 186.
- , noordse: *I*, 94, 339.
- , particuliere: *I*, 607.
- , plaatselijke: *I*, 113, 151.
- , politieke: *I*, 419.
- , publieke: *I*, 607; *II*, 340.
- , Romeinse: *I*, 411, 559; *II*, 39, 42.
- , slechte (losbandige): *I*, 43, 360, 462, 463, 504, 516, 561, 566; *II*, 197. *Zie ook* zedenbederf.
- , Spaanse: *I*, 109.
- , Turkse: *I*, 41, 43, 51, 66.
- , vreemde: *I*, 91, 94.
- , weelderige: *I*, 88.
- , wilde (ruwe, verwilderde): *I*, 38, 51, 336, 420; *II*, 35, 42.
- , zachte(re) (verzachting der zeden): *I*, 90, 130, 420, 446, 456; *II*, 35, 42.
- , zuidelijke: *I*, 94.
- en gebruik: *I*, 41, 101, 112, 294, 447. *Zie ook* gewoonte en zede; godsdienst en zedelijkheid; taal en zeden; volkszede; wet en gebruik... zede.
- zedekunde/zedeleer/zedeles(sen) → moraal.
- zedeloosheid: *I*, 41, 303, 514, 515, 518, 519, 616; *II*, 30, 52, 53, 59, 62, 64, 70, 75, 143, 245, 246, 267. *Zie ook* onzedelijkheid.
- zedelijk (adj.): *I*, 96, 109, 114, 147, 205, 263, 365, 450, 515, 522, 551, 607, 627; *II*, 96, 114, 161, 164, 175, 177, 182, 185, 186, 212, 305, 362, 367, 369, 371, 375, 377, 388, 398, 459, 483.
- band: *II*, 362, 368, 490.
- besef (gevoel, bewustzijn): *II*, 207, 273, 398, 481.
- drijfveer: *II*, 396, 397, 405.
- eenheid: *I*, 611. *Zie ook* staatseenheid, zedelijke.
- grondslag: *II*, 258, 363.
- invloed (werking): *I*, 110, 121, 124; *II*, 274, 376, 377.
- karakter (eigenaardigheid, natuur): *I*, 592; *II*, 276, 378, 413.
- kracht: *I*, 109, 116, 244, 313, 571; *II*, 3, 254, 259, 302, 361, 404, 447.
- lichaam → corpus morale.
- ontwikkeling (vorming): *I*, 99, 235, 626, 648; *II*, 176, 184, 188.
- persoon → persona moralis.
- plicht: *I*, 418, 473, 600, 604.

- standpunt: *II*, 307, 317.

- wezen: *I*, 400, 514, 589, 590, 626; *II*, 165.

Zie ook beginsel; losbandigheid; macht; onderwijs, zedekundig; opleiding; opvoeding; orde; overwicht; recht; rijk; verantwoordelijkheid; vrijheid; wereld; wereldorde.

- (adv.): *I*, 434; *II*, 158, 163, 406.

zedelijkheid (moraliteit): *I*, 41, 81, 82, 92, 95, 112, 118, 234, 256, 400, 408, 410, 454, 486, 611, 619, 643, 654; *II*, 38, 120, 179, 220, 303, 323, 356, 368, 389, 396, 409, 488.

-, politieke: *II*, 466.

Zie ook godsdienst en zedelijkheid; moraal.

(zeden)bederf: *I*, 37, 39, 303, 394, 420, 457, 463, 464, 498, 504, 505, 516, 557, 560, 561, 566, 569, 575, 578, 582, 583; *II*, 30, 32, 37, 39, 44, 50, 54, 56, 58, 106, 122, 144, 246. *Zie ook* losbandigheid, zedelijke; zede, slechte.

zedenmeester: *II*, 52.

zedepreek: *I*, 364.

Zeeland: *I*, 164, 268, 341, 346, 380, 386, 711; *II*, 4, 7, 14-19, 212, 262.

Zeeuwsch-Vlaanderen: *I*, 329.

zelfbestuur/zelfregering → autonomie.

zelfvolmaking → volmaking.

Zendavesta: *II*, 34.

zendeling: *I*, 56, 570, 571; *II*, 55, 76, 143, 331.

zendelinggenootschap: *I*, 666; *II*, 76. *Zie ook* geschriften van Groen no. 34 en 40.

zending(swerk): *II*, 290, 293, 295, 329, 337, 343, 345, 489. *Zie ook* inwendige zending; missie.

Zeven Haagse Heren: *I*, 708; *II*, 112, 277, 279, 281, 463.

Zevenaar: *II*, 436.

ziener → profeet.

Zillertal: *I*, 695.

Zion: *II*, 27, 29, 76.

zoenoffer → verzoening.

Zoeterwoude: *I*, 15.

zondaar: *I*, 372, 455, 465; *II*, 9, 24, 48, 64, 76, 106, 254, 281, 422, 432, 546.

zonde: *I*, 302, 350, 356, 364, 372, 400, 454-456, 519, 575, 581-583, 603, 648, 701, 710; *II*, 24-30, 37, 45, 48, 50, 60, 66, 106, 107, 176, 177, 182, 209, 276, 378, 382, 415, 433, 473, 542. *Zie ook* erfzonde; vergeving der zonden.

zondeloosheid: *II*, 291, 312.

zondeval: *I*, 302, 373, 454, 456, 508, 561, 574, 581, 582, 701; *II*, 25, 209, 312.

zondvloed: *I*, 31, 456, 581, 583; *II*, 26.

Zonhoven: *I*, 331, 334.

Zürich: *II*, 284.

Zuid-Amerika: *I*, 108, 110, 112; *II*, 155.

Zuid-Brabant: *I*, 163, 221, 267, 619; *II*, 119.

zuid(en): *I*, 112, 118, 134, 242, 303, 336; *II*, 53, 55, 332. *Zie ook* letteren, zuidelijke; zede, zuidelijke; Zuid-Nederland.

Zuiderzee: *I*, 11.

Zuid-Holland: *I*, 164, 619; *II*, 100, 108, 109, 111, 119, 121, 172.

Zuid-Nederland (zuidelijke provincies): *I*, 138, 150-153, 161, 169, 178, 184, 187, 192, 193, 210, 219-222, 232, 233, 240-247, 251, 257, 277, 283, 296, 311, 313, 618, 650, 676, 685, 692; *II*, 8, 70, 262, 494-498, 508, 511. *Zie ook* België; Nederlanden, zuidelijke.

Zuid-Willemsvaart: *I*, 166, 202, 203.

Zutphen: *I*, 84.

Zwarte Zee: *II*, 34.

Zwartsluis: *I*, 84.

Zweden: *I*, 48, 58, 92, 99, 105, 330; *II*, 61, 68, 69.

Zweiland: *I*, 9.

Zwitserland: *I*, 113, 538, 548, 559, 578, 665, 679; *II*, 62, 73, 92, 190, 329, 331, 339, 513. *Zie ook* geloofsbelijdenis; predikant(en); republiek.

Zwitsers (subst.): *I*, 399; *II*, 127, 342, 493, 494.

Zwolle: *I*, 79, 84, 704; *II*, 212, 267, 435, 436; - Kamperpoort en Zeven Provinciën: *I*, 79.

Zijl: *I*, 9.